

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
2017-YL-102

KÖY ENSTİTÜLERİNDE YETİŞEN KADIN
ÖĞRETMENLERİN TÜRK TOPLUMUNA ETKİLERİ

HAZIRLAYAN
Melis AKAY

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK

AYDIN-2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Melis AKAY tarafından hazırlanan “Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Türk Toplumuna Etkileri” başlıklı tez, 15/12/2017 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK	ADÜ	
Üye	Prof. Dr. Sultan BAYSAN	ADÜ	
Üye	Prof. Dr. Ercan HAYTOĞLU	PAÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarih.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Melis AKAY

ÖZET

KÖY ENSTİTÜLERİNDE YETİŞEN KADIN ÖĞRETMENLERİN TÜRK TOPLUMUNA ETKİLERİ

Melis AKAY

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK

2017,XXII+135 sayfa

Türk toplumunda ailenin, aile içinde kadının yeri ve önemi büyüktür. Bu çalışma Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahip olan köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin topluma etkilerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Tarama modeli ve tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel desende tasarlanmış veri toplama tekniklerinden görüşme ve gözlem kullanılmıştır. Ayrıca Köy Enstitüleri hakkında kitaplar, tezler, periyodik yayınlar, bibliyografyalar, yasalar incelenmiştir. Köy Enstitüsünde yetişen kadın öğretmenlerle mülakat yapılmıştır. Bu çalışma sonunda kadın öğretmenler hakkında bilgiler ortaya konmuştur. Aynı zamanda Köy Enstitülerinde yetişmiş kadın öğretmenlerin köylere giderek toplumda aktif olduğu ve köy kadınlarını yetiştirmek üzere çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu çalışma o dönemde kadın öğretmenlerin toplumdaki yerini göstermesi açısından önemlidir.

ANAHTAR KELİMELEER: Köy Enstitüleri, Kadın Öğretmenler, Köy Kadınları, Kadın Eğitimi, Kadının Toplumdaki Yeri.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF WOMEN TEACHERS GRADUATED FROM THE VILLAGE INSTITUTES ON THE TURKISH SOCIETY

Melis AKAY

Department Of Primary Education. Social Studies Teaching Branch

Supervisor: Assist. Prof. Adil Adnan ÖZTÜRK

2017, XXII+135 pages

In the Turkish society, the family, the place and the importance of the woman in the family have a great importance. This study was carried out in order to determine the effects of female teachers who grew up in a Village Institute, which has an important place in Turkish education history. Scanning model and historical research methods are used. Interviews and observations were used from the qualitative data collection techniques. In addition, books, theses, periodicals, bibliographies and laws have been examined about the Village Institutes. Interviews were held with female teachers who grew up at the Village Institute. At the end of this study, the data about female teachers was revealed. At the same time, it has been determined that the female teachers trained at the Village Institute were increasingly active in the community and working to train village women. This study was important in terms of presenting the place of female teachers in the society at that time.

KEYWORDS: Village Institutes, Female Teachers, Village Women, Women Education, Place of Women in the Society.

ÖNSÖZ

Türk eğitim tarihinde köy enstitüleri önemli bir yere sahiptir. 1940-1954 yılları arasında, dönemin koşullarını anlamak için toplumdaki kadınların yerini ortaya koymak gerekmektedir. Bu çalışmada amacımız, köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin Türk eğitimine ve toplumuna etkilerini tespit etmek ve kadın öğretmenlerin çalışmaları ile yerel ölçekte köy halkına katkılarını ortaya koymaktır.

Bu çalışma, emeği ve desteği olan herkesin ortak ürünüdür. Özellikle tüm süreç boyunca beni destekleyen, her adımda yol gösteren saygıdeğer danışmanım Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK ve bilgi ve deneyimlerini benden esirmeyen değerli hocam Prof. Dr. Sultan BAYSAN'a çok teşekkür ederim. Bunun yanında önerileri ve katkıları için Arş. Gör. Lütfi BUDAK, Prof. Dr. Kemal KOCABAŞ ve Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği İzmir Şubesi'ne teşekkür ederim. Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimine desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Tezimin oluşumunda köy enstitüsü mezunlarından görüşme yaptığım Şerafettin ÇAMLIBEL, Kadriye GİRGİN YILMAZ, İsmihan ŞİRİN YAĞCI ve Habibe BAYRAK'a bana zaman ayırarak yardımcı oldukları için teşekkür ederim. Aynı zamanda hep yanımda olup desteğini ve yardımlarını esirgemeyerek hoşgörüsü ve sabrı için annem Ferhan ARAS'a ve zamanını bana ayırarak tezimin hazırlanma aşamasında desteği olan nişanlım Ümit ŞAHİN'e sonsuz teşekkür ederim.

Melis AKAY

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xvii
EKLER DİZİNİ	xix
KISALTMALAR DİZİNİ	xxi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	3
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	3
1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Yöntemi	4
2. BÖLÜM.....	5
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Türkiye’de Köy Enstitüsüne Kadar Köye Dönük Öğretmen Yetiştirme	5
2.1.1. Cumhuriyet Döneminde Eğitim.....	5
2.1.2. Eğitimde Mustafa Necati ve Köy Öğretmen Okulları	8
2.1.3. Eğitim Kursları.....	11
2.1.3.1. Eğitim kursunun açılması	14
2.1.3.2. Kadın eğitimciler	17
2.1.3.3. Eğitim kurslarının sona ermesi	18
2.1.4. Köy Enstitülerine Doğru.....	19

3. BÖLÜM	21
3. ARAŞTIRMA BULGULARI	21
3.1. Köy Enstitüleri	21
3.1.1. Kuruluşu ve Gelişimi	21
3.1.2. Köy Enstitülerinin Kuruluş Amacı.....	24
3.1.3. Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar	25
3.1.4. Türkiye’de İlk Uygulamalar ve Köy Enstitüleri.....	27
3.1.5. Köy Enstitülerinin Eğitim- Öğretim Programı.....	29
3.1.5.1. Deneme programı.....	29
3.1.5.2. 1943 programı	30
3.1.5.3. 1947 programı	31
3.1.5.4. 1953 programı.....	32
3.1.5.5. Yaz çalışmaları ve izinler.....	32
3.1.6. Öğretim İlkeleri ve Yöntemleri	33
3.1.7. Öğrenci ve Öğretmen Kaynakları.....	35
3.1.8. Köy Enstitülerinde Gündelik Yaşam.....	37
3.1.9. Köy Enstitülerinde Sağlık Kolu ve Çalışmaları	40
3.1.10. Yüksek Köy Enstitüsü: Hasanoğlu.....	41
3.1.11. Köy Enstitüleri Dergisi ve Enstitülü Yazarlar.....	44
3.1.12. Köy Enstitüsünde Yetişen Öğretmenlerin Topluma Etkisi	45
3.2. Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Topluma Etkisi.....	48
3.2.1. Ana Hatları ile Osmanlı’dan Günümüze Kadın Eğitimi	48
3.2.2. 1940-1954 Yılları Arasında Kurulan Köy Enstitüleri	52
3.2.3. Köy Enstitülerinde Kız Öğrenciler.....	58
3.2.4. Kız Öğretmen Adaylarının Köy Enstitülerine Başlamadan Önceki Yaşamları	66
3.2.5. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüden Haberdar Olması.....	72
3.2.6. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki İlk İzlenimleri.....	75

3.2.7. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki Gündelik Yaşamı	77
3.2.8. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki Çalışmaları.....	79
3.2.9. Kız Öğretmen Adaylarının Aldıkları Dersler	80
3.2.9.1. Kültür dersleri.....	80
3.2.9.2. Tarım dersleri ve çalışmaları.....	85
3.2.9.3. Teknik dersleri ve çalışmaları	86
3.2.10. Yüksek Köy Enstitüsü'nde Kız Öğretmen Adayları	91
3.2.11. Köy Enstitüsünü Bitiren Kız Öğretmen Adaylarının Atanması	93
3.2.12. Köy Enstitüsünü Bitiren Kız Öğretmenlerin Atandıklarında Verilen Eşyalar.....	95
3.2.13. Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Topluma Etkileri	96
3.2.14. Köy Enstitülerinin Kapanışı Hakkında Kadın Öğretmenlerin Düşünceleri	104
3.3. Köy Enstitülerinin Kapatılması	104
4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	109
5. KAYNAKLAR.....	111
6. EKLER	121
ÖZGEÇMİŞ.....	135

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1.: 1927- 1928 Köy Öğretmen Okullarının Ders Programı.....	9
Tablo 2.2.: Eğitim Kurslarının Açıldığı Yerler.....	16
Tablo 3.1.: Köy Enstitülerinin Kuruluş Yılı, Yeri ve Kurucuları.....	22
Tablo 3.2.: Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar	26
Tablo 3.3.: 1943 ile 1947 Öğretim Programlarındaki Ders Saatleri.....	31
Tablo 3.4.: Köy Enstitülerinde Günlük Zaman Kullanım Planı (3 Haziran 1946'dan itibaren).....	39
Tablo 3.5.: Yüksek Köy Enstitüsü Mezuniyet Töreni Programı	43
Tablo 3.6.: Enstitülerde öğrenci mevcudu (1937-1946).....	64
Tablo 3.7.: Enstitüdeki Kültür Derslerinin Haftalık Dağılımı (1943)	81
Tablo 3.8.: Enstitüdeki Tarım Dersleri ve Çalışmalarının Haftalık Dağılımı (1943).....	85
Tablo 3.9.: Erkek Öğrenciler için Teknik Alanlar (1943)	87
Tablo 3.10.: Kız Öğrenciler İçin Teknik Alanlar (1943).....	88
Tablo 3.11.: Yüksek Köy Enstitüleri Kız ve Erkek Kolları (1946-1947).....	92
Tablo 3.12.: Köy Enstitülerinde Kız Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Deneyimleri	95

EKLER DİZİNİ

EK-1.: Köy Enstitülerinin Kuruluşunda Önemli Rol Oynayan İki İsim: Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç.....	120
EK-2.: Köy Enstitüsü Diploması.....	120
EK-3.: Köy Sağlık Memuru Diploması.....	121
EK-4.: Yüksek Köy Enstitüsü Diploması.....	121
Ek-5.: Görüşme Yapılan.....	122
Ek-6.: Görüşme Yapılan.....	122
Ek-7.: Görüşme Yapılan.....	122
Ek-8.: Kadın Yazarlardan.....	122
EK-9.: Kızılçullu Köy Enstitüsü Önünde Kız Öğrenciler.....	123
Ek-10.: Öğrencilerin İstiklal Marşı Okuması.....	123
EK-11.: Kız Öğrenciler Mütalaa Alanında.....	124
EK-12.: Asker Binbaşı Orhan Süerdem, Bolu Öğretmen Okulu.....	124
EK-13.: Staj Okulu Kız Öğrenciler.....	125
EK-14.: Kız Öğrencilerin Mandolin Çalışması.....	125
EK-15.: Müsamere Çalışması.....	126
EK-16.: Kız Öğrenciler Stajda.....	126
EK-17.: Enstitülerde Çalınan Ziraat Marşı.....	127
EK-18.: İstiklal Marşı.....	127
EK-19.: Köy Enstitüleri Marşı.....	128
EK-20.: Bayrak Marşı.....	128
EK-21.: Öğretmen Marşı.....	129
EK-22.: İleri Marşı.....	129
EK-23.: Vatan Marşı.....	130
EK-24.: Dostluk Marşı.....	130
EK- 25.: İzmir Kordon Zeybeği.....	131

EK-26.: Emirdağı Türküsü.....	131
Ek-27.: Polka ve Galop Dansları.....	132

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.b.	: Adı Geçen Belge
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
B.C.A.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BİGB	: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü
Bkz.	: Bakınız
BUİM	: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEİ	: Milli Eğitim İstatistikleri
Mİ	: Maarif İstatistikleri
No.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
ss.	: Sayfadan sayfaya
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÖB- DER	: Türkiye Öğretmenler Birliği Derneği
TTK	: Türk Tarih Kurumu

Vb. : Ve benzeri

Vd. : Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler

Yay. Haz. : Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nin duraklaması ve gerilemesinin sosyal, ekonomik, askeri, siyasal vb. pek çok sebebi vardır. Bunlar içerisinde en önemli nedenlerinden birisi eğitim ve öğretimdeki yetersizliklerdir. Yükselme döneminin sonlarına doğru batının gelişmelerinin takip edilememesi ve eğitimin yetkisiz insanların egemenliğinde devam etmesi, Osmanlı eğitim sisteminin çağın gereklerinden yoksun kalmasına neden olmuştur. Halk ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden kalan ekonomik ve sosyal sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmış. Uzun süren savaşlar, toprak ve nüfus kayıpları, ekonomik bunalım gibi problemler halkın üzerinde baskı unsuru oluşturuyordu.

Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan genç Cumhuriyet yeni rejimini, eğitimin üzerine oturtmak istiyordu. Bu nedenle eğitime büyük önem verdi. Yeni anlayış *“okulsuz köy eğitimsiz insan kalmamasıydı”*.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1927 yılında nüfus sayımı yapıldığında halkın yüzde seksene yakını kırsal alanlarda yaşamaktaydı. Bu yüzden de ülkenin kalkınması için atılacak ilk adımların kırsal alandan başlaması gerekiyordu. Bu nedenle Cumhuriyet'in kurucuları, kırsal alanda topyekûn modernleşme çalışmalarına hız vermiştir. Eğitim politikasının temel amacı, köylerde kırsal nüfusu geliştirmek, kır-kent uçurumunu azaltmak, ülke kalkınmasını kısa sürede gerçekleştirmek ve kırsal nüfusun dinsel temelli tebaasından vatandaşlık temelinde seküler ulusa dönüşümü sağlamaktı (Babahan, 2009: 205-207).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze öğretmen yetiştirme programlarında değişik uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalardan köy enstitüleri, Cumhuriyet dönemi eğitim kurumları içinde, hakkında en çok konuşulan ve tartışılan aynı zamanda araştırma yapılanı olmuştur. Köy enstitüleri üzerine birçok olumlu ve olumsuz görüşler ileri sürülmüştür.

Pek çok araştırmacıya göre, Türk Eğitim Tarihi'nin en özgün çalışmalarından biri olan köy enstitüleri, 1930'lu yıllarda I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim sorunlarını henüz çözmemiş, eğitim düzeyi oldukça düşük bir topluma, modern yaşam sürme ve ekonomik alanda yeterlik kazandırma girişimi olarak değerlendirilmelidir.

Türk eğitim tarihi açısından köy enstitüleri hakkında birçok eser verilmiştir. İlk bilgiler ve deneyimler, İsmail Hakkı Tonguç, Hasan Ali Yücel, Mehmet Rauf İnan, Mahmut Makal, Mevlut Kaplan, Mehmet Başaran, Mehmet Bayrak, Mehmet Cimi, Mustafa Şanlı, Bekir Semerci, Feridun Bayram, Cavit Binbaşoğlu, Galip Candoğan, Ahmet Lütfi Dağlar, Nazif Evren, Sabahattin Eyüboğlu, Şevket Gedikoğlu, Talip Apaydın, Hürrem Arman, Nadir Gezer, Rüştü Kartal, Mahmut Saral, H. Nedim Şahhüseyinoğlu ve Pakize Türkoğlu tarafından yazılmıştır.

Köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenler hakkında yeterince geniş ve ayrıntılı bir araştırma yapılmamıştır. Yetişen kadın öğretmenler, köy enstitüleri hakkında detaylı yazı yazmamıştır. Yazarlar da oldukça sınırlı kalmıştır. Enstitülerde yetişen erkek öğretmenler daha çok köy enstitüleri ile ilgili eserler vermiştir. Kadınlar ile ilgili bu konuda, Semiha Tuna'nın "Köy Enstitülerinde Kadın Olmak" adında bir adet makalesi bulunmaktadır. Aynı zamanda bazı yazılan eserlerin içeriğinde kadınlara değinilmiştir. Kemal Kocabaş'ın "Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar" ve "Ortaklar Köy Enstitüsü'nden Ortaklar İlköğretmen Okulu'na- Adabelen Işığı, İsmihan Şirin'in "Bozkırda Yeşerenler", Mehmet Saydur ve Hayati T. Yılmaz'ın "Bir Tonguç Okulu- Gölköy Enstitüleri", Firdevs Gümüsoğlu'nun "Cılavuz Köy Enstitüsü", Binnur Yeşilyaprak'ın "Arifiye Köy Enstitülü Annemle Damla Söyleşiler" adlı kitaplarda köy enstitülerinde yetişen kadınlar hakkında bilgiler verilmiştir.

Türk eğitim tarihinde kadının yeri oldukça önemlidir. Köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenler, köylere giderek toplum kalkınmasına her yönden öncülük etmiştir. Bu çerçevede, tez köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin sosyo- kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal değişme ve gelişimine etkilerini ortaya koymuştur.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Problem Durumu

Köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin Türk toplumuna etkileri ve kadın öğretmenlerin gittikleri köylerdeki kadınlar başta olmak üzere toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.1.1. Alt Problemler

Temel problem ile bağlantılı olarak aşağıdaki sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

- 1) Köy enstitülerinde kız erkek mevcudu kaçtır?
- 2) Kız öğretmen adaylarının köy enstitülerine başlamadan önceki yaşamları nasıldır?
- 3) Kız öğretmen adayları köy enstitülerinden nasıl haberdar olmuştur?
- 4) Kız öğretmen adaylarının köy enstitülerindeki ilk izlenimleri nasıldır?
- 5) Kız öğretmen adaylarının köy enstitülerinde gündelik yaşamı nasıldır?
- 6) Kız öğretmen adaylarının köy enstitülerinde aldıkları dersler nelerdir?
- 7) Köy enstitüsünü bitiren kız öğretmen adayları nasıl atanmıştır?
- 8) Köy enstitüsünü bitiren kız öğretmenlere atandıklarında verilen eşyalar nelerdir?
- 9) Köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin topluma etkileri nelerdir?
- 10) Köy enstitülerinin kapanışı hakkında kadın öğretmenlerin düşünceleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, köy enstitülerinde yetişen kadın öğretmenlerin Türk toplumuna etkilerini tespit etmek ve kadın öğretmenlerin çalışmaları ile Türk eğitime ve yerel ölçekte köy halkına katkılarını ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde köy enstitülerindeki kadınların köy enstitülerinde aldıkları eğitim-öğretim ile gündelik hayatı,

mezun olduktan sonraki eğitim- öğretim faaliyetleri, sosyal, kültürel ve ekonomik hayata katkıları incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim tarihinde köy enstitüleri önemli bir yere sahiptir. 1940-1954 arasında etkin olan köy enstitüleri ülkenin kalkınması açısından önemlidir. Ülkenin yaklaşık %80'i köylerde yaşarken, Köy enstitüleri eğitimi köylere taşımış; köy halkını bilinçlendirmiştir. Köy enstitüleri sayesinde, halk okuma yazma öğrenmiştir. Bunun yanında ülkenin öğretmen ihtiyacı karşılanmıştır. Türk toplumunda ailenin, aile içinde kadının yeri ve önemi büyüktür. Bu çalışma, 1940-1954 arasında toplumdaki kadınların yerini ortaya koymak açısından önemlidir. Ayrıca köy kadınlarının sosyal hayattaki durumunu da ortaya koymaktadır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada yöntem olarak, tarama modeli ve tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Başta İzmir Milli Kütüphanesi olmak üzere İzmir, Aydın ve Fethiye'deki kütüphanelerden yararlanılmıştır. Bu konu hakkında kitaplar, tezler, periyodik yayınlar, bibliyografyalar, yasalar incelenmiştir. Nitel desende tasarlanmış veri toplama tekniklerinden görüşme ve gözlem kullanılmıştır. Köy enstitüsü mezunu 3'ü kadın 1'i erkek olmak üzere 4 öğretmen ile görüşülmüştür. Konu ile ilgili bulgular ortaya çıkarılmış ve Word'e aktarılmıştır. Betimsel analiz yapılmıştır.

2. BÖLÜM

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Türkiye’de Köy Enstitüsüne Kadar Köye Dönük Öğretmen Yetiştirme

2.1.1. Cumhuriyet Döneminde Eğitim

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun da belirttiği üzere, Kurtuluş Savaşı’ndan çıkan Anadolu’nun köylüsü yorgun ve bitkin durumdadır. Savaşa çocukları ve hayvanlarıyla katılıp savaşların en ağır yükünü üstlenmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında yeni bir halk egemenliğine dayanan Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş; bunun sonucunda 23 Nisan 1920’de Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi törenle açılmış. Kurulan TBMM’nin ilk Maarif Vekili Rıza Nur (10.5.1920-5.12.1920) olmuştur. İlk genelgedeki konuşmasında “*Gayem, millete hizmettir. Garbın köle etmek isteyen emperyalist tecavüzüne duçar olan vatan ve milletimizin ne müthiş bir buhran karşısında olduğu malumdur. Din ve milletimizin hayatı tehdit altındadır*” gibi cümleleriyle ülkenin içinde bulunduğu durumu açıklamıştır (Tonguç, 1998: 276-277). Bu yüzden Mustafa Kemal önderliğinde millete huzur ve refah sağlamak amacıyla eğitim seferberliğine başlanmıştır.

Mustafa Kemal, devrimlerini öğretmenlerle geliştirmeye çalışmıştır. Öğretmenlere ilk seslenişini 19 Mayıs 1920’de Maarif Vekâletinde yaptığı genelgeyle yapmış, daha sonra şehirleri ve köyleri gezerek, katıldığı her davette öğretmenlerin önemini vurgulamış; ayrıca TBMM söylevlerinde ve halk konuşmalarında eğitim-öğretim ve öğretmenlere övgülerini belirtmiştir (Evren, 1998: 22).

Eğitim sorunlarına çözüm bulmak için Maarif Vekilliği’ne 28 Aralık 1920’de Hamdullah Suphi Tanrıöver, 20 Kasım 1921’de Mehmet Vehbi Maarif vekilliğine getirilmiştir (Tonguç, 1998: 279-282). Ardından 6 Kasım 1922’de İsmail Safa Özler Maarif vekilliğine getirilmiştir (Tonguç, 1998: 284). Bu sırada Anadolu’da başlayan direnme hareketleri saltanat devletinin ortadan kalkması ile sonuçlanmış; saltanat yerine, Cumhuriyet rejimi planlı olarak yürütülen devrim sonucu gerçekleşmiştir (Berkes, 1982: 133-134). Cumhuriyet rejiminde egemenlik, milletin elindedir. Kendisini yönetenleri yine kendisi seçmektedir. Bu sürece oy vererek katılmaktadır. Cumhuriyet rejiminde, samimiyet, içtenlik ve özsel değerler bulunmaktadır (Arı, 2010: 80-81). 1 Kasım 1922’de saltanatın kaldırılması diğer devrimleri başlatmıştır. Büyük devletler, Lozan Antlaşması ile Türkiye’yi uluslararası

kontrollere ve sömürgelerden arınmış bağımsız bir devlet olarak tanımıştır (Berkes, 1982: 150).

Lozan Antlaşması ile savaş bitmiş kabul edilse de Mustafa Kemal için yeni başlamıştır. Amaçlarından sadece birincisini elde etmiştir. Bundan sonraki amacı Anadolu'yu kurtardıktan sonra yeni bir ülke kurmaktır. Bunun için Türk toplumunu kökünden değiştirmek istemiş; şeriata dayanan toplum yerine çağdaş bir Türkiye Cumhuriyeti kurmak istemiştir (Kindross, 2006: 443). Bunun üzerine M. Kemal Atatürk ve İsmet Paşa Çankaya'da bir araya gelerek Cumhuriyet'in kuruluşuna ilişkin bir yasa tasarısı hazırlamışlardır. Bu tasarıda 20 Ocak 1921 tarihli anayasanın devlet biçimi değiştirilerek *“Türkiye Devletinin hükümet biçimi Cumhuriyettir”* cümlesi eklenmiştir (Kaya, 2014: 305). 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edilmiş; Mustafa Kemal, 58 milletvekili oyunu alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Özerdim, 1996: 52).

Cumhuriyet kuşağı yetiştirebilmek için 1924'de eğitim alanında önemli bir atılım yapmak gerekmiş; Mustafa Kemal, savaştan sonra konuşmalarında hep eğitimin birleştirilmesi zorunluluğu üzerinde durmuş; 1 Mart 1924'de mecliste bütçe görüşmeleri yapılırken üç noktayı önemle vurgulamıştır. 3 Mart günü görüşmeler beş saate yakın sürmüştür. Görüşmelerin sona ermesiyle TBMM 429, 430, 431 yasalarını çıkarmıştır. Böylece Din İşleri ve Evkaf Bakanlıkları kaldırılmış; Türkiye içindeki bütün eğitim kurumları ve medreseler Tevhidi Tedrisat Yasası ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Böylece eğitimde ikilik ortadan kalkmıştır. Aynı zamanda halifelik de kaldırılmış ve o gece halife yakınları yurt dışına çıkarılmıştır (Kaya, 2014: 318).

Eğitim alanında yapılmış en önemli adım Tevhid-i Tedrisat Yasasıdır. Artık Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan tüm vatandaşlar artık aynı felsefe ile eğitim veren kurumlarda yetişecekti. Tüm okulların Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmasının ardından Eğitim Bakanı Vasıf Bey (6 Mart 1924-22 Kasım 1924) olmuş; bu dönemde medreseler kapatılmıştır. Medreselerin kapandıkları 1924'de ülkede, 479 medrese ve 18 bin medrese öğrencisi bulunuyordu. Ancak, sadece 6 bin kadarı öğrencilik yapıyordu. Geri kalan 12 bin öğrenci ise kayıtlarını yaptırıp, okula uğramamıştır (Başgöz, 1968: 82). Bu nedenlerden dolayı ülkede eğitim durumu kötüydü. Şehirlerdeki eğitim köylerde daha da zor bir durum alıyordu.

Türkiye’deki köylerde okul, eğitim, ulaşım, sağlık, elektrik, su ve yol açısından olumsuz koşullar bulunuyordu. Bunun için bir girişim yapılması gerekiyordu. Bu amaçla, köyü ayrı bir şekilde kendisini yönetebilecek yerel yönetim örgütü olarak 18 Mart 1924’te Köy Kanunu kabul edilmiştir. Cumhuriyet ilanından bir yıl sonra böyle kapsamlı bir yasanın çıkarılması Cumhuriyet yönetiminin köylere verdiği önemin bir göstergesidir (Kurt, 2003: 60-61). Aynı derecede öneme sahip olan ve köylüye ağır bir yük olan Aşar Vergisi de 17 Şubat 1925’te kaldırılmıştır (Özerdim, 1996: 55).

Aynı zamanda Mustafa Kemal, Cumhuriyet ile Türk eğitiminin yenileşmesi ve gelişmesi için yabancı eğitim uzmanlarını Türkiye’ye davet etmiştir. Yabancı uzmanlar ülkede kaldıkları süre içerisinde Türk eğitim sistemi üzerinde gözlem ve izlenimlerini rapor ile Milli Eğitim Bakanlığına sunmuşlardır. Eğitim ve öğretimi, Cumhuriyet rejimine göre baştan yeni esaslara göre düzenlemek için çalışmalar yapmışlar. Bunun için dünyaca tanınmış eğitim uzmanı olarak John Dewey eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu temel reformları; Kühne ulusal ekonomiyi güçlendirecek mesleki insan gücü gereğini; Dr. Berly Parker Türkiye’deki ilköğretimi; Belçika’dan Omar Buyse ise teknik okul programları hakkında raporlar hazırlamıştır (Doğan, 2010: 390-394; Şahin, 1996: 72-76).

Bu çalışmalar dönemin Milli Eğitim Bakanı Şükrü Saraçoğlu (22 Kasım 1924- 3 Mart 1925) zamanında hız kazanmıştır. 28 Şubat 1925’te Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde köyde eğitim meselesi üzerine tartışılmaya başlanmıştır (Tonguç, 1998: 338).

Daha önce de 1914’te İsmail Mahir Efendi de mecliste bu konulara değinmiştir. Mecliste köy çocuklarının okutulması, uygun beceriler öğretilerek köylere eğitici olarak gönderilmesi düşünülmüş; bununla ekonomik anlamda devletin yükünün azaltılması amaçlanmıştır. Bunun için öğretmenlik yapacak kişinin köyün içinden seçilmesi önerilmiştir. Bu öğrencileri köye bağlamak için geçerli önlemler alınmıştır. Fakat ülkedeki savaş koşulları yüzünden bu öneriler hayata geçirilememiştir (Saydur ve Yılmaz, 1994: 15). İsmail Mahir Efendi gibi İsmail Hakkı Tonguç’un da etkilediği bilinen Ethem Nejat da köylerdeki okulların gelişimi için önerilerde bulunmuştur. Fakat köylerin kalkınması, köy çocuklarının eğitimi ve köylerdeki yaşamı kolaylaştırmak konusunda en gerçekçi yaklaşımlar, Cumhuriyet döneminde olmuştur (Bayram, 1999: 17). Asıl çabalar Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati’nin atılımları ile başarıya ulaşmaya başlamıştır.

2.1.2. Eğitimde Mustafa Necati ve Köy Öğretmen Okulları

20 Aralık 1925'te Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Mustafa Necati göreve getirildikten sonraki ilk işi çalışkan eğitimcileri göreve çağırarak onlara önemli sorumluluklar vermiştir. Nafi Atuf Kansu, Rüştü Uzel, Cevat Dursunoğlu ve İsmail Hakkı Tonguç gibi genç yeteneklere “eğitim kurmayları” gözü ile bakmış; bu seçtiği isimlerle birlikte önemli çalışmalar yaparak milli eğitime hız vermiştir (Gezer, 1999: 40-41).

Mustafa Necati döneminde ilköğretim kurumları ve öğretmen okulları ele alınarak bina, ders programı, ders kitapları gibi meseleler üzerinde çalışılmaya başlanmıştır (Tonguç, 1998: 374). 22 Mart 1926'da Maarif Teşkilatı Yasası TBMM'de kabul edilmiş; böylece 1926'da ilk müfredat programı hazırlanmıştır. Bu program ile köy okullarının köy yaşamıyla ilişki içinde olması kuralı getirilmiştir. Burada üç yıllık köy ilkokulları ve köy yatılı okullarının açılması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda köy okullarına öğretmen yetiştirmek için köy öğretmen okullarının açılması öngörülmüştür (Tonguç, 2007: 81). Bu yeni program ile okullara birçok yeni ilkeler, kavramlar girmiştir. Bunlar toplu öğretim, güncellik ilkesi, iş ilkesi, öğrenci etkinliği, etkin yöntem, ders gezileri, inceleme, araştırma çalışmaları, ders planlarıdır. Mustafa Necati'nin Bakanlığından bir yıl önce gelen John Dewey'in okullar için verdiği raporlar da uygulanmaya çalışılmıştır (İnan, 1999: 17).

İlkokullara bundan böyle beş yıllık kent ve üç yıllık köy öğretmen okullarından öğretmen yetiştirilecektir. 10 yılda 30 bin öğretmen yetiştirilerek 1936'da ilköğretim sorununun çözülmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla 22 Mart 1926'da çıkarılan 789 sayılı yasa ile ‘Köy Öğretmen Okulları’ şehir dışına kurulacak; bu okullara ilkokul çıkışlı köy ve kent çocukları giriş sınavı ile alınacak; okullarda sabah dersleri genel kültüre, öğleden sonra tarım derslerine ayrılacaktır. Üç yıllık bir öğrenim görecekle ve beş yıl zorunlu hizmet ile köylere gideceklerdir (Tonguç, 2007: 83-84). Bu yasadan yararlanarak köyün özelliklerine göre öğretmen yetiştirmek üzere ilk kurum 1926'da ‘Köy Öğretmen Okulu’ adı ile Kayseri'nin Zincidere köyünde, eskiden yabancılar tarafından yapılan binalarda açılmıştır (Tonguç, 1998: 397). Köy öğretmen okullarının bir tanesi de 1927'de Denizli'de, mevcut olan ilköğretmen okulunun köy öğretmen okuluna çevrilmesi ile açılmıştır. 27 Nisan 1927 karar ile yasa tasarısı hazırlanmıştır (Tonguç, 1998: 389).

Bu sırada Türkiye'de ilk nüfus sayımı 28 Ekim 1927'de yapılmıştır (Özerdim, 1996: 58). Mustafa Necati döneminde genel olarak öğretmen oranında artış sağlanmıştır. 1923-

1924’de öğretmen okullarında 2528 öğrenci varken 1928’de 5151 öğrenci sayısına çıkmıştır. Böylece öğretmen adayı öğrenciler artmıştır (İnan, 1999: 163). İlköğretim de olduğu gibi ortaöğretim alanında da büyük gelişme olmuştur. Liselerde, 1923- 1924’de 2677 öğrenci varken 1928’de 7386 öğrenci sayısına ulaşmıştır. Ortaokullarda ise 1923- 1924’de 2455 öğrenci varken 1928’de 10,433 öğrenci olmuştur (İnan, 1999: 165).

Kayseri Zincidere ve Denizli köy öğretmen okulunda 1927- 1928’den başlanarak köyde yetişmiş çocukları, ilkokul öğretimi üzerine üç yılda köy öğretmeni olarak hazırlamıştır (Sakaoglu, 2003: 218). Bu okullardaki dersler ve saatleri Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1. 1927- 1928 Köy Öğretmen Okullarının Ders Programı

Dersler	Sınıf ve Ders Sayısı		
	1.	2.	3.
Türkçe	5	5	5
Milli Tarih ve Medeniyet Tarihi	2	2	1
Coğrafya	2	2	1
Yurt Bilgisi	-	1	1
Din Dersler	1	-	-
Ruhiye, Terbiye ve Mektep Hıfzısıhha	-	3	2
Usul-ü Tedris	-	-	6
Tatbikat-ı Dersiye	-	-	2
Riyaziyyat	4	3	2
Tabii İlimler	2	2	-
Hayatiyyat, Hıfzısıhha ve Ziraat	2	1	1
Resim	2	2	2
Elişleri	1	1	1
Musiki	2	2	1
Yazı	1	-	-
Toplam	24	24	24

Bu köy öğretmen okullarındaki öğrenci sayıları, 1931-1932’de öğrenci sayısı 324’e çıkarak en yüksek sayıya ulaşmıştır. Mustafa Necati ölümünden sonra bu okullara yeterli önem verilmemiştir. Köy öğretmen okulları, 1933’de başarılı olmadığı gerekçesi ile kapatılmıştır (Tonguç, 2007: 84).

Bu sırada Mustafa Kemal’in gerçekleştirdiği devrimler devam etmektedir. 24 Mayıs 1928’de Latin sayıları kabul edilmiştir. Bunun ardından Mustafa Kemal harf devrimine karar verse de herkesin desteğini alarak gerçekleştirmek istemiş; bu amaçla yeni bir yazı hazırlatmak üzere alfabe komisyonu kurulmuş ve yeni alfabe altı haftada hazırlanmıştır (Kindross, 2006: 511). 9 Ağustos 1928’de Mustafa Kemal, İstanbul Sarayburnu park gazinosunda Latin Harflerini halka açıklamıştır. 11 Ağustos ve yine 25- 29 Ağustos günleri

Dolmabahçe’de Latin Harfî dersleri vermiştir. Öğretmenler, 25 Ağustos 1928’de dördüncü Muallimler Birliği Kongresi’nde yeni Türk harflerini öğretecekleri yolunda ant içmiştir. 1 Kasım 1928 tarihinde TBMM’de Türk harfleri kabulü ve uygulanması yasası kabul edilmiştir. Böylece insanlar daha çabuk ve daha kolay okuyup yazabilecek; aynı zamanda yeni rejimi daha iyi anlayıp bağlılıklarını arttırabileceklerdi. Bu amaçla 11 Kasım 1928’de Millet Mektepleri yönetmeliği yayımlanmıştır.

1 Ocak 1929’da Türk harfleri kesin olarak uygulanmaya başlamıştır (Özerdim, 1996: 59-60). Bütün devlet görevlileri yeni harflerin kullanımından sınava girmiştir. Böylece devlet dairelerinde yeni harfler kullanılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bütün millete okuma yazma öğretmek amacıyla Millet Mektepleri açılmıştır (Kindross, 2006: 514). Arap yazısının bırakılması ve yeni harflerin kabulü İsmail Hakkı Tonguç için ilköğretim alanında büyük bir devrim olmuştur. 1 Ocak 1929’da Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, 34 yaşında yaşamını yitirmiştir (Tonguç, 2007: 98). Böylece köye yönelik projeler bir süre beklemek zorunda kalmıştır.

Bakan Mustafa Necati’nin ölümü ile Saffet Arıkan’ın bakan olmasına kadar altı yıl, beş ay, on gün geçmiştir. Altı yılda altı Milli Eğitim Bakanı değişmiştir (Gezer, 1999: 57). 27 Şubat 1929’da Vasıf (Çınar), 10 Nisan 1929’da Cemal Hüsnü (Taray), 27 Eylül 1930’da Esat (Sağay), 19 Eylül 1932’de Reşit (Galip), 27 Ekim 1933’de Hikmet (Bayur), 9 Temmuz 1934’de Abidin (Özmen) Milli Eğitim Bakanlığı yapmıştır (Tonguç, 2007: 101). Bunların dışında Recep Peker, Refik Bey, Muhsin Bey gibi siyaset adamları da Milli Eğitim Bakanlığı’nı vekâleten yönetmiştir (Gezer, 1999: 57).

Bu sıralarda ise Mustafa Kemal, ülkede iç ve dış sorunlar devam ederken devrimlerini sürdürmüştür. 26 Mart 1931’de Ölçüler Yasası, 15 Nisan 1931’de Türk Tarih Kurumu kurulmuştur. 19 Şubat 1932’de halk eğitimine yönelik Halkevleri açılmıştır. Halkevleri kapatıldığında 1 tanesi Londra’da olmak üzere toplamda 479 Halkevi, 4322 Halk odası, bulunmaktaydı. 22 Temmuz 1932’de Türk Dil Kurumu kurulmuştur (Özerdim, 1996: 62-63).

Bu sırada Milli Eğitim Bakanlığı’nda ise eğitim sorunları çözülmeye çalışılıyordu. Bunun için 19 Eylül 1932’de Reşit Galip’in Milli Eğitim Bakanı olmasıyla köy için önemli adımlar atılarak eğitim sorunları çözülmeye çalışılmıştır. 1933’de köylerin kalkınmasını eğitim merkezleri çevresinde sağlanıp sağlanamayacağını incelemek üzere “Köy İşleri

Komisyonu” kurulmuştur. Bu komisyonun üyeleri Talim Terbiye Kurulu Üyesi Başkan Ali Haydar, Talim Terbiye Kurulu Üyesi Ahmet Tevfik, Tarım Genel Müdür Yardımcısı Abidin, Ticaret Genel Müdürü Şevket Süreyya Aydemir, Tarım Bakanlığından İsmail Hüsrev Tökin, Eğitim Derneği’nden Selahattin üyeler vardır. Daha sonra katılanlar ise Dr. Celal, Hikmet Afet İnan, Necip Ali Küçükkaya, Burhan Asaf Belge ve Ankara Erkek Lisesi Öğretmeni İrfan’dır. Bu komisyon kırsal alan eğitimi ile ilgili rapor hazırlamıştır. Bu raporda köy öğretmeni tipi belirlenmiştir. Buna göre öğretmenler, köyün yol göstericisi ve aydını olmalıdır (Tonguç, 2007: 141). Aynı zamanda Ankara, İzmir, Bursa ve Adana’da köy öğretmenlerini tespit eden esaslara göre yetiştirmek üzere 40 günlük kurslar açılmıştır. Köylü için basit halk kitapları yayınına başlanmıştır. Bu broşürlerden, sağlıkla ilgili dört tanesini Reşit Galip kendisi yazmıştır. Köy eğitimine yönelik diğer girişim de Köy Yatılı Okulları denemesidir. Köy yatılı okulları, sekiz on okulsuz köyün çocuklarını bir köyde toplamak esasına dayanır. Fakat kısa sürede olumsuz tepkilerle devam edememiştir. Deneme, Adana ve Ardahan gibi bir iki bölgede kalarak son bulmuştur (Başgöz, 1968: 159-160). Aynı zamanda Reşit Galip’in döneminde Darülfünun Üniversite’ye dönüşmüştür. Devrim kürsüsü kurulmuş ve yüksekokullarda Türk Devrim Tarihi dersi işlenmeye başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın köy işlerine önem vermeye başlaması da önemli olmuştur (Arman, 1969: 122-123). Milli Eğitimde önemli adımlar atan Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip ne yazık ki 5 Mart 1934’te yaşamını yitirmiştir. Reşit Galip’in yaşamını yitirdiği yıllarda (1933- 1934) 40 bin köyden 35 bin adedinde okul bulunmamaktadır. Kalan 5 bin köyde ise çoğunlukla üç sınıflı ilkokul bulunmaktadır (Tonguç, 2007: 148-149). Bu veriler ülkenin eğitim alanında geri kalmışlığını göstermektedir. Eğitimde bu çalışmalar yapılırken Mustafa Kemal’in devrimleri devam etmektedir. 21 Haziran 1934’de Soyadı Yasası kabul edilmiş (Özerdim, 1996: 65); Mustafa Kemal de “Atatürk” soyadını almıştır.

2.1.3. Eğitim Kurşları

10 Haziran 1935’te Milli Eğitim Bakanlığı’na Saffet Arıkan getirilmiştir. Öte yandan 3 Ağustos 1935’te İsmail Hakkı Tonguç, İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanmış ve Türkiye’ye özgü bir deneyim olan ‘eğitmen’ uygulaması yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Eğitimciler, köydeki çocuklara okuma yazma, basit matematik ve tabiat bilgisi verecektir. Aynı zamanda eğitimciler küçük köylerde görev alırken, büyük köylere de beş yıl eğitim verebilecek köy enstitülerinin temelli olan ‘köy öğretmen okulları’ açılmıştır (Bayram, 1999: 10).

Saffet Arıkan göreve geldikten sonra ilk ele almak istediği bozkır insanıydı. Buradaki halka okuma yazma öğretip, onu küçük dünyasından çıkartıp bilinçlendirmek istemiştir. Bu amaçla bir gün İsmail Hakkı Tonguç'a *“Bak şu bozkırı görüyor musun? Köylü onu yendiği gün ters talihini de yenmiş olacaktır”* demiş ve bu yönde çalışmalarını sürdürmüştür (Gezer, 1999: 63).

1935-1936 DİE verilere göre, Türkiye'nin nüfusu 16 milyonun üzerindedir. Bunun %80'i aşan 12 milyonu köylerde yaşamaktadır. Köy nüfusunun %15,5'i okuryazar, %89,5'i okuryazar değildir. Öğrenim çağındaki 1.800.000 çocuktan şehir ve kasabalarda 308.000, köylerde ise 347.071'i okutulabilmektedir. Okutulamayan çocuk sayısı şehir ve kasabalarda 132.000 iken köylerde 1.110.000'dir. Şehir, kasaba ve köylerde resmi ilkokul sayısı 6112'dir. Bu okulların 4773'ü köylerdedir. Yani 40 bin köyden 35.227'si okulsuz ve öğretmensiz bulunmaktadır (Gedikoğlu, 1971: 15-16). Bu verilere göre, şehirlerde erkeklerde %23,3, kadınlarda %8,2'si, ortalama 15,6 okuryazar durumdadır. Köylerde ise erkeklerde %17,3, kadınlarda %4,2 idi. Doğu illerinde ise bu durum %1'e kadar düşmektedir (Arman, 1969: 251).

Saffet Arıkan da Mustafa Necati gibi işe başlar başlamaz ilköğretim meselelerine ve köye göre öğretmen yetiştirmek amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bakan Arıkan, ilk iş olarak o günlerde eğitim ve öğretim komisyonunu toplamıştır. Bu komisyon 5 Ağustos 1935'ten 21 Eylül 1935'e kadar çalışmış ve 22 Eylül 1935'te çalışmalarını tamamlamıştır. Rapor yazımı için beş kişilik komite oluşturulmuştur. Bu komite Ali Doğan Toran, Muvaffak Uyanık, Remzi Öncül, Fevzi Selen ve Asım Esen'den oluşmaktadır. Komite, 28 Eylül 1935'e kadar rapor hazırlamıştır (Tonguç, 2007: 170).

Köylerin gelişimi için eğitmen düşüncesi, M. Kemal Atatürk tarafından önerilmiştir. Çankaya Köşkü'nde küçük köylerin eğitim sorununu çözmek için zorluklarından söz açan Saffet Arıkan'a, Atatürk askerliğini çavuş olarak yapmış köylülerden yararlanmasını önermiştir. Ona göre, askerde matematik ve geometri bilgisi alarak top kullanabilen bu kişiler kısa sürede kurstan geçirilerek eğitmen olarak çalışabileceklerdi (Tonguç, 2007: 178). 1936 yılına geldiğinde eğitmenler için karar verme zamanı yaklaşmıştır. Bu amaçla İsmail Hakkı Tonguç, inceleme gezilerine çıkmıştır. 12 Nisan 1936'da önce Kayseri'ye gitmiş ve Kayseri'den olumlu düşüncelerle dönmüştür. Nisan sonuna doğru ise Yozgat, Çorum köylerine gitmiş ve bu köylerde bu kez denemeler yapmıştır (Tonguç, 2007: 181-182). Mayıs ayında 'eğitmen kursu' için bir çalışma grubu oluşturmuştur. Bunun için Mehmet

Rauf İnan, Edirne'den başöğretmen Murat Özgün, Germencik okulu başöğretmeni Mehmet Tuğrul, Ankara'dan köy okulu başöğretmeni Tahsin Gülöksüz, Tekirdağ ilköğretim müfettişi Mustafa İlhan Görkey, Ankara ilköğretim müfettişi Emin Soysal çağırılmıştır. İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, çalışma grubunu okul müzesinde toplayarak denemeyi anlatmıştır (İnan, 1986: 165).

Atatürk'ün isteği ile askerlik görevinde okuma yazma öğrenmiş; onbaşı ve çavuş olan köylü gençlere çalışma ile eğitim ilke ve yöntemlerini gösterilmiş; daha sonra onları nüfusu 250'den az olan köylerdeki üç sınıflı okullara gönderilmişlerdir. Çağırılan çalışma komisyonu bu okullar için program hazırlayıp kitap yazması kararlaştırmıştı. Bu amaçla komisyondakiler, Tonguç ile Ankara civarındaki köylere gitmiş ve köylü halk ile görüşülmüştür. Görüşmeler ve Tonguç'un açıklamaları ile konu daha da aydınlanmıştır. Bu arada yetiştirilecek görevlinin adı da saptanmıştır: Eğitimci! (İnan, 1986: 166).

Genel anlamda 'eğitmen' kavramı, *"Eğitme işiyle uğraşan kimse"* ve *"Kurs görerek, öğretmensiz ya da öğretmen sayısı yetersiz köy ilkokullarında öğretmenlik yapan okuryazar kimse, köy öğretmeni"* olarak tanımlanmaktadır (Büyük Sözlük, T.Y: 668). Genel anlamı dışında, Türkiye'ye özgü anlamı vardır. Eğitimci kavramı, 24 Nisan 1937 tarihli ve 3238 sayılı Köy Eğitimci Yasası şöyle belirtilmiştir: Madde 1. *"Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin, öğretim ve eğitim işlerini görmek ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylere rehberlik etmek üzere köy eğitimcipleri istihdam edilir."* Madde 2. *"Köy eğitimcipleri Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından, ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir"* (Tonguç, 1998: 527). Eğitimci uygulamasını planlayıp yürüten Tonguç ise; *"Az nüfuslu köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere kılavuzluk etmek amacıyla eğitimci kurslarında yetiştirilen kimse"* şeklinde tanımlamıştır (Altunya, 2006: 62).

Eğitimci için, okutacağı ilk üç sınıfın konularını ve konuların nasıl işleneceğini gösteren kılavuzlar hazırlanmıştır. O arada da eğitimciplerin nasıl yetiştirileceği daha ayrıntılı saptanmış; sınıf sözcüğü yerine yıl sözcüğü kullanılmıştır. Birinci, ikinci, üçüncü yıl ders kitapları yazılmasında Hesap ve Ölçüleri Bilgisi kitaplarını M. Rauf İnan ve Mehmet Tuğrul yazmış; Yurt ve Yaşam Bilgisini ise çalışma grubundan diğer öğretmenler yazmıştır. Bu kitaplar köy çocuklarının yaşamlarına, düzeylerine uygun olarak ve çocuğa görelilik ilkesine

göre yazılmıştır. Kılavuzların yazımında Tonguç oldukça etkili olmuştur. Bu işler iki ay sürmüştür (İnan, 1986: 167-168).

2.1.3.1. Eğitim kursunun açılması

Eğitmen kurslarının kurulması için eğitim yasası çıkmadan önce Milli Eğitim ve Tarım Bakanlığı'nın bazı konularda danışma içinde olması gerekmiş; bu amaçla karma komisyon oluşturulmuştur. Bu iş için ülkenin kırk yeri saptanmıştır. Fakat Tarım Bakanlığı sonradan üzerine düşeni yerine getirememiş ve Milli Eğitim Bakanlığı tek başına kalmıştır (Cimi, 2001: 75). Yine de ilk denemede Milli Eğitim Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı işbirliği yaparak Eskişehir ilinin Mahmudiye ilçesindeki Çifteler çiftliğinde “Çifteler Eğitim Kursu” açılmıştır. Burada askerliğini yapmış okuma yazma bilenlere yedi aylık kurs verilmesi amaçlanmış; ilk kursun müdürü Süleyman Edip Balkır olmuştur (Saydur ve Yılmaz, 1994: 21-22). 6 Temmuz 1936 Pazartesi başlatılan bu ilk denemeye Ankara ve Tunceli köylerinden seçilen adaylar katılmıştır. Bu kursa 79'u Ankara köyünden, 5'i Tunceli köyünden olmak üzere 84 erkek köylü genç alınmıştır. Adaylar sekiz onar kişilik gruplara ayrılmıştır (Altunya, 2006: 63-64). 27 Temmuz- 2 Ağustos 1936 yıllarını kapsayan rapor ve ders programları düzenli olarak Ankara'ya gönderilmiştir. Yönergeye uygun olarak yarım gün ders ve yarım gün uygulama olmak üzere sabah saat 7.00'dan 18.30'a kadar çalışılmıştır. Akşamları 20.00-21.00 arasında bir saat mütalaa yapılmış; haftanın ders konuları okuma-yazma, bahçecilik, arıcılık, sütçülük, genel tarım, aspir bitkisi, koyunculuk ve orak biçme olarak saptanmıştır. 17 Ağustos 1936'dan sonra yapı işleri dersleri de başlamış; Ankara Yapı Usta Okulu öğretmen ve öğrencilerinden ekip gönderilmiş. Eğitimciler, adaylarla birlikte daha sonra kurslarda kullanılacak binalar yapmıştır (Tonguç, 2007: 190-193). Kurs Aralık ayında sona ermiştir. 13 Kasım'da sınav yapılmış; 15 Kasım Ankara'ya hareket edilmiştir. 18 Kasım 1936'da çalışacakları köyler bildirilmiştir. Eğitimciler, adaylarla birlikte toplam 79 köy 11 bölgeye ayrılmış; her bölgede bir gezici öğretmen ve tarım memuru denetiminde beş, sekiz köyde birer stajyer eğitimci çalışmış; kurs yöneticisi ilköğretim müfettişi de bölgenin tüm işlerini kontrol etmiştir (Tonguç, 2007: 195).

Mahmudiye-Çifteler Eğitim Kursu Temmuz 1936 ile 15 Kasım 1936'da sonlanmıştır. Ankara ilinin 79 köyüne dağılmış 84 stajyer eğitimci, başlarındaki müfettiş Emin Soysal ve 11 gezici başöğretmen denetimine çalışmalarını sürdürmüştür. Bu sırada 1937 Ocak ayında yeniden çıkarılan Kültür Bakanlığı Dergisi bu amaçla kullanılmış; ilk

sayısı ilköğretim ve köy öğretmenleri denemesine ayrılmıştır. Saffet Arıkan ve İsmail Hakkı Tonguç bu sistemi sürekli kılmak için hazırlıklara başlamıştır. Bu arada 10 Nisan 1937’de öğretmenlerin köylerdeki stajları da sona ermiştir (Tonguç, 2007: 201-203). Öğretmenlerin yetiştirilmesinde izlenecek yöntem konusunda görülen aksaklıklar giderilip onar kişilik kümelerde, yoğun çalışmalar ile öğrencilere nasıl davranacakları gösterilip uygulama yaptırılmıştır. Öğretmenler öğrencileri birinci sınıftan alıp üçüncü sınıfa kadar okutuyor, yeniden birinci sınıfa dönüyorlardı. Bazı köylerde beş sınıflı yatılı bölge okulları vardı; fakat üçüncü sınıfa kadar eğitimde okuyanlar iki yıl daha öğrenimden yoksun kalmış; böylece ülkede kimi çocukları beşinci sınıfı bitirirken, kimileri ancak üçüncü sınıfa dek okuyabilmiştir (Cimi, 2001: 81-82). Bu gibi sorunlara bir an önce çözüm bulunması gerekiyordu.

Eğitmenler, iş için, iş içinde, iş yoluyla eğitim ilkesine göre yetiştirilmiştir. Amacı ise, merkezden ve pazar yerlerinden uzak köylerde, köylünün üretimini arttırmak olmuştur. Bunun yanında okuma yazma, hesap, yurt ve yaşama bilgisi öğretmek amaçlanmıştır. Eğitmenler aynı zamanda bakanlık tarafından verilen planlara göre köylünün de yardımı ile okul yapmıştır. Köyün zirai durumunu tespit etmiş; gübreden yararlanarak ağaç dikip sebze, meyve ve fidanlık yetiştirmiştir. Yaşadığı köyün yağmur durumunu tespit etmiştir. En önemlisi de köy halkına örnek olmuştur (Gümüsoğlu, 2007: 35). Bu eğitmen kurslarının tüm yurda yayılması için 11 Haziran 1937’de sekiz maddelik 3298 sayılı “Köy Eğitmenleri Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasaya göre eğitmen adayı köy yaşamını bilecek ve köye bağlı kalacak; yaşı, bilgisi ve becerisi köydeki sorunları yenecek güçte olacaktır. Ayrıca köyde ileri, çağdaş yaşamı sağlamak için çalışacaktır. Askerliğini yapan eğitmenler köy çocuklarına, gençlere, yetişkinlere okuma yazma, hesap, yurt sevgisi ve yaşama bilgileri verecek yeterlilikte olacak; adaylar en az altı ay kurs görecektir. Köydeki öğrencileri birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar okutarak başarılı olanlara diploma verecekti (Kaplan, 2002: 33-34). Böylece sekiz madde belirlenerek köyde yaşama düzeyini arttırmak hedeflenmiştir.

Eğitmen kursları için yedi aylık ders programı hazırlanmıştır. Türkçe, Aritmetik ve Geometri, Yurt ve Yaşam Bilgisi, İşlik dersleri ve Eğitim Bilgisi dersleri olarak eğitmenlerin toplamda 730- 900 saat arasında ders almaları uygun görülmüştür. Derslere ayrılan saatler, öğrencilerin durumuna göre belirlenmiştir. Her sabah beden eğitimi dersi yapılmıştır. Boş zamanlarda da müzik dersi yapılmıştır. İşlik derslerine de 15 gün ayrılmıştır. Yapıcılık kurslarında ise uygulamalı olarak eğitim almışlardır (Kaplan, 2002: 28-29). Kurslarda harflerin yazılış biçimleri, harflerin sesleri çocuklara nasıl aktarılacağı

ayrıntılı şekilde öğretilmiş; aynı zamanda eğitmenlere birer eğitmen kılavuzu verilmiştir. Tavukçuluk, arıcılık, buğday tarımı, aşı yapma, bağcılık, marangozluk gibi kurslar verilmiştir. Kurslar sona erdiğinde ise devlet, köylerde hemen işe başlasın diye yardımlarda bulunmuştur. Örneğin; pulluk, cins tavuk, sebze tohumu verilmiştir. Maaş olarak ise devlet eğitmenlere 10 lira vermektedir (Dursun, 2009: 98-101). Aynı zamanda ilk yıllarda kursu bitirenlere, tarım araçları, tohum, fidan verilmiş. Bu gibi köylerin çoğunda yetiştirilen yeni ürünlere eğitmen sözü eklenmiştir. ‘eğitmen arpası’, ‘eğitmen buğdayı’, ‘eğitmen bağı’ gibi isimler verilmiştir (Gedikoğlu, 1971: 175). Eğitmenler, kurslarda yalnız çocuklara alfabe öğretmemiş, aynı zamanda köy halkının eğiticisi olmuşlardır. İş hayatına katılmışlar; köye ve kursa su getirmişlerdir. Kursta edindikleri bilgilerle köyelerine dönmüş; köylerde bitki, meyve çeşitlerini düzenlemiştir. Yeni tarım ürünlerini yaygınlaştırmıştır. Ayrıca yönetim işlerinde de muhtara yardım edip yol göstermişlerdir (Gedikoğlu, 1971: 174). Eğitmenlerin görev yaptığı köy okulları 1937 ile 1950 arasında yoğun olarak çalışmıştır. Eğitmenlerin görev ve hakları, iki yasa ve bir yönetmelikle belirlenmiştir. Eğitmenler üç yıl eğitim yürütmüş; üç yılın sonunda sınav yapılmıştır. Başarılı olanlara “*Dördüncü sınıfta okumaya hak kazanmıştır*” diploması verilmiştir. Başarısız olanlar ise birinci sınıfa tekrar dönmüştür. Aynı zamanda gece kursları ile yetişkinleri eğitmiştir. Eğitmenler köy halkına birçok konuda öncülük etmiş ve her konuda köylüye yol göstermiştir. Ülkede kent okulları bütçe olanakları ile yapılırken, köy okulları köylülerin emekleriyle yapılmıştır (Bayram, 1999: 36-37). Bu eğitmen kursları Tablo-2.2’de verilmiştir (Altunya, 2006: 63).

Tablo 2.2. Eğitmen Kurslarının Açıldığı Yerler

Yılı	Açıldığı Yerler	İli
1936	Çifteler- Mahmudiye Eğitmen Kursu (deneme)	Eskişehir
1937	Çifteler- Hamidiye Eğitmen Kursu	Eskişehir
	Karaağaç Eğitmen Kursu	Edirne
	Arifiye Eğitmen Kursu	Kocaeli
	Cılavuz Eğitmen Kursu	Kars
	Erzincan Eğitmen Kursu (1939 Depremi kapanmış.)	Erzincan
1938	Kızılçullu Eğitmen Kursu	İzmir
	Horozköy Eğitmen Kursu	Manisa
	Gölköy Eğitmen Kursu	Kastamonu
	Gönen Eğitmen Kursu	Isparta
	Pazarören Eğitmen Kursu	Kayseri
	Sultansuyu Eğitmen Kursu	Malatya
1939	Düziçi Eğitmen Kursu	Adana
	Beşikdüzü Eğitmen Kursu	Trabzon
	Evrensekiz Eğitmen Kursu (Karaağaç Kursu taşınmış.)	Kırklareli
1940	Savaştepe Eğitmen Kursu	Balıkesir
	Aksu Eğitmen Kursu	Antalya
	Gamlık Eğitmen Kursu	Samsun

Tablo 2.2. Eğitim Kurslarının Açıldığı Yerler (Devamı)

Yılı	Açıldığı Yerler	İli
	İvriz Eğitim Kursu	Konya
1941	Hasanoğlu Eğitim Kursu	Ankara
1944	Dicle Eğitim Kursu	Diyarbakır
	Ortaklar Eğitim Kursu	Aydın

Eğitim Kurulları, 1937’de köy eğitimcileri yasası ile sayıları artmıştır. Kurula seçilecek adaylarda aranan özellikler zaman içerisinde değişmiştir. 1938’de Kızılçullu Eğitim Kursu için deneme niteliğinde ‘kadın eğitimci’ adayları seçilmiştir.

2.1.3.2. Kadın eğitimciler

Mustafa Kemal Atatürk, kızların eğitime oldukça önem vermiştir. Fikirlerinin oluşumunda kendisine ufuk açarlardan olan Tevfik Fikret’in “Kızlarını okutmayan milletler, oğullarını manevi öksüzlüğe mahkûm etmiş olurlar!” dizelerini yönerge olarak vurgulamıştır (Turgut, 2010: 94). Köy kadınlarının kalkınması amacıyla deneme olarak 1938’de Kızılçullu Eğitim Kursu’nda bir kadın kursu açılmıştır. İsmail Hakkı Tonguç’un belirttiği gibi seçilen kadın eğitimciler sınıf öğretmenliği yapmayacak, köy kadınlarının yetiştirilmesi için çalışacaktır. Bu amaçla 29 kadın eğitim kursu alınmıştır. Bu kurslarda kadınlar için okutulan dersler belirlenmiştir. Biçki dikiş, ev idaresi ve yemek pişirme, çocuk bakımı, bahçe işleri ve kümes hayvanları dersleri görmüşlerdir. Ancak daha sonraları köy enstitülerine kız öğrenci alındığı için, kadın eğitim uygulamasından vazgeçilmiştir. Yetiştirilen kadın eğitimciler, daha sonra köy enstitülerinde iki yıllık bir kursa katılarak öğretmen olmuş; sınıf öğretmenliği yapmışlardır. Bu öğretmenlerden iki tanesi de Yüksek Köy Enstitüsü’nü bitirmiştir. Ancak, kadın eğitimcilerden çoğu, çeşitli nedenlerle mesleklerinden ayrılmıştır (Altunya, 2006: 64-65).

Bu dersleri ve diğer derslerin nasıl işleneceğini eski Eğitim Rabia Ertuğrul şöyle belirtmiştir: “İzmir Kızılçullu Eğitim Kursu’nda bulduk kendimizi. Yeni denemenin ilkleriydik. Genel kültür, okuma yazma, matematik, yurttaşlık bilgisi yanında, dikiş nakış, çocuk bakımı, sağlık gibi konularda beceri kazanıyor, gençlik ve kadın sorunlarını tartışıyorduk. 24 saatin 18 saati etkinliklerle geçiyordu. Genellikle İzmir’e yakın köylerde görev aldık. Köyün genç kızlarıyla ve kadınlarıyla dikiş nakış, yemek, sağlık gibi konular üzerine çalıştık” (Bayram, 1999: 141-142). Kadın Eğitim Hüsnîye Baratalı’nın belirttiğine göre: “Kursumuz dokuz ay sürdü. Bir yandan kültür, bir yandan dikiş, çocuk bakımı, sağlık, ev yönetimi konusunda beceri kazanıyorduk. Bir aile gibiydik. Her işimizi kendimiz

yapardık. Urla'nın Denizli, Kocadere, Güvendik köylerinde dört yıl boyunca hanımları ve genç kızları eğittim. Kursları âdeta köylere taşıdık. Aile eğitmenliği pek uzun sürmedi. Dört yıl sonra bizleri de okullarda görevlendirdiler. Yetişkinlerin yanında okul çocuklarının eğitimini de üstlendik” (Bayram, 1999: 144-145). Kadın eğitmen Zehra Aygüven'in (Mumcuoğlu) belirttiğine göre: “1938 yılıydı. Eğitmen yetiştirme yaygınlaşmış. Eğitmen kurslarına erkekler alınıyordu. Oysa köylerin yarısı kadındı. Evde, tarlada, okul yapımında omuz omuza çalışan kadınlara da eğitmen olma hakkı tanındı. Kızılçullu Eğitmen Kursuna kadınlar da alınmaya başlandı. Karı koca olanlardan bile katılanlar oldu. Erkek adaylar inşaat ve tarım çalışmaları yaparken, kadın adaylar da tavukçuluk, süt ürünleri, biçki dikiş, ev ekonomisi, sağlık gibi alanlarda çalıştı. Kadın eğitmenlerin çoğunluğu İzmir çevresinde çalıştı. Köy çocuklarıyla, genç kızlarla, annelerle ve gençlerle güzel çalışmalarımız oldu. Kılavuzlarımızda belirttiği gibi köy yaşamıyla iç içe olduk” (Bayram, 1999: 146-147). Anlatılanlara göre erkek eğitmenlere olduğu kadar kadın eğitmenlere de görev düşmüştür. Kadınlar, böylelikle eğitim tarihimizde önemli bir yere sahip olmuşlardır.

2.1.3.3. Eğitmen kurslarının sona ermesi

1935-1936 öğretim yılında eğitmen kurslarına 84 eğitmen ile başlanmıştır. Eğitmen kurs sayılarının artmasıyla katılım da artmıştır. 1938'de 11 merkezde açılan eğitmen kurslarına 1500 eğitmen aday katılmış; kurstaki öğrenci sayıları 1939'da 2000 eğitmen adayına çıkmıştır. 17 Nisan 1940'da çıkarılan yasa ile köy enstitülerinin kuruluşundan sonra tüm eğitmen kursları, bu enstitülere bağlı olarak açılmıştır (Kavcar, 2009: 95). Tonguç'a göre “Köy Enstitülerinin temeli, Eğitmen Kursları ile atılmıştır” (Kaplan, 2002: 35).

1946-1947 öğrenim yılına gelindiğinde ise 8.646 erkek, 29 kadın eğitmen sayısına ulaşmıştır. Öğrenci sayısı olarak 135.604 erkek öğrenci, 78.220 kız öğrenciye ulaşmıştır (Kaplan, 2002: 36). Yetiştirilen eğitmenler köylerde 7.090 okul açmıştır (Tonguç, 1998: 528). 1947'de köy enstitülerine bağlı olarak açılan 12. Dönem eğitmen kursları sonuncu olmuştur. Bakanlar Kurulu kararı 28 Haziran 1948 tarihli Başbakanlık yasası ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, 17 Nisan 1948 genelgesi ile valiliklere duyurmuş; böylece Türkiye'de ortalama bu yıl içinde 1500'ün üzerinde eğitmen işinden uzaklaştırılmıştır. Bundan sonra yeni eğitmen yetişmemiştir. Fakat eğitmenle ilk kez okula kavuşan köyler, ilk eğitmenlerini unutmamalıdır. Çünkü eğitmenler, traktörlerin köye girmesine önyak olmuştur. Köyde olmayan bağ ve bahçe ürünleri ilk kez o yetiştirmiş; köylüyü özendirmiştir (Gedikoğlu, 1971: 213-215).

2.1.4. Köy Enstitülerine Doğru

Yeni eğitim sisteminin insanı her yönden geliştirmesi gerekiyordu. Bu yüzden 1937’de köy enstitülerinin temeli olan ilk köy öğretmen okulları, eğitim kurslarının olduğu yerlere açılmıştır. 1937’de Eskişehir Çifteler ve İzmir Kızılçullu’da birer Köy Öğretmen Okulu açılacağını duyuran ilk resmi yazı 27 Ağustos 1937’de ilgili makama gönderilmiştir. Bu yazıda ilk olarak yapılacaklar yer almıştır. Bu okullarda dördüncü ve beşinci sınıflardan bir ilkokul bölümü ve ortaokul olmak üzere iki bölüm vardır. Bu okullarda tarım ve sanat dersleri yapılacaktır. Ortaokul bölümünde aynı zamanda kooperatifçilik, köy kâtipliği ve meslek olarak öğretmenlik bölümleri olacaktı. Okula köy çocukları alınacak; yetenekli olan köy çocukları liseye ve üniversiteye gönderilecekti. Bu ilk yönergeye uyularak 30 Ekim 1937’de Eskişehir Çifteler ve İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulları resmen açılmıştır (Tonguç, 2007: 215). 30 Ekim 1937 günü Kızılçullu köy öğretmen okulunun açılış töreninde müdür Emin Soysal’ın açılış konuşmasında *“Gayemiz, öğretmensiz bulunan 35bin kûsur Türk köylere öğretmen, eğitimci, demirci, dülger, yapıcı, kooperatifçi ve tarımsal kültürü ileri adam yetiştirmektir. Bu adamın vasfı şudur: Türk köylüsü olacak, köyde doğmuş, köyde büyümüş, köy mektebinde okumuş, zekâsı üstün olacak. Ve bu müesseseden çıktuktan sonra da mutlak suretle köyde, köy için köylüler için çalışacak”* şeklinde köy öğretmenin görevini belirtmiştir (Gedikoğlu, 1971: 29).

1938’de bu köy okullarının sayılarını arttırmaya ağırlık verilmiş. 1938’de Edirne Karaağaç (daha sonra Lüleburgaz Kepirtepe), 1939’da Kastamonu Gököy’de açılmıştır (Gedikoğlu, 1971: 28). Aynı zamanda 1938’de İlköğretim Genel Müdürlüğü, Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu’na bir yazı göndermiştir. Bu yazıda okuma yazma bilmeyen kızlar için bir kurs açılması istenmiştir. Kursu 15-35 yaş aralığında köylü kız ve kadınlardan oluşan 15- 20 kişi alınması istenmiştir. Tercihen öğrenci ya da eğitimci yakınlarından seçilmesi istenmiştir. 19 Ocak 1939’da Kızılçullu’dan konu ile ilgili yanıt gelmiştir. Bu yazıda *“Beş köylü kadın okula kaydedildi. İki eğitimci eşleridir. Sayısı 25’e çıkarmak için önlemler alındı ve alınacaktır. Kadınlar kursu için ebe ve çocuk bakımı, dikiş ve biçki, sütçülük, kültür dersleri, okuma yazma, yurt bilgisi, hesap için dört öğreticiye gereksinim olduğunu arz ederim”* diyordu (Tonguç, 2007: 221).

1938 Mart ayında Kızılçullu’da öğrenci sayısı 200’e çıkmıştır. Erkek eğitimci 65’e, kadın eğitimci 28’e çıkmıştır (Tonguç, 2007: 224). Deney evresindeki dört köy öğretmen okulunun 1937-1940 arasında, ilk ve orta kısım öğrenci sayısı toplamı 116 kız ve 1401

erkek olmak üzere 1567'ye ulaşmıştır. Bu okullara ilk kız öğrenci, Kızılçullu Öğretmen Okulu Kadın Kursu'na gelenlerden, ilkokulu bitirmiş ve yaşları elverişli kızları sınıf öğrencisi olarak alınması ile başlanmıştır. Köy enstitüleri karma eğitim bu suretle başlamıştır (Gedikoğlu, 1971: 34). Deney evresindeki bu okullara 12 kız öğrenci alınması ile başlamıştır (Gedikoğlu, 1971: 60). Daha sonraki yıllarda kız öğrenci toplamak için çalışmalar sürmüştür.

10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölümü ile bir dönem kapanmış; Atatürk'ün yerine 11 Kasım 1938'de İsmet İnönü cumhurbaşkanı olmuştur (Özerdim, 1996: 70). İnönü, cumhurbaşkanı seçilince kabine kurma görevini Celal Bayar'a vermiştir (Dündar, 2015: 27). Atatürk'ün ölümünden 48 gün sonra, 28 Aralık 1938'de Celal Bayar Hükümetinde değişiklikler olmuş; Atatürk'ün ölümünden sonra Saffet Arıkan, Bakanlık makamında kalmak istemediği için sağlık sorunlarını öne sürerek görevinden ayrılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na Hasan Ali Yücel getirilmiştir. Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı 7 Ağustos 1946'ya kadar, 7 yıl 7 ay 7 gün sürecektir (Tonguç, 2007: 247). Her şeyden önce bir Atatürk hayranı ve Cumhuriyet yönetimini yürekten benimsemiş olan Hasan Ali Yücel, büyük kentlerdeki öğretmenlik günlerinin birikimi ile bakanlık görevi sırasında Anadolu'ya yönelmiştir (Gezer, 1999: 90).

1939'a girerken Türkiye'de üç yıllık eğitimli köy ilkokullarının sayısı 1904'e çıkmıştır. 25 Ocak 1939'da Celal Bayar Başbakanlıktan ayrılmış ve yerine Refik Saydam getirilmiştir (Tonguç, 2007: 249). 7 Temmuz 1939'da çıkarılan 3704 sayılı yasaya 'Köylerde Açılan Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okulları'nın İdaresine Dair Yasa' adı verilmiş. Aynı çatı altında eğitim kursları ve köy öğretmen okulları birleştirilmiştir (Eronat, 1939-1943: 79). Denemeler, yurt içi ve yurt dışı inceleme ve gözlemlerden sonra köyde eğitim sorununu tekrar daha geniş çaplı toplantıda görüşülmesi için 17 Temmuz 1939'da Birinci Milli Eğitim Kurultayı (17-29 Temmuz 1939) toplanmış; köy okullarının beş yıla çıkması kararı alınmıştır (Aydoğan, 1999: 113).

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Köy Enstitüleri

3.1.1. Kuruluşu ve Gelişimi

28 Aralık 1938’de Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı’na getirilmesi ile eğitim seferberliği daha da genişletilmiştir. Başlatılan yeni programın mimarı da, dönemin İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç olmuştur. Köy Enstitüleri Yasası, üç yıl deneme sürecinden sonra 17 Nisan 1940’ta 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Yasası ile Meclis’te oy birliği ile kabul edilmiştir. Meclisteki enstitü ifadesine yönelik eleştirilerini Hasan Ali Yücel “ *Biz bu müesseselere köy okulu demedik, çünkü evvelce bu isimde müesseseler vardı ‘Bunlar yepyeni şeylerdir’ Buna enstitü denilmesinin nedeni içerisinde öğrencisini ameli çalışmaya sevk edici, uygulama yaptırıcı ve meleke kazandırıcı bir takım atölyeler ve çalışmaların bulunmasıdır. Biz Köy Enstitüsünü sadece içerisinde kuramsal öğretim yapılan bir kurum olarak almadık. İçerisinde ziraat sanatları, demircilik, basit marangozluk gibi ameli bir takım çalışmalar bulunduğu için okul adıyla anmadık, enstitü diye adlandırmayı uygun gördük*” şeklinde yanıtlamıştır (Aydın, 2007: 78).

Bu adlandırma kabul görmüş ve kurum köy enstitüleri adını almıştır. Karma sisteme dayanan enstitüler, öğrenim süreleri beş yıllık ilköğretim üzerine beş yıl olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin ilk üç yılda ki başarılarına bakılarak en başarılı olanlar öğretmenliğe, geri kalan öğrenciler köy hizmetlerine yönlendirilmiştir. Okullar eğitim öğretim hizmetlerinden başka aynı zamanda sağlık ocağı işlevi görmüş; çeşitli tohum ve tarım araçlarının ilk denemeleri burada yapılmıştır (Kuruluşlarının 60.Yılında Köy Enstitüleri, 2000: 18).

İsmail Hakkı Tonguç, İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne getirilmeden önce 61 il, 305 ilçe ve 9150 köyde incelemeler yapmıştır. Bilgi ve tecrübesi çok fazla olan İsmail Hakkı Tonguç’un göreve başlaması ile birlikte enstitülerin kurulacağı yerlerin tespit edilmesine hız verilmiş ve tespit edilen yerlerde enstitüler açılmıştır. Enstitülerin açılacağı yerlerde devlete ait topraklar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Enstitüler büyük oranda devlete ait arazilerde kurulmuştur. İstisnai durumlar da vardır. Özel mülkiyet durumunda enstitü kurulmaya karar verilen bu topraklarda, devlet bu toprakları kamulaştırmıştır. Kamulaştırırken toprak sahibinin gönüllü alınarak arazi rayicinin üzerinde bir miktar para verilmeye çalışılmıştır. Bu

işlem yapılırken Tarım Bakanlığı ve İlköğretim Genel Müdürlüğü birlikte çalışma yapmıştır. Binaların çizimleri Ankara'dan görevlendirilen mimarlar vasıtasıyla yapılmaya çalışılmıştır. Ana binalar yapılana kadar öğrenciler, barakalarda ve işliklerde eğitim öğretime devam edip diğer çalışmalara hız vermişlerdir.

Enstitüler kentlerden uzakta ve mümkün olduğunca demiryollarına veya karayollarına yakın yerlerde kurulmaya çalışılmıştır. Örneğin Ortaklar Köy Enstitüsü, Kızılçullu Köy Enstitüsü vb. Ancak bazı enstitüler doğanın, köylerin ortasında, işe yaramaz sanılan, kurak, susuz ve verimsiz sanılan yerlerde konumlanmıştır. Bunlardan biri de Beşikdüzü Köy Enstitüsü idi (Kuyumcu, 2003: 38-39).

Türkiye özelliklerine göre 21 eğitim bölgesine ayrılmıştır. Enstitüler 1000-2000 dekarlık alana köy çocuklarının emekleriyle kurulmuştur. 17 Nisan 1940'da açılan Köy Enstitüleri sayısı, 1948'de 21'e ulaşmıştır (Başaran, 2011: 47-48). Köy enstitülerinin kuruluş yılı, yeri ve kurucuları Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Köy Enstitülerinin Kuruluş Yılı, Yeri ve Kurucuları

Kuruluş Yılı	Yeri	Kurucu
1937	Çifteler- Eskişehir	Remzi Özyürek- Rauf İnan
1937	Kızılçullu- İzmir	Emin Soysal- Hamdi Akman- Talat Ersoy
1938	Karaağaç- Edirne	Nejat İdil- İhsan Kalabay-Halit Ağanoğlu
1939	Gölköy- Kastamonu	Ali Doğan Toran
1940	Haruniye- Adana	Lüfti Dağlar
1940	Aksu- Antalya	Talat Ersoy- Halil Öztürk
1940	Arifiye- İzmit	S. Edip Balkır
1940	Savaştepe- Balıkesir	Sıktı Akkay
1940	Gönen- Isparta	Ömer Uzgil
1940	Cılavuz- Kars	Halit Ağanoğlu
1940	Akçadağ- Malatya	Şerif Tekben
1940	Pazarören- Kayseri	Şevket Gedikoğlu
1940	Ladik- Samsun	Nusretti Biz- Enver Kartekin
1940	Beşikdüzü- Trabzon	Hürrem Arman- Osman Ülkümen
1941	Hasanoğlan- Ankara	Lütfü Engin- Rauf İnan- Hürrem Arman
1941	İvriz- Konya	Ahmet Korkut- Recep Gürel
1942	Pulur- Erzurum	Aydın Arıkök- Osman Yalçın
1942	Yıldızeli- Sivas	Şinasi Tamer
1944	Ortaklar- Aydın	Hayri Çakaloz
1944	Dicle- Diyarbakır	Nazif Evren
1948	Van- Erniş	İbrahim Oymak
Not: Van, Tahsin Banguoğlu Bakanlığı döneminde açılmıştır.		

Köy enstitüleri, İsmet İnönü döneminin en önemli girişimlerinden birisi olmuştur (Koçak, 1997: 128). İsmet İnönü'nün bu okullar için söylediği “Hayatımda sonuna kadar

takip edeceğim tek kuruluştur” sözleri köy enstitülerinin giriş kapılarındaki levhalara asılmıştır.

Enstitülerin yapımında yerel özelliklere uygunluk, amaca elverişlilik, malzeme seçimleri göz önüne alınmıştır. 1940’larda Köy enstitüleri hareketi ile toplamda 17 ulusal mimarlık yarışması açılmıştır. Yarışmalardan 15’i köy enstitüleri, biri köy okulları ve biri de İlköğretim Öğretmenleri Yapı Sandığı Evleri (İLKSAN Evleri) içindir.

Köy enstitüleri için açılan mimari yarışmalar Türkiye’de ilk büyük yarışma dizisidir. İlk proje (Antalya-Aksu) 15 Temmuz 1940 ve sonuncusu (Eskişehir-Çifteler) 2 Ocak 1941’de elde edilmiştir. 12 adet proje teslimi için teslim tarihleri farklı olmak üzere beş buçuk aylık süre verilmiştir. 21 köy enstitüsünden Cılavuz, Dicle, Erniş, Kızılcıllu, Ortaklar, Pulur için yarışma açılmamış; bu enstitülerin projeleri “kurum içinden proje yöntemi” yolu ile elde edilmiştir. Bu projeleri hazırlayan yarışmaya 27 mimarın hazırlamış olduğu 85 proje katılmıştır. Bu mimarlar içerisinde sadece üç mimar kadındır. Bu mimarlar Leyla A. Turgut, Leman Tomison ve Neriman Birce’dir. Ancak o günün şartları göz önüne alınacak olursa sevindirici bir durum olmasına rağmen yeterli değildir. 21 köy enstitüsünün beşinde kadın mimarların imzası vardır (Keskin, 2012: 111-120). Diğer yandan 1942’nin sonlarına doğru çıkarılan bir kararname ile enstitülerin yapı kolu başkanlığına Sabahattin Eyüboğlu’nun da kardeşi olan Mualla Eyüboğlu Anhegger’in tayini yapılmış; enstitülerin tek kadın mimarı olmuştur. Enstitülerdeki son işi de Ortaklar Köy Enstitüsü olmuştur (Kocabaş, 2007: 39- 42).

Genel olarak baktığımızda köy enstitüleri iş içinde üreterek eğitim yapılan kurumlardı. Bu yol uzun incelemelerden sonra uygulamaya geçirilmiştir. Bu geçişte ülkenin durumu, sosyal ve ekonomik yapısı, özellikle kırsal kesimin beklentileri göz önünde tutulmuştur. Bunun için 3803 sayılı yasanın 3. Maddesine göre yalnız köy okullarından, beş sınıflı ilkokulu başarıyla bitirmiş ve her yönden sağlıklı kız ve erkek öğrenciler seçilerek alınmıştır. İlk yıllarda öğretmenli okulların üçüncü sınıflarından ve köy okullarının dördüncü sınıflarından da, köy enstitüleri hazırlık sınıflarına öğrenci alınmıştır.

Köy enstitüleri 1946-1947 yıllarından başlanarak düzenlenen 10 yıllık planlamaya göre, yaklaşık 40 bini aşkın köy, bu kesimde yaşayan 12 milyondan fazla insanı okula ve öğretmene kavuşturmak ve köyü eğitim yoluyla kaldırmak amacıyla kurulmuştur. Köylü giysileri içinde, enstitülere gelen öğrenciler çalışma ortamına uymakta zorluk çekmemiştir.

Böylece köy enstitüleri kısa sürede tamamlanmıştır (Bulut, 1990: 11-12). Enstitülerde 1937-1940 deney dönemi, 1940-1946 gelişme dönemi, 1946-1954 ise değişiklik ve kapanışı ifade etmektedir (Öymen, 1980: 45-46).

3.1.2. Köy Enstitülerinin Kuruluş Amacı

H. Nedim Şahhüseyinoğlu, Köy Enstitülerinin kuruluş amacını şu şekilde belirtmiştir *“Köy Enstitüleri şehir ve kasabaların dışında köyün ve köylülerin yakınlarında kurulacak; tarıma uygun yeterince arazi sağlanacaktır. Öğretmen adaylarının tümü köyden alınacak; köyden alınan çocuklara, köy yaşamından uzaklaştırmadan tarımla ilgili çağdaş bilgiler verilecek ve deneyimler kazandırılacaktır. Köyden alınan çocuklara demircilik, yapıcılık, dülgerlik, kooperatifçilik; kız öğrencilere çocuk bakımı, dikiş, ev idaresi, tarım sanatları öğretilecektir. Kültürel yönde bilgilendirilecek; öğretmen adayları yöre halkıyla kaynaştırılacaktır. Köyde çalışacak sağlık personeli de köy enstitülerinde yetiştirilecektir.”* Bu amaçlardan doğan Köy Enstitüleri 24 maddelik tasarı ile TBMM’ye sunulmuştur (Şahhüseyinoğlu, 2015: 16).

Aynı zamanda Köy enstitüleri, köylerdeki yoksulluğu, bilmezliği ortadan kaldırmak için yapılan atılımın adıdır. Başta öğretmen, ebe, sağlık memuru olmak üzere, köy için yararlı her türlü sanat erbabını yetiştirmektir. Bu yoldan hareketle, köyün ekonomik, sosyal ve kültürel bütün sorunlarını çözüme kavuşturmaktır (Bulut, 1990: 17).

Köy enstitüleri sisteminde ise amaçlananlar şunlardır;

- Kadın erkek tamamına yakın okuma yazma bilmeyen köylüye anaokulundan yükseğine kadar her düzeydeki eğitimin kapılarını açmak.
- Eğitim yolu ile geleneksel üretim yöntemlerinden kurtulup, tarımda ve el sanatlarında çağdaş yöntemleri kullanmasını sağlamak.
- Eğitim yolu ile köylünün kendi kültürünün bilincine varmasını sağlamak ve içe kapanık yaşama biçiminden çıkmasını sağlamak.
- Eğitim yolu ile önce kendi köyü içinde ağa yönetiminden kurtulup kendi kendini yönetmesini sağlamak, sonra bu yolla ülke yönetimine katılmasını sağlamaktır (Başaran, 2000: 83).

Diğer yandan buradaki eğitimin amacı, halka okuma yazma öğretmenin yanında öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Köy toplumunun ekonomik ve kültürel yaşamına çağdaş yenilik getirmek ve üretici toplum yaratmaktır. Önemli olan enstitülerde, teknik ilerlemedir. Bu amacı, yasanın 10. maddesinde *“Köy kültürüne uygun düşecek sosyal eğitim ve öğretim tedbirleri ekonomik tedbirleri getirici, hazırlayıcı mahiyette olacaktır”* şeklinde belirtilmiştir (Kirby, 2012: 384).

Tüm bu amaçlar ile köyler ve şehirlerarasındaki uçurumu ortadan kaldırmak için köprü olmak bu kurumların başlıca felsefesi olmuştur.

3.1.3. Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar

Milli Eğitim Bakanlığı’ndan sonra Sağlık Bakanlığı da köy enstitüleri hareketinin içine alınmıştır. İlk olarak köy sağlık memurları yetiştirilmeye başlanmış; Yüksek Köy Enstitüsü çeşitli dallarında akademik öğrenim gören köy çocuklarının önemli mevkilere gelmeleri olanağı sağlanmıştır.

Köy Enstitüleri’nin yasal süreci, 1937’de Köy Eğitim Yasası, 1939’da Köy Eğitmeni Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Yasa, 1940’da Köy Enstitüleri Yasası ve 1942’de Köy Okulları ve Teşkilat Kanunu uygulanmıştır. Kuruluşun ilk iki aşamasında (1937-1939) sadece eğitim öğretimin amaçlandığı izlenimini vermiş; fakat 1940’lara gelindiğinde köye eğitmen ya da öğretmen yetiştirmekle yetinmeyeceği, köy yaşamını bütün yönleriyle kapsayan bir oluşum amaçlandığı anlaşılmıştır (Ertuğrul, 2001: 47-48). Köy enstitüleri ile ilgili çıkarılan yasalar Tablo-3.2.’de belirttiği şekilde düzenlenmiştir (Gedikoğlu, 1976: 267-268).

Tablo 3.2. Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar

Yasalar		
No	Başlık	Kabul Tarihi
3238.	Köy Eğitimcileri Yasası	11.06.1939
3704.	Köy Eğitimcileri Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Yasa	14.07.1939
3803.	Köy Enstitüleri Yasası	17.04.1940
4274.	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası	19.06.1942
4459.	Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına Dair Yasa	16.07.1943
5012.	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 25. maddesinin 1. Fıkrasında Değişiklik Yapan Yasa	24.02.1947
5082.	Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Yasa	21.06.1947
5117.	Köy Enstitüleri Kanununa Ek Yasa	26.06.1947
5129.	Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3003, 4274 ve 4459 Sayılı Kanuna Ek Yasa	04.09.1947
5210.	3003,4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memur ve Ebe Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Madde Değiştirilmesi 5012 ve 5082 Sayılı Kanunları Kaldıran Yasa	24.05.1948
5352.	3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 9. Maddesini Değiştiren Yasa	18.03.1949
5479.	Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803,4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek 5129 Sayılı Kanunu Değiştiren Yasa	02.01.1950
5541.	Köy Enstitüleri Kanununun 3. Maddesinin 1. Fıkrasını Değiştiren Yasa	18.02.1950
6234.	Köy Enstitüleriyle İlköğretmen Okullarını Birleştiren Yasa	27.01.1954

17 Nisan 1940'ta "Köy Enstitüleri Yasası" kabul edilmiş. Yasanın ilk üç maddesi şöyledir: "*Madde 1. Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince köy enstitüleri açılır. Madde 2. Bu enstitülerin bir numaralı cetvelde gösterilen maaşlı muallim ve memurları 3656 sayılı kanunun ikinci maddesine bağlı cetvelin Maarif vekilliği kısmına ilave edilmiştir. Madde 3. Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müsait köylü çocuklar seçilerek alınurlar*" (Eronat,1939-1943: 122).

Bu yasaya 278 kişi oy vermiştir. Yasa 278 oy ile kabul edilmiştir. Ret oyu yoktur. Oylamaya katılmayanlar 148 kişidir (Eronat,1939-1943: 139).

3 Haziran 1942'de yapılan görüşmelerde "Köy Okulları ve Teşkilat Yasası" kabul edilmiştir. Bu bölümde okullar ve idareleri (1-6.madde), disiplin kurulları (7-9.madde), köy eğitimcilerinin ve öğretmenlerin görev ve yetkileri (10.madde) şeklinde devam etmiştir (Eronat,1939-1943: 423-431). Hasan Ali Yücel'in görevden ayrılmasıyla köy enstitüleri felsefesinden sapmalar olmuştur. 4 Şubat 1954'te 6234 sayılı "Köy Enstitüleriyle İlköğretmen Okullarını Birleştiren Yasa" ile sona ermiştir.

3.1.4. Türkiye’de İlk Uygulamalar ve Köy Enstitüleri

İzmir Kızılçullu, Eskişehir Çifteler, Kırklareli Kepirtepe ve Kastamonu Gök köy öğretmen okullarının enstitüye dönüşmesiyle ilk kez köy enstitüleri kavramı ortaya çıkmıştır. Türkiye’ye özgü ilk eğitim kurumları olmuştur. Köy enstitüleri ile birlikte ilk kez köylünün önemli sorunları ortaya konmuştur (Bayrak, 2000: 29).

İlk enstitüler genellikle göçebe gibi çadırlarda kurulmuştur. Ankara’dan gönderilen mimar çizimleri ile birlikte ilk binalar kurulmaya başlanmıştır (Kuyumcu, 2003: 39). Ülke genelinde köy enstitüleri yapımı için yarışma düzenlenmiş. Bu mimari yarışmalar Türkiye’de ilk büyük yarışma dizisi olmuştur (Keskin, 2012: 112). Mualla Eyüboğlu Anhegger, Türkiye’nin Güzel Sanatlar Mimarlık bölümünü bitiren, dört kadından biridir. Rumeli Hisari, Topkapı Sarayı Harem Dairesi ve çok sayıda tarihi eserin restoratörlüğünü yapmıştır. Fakat onun mimarlık kariyerinin ilk eserleri, sayıları 21’i bulan köy enstitüleri olmuştur. Aynı zamanda köy enstitülerinin ilk ve tek kadın mimarı olmuştur (Kocabaş, 2007: 38).

Köy enstitülerinin ilk resmi programı 1943 köy enstitüleri ve öğretim programıdır (Kurtuluş, 2001: 61). Enstitülerde ilk kez ezberciliğin dışına çıkarak öğretim ilkelerine bağlı olarak inceleme, araştırma, laboratuvar deney ve uygulama etkinliklerine yer verilerek işlenmiştir (Bulut, 1990: 49). İlk kez köy enstitülerinde yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi uygulanmaya başlanmıştır (Sarı, 2013: 50). Aynı zamanda enstitüler, ceza yerine ödül ve özendirme uygulandığı ilk eğitim sistemi olmuştur (Kocabaş, 2004: 31).

Enstitüler diğer okullardan farklı olarak işlemektedir. İlk kez diğer okullardan farklı olarak izin günleri sadece 45 gün olarak belirlenmiş ve enstitüler yıl boyu açık şekilde programlanmıştır (Türkoğlu, 2000: 214). 1947’de köy enstitüleri ve öğretim programı ile köy enstitüsü felsefesinden ilk belirgin uzaklaşmalar başlamıştır (Akar, 2012: 33).

Türkiye’de çeşitli piyeslerin ve temsillerin eğitim programına alınarak uygulanışı, ilk kez köy enstitüleri zamanına rastlamıştır. Özellikle 1985 yılından itibaren popüler olan drama, ilk kez köy enstitüleri sisteminde uygulanmıştır (Özsoy, 2004: 34). Aynı zamanda bin kişilik açık hava tiyatrosu olarak, öğrencilerin dünya başyapıtlarını oynayarak köylülere sunduğu Türkiye’nin ilk köy tiyatrosunu oluşturmuşlardır (Başaran, 1999: 84).

Türkiye eğitimi tarihinde ilk kez köy enstitülerinde, müzik eğitimi resmen uygulanmıştır. Kısa sürede nota eğitimine geçilerek okul marşları, şarkılar, türküler çalınip söylenmiştir (Kurtuluş, 2004: 51). Aynı zamanda müzik eğitimi ve öğretimi ilk kez yaratıcı iş eğitimi ve meslek eğitimi olarak oluşturulmuştur (Kocabaş, 2004: 56). İlk kez enstitülerde mandolin çalma zorunluluğu getirilmiştir. Bunun yanında piyano, saz, keman gibi çalgılar çalınmıştır (Yılmaz, 2005: 87). Halk türküleri ve halk oyunları da ilk kez enstitülerde öğretim programında ders konusu olarak öğrenilmiştir. Böylece yurt düzeyine yayılmıştır (Apaydın, 1995: 153). Aynı zamanda müziğin grup kimliği oluşturma amacıyla –askeri alan dışında- eğitim içerisinde ilk kez köy enstitülerinde kullanılmıştır. Her enstitü, kendi bünyesinde korolar kurarak eğlenceler düzenlemiş, yeteneklerini sergilemiş ve örnek olmuşlardır. Ankara Devlet Konservatuarı şefi Muzaffer Sarısözen, enstitülerde fiilen görev yapmasa da 1941’de yazdığı “Seçme Köy Şarkıları” ile bu kuruma müzik eğitimi alanında katkı sağlamıştır. Köy enstitüleri için hem repertuvar hem de solfej kitabını büyük olasılıkla ilk kez kaleme alan kişi olmuştur (Duygulu, 2012: 116-168-169).

Enstitülerde bilindiği gibi öğrenmenin temel yöntemi iş yöntemi idi. İşlikte, laboratuvar da, tarım alanlarında iş içinde öğrenme temel alınmıştır. Öğütlerle öğrenilemeyeceği gerçeği ilk kez enstitülerde anlaşılmıştır. Öğrenciler çağa uygun teknoloji ile tanışmıştır. Örneğin, Akçadağ Köy Enstitüsünde haberleşmek için telefon düşünülmüş; tüm öğrenciler ilk kez telefon ile tanışmıştır (Cengiz, T.Y: 53). Traktörü, teknik tarım araçlarını ilk kez enstitülerde görmüşler, tarımda ilaç, gübre kullanmanın önemini ilk kez enstitülerde kavramışlardır. Çağdaş teknik tarıma geçişin ilk çalışmaları böylece köy enstitülerinde öğretilmiştir (Saral, 2002: 17). Enstitüye gelen öğrenciler kendi ilinden hatta ilçesinden dışarı çıkmamıştır. Örneğin, 1948’de İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde spor yarışmaları düzenlenmiş; bu yarışmalara 20 enstitüden bine yakın öğrenci katılmıştır. Çoğu öğrenci ilk kez farklı yerler görmüştür. Örneğin, Aksu Köy Enstitüsü’nde bu sayede Antalya dışına çıkan ve ilk kez tren ve göl gören öğrenciler olmuştur (Şanlı, 2012: 53). Burada yetişen öğrenciler köylere öğretmen olarak atanmıştır. Öğretmen aracılığı ile köylere ilk kez dikiş makinesi girmiştir (Türkoğlu, 2000: 247). Burada enstitülerle ilgili ilk kez yeni terimler ortaya çıkmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, bölge okulu, uygulama okulu, enstitü kesimi, eğitim başı, tarım başı, yapı-sanat başı, küme, küme başı, usta öğretici, imece, hafta sonu eğlencesi ve mütalaadır (Başaran, 2014: 42).

Enstitülerde tek bir alanda değil her alanda ilkler yaşanmıştır. Sağlık Bakanlığı ile yapılan, 4459 sayılı yasanın birinci maddesinde yapılan değişiklikle 1943’de ilk kez dört

enstitüde başlamak üzere sağlık kolu açılmıştır(Bulut, 1990: 37). Burada yetişen köy sağlık memurlarının bakım alanına 7300 köy girmiş; böylece köy sağlığı ilk kez bu hareketle geniş kitlelere ulaşmıştır. Aynı zamanda Türkiye’de ilk kez enstitülerde kurulan köy ebeleri kolunda 53 ebe yetişerek köylere gönderilmiştir (Makal, 1997: 65).

3.1.5. Köy Enstitülerinin Eğitim- Öğretim Programı

Köy enstitüleri programı 4’e ayrılmıştır. 1937’den 1943’e kadar olan deneme programıdır. 1943 programı, Hasan Ali Yücel döneminde uygulanan ilk resmi programdır. 1947 programı, Reşat Şemsettin Sirer dönemi uygulanan programdır. 1953 programı ise köy enstitülerinin son programıdır.

3.1.5.1. Deneme programı

Köy öğretmen okulları, 1940’da köy enstitülerine dönüştüklerinde belirli bir programı yoktu. Bakanlıkça verilen yönergeye göre ortaokul, lise, öğretmen okulları, ziraat ve sanat okulları ile kız enstitülerinin programından yararlanılarak yürütülmüştür. Tarım ve teknik alanları ile dersler, bölgenin çevre ve iş özellikleri dikkate alınarak okullarca saptanmıştır. Bakanlığın onayına sunulmuştur (Gedikoğlu, 1971: 32).

1 Temmuz 1940 ve 435 sayılı genelge ile 29 Ekim 1940’a kadar enstitülerde olan yapılacak işler açıklanmıştır. Bu genelgede enstitü arazisinin ağaçlandırılması, yol yapımı, bataklıkların kurutulması, toprakları işleme, bitki ve hayvanların zararlılardan korunması konusu üzerinde durulmuştur. Çevre özelliklerine göre sandal, motorlu deniz aracı kullanma, bisiklet ve motor kullanma, yüzme ve ata binme gibi sporların öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Her enstitüye kendi çevre koşullarına göre programı düzenleme olanağı vermiştir (Akar, 2011: 27). Örneğin enstitülerde ‘Köy Sosyolojisi’ adında ders verilmiştir. Bu derste öğrencilere enstitü bölgesinin toplumsal özelliği öğretilmiştir (Evren, 1998: 39).

Genel olarak bakıldığında enstitülerde her şey iş içinde yaparak yaşayarak öğretilmiştir. Yakın çevre konularına ağırlık verilmiş; etkinlikler beş duyuya hitap edecek şekilde ayarlanmıştır. Ezbercilikten uzak, öğretilecek şeyin kendisi gösterilmiştir. Kendisi bulunamazsa modeli veya şeması tahtaya çizilerek gösterilmiştir. Bu deneme evresinde okulun bütün işlerini öğrenciler yapmış; yönetime de katılmıştır. Köy enstitülerinde sanat etkinliklerine ağırlık verilmiştir. Her gün sınıf öğretmenleri gözetiminde serbest okuma

alışmaları yapılmıştır. Çevredeki iş yerleri, ren yerleri, tarihi ve coğrafi yreler gezilmiştir. Program 1943'e kadar enstitülerde yapılmıştır. Böylece çok yönlü hareket sağlanmıştır (Balaban, 2006: 75-76).

Aynı zamanda Rıfat Ilgaz'ın belirttiği gibi *“Okul, çevresinde dört duvarı, tepesinde damı olan yer değildir. Okul, her yerdir”* sözü köy enstitülerinin işlevini ve amacını açıkça ortaya koymaktadır (Kafkas, 2011: 103).

3.1.5.2. 1943 programı

1943'de Hasan Ali Yücel döneminde İkinci Milli Eğitim Kurultayı'nda alınan kararlar bağlamında 'Köy Enstitüleri ğretim Programı' hazırlanarak Talim Terbiye Kurulu'nun 4 Mayıs 1943 ve 75 sayılı kararı kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu program, köy enstitülerinin ilk resmi programıdır (Akar, 2011: 29).

1943 Köy Enstitüleri programına göre, dersler  kümede toplanmıştır. Haftada 22 saat kültür, haftada 11 saat tarım, haftada 11 saat teknik dersler olarak belirlenmiştir. Beş ğretim yılında toplam 114 hafta kültür, 58 hafta tarım, 58 hafta da teknik derslere ayrılmıştır. Toplam 230 haftada öğrencilere her yıl 45 günlük tatil verilmiştir. 1943 yılında uygulamaya konulan derslerin içeriği belirlenmiştir. Kültür dersleri: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul Sağlığı, El Yazısı, Resim İş, Beden Eğitimi, Müzik, Askerlik, Ev İdaresi ve ocuk Bakımı (Kızlar için), ğretmenlik Bilgisi, Zirai İşletmeler Ekonomisi ve Kooperatifçilik, Yabancı Dil olarak belirlenmiştir. Tarım dersleri: Tarla Ziraati, Bahçe Ziraati, Sanayi Bitkileri Ziraati, Zootehni, Kümes Hayvanları Bitkisi, Arıcılık ve İpekbocekiliği, Balıkçılık ve Su rnleri, Ziraat Sanatları olarak belirlenmiştir (Sakaoğlu, 2003: 244). Teknik dersler: Erkekler için Demircilik, Dlęerlik, Yapıcılık, Motor; Kız ğrenciler için Biçki, Dikiş, Köy El Sanatları, Motor olarak belirlenmiştir. Eğitim yapılan günün yarısı kültür dersine, diğer yarısı dönüşümlü olarak tarım ve teknik derslerine ayrılmıştır. Mutlaka uygulamalı olarak yapılmış; teknik derslerde ilk yıl öğrencilerin yetenekleri incelenmiş, ikinci yıl ilgi ve yeteneklerine göre ayrılmıştır (şahhüseyinoğlu, 1994: 76-77).

Sınıf geçmeler, ders, iş, dev, uygulama ve stajlarda alınan notlara göre düzenlenmiş. Disiplin işleri de yasa ve yönetmeliklere bağlanmıştır (Bulut, 1990: 19).

Aynı zamanda 1943’de Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı birlikte ‘Köy Sağlık Memuru’ ve ‘Köy Ebesi’ bölümü oluşturmaya karar vermiştir. Bu yasa ile köy enstitülerinde sağlık kolu hemen açılmış; fakat Sağlık Bakanlığı sorumluluğundaki ebe okulları hiç açılmamıştır (Aydın, 2007: 93-94).

Köy enstitüleri programı incelendiğinde program hazırlayanların öğrencileri çocuk olarak değil, yetişkin bireyler olarak algıladıkları görülmektedir. Çünkü dersler sadece okuma yazmaya yönelik değil; düşünmeye, el becerileri kazanmaya ve yaparak yaşayarak öğrenmeye yönelik hazırlanmıştır. Deneme yıllarında olduğu gibi çevreye yönelik, yaşama yakınlık ve iş ilkesine dayanmıştır (Kaplukan, 2012: 187).

3.1.5.3. 1947 programı

Bu programda CHP iktidarınca ‘Köy Enstitüleri Öğretim Programı’ değiştirilmiştir. Kültür ders saatleri arttırılmış, tarım ve sanat ders saatleri azaltılmıştır (Ertuğrul, 2001: 84). 1943 ile 1947 programındaki ders saati farkı Tablo-3.3.’de verilmiştir.

Tablo 3.3. 1943 ile 1947 Öğretim Programlarındaki Ders Saatleri

	Yücel Dönemi	Sirer Dönemi
Dersler	(saat)	(saat)
Kültür Dersleri	5060	5336
Tarım Ders ve Çalışmaları	2530	1840
Teknik Ders ve Çalışmaları	2530	1794
TOPLAM:	10120	8970

Öğretim programında 184 maddelik Reşat Şemsettin Sirer Yönetmeliği ile hükümler getirilmiştir. Örneğin, “*Madde 118- Aşağıda sayılan işleri öğrenci ancak müdürün müsaadesiyle yapabilir. a) Enstitü içinde herhangi bir toplantı yapmak, nutuk söylemek, konferans vermek, enstitü dışında toplantı ve gösterilere katılmak. b) Enstitü içinde ve dışında, kitap, dergi, broşür, beyanname dağıtmak, duvarlara ilan yapıştırmak ve duvar gazetesi çıkarmak. Madde 119- Aşağıda gösterilen işleri ve benzerlerini yapmak öğrenci için suç sayılır. a) Enstitü yönetim ve disiplinine karşı herhangi bir toplu ve anlaşmalı harekete önyak olmak ve ya bu çeşit bir harekete karışmak. b) Enstitüye bildirilmesi gerekli hal ve durumları saklamak, yanlış bildirmek, yanlış adres vermek, değişen adresi haber vermemek. Madde 120- Bu yönetmelikte adlandırılan suçlara benzemeyen ve fakat toplumsal bilinci incittiği için suç sayılabilecek herhangi bir hal karşısında yine bu yönetmeliğin ceza hükümleri uygulanır*” (Ertuğrul, 2001: 86).

Bu program, 1943 programına göre daha disiplinli ve esneklik anlayışından uzak bir programdır. Bu programda köy enstitüleri felsefesinden ilk belirgin uzaklaşmalar görülmeye başlamıştır.

Bazı derslerin adı değiştirilmiş, saatlerinde değişiklik yapılmıştır. Bazı dersler kaldırılmıştır. Kültür derslerine ‘Genel Bilgi Dersleri’ denmiştir. Teknik derslere ‘Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları’ denmiş ve öğretim süresi, öğretim yılının üçte biri ile sınırlanmıştır. Öğrencilerin yönetime katılması, iş eğitimi gibi ilkeler kaldırılmıştır. Mezunlara arazi ve teçhizat verme işlemine son verilmiştir. Tarım çalışmaları yerine de ‘Tarım Dersleri ve Uygulamaları’ denmiştir. Böylece kuramsal ve uygulama ikiliği oluşmuştur (Kurtuluş, 2001: 62-63).

Ayrıca yabancı dil seçmeli ders olmuştur. Resim ve iş ayrı derslerdir. İkinci, üçüncü, dördüncü sınıflarda birer saat iş dersi vardır. Programda öğretmenlik bilgisi, ev idaresi ve çocuk bakımı esas ders saatine eklenmiştir (Kuyumcu, 2003: 56).

3.1.5.4. 1953 programı

Köy enstitülerinde uygulanan son öğretim programıdır. 1953 programı, ilköğretmen okullarını da kapsayan ortak programdır. Bu nedenle ‘Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı’ adını almıştır.

1950- 1951 öğretim yılında karma eğitime son verildiği için kız öğrenciler için ayrı program hazırlanmıştır. Daha önceki programlarda yer almayan çocuk edebiyatı, biyoloji ve sağlık bilgisi, din bilgisi dersleri zorunlu dersler arasına alınmıştır. Türkçe dersi Türk Dili ve Edebiyatı adını almıştır. Edebi sanat ve edebi tarihe ağırlık verilmiştir.

Köy enstitüleri eğitim felsefesinden tamamen uzaklaşmış; bir yıl sonra da 27 Ocak 1954’te kapatılmıştır (Akar, 2011: 34-35).

3.1.5.5. Yaz çalışmaları ve izinler

Enstitülerde öğrencilerin izinleri beş yılda 30 hafta olarak belirlenmiştir. Çoğunlukla sınıflara sırayla ve çeşitli aylarda nöbetleşe olarak altı hafta izin verilmiştir. Bazen öğrenciler ailesine yardım edecekleri aylarda izin istemiş; bazen de öğrenciler, enstitülerdeki hayvanını, ağacını bırakıp gitmek istemediği için iznini ertelemiştir.

Öğretmen izinleri de altı hafta olarak belirlenmiştir. Derslerine girdikleri öğrenciler ile birlikte izine çıkıp, onlarla birlikte enstitüye dönmüşlerdir (Türkoğlu, 2000: 214-215).

Genellikle izinler, öğrencinin ailenin iş ve ya sağlık durumuna göre yaz ya da kış aylarında düzenlenmiştir. Örneğin, Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nde mısır, fındık ve çay toplama ayları öğrencilere en çok izin verilen aylar olmuştur. Aynı zamanda köy iznine çıkan öğrencilere kendi köyünü araştırması için inceleme ödevi verilmiştir. Böylece ileride öğretmenlik yapacağı köyü hakkında ilk bilgileri de öğrenmişlerdir (Kuyumcu, 2003: 79).

Ayrıca enstitülerde hafta sonu izinleri de vardır. Fakat erkek öğrenciler her hafta izine çıkabilirken, kız öğrenciler on beş günde bir ya da ayda bir ihtiyaçlarını karşılamak için bir öğretmen eşliğinde grup halinde çıkabilmiştir (Kınlı, 2012: 44).

Enstitüde tarım ve teknik derslerini, mevsimlere göre yürütmek gerekmiştir. Bu yüzden 1938'den itibaren öğretim yaz ve kış olmak üzere ikiye bölünmüştür. Yazın tarım ve teknik çalışmalar yapılırken, kışın teorik konulara ağırlık verilmiştir (Gedikoğlu, 1971: 33). Yaz aylarında okulda kalan öğrenciler çalışmaları sürdürmüştür. Enstitülerin onarım işleri, temizlik ve badana işleri yapılmış; gelişmekte olan enstitülere gidilerek yardım edilmiştir. Tarım programı bilimsel yöntemlere göre hazırlanmış ve uygulanmaya çalışılmıştır. Mevsimlik sebzelerin yetiştirilmesi, bakımı, sulaması ve ürünlerin toplanması önemli olmuştur. Çünkü gübreleme, ilaçlama, fideleme, geniş alanda üretime dönüştürme bilgi ve deneyim isteyen bir iştir (Şanlı, 2012: 57).

3.1.6. Öğretim İlkeleri ve Yöntemleri

Köy enstitüleri pek çok araştırmacıya göre özümüze dönük, yeniliğe ve çağdaşlaşmaya açık bir kurumdur. Burada toprakları işlemek, tarım ve hayvanların bakımı teknolojik bilgilerle mümkün olmuştur. Aynı zamanda yöre halkının ve çocukların bilinçlenmesi sağlanmış; eğitim teori ile sınırlı kalmamıştır. Türkçeyi zenginleştirmek de buradaki eğitim sisteminin ilkelerindendir. Öğrenciler müzik, resim ve spor gibi etkinliklerle yetiştirilmiştir. Enstitülerde ulusal kültürün ve uygarlığın önemini kavramıştır. Kız erkek ayrımı yerine insan olmak felsefesiyle, erdemli ve eğitilmiş insanlar kazandırılmıştır (Kafkas, 2011: 52).

Aynı zamanda her enstitü kendi ürettikleriyle kendine yetebilen, çağdaş ve demokratik yaşam birimlerine dönüşmeyi amaçlamıştır. İşleyişi, bürokrasi çarkının dışında

tutulmuştur. Öğrenciler çeşitli işlerde çalışarak çok yönlü kişilik gelişimi sağlanmıştır. Enstitülere öğretmen yetiştiren yüksek köy enstitüsü, bir inceleme merkezi olarak çalışmalara ışık tutmuştur. Yöre köylerinden seçilerek İkinci Dünya Savaşı'nın zor koşullarında eğitilen öğretmenler, sağlıkçılar, zanaat alanında ustalar tüm köylere gitmeye hazırlanmıştır (Başaran, 2014: 26).

Köy enstitüleri öğrenciyi merkeze alan, onu düşünmeye yönlendiren, yeni bilgi üretimine katılımını sağlayan kurumlar olmuştur. Çok amaçlı programlarıyla çoklu zeka alanlarını da geliştirmeye yönelik olmuştur. Köy enstitüleri aynı zamanda öğrencilerini ders içi ve ders dışı etkinlikleriyle işbirliği içinde sosyalleşmelerini sağlayan eğitim kurumları olmuştur (Kocabaş, 2004: 29-31).

Yaparak yaşayarak öğrenme enstitülerin başlıca amacıdır. Enstitülerde uygulanan iş içinde eğitim de bu amaca dönüktür. Öte yandan İsmail Hakkı Tonguç bununla ilgili olarak *“Öğrenilen bilgiler iş haline gelmiyorsa, bir yapıt oluşturmuyorsa, tam öğrenilmiş sayılmaz”* demiştir (Apaydın, 1995: 49).

Enstitülü öğrenciler tahtakurusu, bit, pire, uyuz gibi hastalıklardan kurtulmak için kimya dersinde inceledikleri kükürttten yararlanmıştır. Fizik dersinde öğrendikleri dinamodan yararlanarak elektriğe kavuşmuşlardır. Türkçe derslerinde okuma metinleri incelenmiş; her paragrafta yer alan düşünce açıklanmıştır. Çalışmalar tartışmalı şekilde işlenmiştir. Arada kompozisyon çalışmaları yapılmış; konuları ise günlük yaşamdan alınmıştır. Örneğin “Bu okula nasıl geldiniz?”, “Köyde nasıl yaşadınız?” şeklinde konular belirlenmiştir. Coğrafya dersinde yakından uzağa ilkesi benimsenerek önce yakın çevre öğretilmiş; harita, çizim, grafik materyalleri kullanılmıştır. Böylece el beceri gelişimi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yurt gezileri de oldukça önemli olmuştur. Gezilip görülen yerler dönüşte öğrenciler tarafından raporlanmıştır. Böylece daha akılda kalıcı olması sağlanmıştır. Bilindiği üzere Tarih dersleri genelde soyuttur. Bu nedenle enstitülerde neden sonuç ilişkisine yönelik uygulamalar yapılmıştır. Örneğin, Aksu Köy Enstitüsü'ne yakın olan Perge Harabeleri yıkıntıları incelenmiştir. Roma dönemi kalıntıları bu harabeler üzerinden anlatılmıştır. Sınıf yükseldikçe tarih konuları da değişmiştir. Son sınıflarda Devrim Tarihi dersi okutulmuştur. Aynı zamanda Eğitim Bilim derslerine ağırlık verilmiştir. Bunlardan özel öğretim konularında her dersin kendine özgü olan uygulama yöntemleri öğretilmiştir (Şanlı, 2012: 48-65).

Köy enstitülerinde bir başka çalışma serbest okuma saatleridir. Akşam yemeğinden sonra zaman, kitap okuma saatine ayrılmıştır. Sınıf öğretmenleri gözetiminde okunan kitaplar sırasıyla tanıtılmış; kitabın üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Okumanın saati ve zamanı sınırlı değildir. Günün boş saatlerinde genellikle kitap okunmuştur (Şahhüseyinoğlu, 1994: 91).

Genel olarak dersler kışın dersliklerde, yazın ise açık havada yapılmıştır. Derslerin işlenişinde gözlem, deney, tümevarım, tümdengelim, anlatma, yaparak yaşayarak öğrenme, küme çalışması, soru yanıt yöntemine sıkça başvurulmuştur. Enstitülerin kırsal alana kurulması, çoğu ders konularını doğal ortamında, somut olarak öğrenilmesini sağlamıştır. Özellikle tarımsal bazı konuların öğretilmesinde demonstrasyon (göstererek öğretme) yöntemi oldukça kullanılmıştır (Saral, 2013: 49).

3.1.7. Öğrenci ve Öğretmen Kaynakları

Köy Enstitüleri'ne 3803 sayılı yasanın üçüncü maddesinde belirttiği gibi *“Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müsait köylü çocukları seçilerek alınır”*. 1937 ‘den itibaren enstitülere alınan öğrenci nitelikleri şunlardır: *“Köylü çocuğu olacaktır. Köyünde ailesinin arazi ve hayvanlarının, bağ bahçesi bulunması da aranırdı. Çünkü bu durumda enstitü iş hayatına kolay uymaları ve sonra da köye gidip köy hayatına, köy hizmetine sıkı sıkıya bağlanmalarını kolaylaştırır. Alınacak öğrenci adayları sağlıklı, gürbüz ve sağlam olacaktır. İşine, mesleğine engel olacak organik bir kusuru olmayacaktır. Alınacak öğrenci zeki, enerjik, çalışkan, yaş ve sınıf düzeyine göre bilgi, iş başarma derecesi iyi olacaktır”* (Gedikoğlu, 1971: 57-58).

Gezici başöğretmen başlangıçta öğrencileri seçmiştir. Belli merkezlerde öğrenci sınava girmiştir. Daha sonraları seçme işi çok geçmeden bilimsel bir yaklaşımla çözülmüştür, “Öğrenci seçim fişi” hazırlanmıştır. Doldurulan fişler Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ve oradan mühürlü bir şekilde enstitülere gönderilmiştir. Enstitü öğretmenlerinden oluşan özel bir kurulca incelenmiş; kabul edilenlerin listesi Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderilmiştir. İlk elemeyi kazanan köy çocukları mühürlü öğrenci fişiyle sınava girmiş ve kazananlar enstitüye gönderilmiştir. İlkokul üçüncü sınıfı bitirerek gelen öğrenciler, köy enstitülerinin uygulama okullarında dördüncü, beşinci sınıflarında okutularak enstitülerin birinci sınıfına alınmıştır (Kuyumcu, 2003: 43).

Talebe fişleri her öğrenci için ayrı ayrı doldurulmuştur ve üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde öğrencinin nüfus cüzdanı sureti hılasası hakkında bilgi vardır. Öğrenci adayının nüfus bilgileri ve ailesinin çiftlik bakımından genel durumu yazılıdır. İkinci bölümde beden durumu ile ilgili bilgiler vardır. Seçilecek çocuğun sıhhati hakkındaki kanaati, gözleri iyi görüyor mu? Kulakları iyi işitiyor mu? Bedeni bir özü ve ya sakatlığı var mı? şeklinde sorular bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ise fikri durumu ile ilgili bilgiler vardır. Seçenin edindiği kanaatler (sözle ifade kabiliyeti, görgü ve bilgisi hakkında kanaat, el yazısı) ve öğretmenin çocuk hakkındaki kanaatleri (çalışkanlığı, iş başarma kabiliyeti, mezun olduğu okulun adı, okulun bulunduğu köyün adı, diploma veya tasdiknamede yazılı muvaffakiyet derecesi) bulunmaktadır (Burgaç, 2004: 65).

Enstitüye gelen öğrencilerden nüfus kimlik cüzdanı, ailesinin köydeki durumu, davranışları hakkında köy muhtarından alınan belge, öğrenci seçim fişi, ilkokul diploması, yüklenme senedi, fotoğrafı, sağlık raporu ve aşı belgesi dosyasına konmak için alınmıştır.

Enstitüye gelen öğrenciler genellikle sakin, ağırbaşlı, doğa sevgisi olan çalışkandır. Öğrencilerin yüzde sekseni zor geçinen aile çocuklarıdır. Bu nedenle tutumludur. Az konuşur. Sözün yerini iş, gözlem, deney almıştır. Bu olumlu davranışlarının yanında özellikle temizlik ve düzen bakımından kusur davranışlar göze çarpmıştır (Gedikoğlu, 1971: 64-66).

Enstitü öğretmenlerini en şaşırtan olay, aralarında Türkçe konuşamayan öğrencilerin olması olmuştur. Bilmedikleri kelimelerin bazıları şunlardır: “*not, matbaa, balkon, çerçeve, hela, kavanoz, çakı, çatal, yatak çarşafı, mangal, karikatür, eczacı, söylev, mecmua, kitaplık, aspirin, keman, sürahi, iskarpin*” (Kirby, 2012: 305).

Köy enstitüsü müdürlerinden İsmail Safa Gürer’in enstitüye gelen öğrencilerden edindiği itibar ise şu şekildedir: “*Enstitüye yeni gelen çocukların kılıkları perişandır. Erkekler yamalı birer gömlek giymişlerdir. Bunlar bazen tamamen liğme liğmedir. Dar bir şerit halindeki yakalar çeşitli renklerde ve türlü büyüklüklerde düğmelerle doludur. Bir potur ve ya şalvar giyenler olduğu gibi sadece iç donu ile gelenler de vardır. Ayaklarına çarık, yemeni, kundura, fotin, bazen de iskarpin giyenler bulunur. Yalınayak gelenlerin sayısı da az değildir. İç çamaşırları yalnız sırtlarındaki eskilerden ibarettir. Kendi kılığı ile bir gün dahi bekletilmesine razı olunamayacak biçimde gelenler bulunur. Beraberinde taşıdıkları eşya, Milli Eğitim Dairesi’nden verilen bir zarf ile evlerinde koltuklarına*

sıkıştırılan bir ekmek çıkınından ibarettir. Kızlar da erkeklerden az farklı bir kılıkta gelirler. Onların da sırtlarında yırtık ve yamalı bir entari bulunur. Enstitüye gelen köy çocuğunun beden yapısı, tam anlamıyla bir hammadde olduğunu gösteren açık bir delildir. Erkeklerde uzamış, karışık saçlar vardır. Kızların bunlardan farkı, saç örgülerinin teller arasından görünmesidir” (Ekmekçi, 1996: 123).

Köy enstitülerine öğretmenler, 17 Nisan 1940’da 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası ile atanmıştır. Öğretmen seçimi ise bu yasanın 17. maddesine göre yapılmıştır. Bu maddeye göre, yüksekokul ve üniversite, Gazi Eğitim Enstitüsü, öğretmen okulu, ticaret lisesi ve orta tarım okulları, erkek sanat okulları, köy enstitüsü çıkışlıları ile inşaat usta okullarından mezun olmak gerekirdi. Köy Enstitüsü çıkışlılardan başarılı olanlar arasından Tonguç ve seçkin arkadaşları tarafından oluşan komisyonca doğrudan konuşarak atanırdı. Yine 3803 sayılı yasanın 17. Maddesine göre “Usta Öğretici” adıyla öğreticiler vardır. Genellikle öğretmen kadrosunun bulunmadığı ya da özel yetenek isteyen işlerde görev yaparlardı. Öğrencileri değerlendirme, yargıda bulunma yetkileri vardı. Diplomaları yoktur. Ancak ortaya koydukları eserlerle anılmışlardır. Örneğin, Beşikdüzü Köy Enstitüsünde usta öğretici olan Uzman Balıkçı Recep Ağa’dır (Kuyumcu, 2003: 48-50). Yaklaşık yedi farklı enstitüde usta öğreticilik yapan Hasan Çakı Efe’de öğrencilere halk oyunları öğretmiştir (Kocabaş, 2012: 135).

Aynı zamanda köy enstitülerine en uygun tarzda öğretmen yetiştirmek için Ankara Hasanoğlu’da 1942-1943 öğretim yılında Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır.

Enstitüde yöneticiler ve birim başları enstitü müdürü, müdür yardımcısı, eğitim başı, tarım başı, yapı-sanat başı, müzik başı, spor başı, sağlık başı idi (Türkoğlu, 2000: 207). Yönetici seçimi ise, İsmail Hakkı Tonguç’un gözetimi içinde titizlikle, 19 Haziran 1942’de 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası’na göre yapılmıştır. Müdürün görevleri 38. ve 39. maddede yazılmıştır. Yöneticiler, yeniliğe açık ve kişiliği oturmuş kişiler olmuştur. Aynı zamanda müdürlerin doğrudan Bakanlıkta konuşma hakkı olmuştur (Kuyumcu, 2003: 51).

3.1.8. Köy Enstitülerinde Gündelik Yaşam

İsmail Hakkı Tonguç, enstitü müdürlerine yönetimin nasıl yapılması gerektiğini anlatmıştır “*Köy enstitülerinin içyapılarında ‘öğrencilerin kendi kendilerini yönetmeleri’ ilkesine dayanan bir gelişim sağlanacaktır*” demiştir. Buna göre tüm işlerin öğrenciler

tarafından yapılması esas olmuştur. Enstitülerde her şey yönetimden üretime imece usulüne dayanmıştır. Enstitülerde kurallar açıkça belirlenmiştir. “Köy enstitülerinde her türlü yapım, tarım, sanat, yönetim işleriyle, öğretmen ve öğrencileri ilgilendiren resmi işler, nöbetle öğretmen ve öğrenciler tarafından görülür. Nöbette bulunamayanlara bu işlerin gördürülmesi, öğrencilerin, öğretmen ya da usta öğreticilerin özel işlerinde çalıştırılmaları yasaktır. Tabelaya giren öğretmenler, istihkakları olan yemeği öğrencilerle birlikte enstitüde yemeye mecburdur. Özel evlere ya da odalara götürmek yasaktır. Derse ve göreve geç gelmek, öğretmenliğe yakışmayacak lavbali hareketlere girişmek, sarhoş olmak, kumar oynamak gibi öğrencilere kötü örnek olabilecek hareketlerde bulunmak, öğrencileri dövmek, onlara hakaret etmek yasaktır. Enstitü işleri, en az on beş günde bir bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek konuşulur. Ve işler bu konuşmalarda alınan kararlara uygun olarak yürütülür. Enstitülerde en az on beş günde bir eğlenti düzenlenir. Bu eğlentilere öğrencilerin ve öğretmenlerin katılması şarttır. İş bölümüne göre çeşitli işlere dağılacak kümelere yapacakları işin önemi, ülkeye, ulusa, kendilerine sağlayacağı yararlar anlatılarak iş gördürülür. Anlamı kavramayan, angarya biçimde işlere, bu kurumlarda asla yer verilmeyecektir. Bir enstitüde işlerin soysuzlaştığı görülürse, bundan birinci derecede öğretmenler sorumlu tutulacaktır. Her çocuk öğretim programında saptanan şekillere göre kültür, tarım, sanat çalışmalarına mutlak katılacaktır. Belli çocukları yalnız terzilik, şoför yardımcılığı, davar çobanlığı, tuğlacılık gibi belli işlerde uzun süre çalıştırmak yasaktır. Koşullar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim olursa olsun, öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak suretle kazandırılacaktır” (Başaran, 2014: 43-44-45). Bu maddeler titizlikle uygulanarak yönetim, doğal yaşam biçimine dönüştürülmüştür.

Köy enstitülerinde yaz ve kış boyunca kalkma saati 6.00 olarak belirlenmiştir. Fakat herkesten önce fırında çalışan ekmekçi öğrenciler uyanmaktadır. Ondan sonra nöbetçi öğrenciler, yemekhane işleri ile ilgili görevliler ve depo görevlileri kalmıştır. Öğrenciler uyandıklarında derslik ve yatakhaneler temizlenir. Daha sonra kız erkek hep birlikte bahçede halk dansları yaparlardı. Sazlar eşliğinde halk türküleri, şarkılar ve marşlar söylenmiş; bazen de davul veya mandolin eşliğinde milli oyunlar oynanmıştır. Böylece sabah sporu yapılmış oluyordu. Saat 8.30’da öğrenciler kümeler halinde toplanarak yoklama ve iş dağıtımı yapılırdı. Bu sırada öğrencilerin giysileri kontrol edilirdi. Bu kontroller herkes tarafından ciddiye alınırdı. Sabah programı üç saat sürerdi. Üç saat boyunca laboratuvar, işlik ve tarla işleri yapılırdı. Her haftanın belli bir konusu olurdu. O konu hakkında

derinlemesine bilgi edinirlerdi. Öğle yemeğinden sonra sabahkine benzer çalışma olur. Dersler belli bir programa göre sürerdi. Akşam yemeği sonrası ders çalışma süresi verilirdi. Saat 22.00’da günlük program sona ermektedir. Tüm öğrenciler idareci ve öğretmenler tarafından yatırılırdı (Kirby, 2012: 319-322).

Enstitüde hafta sonları (cumartesi) tartışma ve ortak okuma saatleri vardı. Bu zamanlarda okul düzeni, yöneticilerin ve yönetime katılan öğrencilerin eleştirisi yapılır ve tartışılırdı. Edebiyat saatleri oluyordu. Bu saatlerde yeni çıkan kitap ve dergiler tanıtılırdı. Öğrenciler böylece gündemden haberdar olurdu. Haftada bir gece mutlaka eğlence yapılırdı. Şarkılar söylenir. Şiirler okunur. Orta oyunları oynanırdı. Çeşitli bölgelerden gelen öğrenciler, kendi yöre oyunlarını sergileyerek tüm öğrencilere yöreleri hakkında bilgiler öğretmiş olurdu (Makal, 1997: 59-60). Köy enstitülerinde günlük zaman kullanımı planı Tablo-3.4’teki şekilde düzenlenmiştir (Cengiz, T.Y: 6-7).

Tablo 3.4. Köy Enstitülerinde Günlük Zaman Kullanım Planı (3 Haziran 1946’dan itibaren)

Saat	Saat	Etkinlikler
05.30	06.00	Kalkma, Giyinme ve Yıkanma
06.00	06.30	Ulusal Oyunlar
06.30	06.45	Kahvaltı
06.45	07.00	Sabah Toplantısı
07.00	08.30	Mütalaa
08.30	08.50	Dinlenme
08.50	09.30	Birinci Ders
09.30	09.40	Dinlenme
09.40	10.20	İkinci Ders
10.20	10.30	Dinlenme
10.30	11.10	Üçüncü Ders
11.10	14.00	Yemek ve Dinlenme
14.00	14.10	Öğle Toplantısı
14.10	15.40	Mütalaa
15.40	16.00	Dinlenme
16.00	16.40	Birinci Ders
16.40	16.50	Dinlenme
16.50	17.30	İkinci Ders
17.30	17.40	Dinlenme
17.40	18.20	Üçüncü Ders
18.20	20.00	Yemek ve Dinlenme
20.00	21.00	Mütalaa
21.00	21.30	Temizlik ve Uyku

Tabloda da görüldüğü gibi enstitülerde zaman programlı bir şekilde kullanılmıştır. Bunların dışında okumak, yazmak ve oynamak gibi etkinliklerde serbest bırakılmışlardır.

1939’da, 3704 sayılı yasa ile her köy enstitüsünde döner sermaye birimi kurulmuştur. Döner sermaye olmadan hiçbir teknik okulun iş yapamayacağını bilen Hasan

Ali Yücel ile kadrosu, daha eğitim kursları, köy öğretmen okullarının temeli atılırken bu birimi kurmuşlardır. Aynı zamanda döner sermaye kurulma gerekliliğinin sebebi, enstitülerin kent dışında kurulmaları ve parasal kaynak anlamına gelen ödeneklerin zamanında gelememesi olmuştur (Kuyumcu, 2003: 102).

3.1.9. Köy Enstitülerinde Sağlık Kolu ve Çalışmaları

Cumhuriyet dönemi ile birlikte köylerde yaşayanların sağlığı daha çok ele alınmaya başlamıştır. İkinci Meşrutiyete kadar, devlet yönetiminin her hangi bir kararında köy ile sağlık sözcüklerini bir arada kullandığı pek görülmemiştir. Örneğin, 119 maddelik 1876 Kanun-i Esasi Anayasası'nda köyle ilgili herhangi bir konuya değinilmediği gibi, sağlıkla ilgilide bir sözcük kullanılmamıştır. 14 Nisan 1910'da yayınlanan İl Sağlık İdaresi Tüzüğü'nün 20. Maddesinde ilk kez köylülerin sağlık durumunun incelenmesi gibi konular belirtilmiştir.

Öte yandan 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet hükümeti kurulduğu zaman, kamu da görevli 554 hekim, 560 sağlık memuru, 136 ebe ve 4 hemşire bulunuyordu. 1932'ye kadar bu sayı artırılarak 1188 hekim, 1246 sağlık memuru, 421 ebe ve 216 hemşireye ulaşmıştır (Aydoğan, 1999: 241-243).

1943'te Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği yaparak, köylünün sağlık sorununun çözümü için, köy enstitülerinde sağlık kollarının açılmasına ve gezici köy sağlık memurları yetiştirilmesine karar verilmiştir. Bu amaçla köyler için gezici sağlık memurları ile ebeler yetiştirmek üzere 9 Temmuz 1943'te ve 4459 sayılı yasa çıkarılmıştır (Şahhüseyinoğlu, 1994: 104).

Köy enstitülerinin üçüncü yılını başarı ile bitiren erkek öğrencilerden isteyenleri bir sınavla köy sağlık memuru, kız öğrencileri ise köy ebesi olmak üzere iki yıllık özel bir eğitimle yetiştirilecektir. 1943-1944'te Ankara Hasanoğlu, İzmir Kızılçullu, Erzurum Pulur ve Malatya Akçadağ olmak üzere dört enstitü de eğitime başlanmıştır. Daha sonra 1944-1945'de Eskişehir Çifteler, Kastamonu Gölköy ve Kocaeli Arifiye Köy Enstitüsüne de sağlık kolu açılmıştır. 1947'den itibaren ise yedi enstitüde bulunan sağlık kolları Kızılçullu ve Hasanoğlu'da işlevlerini sürdürmüştür. 1949-1950'de sadece Hasanoğlu Köy Enstitüsü faaliyet göstererek sona ermiştir. Kapatılmalarına gerekçe olarak artık bu kurumlara ihtiyaç duyulmadığı olmuştur.

İki yıllık eğitim öğretimin ilk yılı kurumsal olarak kültür ve meslek dersleri anlatılmıştır. İkinci yıl ise dersler bir hafta kurumsal bir hafta uygulamalı verilmesiyle sürmüştür. Köy sağlık memurları gruplarına bağlı köylerin sağlığından sorumlu olup bu köylere her ay bir kez gitmek ve köyler de en az dört saat kalmak zorundaydılar. Görevleri arasında bulaşıcı hastalıklarla savaşmak, üç ayını doldurmuş bebeklere ve beş yılda bir tüm topluma çiçek aşısı yapmak ve toplumu hastalıklardan korumak için gerekli bilgileri vermek gibi hususlar yönetmelikte belirtilmiştir. Köy enstitüsünde yetişen öğretmenler gibi köy sağlık memurları da 20 yıl kırsal kesimde görev yapmayı kabul etmiştir. Aylık ücretleri de 20 lira olarak belirlenmiştir. Altı yıl sonra 30 liraya ve 15 yıl sonra 40 liraya çıkacağı belirtilmiştir (Dirican, 2003: 75).

1948'e kadar köy enstitüsü sağlık kolundan mezun olan öğrenci ve mezun olduğu köy enstitüsü şu şekildedir; Malatya Akçadağ 48 öğrenci, Erzurum Pulur 78 öğrenci, Kastamonu Gökçöy 33 öğrenci, Eskişehir Çifteler 23 öğrenci, Kocaeli Arifiye 36 öğrenci, İzmir Kızılçullu 422, Ankara Hasanoğlu 317 öğrenci. Toplamda 957 öğrencidir. 1948'de sağlık kolunda öğrenim görmekte olan Kızılçullu'da 217 ve Hasanoğlu'da 278 olmak üzere toplamda 495 öğrenci vardır. Prof. Dr. Rahmi Dirican'ın Sağlık Bakanlığı Memur Sicil Kütüğü üzerinde yaptığı araştırmaya göre; 1923 Cumhuriyet'in ilanından 1951 yılına kadar, 30 yılda, Sağlık Memur Okullarından 1604 sağlık memuru mezunu olduğu halde, köy enstitülerinde 7 yılda 1599 köy sağlık memuru yetişmiştir. Bazı kaynaklarda bu sayı 1248 olarak belirlenmiştir (Güvercin, Aksu ve Arda, 2004: 101-102).

Eğitmen ve öğretmenler için köy sağlık memurları da yurdun dört bir yanına serpiştirilerek köylerde öğretmenlerin yanında göreve başlamıştır. Okul, öğretmen ve sağlık evi devlete yük olmayan imece usulü ile yapılmıştır. Bu kurumlar köye sağlık memuru, ebe ve köy hekimi kazandırmıştır. Böylece köy halkı hastalığında artık bunlara gidecekti. Bunun dışında yer alan ve bilimsel olmayan okuyucu, üfürükçü gibi kişilere gitmeyecekti (Gürhan, 1999: 16).

3.1.10. Yüksek Köy Enstitüsü: Hasanoğlu

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, II. Dünya Savaşı sırasında Trakya'nın boşaltılmasına karar vermiştir. Böylece 1941 yılında Kepirtepe Köy Enstitüsü öğrencileri, Ankara'ya 35 kilometre uzaklıkta Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nü kurmuşlar. Temel atma törenine, önce açılan 14 köy enstitüsü öğrencisi gelmiştir. Kısa bir sürede 20 bina

yapılmıştır. Enstitülerin en ünlü isimleri de burada yetişmiştir. Örneğin, Fakir Baykurt, Mehmet Başaran, Mahmut Makal, Talip Apaydın bunlardan birkaçıdır. (Dündar, 2015: 32-33).

Enstitülerde yapılan çalışmaları bilimsel yasalara, inceleme ve araştırmalara dayanmaları için Hasanoğlu'da Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır. Köy enstitüleri için kız ve erkek öğretmen yetiştirmek, gezici öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştirmek, gerekli kurslara tabi tutularak köy enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenler yetiştirmek, köy incelemelerine merkez oluşturmak üzere köy okullarını ve enstitüleri ilgilendiren konuları araştırmak ve Yüksek Köy Enstitüsü öğretmenlerine derslerine ilişkin kitapları iki yılda yazdırmak amacıyla kurulmuştur (Kanar, 1990: 31).

Köy Enstitüsü bitirenlerin en iyileri merkezi bir sınavla belirlenmiştir. Burası Türkiye'nin ilk köy üniversitesi olmuştur. Köy çocukları, enstitülerde olduğu gibi üniversitelerini de kendileri inşa etmiştir. Erkekler inşaatla uğraşırken, kızlar harç taşımıştır. Aynı zamanda sobaları boyayıp yatak takımı dikmişlerdir (Dündar, 2015: 64).

1942-1943'de Kızılçullu ve Çifteler Köy Enstitüsü'nden mezun öğrenciler Yüksek Köy Enstitüsü'ne alınmıştır. İkinci bitirenlere Keçiçe çıkışlılar da katılmıştır. Bunlar yeteneklerine göre kollara ayrılarak derse başlanmıştır. Bunlar Güzel Sanatlar Kolu, Yapıcılık Kolu, Maden İşleri Kolu, Hayvan Bakımı Kolu, Tarla Bahçe Ziraati Kolu, Ziraat İşletme Ekonomisi Kolu, Kümes Hayvancılığı Kolu, Köy Ev ve El Sanatları Kolu olmuştur (Tonguç, 1997: 300).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde bütün kollara devam eden öğrencilerin ortak dersler şunlardır: İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Öğretmenlik Bilgisi, Toplumbilim, İş Eğitim Bilimi, Çocuk İş Ruh Bilimi, Öğretim Metodu ve Ders Tatbikleri, Eğitim ve İş Eğitim Tarihi, Türkçe, Okuma ve Anlatma, Yazma, Yabancı Dil, Askerliktir. Yüksek Köy Enstitüsü'nün öğrenim süresi en az üç ders yılıdır. Her yılda dörder aylık iki sönestr vardır. Her ders yılı sonunda, meslekleri ile ilgili kurumda iki ay staj yaptırılmıştır. Birinci, ikinci ders yılı ve staj sonunda bütün öğretmenlerce genel bir kanaat yoklamasına tabi tutulmuştur (Özkucur, 1990: 79-80).

Yüksek Köy Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar, Yapı, Ev ve El Sanatları kolları doğrudan sanatla ilgiliydi. Güzel Sanatlar kolu öğrencileri arasında özgün besteler yapmaya başlayanlar vardı. Bu yetenekler, her yönden gelişme olanağına kavuşuyordu. Bin kişilik

açık hava tiyatrosunda kendi oyunlarını, köylülere ve enstitü toplumuna sunuyorlardı. Bu Türkiye'nin ilk köy tiyatrosuydu. Bir örneği de öbür enstitülerde kurulacak, zamanla bölge tiyatrosu olarak gelişecekti (Başaran, 1999: 84).

Okulun son yılında öğrencilere verilecek araştırma konuları öğretmenler kurulunca belirlenmiştir. Öğrencilerin bitirme tezlerine örnek konular şunlardır: Şerif Yalman'ın hazırladığı Salihli köyleri çevresinde “Köylerde Halk Temsilleri”. Halil Koçyiğit'in hazırladığı Aydın İncirliova çevresinde “Köylerde Düğün ve Dernekler”. Fahri Yücel'in hazırladığı Eskişehir çevresi “Köy Temsilcileri ve Özellikleri”. Ali Kuş'un hazırladığı “Tavşanlı'nın Beş Köyünde Gergefle İşlenen Gelinlik Kız Çeyizleri.” Talip Apaydın'ın hazırladığı “ Tavşanlı Dolaylarında Söylenen Türküler”. Mestan Yapıcı'nın hazırladığı “Bolvadin Kesiminde Kalın Dokuma İşleri” (Başaran, 2014: 224). Aynı zamanda öğrencilerin hazırladığı bazı araştırma konuları da şunlardır: ipekçilik, köylere içme suyu getirme, devlet posta telgraf hizmetleri, hayvan yemleri, tohum ıslahı, yabancı dil öğrenme metotları, çocuk bakımı. Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirenler köy enstitülerine öğretmen, kesim denetmeni, gezici başöğretmen ve bölge okul müdürü olarak atanmıştır. Yüksek Köy Enstitüsü, 27 Kasım 1947'de Reşat Şemsettin Sirer döneminde Bakanlık yazısı ile kapatılmıştır. Bu okul, 1945-1947 arasında üç dönemde 213 mezun vermiştir (Aydın, 2007: 101-103). Yüksek Köy Enstitüsü mezuniyet töreni Tablo-3.5'teki şekilde düzenlenmiştir (Özkucur, 1990: 336-337).

Tablo 3.5. Yüksek Köy Enstitüsü Mezuniyet Töreni Programı

1. İstiklal Marşı (Şef: Fahri Yücel)
2. Konuşma (Sağlık Kolu Mezunları)
3. Marş ve Türküler (Akın Marşı ve Halay Başı)
4. Şiir (Abdullah Uludağ)
5. Oyunlar (Arpazlı ve Bico)
6. Şiir (Mustafa Yılmaz)
7. Mandolin Konseri (Arılar, Sivrihisar Koşması, Semada Yıldızlar)
8. Şiir (Mehmet Ertekin)
9. Marş ve Türküler (Vatan Marşı ve Ördek isen Göle gel Türküsü)
10. Oyunlar (Bengi ve Dağlı)
11. Keman Konseri (Mozart'tan nontlar) Şef. Öğr. Mehmet Örtekin
12. Şiir (Mehmet Başaran)
13. Koro (Asker Dönüşü, Köy Okulu, İndim Dere Beklerim, Çoban)
14. Temsil (Teklif: A.Çehov)
15. Konuşma ve Mezunlara Diploma Verilmesi.
16. Topluca İstiklal Marşı

3.1.11. Köy Enstitüleri Dergisi ve Enstitülü Yazarlar

Köy Enstitülerinde sanat ve okuma eğitime oldukça önem verilmiştir. Okuma alışkanlığı kazandırmak için çalışmalar yapılmıştır. Çünkü insan sürekli okuyarak kendini yenileyebilir. Bu nedenle başarının nedeni okuma alışkanlığıdır. Enstitülerde ısrarla verilmeye çalışan okuma alışkanlığı beraberinde yazma isteğini de getirmiştir. Daha öğrencilik yıllarında şiir, öykü, roman gibi eserler yazmaya başlanmıştır. Bu gibi eserleri yayınlamak için dergiler çıkarma gereksinimi duyulmuştur (Apaydın, 1995: 53).

Köy Enstitüleri Dergisi 1945'te, enstitü öğrencilerinin ürünlerinden yapılan seçmelerle oluşmuş ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü tarafından yayına başlanmıştır. İlk sayıda dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in "Ülkümüzün Yolculuğu" başlıklı yazısı yer almıştır. Yazıda şöyle demiştir: *"Gönlümün duru dileği olarak söylüyorum; bu dergi, köy enstitülerinde okuyan ve köydeki kardeşlerini milyonluk bir kitle olarak okutup yetiştirecek olan yeni bir çağdaşlar kafilesinin, ülkü yolunda buluşma yeri olsun. Unutmayalım ki tarihe geçmek liyakatini kazanan her devir, kendi tapınağını kendi eliyle yapar. Bütün bu düşünceler, bir ana fikirde toplanıyor. Ne için yaşadığımızı bilmek."* Bu dergi, ne için yaşadığını bilenlerin ürünlerini sunmuştur. Dergi 1945-1947 arasında üç ayda bir olmak üzere 20 enstitüden gelen yazılarla sekiz sayı çıkartmıştır. Derginin oluşturulmasında Yüksek Köy Enstitüsü Dergi kolundaki Sabahattin Eyüboğlu'nun büyük katkıları olmuştur. Dergi genellikle üç bölümden oluşmuş. Bunlar köy incelemeleri, enstitü çalışmaları ve haberler olarak yer almış. Derginin en önemli bölümü, sanatsal ürünlerin sergilendiği bölüm olmuştur. Çünkü bu bölümde öğrencilerin şiir, roman, öykü, deneme türünden yeni ürünleri ortaya çıkmıştır (Başaran, 2014: 73-75).

Köy Enstitüsü öğrencisiyken çıkardıkları "Köy Enstitüleri Dergisi" onlar için örnek olmuş; daha o yıllarda Malatya'da Akçadağ Köy Enstitüsü Yayını, Konya'da İvriz Köy Enstitüsü Yayını çıkarılmıştır (Türkoğlu, 2000: 592). Bu dergilerde okudukları inceledikleri kitapları kendi olanaklarıyla tanıtmışlar. Bu nedenle dergideki yazılar özgün olmuştur. Bunu başka dergiler izlemiştir. Düziçi Köy Enstitüsü öğrencilerinin şiirleri "Düziçi'nden Sesler" adıyla, Pazarören Köy Enstitüsü öğrencilerinin şiirleri "Beş Pınar" adıyla yayınlanmıştır. İvriz de derginin dışında iki duvar gazetesi çıkmıştır. Enstitüler de sık sık yazı ve şiir yarışmaları yapılmıştır. Ülke de çıkan birçok dergi öğrencilerce takip edilmiştir (Makal, 2001: 38).

Köy enstitülerinden her alanda topluma katkı sağlayan insanlar yetişmiştir. Enstitülerden yetişenler, meyve, sebze bahçeleri kurmuş; hayvancılıkla uğraşmışlardır. Türkçe, Müzik, İngilizce, Fransızca, Almanca, Beden Eğitimi öğretmenliklerinin yanında müdür ve müdür yardımcılığı görevinde bulunmuşlardır. İlköğretim teftiş kadrolarına geçmiş; üniversite ve yüksekokullarda görev yapmışlardır. Bunlar arasında Prof. Dr. Sami Akıncı, Dr. Cemal Yıldırım, Cavit Binbaşıoğlu bulunmaktadır. Aynı zamanda enstitü mezunları İl Milli Eğitim Müdürlüğü yapmışlardır. Bunlar Hüseyin Atmaca, Recep Bulut, Tevfik Uğurlu'dur. Bakanlık katında görev yapmışlardır. Bunlar Mustafa Üstündağ, Hüseyin Işık, Ethem Başaran'dır. Hukuk alanında görev yapmışlardır. Bunlar Niyazi Kayhan, Mehmet Özcan, Ali Şengül'dür. Politikacı olup milletvekili görevinde bulunmuşlardır. Bunlar Osman Eroğlu, Halil Dereli, Hayrettin Uysal, Fahri Özçelik'tir. Bunun yanı sıra birçok yazarlar ve şairler ortaya çıkmıştır. Bunlar Talip Apaydın, Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Mehmet Başaran, Ali Yücel, Recep Bulut, Ali Dünder, Dursun Akçam, Emin Özdemir, Behsat Ay, Osman Bolulu, Haşim Kanar, Kemal Burkay, Ali Çiçek, Şevket Yücel, Hayrettin Uysal, Cavit Binbaşıoğlu, Galip Gürler, Abdullar Özkucur, Feyzullah Ertuğrul, Tahsin Yücel, Nazif Karaçam, Şahin Koç, Bekir Semerci, Tevfik Uğurlu'dur. Bunların dışında kadın yazar ve şairler de vardır (Bulut, 1990: 124-127).

Köy enstitülerinin en önemli özelliği köylülüğe özgü olmasıdır. Türkiye'de köylülüğe fırsat tanınmış olmasıdır. Yazarlar tarafından verilen ürünlerin genel özellikleri, bu ürünlerin öncekilerden ayıran özelliği, doğrudan köylü kesiminden gelenler tarafından oluşturulmasıdır. Köylü diline özgü, yalın, yerli ve açık bir dil kullanılmıştır. Enstitülü yazılarında gördüklerini, izlediklerini ve yaşadıklarını anlatmıştır. Enstitülü yazarları diğerlerinden ayıran bir diğer özelliği ise Türkiye'nin her bölgesinden ses getirmiş olmalarıdır. Örneğin Dursun Akçam Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu'yu işlemiştir. Talip Apaydın İç Batı Anadolu ve Orta Anadolu'yu işlemiştir. Mehmet Başaran Trakya ve Kuzeybatı Anadolu'yu, Fakir Baykurt İç Anadolu, Ankara, Almanya'daki Türkleri; Nazir Gezer Ege bölgesini; İbrahim Kuyumcu Karadeniz'i; Vehbi Polat ise Doğu Anadolu'yu işlemiştir. Böylece herkes kendi tanıdığı yaşadığı gördüğü çevreyi konularında işlemiştir (Bayrak, 2000: 60-69).

3.1.12. Köy Enstitüsünde Yetişen Öğretmenlerin Topluma Etkisi

Köy enstitüleri ilk mezunlarını 1942'de vermeye başlamıştır. Görev yerlerine gitmeden önce mezun olacak öğrencilerin diplomaları Genel Müdürlükçe imzalanıp, şube

müdürü de imzaladıktan sonra öğrencilerin ellerine verilmiştir. Enstitülerde çok amaçlı eğitim verildiğinden öğretmenlik mesleğinin yanı sıra bir de köye yarayan mesleği de yanında köylere taşınmıştır. 1943’de istekli olanlar köy sağlık memuru olarak yetiştirilmeye başlanmıştır. Böylece enstitüler sadece köy öğretmeni değil, köy sağlık memuru da yetiştirmiştir. Aynı zamanda köy enstitüsünde yetişen öğrenciler, sanatçı, yazar, akademisyen, politikacı, hukukçu olarak görevlerini yapmıştır. Roman, öykü, şiir, deneme, inceleme, araştırma, anlatı, anı türünde eserler ortaya koymuşlardır (Bayrak, 2000: 361).

1922’de köylünün öğretmene bakışını Kazım Nami şu şekilde belirtmiştir: “Köye gönderilen öğretmen köylüyü kendisinden aşağı görüyor, köy çocuklarını sevmiyor, köylünün hoş görmediği kıyafetle geziniyordu. Buna karşılık köyün imamı çocuklara Kur’an, İlmihal, Muhammediye okutuyor, mescitte köylüye beş vakit namaz kıldırıyor, köylünün nikâhını kıyıyor, cenazelerini yıkayıp, kaldırıyor, hastalarına okumaya gidiyor, köylünün ahiret işlerinden başka dünya işlerini de görüyordu. İmamın köylü tarafından verilmiş bir evi, tarlası var. Her yıl hasat zamanı köylüler gelirlerine göre imama pay ayırıyorlar. Ayrıca imam eğer kendi tarlasında çalışmıyorsa imece ile imamın bahçesini çapalıyor, tarlasını sürüyor ve ekip biçiyorlar. Nikâhlarda, doğumlarda ücret veriyorlar. Ramazanlarda teravîh parası, bayramlarda fitre ödüyorlar. İmam köylünün kavgalarını da çözdüğü için köylüler öğretmeni değil imamı baş tacı ediyorlardı” (Başgöz, 1968: 146). Böyle bir durumda enstitü mezunlarına büyük işler düşmüştür. Aynı zamanda köy enstitüsü yönetimi, bölge ilköğretim müfettişleri ve kesim müfettişleri ile köylerde görev yapan öğretmenine rehberlik ve yardım çalışmaları ulaştırıyor, ona yalnız olmadığını hissettiriyordu. Enstitüler bu şekilde mezun ettiği öğretmeni de iş başında eğitmeyi üstlenmiştir (Özgen, 1993: 138).

Köy enstitülerini bitiren öğrenciler ilgili yasa gereğince kendi köylerine 20 yıl süre ile atanmışlardır. Böylece kendi çevresinde yaşadığı becerileri, atandığı köyde hemen uygulayacak durumda olacaktır. Köy halkı onu tanıdığı için, onu anlayışla karşılayacak, çalışmalarına katılacaktır. Kendi köyüne atanan öğretmenlerin başta ihtiyaçları karşılanamayacağı düşünüldüğünden okul binası bitmemişse, kendi evlerinde bu işleri yürütmesi beklenmiştir. Bu sayede kendi köyüne atanan öğretmen hiç yalnız kalmaz. Daha uyumlu ve başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Devlet tarafından 1944’den 1946 sonuna kadar tarla ve sanat kollarıyla ilgili üretim araçları verilmiştir. Köylerde devamlı kalmaları sağlanmıştır (Candoğan, 1999: 69-70). 4 Eylül 1947’de çıkarılan 5129 sayılı yasa ile öğretmene verilen üretim araçları ve geçim toprakları geri alınmıştır (Makal, 1997: 164).

Köy enstitüsünde yetişen öğretmenlerin köylerde yapacakları, okuma çağındaki çocukları beşinci sınıfa kadar okutmak, yetişkinlere okuma yazma öğretmek, tarım alanlarında çağa uygun öncülük etmek, köylünün ekonomik gücünü arttırmaktır. Aynı zamanda Cumhuriyetin temel ilkelerini ve demokratik katılımın, köylülere imecenin önemini kavratmak, köy gençlerini ve halkı sosyal yönde bilgilendirmektir. Gençleri futbol, kayak, binicilik, atıcılık, taşıt kullanma gibi etkinliklerle yetiştirmek, tüm köylü halka okuma alışkanlığı kazandırmak, yörenin gelenek göreneklerini çağın koşullarına uyumlu düzeye getirmek ve sağlık yönünden ön bilgiler vermektir (Şahhüseyinoğlu, 1994: 56-57). Böylece öğretmenler, köy halkının her alanda kalkınması için çalışmıştır. Enstitüler o dönemin kırsal Türkiye'sinin durağan yapısına şok uygulama olarak değerlendirilmiştir. Bu hareket sadece eğitim atılımı değil aynı zamanda toplumsal kalkınma hareketi olarak görülmüştür.

Enstitüde yetişenler Anadolu insanının yaşam felsefesini özümsemiştir. *“Bereket için üretmek, üretmek için barış, barış için ise paylaşmak gerek idi”* amacıyla hem çalışmış hem de üretmişlerdir (Çelebioğlu, 2010: 66). Toplum kalkınması için köylerde çoğu alanda öncülük etmişlerdir. Örneğin, Kızılçullu mezunu Halil Vural 1951'de Aydın Çine'nin Dört Köyler İlkokulu'nda göreve başlamıştır. Köy halkı geçimini pamuk, sebzeçilik, arpa, buğday ekimi yaparak sağlamaktadır. Köyde et ve yumurta verimi az olan tavuk beslenmektedir. Halil Vural, köye tavuk yetiştirme konusunda öncülük etmiştir. Aydın'dan civciv üreten bir firmadan çok yumurtlayan, ekonomik anlamda da verimli olan yirmi tane Legorn cinsi tavuk almıştır. Tavukların güzelliğini ve iriliğini gören köylüler kendileri için yumurta ister. İki üç yıl içinde köyde beyaz renkli legorn cinsi tavuklar çoğalmıştır. Dursun Kara, Çifteler Köy Enstitüsü'nden 1944'te mezun olmuştur. Enstitüyü bitirdiğinde düşüncesi, köyüne dönerek arıcılığı, meyveciliği, hayvancılığı geliştirmek ve çevre köylere yaymaktır. Köyüne döndüğünde ilkel sepetlerdeki az sayıda arıları görmüştür. Fenni kovan yaparak işe başlamıştır. Böylece kendi köyü ve çevresinde fenni kovan yayılmıştır (Aydın, 2007: 144-146). Aynı şekilde 1944'te Çifteler Köy Enstitüsü mezunu Ahmet Öztuna, köyüne dönerek 150 nüfuslu bu köyde toplum kalkınması için çalışmalar yapmıştır. İlk olarak çocuk ve yanlarındaki büyükleri okuma yazma öğretmekle işe başlamıştır. Üzüm yetiştiriciliğine özendirmiştir. Bağ sahibi olan köylüler bu kez de meyve ağacı istemeye başlamış ve zerdali, iğde, kayısı, kiraz yetiştiriciliğine başlanmıştır. Bu çalışmalardan sonra İmişehir köyü imar ve kalkınma derneği kurmuştur. Elektrik, su gibi ihtiyaçların giderilmesi için çalışmalar başlatmıştır (Aydın, 2007: 136-137).

Aynı zamanda köy enstitüsü mezunu öğretmenler staj yaparken köylere yardımcı olmuş; birçok konuda öncülük etmişlerdir. Cılavuz Köy Enstitüsü 1941 girişli Şerafettin Çamlıbel o günleri şu şekilde anlatmıştır: “*Köy Enstitülerinde biz üçüncü sınıftan itibaren 20,30 gün köylere giderdik. Beni üçüncü sınıftayken bir köye verdiler. O köyde 25 gün çocukları okuttum. Okul yok. Topladık köy çocuklarını, muhtar bize bir ev verdi. İçini saman doldurmuşlar. Hemen orayı çocuklarla beraber temizledik. Bir tahta getirdik. Sıra yapmış olduk. Oturma yerleri yaptık. Sonra oraya 20 tane çocuk topladık. Soba getirdiler. Kars köylerinde odun yok tezek getiriyorlar onları yakıyoruz. Çocuklar gittikten sonra sıraları yan yana birleştirip üzerinde yatıyoruz. 20 günde çocuklara okuma yazma öğrettik. Zeki çocuklardı. Köy çocukları çok zeki olurlar... Yine aynı köylere giderdik iş çalışmasına köyde neresi bozuksa onu yapardık. Örneğin yol bozuk orayı imece olarak gençleri çağırarak yapardık. O köyde hem yol yaptık hem de mezarlığın duvarlarını çevirmek için temel attık. Sonra yarım kaldı döndük. Bizden sonra gelen öğrenciler tamamladı. Yolun yapımı, tuvalet, mezar duvarları örme programlarımızdı... Atandıktan sonra bizden önceki arkadaşlar asker oldular. Bizi de açık olan yerlere gönderdiler. Kendi köyüme bir saat uzaklıkta bir köye gittim. Orada kadınlara Çarşamba günleri bir kurs açtım. Cumartesi, Pazar geceleri ise erkeklere okuma yazma kursu açtım. Kadınlar da okudular. Kadınlara okuma yazma programını biz açtık ve bu devam etti. Fakat sonu gelmedi” (Çamlıbel, 13.04.2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde Kızılçullu 1943 girişli Kamuran Tekeli, okuma yazma bilmeyenler için gece kursları düzenlemiştir. Köy kâtipliği yapmıştır. Gençleri sosyalleştirmek için at binip güreş tutmuşlardır (Kocabaş, 2011: 368).*

Enstitülerde köyden başlayarak toplum kalkınması için çalışılmıştır. Öğretmenler sayesinde çağa uygun teknikleri köy halkı öğrenmiş ve uygulamıştır. Okuma yazma oranı küçükten büyüğe artmıştır.

3.2. Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Topluma Etkisi

Köy Enstitülerinde yetişen kadın öğretmenleri anlamak adına, Cumhuriyet dönemi öncesindeki kadın eğitime bakmakta yarar vardır.

3.2.1. Ana Hatları ile Osmanlı’dan Günümüze Kadın Eğitimi

Osmanlı Devleti’nde toplumsal temelleri İslam dinine dayanan, kadın ve erkek hiçbir alanda eşit konumda görülmemekte, kadın ikincil konumda tanımlanmaktadır. Din temelli düzenlenen toplumsal hayatta kadının görünmezliği söz konusudur. Ev içi rollerle

sınırlandırılmış ve kılık kıyafeti çeşitli padişah fermanları ile tanımlanmıştır. Hatta belirli günlerde ev dışına çıkışlarını yasaklayan fermanlar çıkarılmıştır. Örneğin, III. Osman (1754-1757) döneminde kadınların, padişahın kendisine ayırdığı gezinti günlerinin dışındaki günlerde İstanbul'da dışarıya çıkmaları yasaklanmıştır. Belirlenen günlerde de sade ve örtülü giyinmek zorunda bırakılmışlardır. Bu kurala uymayan kadınlar padişahın emriyle denize atılarak boğdurulmuştur (Güzel, 1985: 858-876).

Osmanlı'da 1839'da ilan edilen Tanzimat ile batılılaşma yolunda çalışmalar başlamıştır. Bu dönemde kadınlar lehinde kanunlarda değişiklikler yapılmış, yasaklar nispeten yumuşatılmış, ayrıca başka fikir ve edebiyat alanında kadınların haklarını savunan yazılar yazılmaya başlanmıştır (Taşkiran, 1973: 24). 1847'de kölelik ve cariyelik kaldırılmış. 1857'de veraset haklarında kız ve erkek çocukları eşit konuma getirilmiştir. Kadınların eğitilmesi amacıyla da 1842'de ebelik kursları, 1858'de kız rüştiyeleri ve 1870'de kız öğretmen okulları açılmıştır (Tekeli, 1985: 1190-1204) Böylece Tanzimat'tan önce sadece sıbyan mektepleri sınırlı sayıda kadın eğitimi verirken devletin yardımı ile birlikte kadınlara eğitimin kapısı açılmıştır (Göle, 2001: 56). Ancak bu kurumlardan yalnızca üst sınıfa mensup ve büyük kentlerde yaşayan ailelerin kızları yararlanmış ve onların sayıları da oldukça az olmuştur (Kurnaz, 1990: 39-44).

Birinci Meşrutiyet ile birlikte eğitim olanakları biraz genişletilmiştir. Kadınlara sosyal hayatta yer almaları için düzenlemeler getirilmiştir. Özellikle boşanma hakkı verilerek, çok eşlilik kadının rızasına bırakılmıştır (Bakacak, 2009: 629).

Tanzimat ile başlayan Osmanlı kadınının toplumsal hayattaki yeri konusunda değişimler İkinci Meşrutiyet ile hız kazanmıştır. Osmanlı toplumunda özellikle eğitim ve hukuksal alanda önemli değişimlerin yaşadığı dönem olmuştur. Kadının toplumsal ve ekonomik hayata katılma süreci kadın derneklerinin kurulmasını sağlamıştır. Bu kadın hareketleri ve örgütlenmelerin kaynaklarından birini İkinci Abdülhamit döneminde eğitimde gerçekleştirilen sayısal artış sağlamıştır (Alkan, 1998: 88).

İkinci Meşrutiyet'in ilanı özellikle kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı şeklinde algılanmıştır (Çaha, 1996: 92). Devletin kadının eğitime verdiği önemin sonucu olarak kadın toplum hayatında daha fazla ön plana çıkmıştır. İkinci Meşrutiyet ile birlikte çıkardıkları dergi sayısı artmış, siyasi partilerde görev almaya başlamışlardır (Tekeli, 1982: 198). Yine bu dönemde kadınların eğitime hız kazandırmak için kurumlar açılmıştır.

1913'te ilk kız lisesi olan İstanbul İnas Sultanisi, bugünkü adıyla İstanbul Kız Lisesi açılmıştır. Bu okulu günümüzde de devam eden Erenköy, Çamlıca, Kandilli Kız Liselerinin açılması izlemiştir. Kadınlar bu dönemde yükseköğretim hakkını elde etmişlerdir. 1914'te Darülfünunda kızlara yönelik dersler başlamış ve aynı yıl ayrı bir İnas Darülfunun'u kurulmuştur. Ayrıca 1915'te ilk defa İstanbul Edebiyat Fakültesinde kızlar ile erkekler beraber yükseköğrenim görmeye başlamıştır. İlk kez yurt dışına eğitim için kızların gönderilmesi bu dönemde gerçekleşmiştir. 1914'te kurulan İnas Darülfünün'u, kız öğretmen okullarına bağlanarak matematik, edebiyat ve tabii bilimler alanlarında eğitim vermiştir. Bu okul aynı zamanda, kız öğretmen okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Kurnaz, 1997: geniş bilgi için bk.) 1919'da buradan mezun olan ilk kadın da Şüküfe Nihal olmuştur (Argunşah, 2002: 26).

Bu dönemdeki savaşlar nedeniyle erkeklerin boşalttığı bazı memurluklara kadınlar atanmıştır. Hastane, posta idaresi, tekel idaresi vb. işlerde kadın çalışanların sayısı artmıştır (Güzel, 1985: 868- 871). İkinci Meşrutiyet ile birlikte gelişmiş kentlerde sanayi iş gücünün %30'unu kadınlar oluşturmakta ve kadın iş gücünün yoğunluğu dokuma ve gıda sanayinde tarım işletmelerinde görülmüştür (Çaha, 1996: 103). Aynı zamanda kadınlar bu dönemde yardım dernekleri ve eğitim amaçlı dernekler kurmuştur.

Tanzimat ile başlayan kadının toplumsal hayattaki değişimleri İkinci Meşrutiyet ile daha kapsamlı ele alınmış ve Cumhuriyet dönemindeki kadın modeline temel oluşturmuştur. Görüldüğü gibi bu döneme kadar üst düzeye mensup ve kentli kadınlar toplumsal hayatta kendini göstermiştir. Köy kadınları için çalışmalar eksik kalmış, yapılamamıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Atatürk, yeni kurulan devletin ekonomik ve siyasal alanların yanında kültürel alanı da kapsayan bir dönüşüme ihtiyaç duyduğu dikkat çekerek, yeni bir kadın imajı yaratmayı uygun görmüştür. 1 Aralık 1923'te İzmir'de yaptığı konuşmada şu sözlerle dile getirmiştir: *"...Bir toplum cinsinden yalnız birinin, çağın gereklerinin edinmesiyle yetinirse, o toplum yarıdan çok güçsüzlük içinde kalır. Bir ulus ilerlemek ve uygarlaşmak isterse, özellikle bu noktayı temel alarak kabul etmek zorundadır. Bizim toplumumuzun başarısızlığının nedeni kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz gevşeklik ve kusurdan doğmaktadır... Bir toplumun yaşamda çalışması ve başarılı olması için, çalışmanın ve başarılı olabilmenin bağlı olduğu bütün nedenleri ve koşulları kabul etmesi gerekir. Bundan dolayı bizim toplumumuz için ilim ve fen gerekliyse bunları eşit ölçüde hem erkek hem de kadınlarımızın elde etmesi gerekir"* (İnan, 1991: 41-41).

Bu dönemde önemli gelişme olan İsviçre Medeni Yasası'nı temel alan Türk Medeni Yasası 1926'da kabul edilmiştir. Bu yasa ile çok eşliliğe son verilmiş, kadın ve erkeğe eşit boşanma hakkı ve çocuklar için velayet hakkı tanınmıştır. Bu gelişmeleri 1930'da yerel seçimlerde 1934'te genel seçimlerde oy kullanma hakkının kadınlara verilmesi izlemiştir. Bu gelişmelerle kadınlar toplumda yeni haklarla donatılmıştır (İçli, 1998: 94-97).

Atatürk, kadının toplumdaki yeri, eğitimi ve önemi için çalışmıştır. Türk devriminde kadın sadece görünüşüyle değil, birçok alanda değişim yaşamıştır. Atatürk toplumda kadın erkek eşitliği için çalışmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra beş yıllık eğitim zorunlu olmuş; kadınlar meslek sahibi olmak için okuma fırsatı bulmuştur. Atatürk'ün yeni Türk kadınının nasıl olması gerektiğine dair sözleri şöyledir: *“Türk kadını dünyanın en aydın, en faziletli ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklette değil, ahlakta ve fazilette ağır, vakarlı bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi Türk'ü zihniyeti ile pazusu ile azmi ile muhafaza ve müdafaaya kudretli nesiller yetiştirmektir”* (Kocatürk, 1984: 98).

Türkiye nüfusunun o dönemlerde yüzde sekseninin köylerde yaşadığını varsayarsak Anadolu kadını medeniyet ile millet arasında köprü kuracaktır. Fakat bu döneme kadar ihmal edilmiştir. Cumhuriyet döneminde kadına sağlanan haklardan yine en çok kentli kadınlar yararlanmıştır. Tanzimat ve Meşrutiyet'in getirileriyle önemli geçmişe sahip olan kentli kadınlar, tecrübe ve bilgi birikimleriyle içinde yaşadıkları çağın kadını olmaya hazır olmuştur. Bu kentli kadınlar, Cumhuriyet'in kendini topluma adanmış ilk kuşak kadınları olarak karşımıza çıkmıştır (Bakacak, 2009: 636).

Bu dönemde Atatürk'ün siyasal alanda yaptığı önemli devrimlerden biri de, kadınların seçme ve seçilme hakkı elde etmesi olmuştur. Atatürk'ün uğraşları sayesinde de 1935'te 18 milletvekili TBMM'ye girmiştir. Daha sonraları 1939'da on beş, 1943'te on altı, 1946 'da dokuz, 1950 Demokrat Parti dönemi üç, 1954'te dört, 1957'de sekiz kadın milletvekili girmiştir. 1961'de meclise üç, 1962'de altı, 1965'de sekiz, 1969'da beş, 1973'te altı, 1977'de dört kadın milletvekili girmiştir (Kırkpınar, 1999: 220-221). Atatürk'ün uğraşları ile giren 18 milletvekilinden 13'ü öğretmen, ikisi çiftçi, biri yazar, biri doktor, biri de belirtilmemiştir. Öğretmen olanların oranı %72,22 gibi büyük bir oranı oluşturmuştur (Gökçimen, 2008: 23-24).

Cumhuriyet ile birlikte kadınların eğitimi yeniden şekillenen milli söylemin bir parçası olmuştur. Cumhuriyet kızı söylemiyle birlikte öne çıkan vurgu, 1929 Kız

Enstitüleri'nin kuruluşu ile birlikte milliyetçi politikalarının üretildiği bir mekân olmuştur. Bu Kız Enstitüleri, Ziya Gökalp'in fikirleri çizgisinde, batı medeniyeti ve milli kimliği bir araya getirme ve bu bileşime toplumsal zemin oluşturma girişimidir. 1929'daki Dünya Ekonomik Krizi ile birlikte, bu yeniden düzenleme ile kadınlar, nadiren de olsa ücretli olarak çalıştıkları yerlerden evlerine dönmeye özendirilmiştir. Yani ilk kuşak Cumhuriyet kızlarının eğitiminde önemli olan iş bulmak değil, Cumhuriyet'in yeni ideolojisini benimsetmek ve yeni kuşakları bu doğrultuda yetiştirmek olmuştur. Kız Enstitüleri'ndeki yemek pişirme, dikiş-nakış, ev ekonomisi dersleri, yeni bir milleti doğurup yetiştirecek anne olacak kızlara hitap etmiştir. Kız Enstitüleri, Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Manisa, Adana, Trabzon, Elazığ şehir merkezlerinde kurulmuştur. Hepsi moda, ev ekonomisi, yemek pişirme dersi yanında, kentli kızlar fizik, matematik gibi dersler alırken köylü kızlar kendilerine iş alanı yaratması amacıyla şapka ve çiçek yapımı derslerine daha yoğun olarak katılmışlardır. Enstitü eğitiminin onu, ailesinin sağlığı ve varlığını koruyabilecek bir ev kadını ve çocuklarını hakkıyla yetiştirecek bir anne olarak eğitmesi vurgulanmıştır. Tek partili dönemde Kız Enstitüleri normal liselere dönüşürken, köy enstitülerinin açılması yeni bir eğitim anlayışının ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Akşit, 2005: 143- 154).

3.2.2. 1940-1954 Yılları Arasında Kurulan Köy Enstitüleri

1940'ta dünyanın büyük bölümü savaşa tutuşmuşken, Türkiye'de eğitim seferberliği hazırlıkları yapılmıştır. Köy enstitülerinin genellikle merkezlerden uzak yerlerde kurulması tercih edilmiştir. Enstitülerin nerede kurulacağı hakkındaki görüşlerini Fay Kirby Türkiye'de Köy Enstitüleri kitabında şu şekilde anlatmıştır: *“Köy Enstitüleri'nin nerede kurulacağı uzun uzadıya düşünülmüştür. Her kurulan Köy Enstitüleri'nin her biri değişik yönetim bölgelerinden öğrenci alacaklardı. Her Köy Enstitüsü'nün aşağı yukarı tarım özellikleri olan bir bölgenin az çok merkezi durumundaki bir yerde bulunması, her birinin o özelliklere göre tarım çalışmalarını merkezileştirmelerini isteniyordu. Ama bunun gibi doğal ve basit bir düşünce bile birçok sorunlarla karşılaşılıyordu. Cılavuz bölgesinde astropikal bir ılıca vardı. Beşikdüzü'nün çevresindeki kırk millik bir yarıçap içinde balıktan mısıra, mısırdan fındığa, tütüne, ormandan kuru tarıma geçiliyordu. Seçilecek yerde su bulunması, işe yarayacak yapı ve arazi olması, az çok taşıt araçları bulunması, hastane, pazar ve resmi dairelere ulaşım olanakları bulunması gerekiyordu. İdeal olan, arazinin kamulaştırmaya gerek kalmadan sağlanması, Köy Enstitüleri'nin yerel halkça istenmesi, plana göre yeni yapılar yapılırken kalınacak yerlerin olmasıydı. Bu ideal koşullardan ne denli ayrılmak zorunda kalındığını, örnekler göstermektedir”* (Kirby, 2010: 281).

Gedikoğlu'na göre de kuruluş yerlerinin seçiminde tarım arazisi, merkezi olması, okul ve öğretmen durumu, hava ve su bakımından sağlık koşullarına uygun yerler olması da aranan özelliklerden olmuştur. Bu amaçla 21 Köy Enstitüsü kurulmuştur.

İzmir-Kızılçullu Köy Enstitüsü

Bu enstitü 1937'de öğretmen okulu olarak İzmir ile Buca arasında Kızılçullu istasyonunda eski Amerikan Koleji binalarında kurulmuştur. 200 öğrenci ile açılan enstitünün öğrenci sayısı 600 olana kadar sıkıntı çekilmemiştir. Öğrenci sayısı arttıkça bina ve arazi yetersizliği kadar, mevcut içme ve kullanma su kaynakları da yetiştirmeye başlamıştır. Alınan tedbirlerle artırılmıştır. İzmir'e olan yakınlığı da birçok olanak sağlamıştır. Araç ve gereçte sıkıntı çekilmemiştir (Gedikoğlu, 1971: 41). Bu enstitüye, İzmir, Aydın, Muğla, Manisa illerinden öğrenci alınmış; öğrenci sayısı 915 olmuştur. Okulun ilk müdürü de Emin Soysal olmuştur. 1939-1940 yıllarında binalar inşa edilmiş; bunlardan kız öğrenci yatakhane 100 kişiliktir (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 38-39).

Eskişehir-Çifteler Köy Enstitüsü

1937'de öğretmen okulu olarak Ankara ve Afyon şosesi üzerinde, il merkezine 45 kilometre uzakta bulunan Mahmudiye ve Hamidiye köylerinde kurulmuştur. Arazisi bol olup çeşitli tarım çalışmalarına ve hayvancılığa elverişli oluşu tercih edilmesinde etkili olmuştur (Gedikoğlu, 1971: 41-42). Bu enstitüye Eskişehir, Ankara, Afyon ve Konya illerinden öğrenci alınmıştır. Daha sonra Ankara'da da köy enstitüsü açılmıştır. Öğrenci sayısı 710 olan enstitünün müdürlüğünü ise Rauf İnan yapmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 40-42).

Lüleburgaz-Kepirtepe Köy Enstitüsü

1938'de öğretmen okulu olarak Edirne-İstanbul yolu üzerinde, ilçeye beş kilometre uzaklıkta kurulmuştur. İlk adı Trakya Öğretmen Okulu olmuş, fakat kurulduğu yer Kepir değildir. 1938'de Edirne'de boş bulunan Küçük Zabit Mektebi adını taşıyan binada açılmıştır. Savaş yıllarının getirdiği gereklilik nedeniyle bu bina askeri birliklere terk edilmiştir. Daha sonra Lüleburgaz'da Atatürk İlkokulu'na taşınsa da bu yer de geçici olmuştur. İncelemeden sonra susuz, ağaçsız, binasız olan Kepirtepe'de kurulması kararlaştırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne göç etmiş ve dokuz ay kaldıktan sonra tekrar Kepirtepe'ye taşınmıştır (Gedikoğlu, 1971: 42). Bu

enstitü, Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerindeki köylerden öğrenci almış; öğrenci sayısı 370 olan enstitünün müdürlüğünü ise Nejat İdil yapmıştır.

Kastamonu-Gölköy Enstitüsü

Kastamonu İnebolu ve Daday arasında bulunan Gölköy 1939'da öğretmen okulu olarak açılmıştır. Kastamonu'ya uzaklığı 12 kilometredir. Bu enstitüye, Kastamonu, Zonguldak, Sinop, Çorum, Çankırı illerindeki köylerden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 500 olan enstitünün müdürlüğünü ise Ali Doğan Toran yapmıştır. Enstitünün ziraat işlerine elverişli arazisi ve elektrik tesisatı bulunmaktadır.

Malatya-Akçadağ Köy Enstitüsü

1940'da Adana ve Malatya tren yolu üzerinde Akçadağ istasyonunda kurulmuştur. Enstitü önce Hamidiye kışlasında açılmıştır. Bu enstitüye, Malatya, Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Muş, Bingöl, Tunceli, Elazığ, Sivas illerindeki köylerden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 550 olan enstitünün müdürlüğünü Şinasi Tamer yapmıştır. Enstitü, arazi ve su bakımından zengindir (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 42-44-47-49).

Antalya-Aksu Köy Enstitüsü

1940'da il merkezine 16 kilometre uzaklıkta, Perge harabeleri yanında, içinden Aksu ve Sarısu geçen geniş ovada kurulmuştur. Açılırken büyük bir ilkokul binası ve birkaç ay önce işe başlayan öğretmenlerin meydana getirdiği bir baraka vardır. Bu enstitüye, Antalya, İçel, Muğla'nın köylerinden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 200 olan enstitünün müdürlüğünü Talat Ersoy yapmıştır. Ziraat arazisini genişletmek için çalışmalar yapılmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 53-54).

Samsun-Ladik Akpınar Köy Enstitüsü

Enstitü, Ladik ilçesinden dört kilometre uzaklıkta kurulmuştur. Enstitü açılmadan önce 1939'da öğretmen kursu olarak açılmıştır. Yeri, arazisi, yolu uygun bulunduğu için ikinci öğretmen kursu Akpınar'da çadırla işe başlamış ve aynı yıl enstitü de açılmıştır. Enstitüde su ve arazi verimlidir. Fakat bina bakımından 1943'deki depremde tekrar sıkıntıya düşülmüştür. Diğer enstitülerden gelen öğrenci ekipleri ile işbirliği sağlayarak kısa zamanda normal hayata dönmüştür (Gedikoğlu, 1971: 43). Bu enstitüye Samsun, Amasya,

Tokat köylerinden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 250 olan enstitünün müdürlüğünü ise Nurettin Biriz yapmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 46-47).

Adapazarı-Arifiye Köy Enstitüsü

Arifiye istasyonunda bir ilkokulda 1940'ta kurulmuştur. İstanbul ile olan bağlantısı kolaydır. Bu enstitüye Kocaeli, Bursa, Bolu, Bilecik köylerinden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 400 olan enstitünün müdürlüğünü ise Süleyman Edip Balkır yapmıştır. Ziraat işlerine elverişli olan arazisi zamanla genişletilmeye çalışılmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 54-55).

Trabzon-Beşikdüzü Köy Enstitüsü

Enstitü, Vakfıkebir civarında Beşikdüzü'nde 1940'ta deniz sahilinde kurulmuştur. Denizden başka tarla ve toprak yoktur. Ziraat işleri için arazi genişletilmeye çalışılmıştır. Balıkçılık faaliyetleri ön planda olmuştur. Trabzon merkezine uzaklığı 64 kilometredir. Bu enstitüye, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu, Rize köylerinden öğrenciler alınmıştır. Öğrenci sayısı 150 olan enstitünün müdürlüğünü ise Hürrem Arman olmuştur.

Kars-Cılavuz Köy Enstitüsü

Kars'a 24 kilometre uzaklıkta 1940'da kurulmuştur. Enstitü binası Ruslar tarafından askeri amaçlı yapmış, boş ve bakımsız olan binalarda işe başlanmıştır. Enstitünün hayvan bakımına elverişli arazisi geniş ve ihtiyaca yetecek miktardadır. Bu enstitüye, Kars, Ağrı, Çoruh, Erzurum köylerinden öğrenciler alınmıştır. Öğrenci sayısı 450 olan enstitünün müdürlüğünü Halil Ağanoğlu yapmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 44-45-46).

Adana-Düziçi Köy Enstitüsü

Adana- Bahçe tren yolunda Yarbaşı durağına 12 kilometre uzaklıkta harap olmuş üç katlı bir binada 1940'ta kurulmuştur. Ziraat işlerine elverişli arazisi zengin ve gelişmeye elverişlidir. Suları da oldukça boldur. Bu enstitüye, Seyhan, Maraş, İçel, Gaziantep köylerinden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 467 olan enstitünün müdürlüğünü ise Ahmet Lütfi Dağlar yapmıştır.

Isprata-Gönen Köy Enstitüsü

Enstitü, Baladız Isparta tren yolu üzerinde bulunan Kırkçayırı durağına dört kilometre uzaklıkta Gönen köyünde 1940'ta kurulmuştur. Bu arazi çeşitli tarım

alışmalarına elverişlidir. Su da boldur. Bu enstitüye, Isparta, Burdur, Denizli köylerinden öğrenciler alınmıştır. Öğrenci sayısı 280 olan enstitünün müdürlüğünü Ömer Uzgil yapmıştır.

Balıkesir-Savaştepe Köy Enstitüsü

Enstitü, Savaştepe istasyonunda il merkezine 57 kilometre uzaklıkta 1940’da kurulmuştur. Yetersiz olan arazisi zamanla genişletilmiş; suları boldur. Bu enstitüye, Balıkesir, Çanakkale, Kütahya illerinin köylerinden öğrenci alınmıştır. Öğrenci sayısı 290 olan enstitünün müdürlüğünü ise Sıtkı Akkay yapmıştır (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 50-55).

Kayseri-Pazarören Köy Enstitüsü

Kayseri’ye 81 kilometre uzaklığında Pazarören bucak merkezinde 1940’ta kurulmuştur. Enstitüden önce 1938’de eğitim kursu açılmıştır. Kurs, köylüler tarafından yatılı okul olarak yapılmıştır. Üç yıl içerisinde eğitimcilerin yaptıkları ile birlikte bina sayısı sekizi bulmuştur. Kışların fazla karlı ve fırtınalı olduğu zamanlarda iki, iki buçuk ay yolları kapanan, bu aylarda ancak kızakla, atla il ve ilçe merkezlerine bağlantı yapan bu enstitünün doğal çevre koşulları, en zor olanıdır. En yakın istasyonu Sarımsaklı’dır. Bu da enstitüye 57 kilometredir. Suyu bol, havası serindir. Bu enstitüye ilk yıllar Niğde, Sivas, Kırşehir, Kayseri, Yozgat köylerinden öğrenci almıştır. Daha sonraları sadece Kayseri ve Yozgat köylerinden öğrenci almıştır (Gedikoğlu, 1971: 45). Öğrenci sayısı 488 olan enstitünün müdürlüğünü ise Nuri Koçak yapmıştır. 1939-1940’da yeni binalar yapılmıştır. Bunlardan kız öğrenci yatakhane 50 kişiliktir (Köy Enstitüleri I-II, 2003: 50).

Ankara-Hasanoğlan Köy Enstitüsü

Enstitü il merkezine 32 kilometre uzaklıkta, Ankara Kayseri tren yolu üzerinde 1941’de açılmıştır. Önceleri çadırlarla işe başlayan bu enstitüde, gereksinimlere elverişli arazi ve su bulunmaktadır. Bu enstitüde sonradan “Yüksek Köy Enstitüsü” kurulmuştur. Enstitünün kurulduğu yerde tek bir kulübe, ağaç yoktur. Zamanla başarı sağlanmıştır. Bina, bağ, bahçe ile olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Diğer enstitülerin payı da önemlidir. Yaz aylarında her enstitüden öğrenci ekipleri gelmiştir (Gedikoğlu, 1971: 45). Can Dündar Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nün önemini *Köy Enstitüleri* adlı eserinde şöyle dile getirmiştir. “*Hasanoğlan, sayıları 21’i bulacak olan Köy Enstitüleri içinde en önemlilerinden biriydi. Ankara’ya yakın olduğu için hem siyasiler, hem de Türkiye’ye gelen yabancı misafirler için*

burası bir örnek kurum olarak hazırlanacak ve yıllar sonra enstitülerin en ünlü isimleri de buradan yetişecekti” (Dündar, 2015: 27).

Konya-İvriz Köy Enstitüsü

Enstitü Ereğli’ye 12 kilometre uzaklıkta, 1941’den önce Zanapa bucağında tamamlanmamış yatılı okulda işe başlamıştır. Buradaki eksikleri Düziçi’nden gelen öğrenci ekibiyle tamamlanmış, bir yıl burada kalındıktan sonra 1942-1943’ün yaz aylarında beş bina bitirilince, aynı yıl bugünkü yerine taşınmıştır. Arazisi ve suyu bol olan enstitülerden biridir. Enstitünün müdürlüğünü ise Recep Gürel ve Safa Güneri yapmıştır.

Sivas-Pamukpınar Köy Enstitüsü

Enstitü, Yıldızeli ilçesine beş kilometre uzaklıkta, Pamukpınar’da, 1942’de açılmıştır. Kurulduğu yer binasız, ağaçsız yeterli ölçüde içme, kullanma suyu vardır. Önce Yıldızeli’ne yerleşerek işe başlanmıştır. Müdürü ise Şinasi Tamer olmuştur.

Erzurum-Pulur Köy Enstitüsü

1942’de Erzurum’a yakın Pulur istasyonu çevresinde kurulmuştur. Geniş arazi içerisinden Pulur Çayı geçmektedir. Enstitünün kurulduğu yerde ağaç ve bina yoktur. Çadırla başlayan enstitü, diğer enstitülerden gelen öğrenciler yardımıyla yapılmıştır. Toprakları oldukça verimlidir. Çadırın yerlerini binalar ve çevresini de yeşillikler sarmıştır. Enstitü müdürlüğünü ise Aydın Arıkök ve Osman Yalçın yapmıştır.

Diyarbakır-Dicle Köy Enstitüsü

Enstitü 1943’de Diyarbakır Malatya tren yolu üzerinde ve Ergani istasyonunda kurulmuştur. İlçe merkezine oldukça yakındır. Enstitünün kuruluş yeri su ve arazi bakımından gereksinmeyi karşılayacak durumdadır. On enstitüden gelen öğrencilerle birlikte binalar yapılarak işe başlanmıştır. Enstitü müdürlüğünü ise Nazif Evren yapmıştır.

Aydın-Ortaklar Köy Enstitüsü

Enstitü 1944’te İzmir Aydın tren yolu kenarında Kızılçullu Köy Enstitüsüne bağlı olarak işe başlamıştır. Ortaklar istasyonuna üç kilometre uzaklıktadır. Birkaç yıl Kızılçullu’ya bağlı olarak devam etmiştir. Arazi ve su durumu ilk yıllarda yeterli değildir.

Fakat gelişmeye elverişli koşulları taşımaktadır. Kısa zamanda arazi genişlemiş ve su ihtiyacı karşılanmıştır. Enstitü müdürlüğünü ise Hayri Çakaloz yapmıştır.

Van- Erciş Köy Enstitüsü

Son enstitü olan Van Erciş Köy Enstitüsü, 1948’de Erciş’te açılmıştır. Burada alay karargâhından kalan ve onarılması gereken 18 parça binada kurulmuştur. Kuruluşta diğer enstitülerin de büyük yardımı olmuştur. Toprak azdır fakat verimlidir. Binaların bulunduğu yerlerde 50 dekar kadar sazlık ve bataklık bulunmaktadır. Sıtma ve sinek vardır. Bu enstitüye Dicle Köy Enstitüsü’nden öğrenciler aktarılmış ve bataklık Sağlık Bakanlığı tarafından kurutulmuştur. Enstitü müdürlüğünü ise İbrahim Oymak yapmıştır (Gedikoğlu, 1971: 46-47).

Her köy enstitüsünün kuruluş yerinde birbirinden farklı tarihi, toplumsal, ekonomik, kültürel özellikler vardır. Bu çevrelere göre işleyişlerini sürdürmüşlerdir. Genellikle kent merkezlerinden uzak istasyonlara yakın yerler seçilmiştir. Bir köyün bitişiğinde kurulmuş ve adını çevresinden almıştır.

3.2.3. Köy Enstitülerinde Kız Öğrenciler

Köy enstitülerinin kurucularından olan İsmail Hakkı Tonguç, on maddelik köy incelemeleri planı hazırlatmıştır. Bu planı Ankara, Gaziantep, Eskişehir, Denizli, Kocaeli, Samsun, Malatya, Afyon, Bolu, Rize, Kars, Ağrı ve İzmir gibi pek çok ilin köylerinde uygulamıştır. Bu incelemenin bir bölümünde de kadınlar ile ilgili sorular yer almıştır. *“Köy kadınlarının ve erkeklerinin başlıca işleri nelerdir? a-Köy işleri erkekler ile kadınlar arasında ne yolla bölünmüş? Her birinin tuttuğu işler hangileridir? b-Yaşlılar ve köylü çocuklar ne gibi işler görürler? c-Yetişkin köy kızları en çok hangi işleri görürler? Bu genç kız kendi kendine ne gibi işler başarabilir?”* Bu incelemeler sonucunda İsmail Hakkı Tonguç, köy kadınları ile ilgili saptamalar yapmıştır: *“Köyde ailenin canı annedir. O, çocuklara bakar, onları yetiştirir. Aile bireylerine yiyecek ve giyeceklerini hazırlar. Evini temizler, tertip ve tanzim eder. Hayvanlarına bakar. Tarla işlerine de yetişir. Onun bütün yaşamı iş, sevgiye fedakârlık denilen kıymetlerle örtülü geçer. Onun görevi, erkeğinden daha sert ve çok cihetlidir. Ev, tarla, ürün ve hayvanlar hakkındaki düşünce ve endişesi kocasındakinden az değildir. Köylü ailesinde herşey ana ile ilgilidir... O, memleketin temeli köylü anadır, denilmeye layık varlıktır. Türk köyünde her baba gibi ana da başlı başına ayrı bir tarihtir. Türk sosyal hayatının tarihini ancak köylü ananın hayatı yazıldığı gün anlamak*

mümkün olabilecektir... Ülkümüz diri, canlı, eve ve ocağa bağlı, iş sever kızlar yetiştirmek olmalıdır” (Aydoğan, 1999: 50-51-52).

İsmail Hakkı Tonguç, anlaşıldığı üzere köy kızlarına oldukça önem vermektedir. 1940’da köylerde kadınlar sosyal hayatın içinde çok yer almıyordu. Genellikle köyde doğup köyde ölüyorlardı. Ülkede olanlardan habersizlerdi. Köyde ev işleri ve tarla işleri yapıyorlardı. Köy enstitülerinde cinsiyet farkı gözetilmemiştir. Amerika, İsveç, Finlandiya, Danimarka gibi ülkelerde kız erkek eğitim yaparken Türkiye’de 1908 Meşrutiyet ilanı ile ilkokul öğretiminde kız erkek aynı sınıfta okutulmaya başlanmıştır. Bu köy İncelemelerinden sonra köylerden köy enstitülerine kız öğrenci alınması için çalışmalara başlanmıştır. Zaman içerisinde sayısının artırılması için çalışılmıştır. Enstitü müdürleri, öğretmenleri, özellikle kadın öğretmenler köyleri gezerek aileleri ikna etmiş ve köy kızlarını enstitülere getirmeye çalışmışlardır. İlk yıllarda kız öğrenci bulunmadığından öğrenci alımında titizlik gösterilmemiş; hatta bazı yıllar erkek öğrenci alınırken yanında kız öğrenci bulunması şartı bile aranmıştır. İsmail Hakkı Tonguç, kız öğrenciler hakkında şunları söylemiştir: “ 1. Kızlar bir tarafa erkekler bir tarafa ayırmak doğru değildir. Kızı enstitüden uzaklaştırmak, toplumun kadına kıyan eski düşünceler yaratılmasından başka şey değildir. 2. Köyde herkesin birlikte konuştuğu köy kadını, ekonomik yaşamı içindedir. Savaş zamanı köyün bütün işleri gören onlardır. 3. Bu işler aynı köylerde olduğu gibi yatakhaneler hariç işler hep birlikte yapılacaktı. Herkes birbirini tanır. En küçük uygunsuz davranış göze batar. 4. Kız erkek okuyacak, yakınlık duyanlar okul bitince evlenecekleri zaman, ev kurmalarına yardım edilmesi, tutuculara ahlaksızlık gelmiştir. Gizli ilişki değil. Doğal olan yönde ilişkidir. 5. Bayağı olan her şeyden kaçınmak ve konuşmak şartıyla, kız erkek öğrenciye yaşamı tümüyle yaşatmak gerekir” (Candoğan, 1999: 58-60).

Bu amaçlarla köy enstitülerine kız öğrenci alımına başlanmıştır. İlk olarak 1938’de İzmir Kızılçullu Kadın Eğitim Kursu’nu bitiren kız öğrenciler, köylere gönderilmeyerek enstitünün birinci sınıfına öğrenci olarak bırakılmasıyla karma eğitim başlamıştır. Nitekim İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne 12 kız öğrenci alınmasıyla başlanmıştır. Zamanla Kızılçullu’da 200’ün üzerinde kız öğrenci ve toplamda diğer enstitülerle binin üzerinde kız öğrenci olmuştur (Gedikoğlu, 1971: 60-61).

Çifteler Köy Enstitüsü, ilk yıllarda diğer enstitülere göre daha avantajlı eğitime başlamıştır. 1938’de Mahmudiye Köy Okulu’na girenler Çifteler Köy Enstitüsü’nün açılmasıyla enstitünün dördüncü sınıfını oluşturmuştur. Böylece 1940-1941’de 676 erkek,

24 kız olmak üzere toplamda 700 öğrencisi olmuştur. 1940'tan 1954'e kadar birinci sınıfa giren kız öğrenci sayısı şöyledir: 1940-41'da 2 kız, 1941-42'de 9 kız, 1942-43'te 33 kız, 1943-44'te 61 kız, 1944-45'te 29 kız, 1945- 46'da 4 kız, 1946-47'de 14 kız, 1947-48'de 14 kız, 1948-49'de 1 kız, 1949-50'de 12 kız girmiştir. Toplamda 179 kız öğrenci birinci sınıfa kayıt olmuş; 20 tane kız öğrenci farklı nedenlerden dolayı enstitüden ayrılmıştır. Ders kesiminde de 159 kız olmak üzere toplam 2739 öğrenci vardır. Sınıfta kalan 27'si kız 218 kişidir. Sınıfı geçenler ise 132'si kız olmak üzere 2521 öğrencidir (Bulgaç, 2004: 64-69).

1940-1941'de birinci sınıfa iki kız öğrenci, 275 erkek öğrenci toplamda 277 öğrenci alınmıştır. Bu sayı 1949-1950'ye kadar 179'u kız olmak üzere 2533 öğrenciye ulaşmıştır (Yakut, 2012: 20). Çifteler Köy Enstitüsü'nde 1946'dan itibaren kız öğrenci alımında düşüş yaşanmıştır. 1950'den sonra kız öğrenci alınmamıştır.

Kepirtepe Köy Enstitüsü, Kızılçullu ve Çifteler'den sonra Gölköy ile aynı yıl açılan ilk dört okuldan biri olmuştur. Önceleri Edirne'de Küçük Zabit Mektebi adını taşıyan binada 80 öğrenci ile eğitim öğretime başlamıştır. 1941'de savaş nedeniyle Trakya'yı boşaltarak Hasanoğlan'a taşınmıştır. Hasanoğlan yapımında çalıştıklarından 1945-46 dönemi mezun vermemiştir (Ulusavaş, 2006: 164- 165).

Köy Enstitülerinde öğrenci sayısı 1940'da 158 ile başlamış; yazın bu sayı 170'e çıkmıştır. 1941'de 742, 1943'de 920, 1945'te 1200 öğrenciye ulaşmıştır. İlk mezunlarını 1944'te vermiştir. 1944'te 158 öğrenci, 1945'te 201 öğrenci ve 1946'da 199 öğrenci mezun olmuştur. Gölköy'den 1944'te ilk mezunları, Doğrusöz Gazetesinde yayınlanmıştır. Buna göre 62'si Kastamonu, 38'i Çankırı, 15'i Çorum, 23'ü Sinop, 20'si Zonguldak'a atanmıştır. 158 öğrenciden sadece beş tanesi kız öğrencidir. Bunlardan Pakize Tekgöz Kastamonu, Makbule Avcı Küre, Fatma İnce ve Mürüvvet Karabaş İnebolu, Hatice Uncu ise Tosya'ya kendi köylerine atanmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 37-48-49).

1945-46 Gölköy mezunu Naciye Özbek Albayrak kız öğrenci sayısını “18-20 kız vardık” şeklinde açıklamıştır. Yine aynı yıl mezun olan Naciye Özdal Uğur, “Bizim sınıfta 8, tüm okulda 250-300 kız vardı” şeklinde açıklamıştır. 1950'de karma eğitimin sona ermesiyle kız öğrenciler Kızılçullu'ya gitmiştir. 1951 mezunu Sabahat Yaman Yılmaz, “Kızılçullu'ya Gölköy'den 56 kız gittik” şeklinde açıklamıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 234-236-331). Bu açıklamalara göre Gölköy Enstitüsü'ne ilk yıllar az sayıda kız öğrenci alındığı daha sonra bu sayının arttığı anlaşılmaktadır.

Düziçi Köy Enstitüsü 1940'ta Adana'da kurulmuş. Ahmet Lütfi Dağlar'ın *Düziçi Köy Enstitüsü ve Sonrası Kimi Anılarım* adlı eserinde de belirttiği gibi 1941'de: *"Enstitümüzün şimdiki talebe mevcudu 16'sı kız ve 249'u erkek olmak üzere 265'tir. Bunlardan 152'si birinci, 108'i ikinci sınıftadır"* (Dağlar, 1987: 17). Daha sonra kız öğrenci sayısı artmıştır. 1945'de enstitüde 40-45 kadar kız öğrenci bulunmaktadır. Zamanla bu sayı 75'e kadar yükselmiştir. Özellikle Milli Mücadele döneminde Fransızlara karşı direnişi ve 1946 seçimleri sırasındaki olaylarla hatırlanan İçel'in Aslanköy beldesinden çok sayıda öğrenci enstitüye gelmiştir. Düziçi Köy Enstitüsü mezunu Mahmut Saral'ın anlatımına göre *"Kız öğrenciler her sınıfta vardı. Ancak çok şubeli sınıfların kimi şubelerinde kız öğrenci yoktu. Kızlar beş altısı birlikte aynı şubeye veriliyorlardı. Kızların dış giysileri erkek öğrencilerin giydikleri giysilerdi. Toprak renkli, sıradan bezlerle dikilmiş; ceket, pantolon giyiyorlardı. Koşulları, ders çalışma, okuma yerleri ayrı bir yapıda, ya da kızlara ayrılmış bir kattaydı. Yapıya bayan öğretmenlerden başkası giremezdi. Kızların tümü biçki dikiş işliğinde çalışıyorlardı"* (Saral, 2002: 22).

Aksu Köy Enstitüsü, ilk müdürü Talat Ersoy'un Haziran 1940'ta gelmesiyle okula kayıt için öğrenci alınmaya başlanmıştır. Bu amaçla 10 Haziran 1940'ta Antalya gazetesinde, 30 kız 30 erkek alınacağı yazılmıştır. Antalya'dan 110, Muğla'dan 50, İçel'den 50 öğrenci alınacağı belirtilmiştir. 1940 ile 1953 arasında (1942-43 hariç) Aksu'ya 1062 öğrenci alınmıştır. Bu öğrencilerden 373'ü ölüm, hastalık, devamsızlık ve başka nedenlerden dolayı enstitüden ayrılmıştır. Özellikle 1946-47'de köy enstitüleri programının değişmesi ile birlikte çok sayıda (161) öğrenci ayrılmıştır. İlk yıllarda bu sayılar az olsa da ileri de artmıştır. 1940- 41'de 7 kız, 1941-42'de 12 kız, 1943-44'de 91 kız, 1944-45'de 165 kız öğrenci vardır. 1945-46'da 135 kız, 1946-47'de 91 kız, 1947-48'de 58 kız, 1948-49'de 36 kız, 1949-50'de ise 29 kız vardır. İlk mezunlarını 1943-1944'te vermiştir. 1943-53 arasında 749 öğrenci diploma almaya hak kazanmıştır. 324 erkek ve 50 kız öğrenci toplamda 373 öğrenci enstitüden ayrılmıştır. Kız öğrencilerden ise 100 kişi diploma almıştır (Akçalı, 2015: 33-34). 1946'ya kadar sayı artmış ve sonra tekrar düşüşe geçmiştir. 1950'de karma eğitim sona erdiği için enstitüde kız öğrenci kalmamıştır. Aksu'dan 1950 mezunu Mustafa Şanlı'nın anlatımına göre 1946-47'de bütünlemeye kaldığı bir iki dersi veremeyen öğrencilerden yaklaşık 350 kadarının enstitü ile ilişkisi kesildiğini bildirmiştir (Aksu, 2012: 110).

Arifiye Köy Enstitüsü, 1 Nisan 1940'ta Süleyman Edip Balkır'ın Arifiye'ye gelmesiyle başlamıştır. Savaşlar sürerken diğer enstitüler gibi kuruluşunu tamamlamaktadır.

İlk aylar tüm dersler dışarıda yapılmış. Savaştan dolayı at ve at arabalarına ordu el koymuştur. Enstitü ise ürettikleriyle Arifiye'deki askeri birliklere de destek vermiştir. Enstitüye 1943 girişli Kadriye Yeşilyaprak o yılki kız öğrenci mevcudunu 120 olarak belirtmiştir (Yeşilyaprak, 2014: 107-110).

Savaştepe Köy Enstitüsü, 1940 ilk açılışta 40 öğrenci ile eğitim öğretime başlamıştır (Aktan, 1991: 19). Cılavuz Köy Enstitüsü, 1940'da ilk öğrenci sayısı 450 olmuştur. 1944'de kabul edilen öğrencilerden sayılar şöyledir: Çoruh ilinden 42, Kars'tan 117 toplam 159 öğrenci kaydedilmiştir. Mezunların yıllara göre dağılımı ise şöyledir: 1943-44'de ilk mezunlarını vermiştir. 1943-44'te üç kız, 143 erkektir. 1944-45'te üç kız, 143 erkek, 1945-46'da dört kız, 77 erkek, 1946-47'de üç kız, 98 erkek, 1947-48'de bir kız, 150 erkek, 1948-49 iki kız, 201 erkek mezun vermiştir. Bu yıl bazı kaynaklarda altı kız olarak verilmiştir. 1949-50'de bir kız, 80 erkek mezun verilmiştir. 1950'de karma eğitimin sona ermesiyle 1950-51'de kız mezun yoktur ve 73 erkek öğrenci mezun verilmiştir. Toplamda enstitüden 1109 mezun vermiştir (Gümüsoğlu, 2011: 84). Tüm mezunların yıllara göre isimleri için Nedim Menekşe'nin *Köy Enstitüleri Gerçeği* kitabında verilmiştir. 1943-44'de; Halise Sarıkaya, Neriman Akalay, Türkan Daştan. 1944-45'te; Necmiye Özdemir, Pembe Sargın, Liva Kırçıçek. 1945- 46'da; Gülbahar Erdem, Türkan Erim, Gülten Çançır, Sürmeli Ilgar. 1946-47'de; Seher Tatar, Muhsine Mutlu, Şükriye Eroç, Mihriban Arlan ve Sultan Bayram. 1947-48'de; Zekiye Cinpolat, Nebahat Unan 1948-49'da; Perihan Akıncı, Sabiha Yılmaz, Melek Aydın, Sadiye Tek, Sürmeli Akdeniz ve Kibar Güzel. 1949-50'de; Meliha Yılmaz, Hasiye Öztürk'tür (Gümüsoğlu, 2011: 362-367). Cılavuz Köy Enstitüsü'ne 1941'de giren Şeraffetin Çamlıbel, o dönemde enstitüde 15-20 kız öğrenci bulunduğunu anlatmıştır. (Çamlıbel, 13 Nisan 2017 tarihli söyleşi). Enstitüden binin üzerinde mezun olmasına rağmen kız öğrencilerin mezun sayısı oldukça azdır.

Ladik Köy Enstitüsü, diğer adıyla Akpınar deprem hattında bulunmaktadır. 1940'ta kurulan bu enstitü, 1943'te yaşanan depremle büyük hasar görmüştür. Enstitü faaliyetleri bir ay duraksamıştır. 1945'deki haberlere göre, 1945 ekim sonu 127 kişi mezun olmuş ve bunlardan 17'si kız öğrencidir. Aynı zamanda bu yıl hazırlığa 50 öğrenci ve birinci sınıfa 85 öğrenci alınarak mevcudu 900 olmuştur (Batır, 2011: 9).

Beşikdüzü Köy Enstitüsü, 27 Ocak 1942 tarihli bugüne kadar yapılanları özetleyen raporda talebe mevcudu belirtilmiştir. İlk kadro olarak 50 tespit edilmiş; eşyalar tesis edildikten sonra, 25 Haziran 1940'ta öğrenciler enstitüye çağırılmıştır. 8 Temmuz 1940'ta

ise öğrenciler ile işe başlanmıştır. 1 Ocak 1941’de bu sayı 150’ye ulaşmıştır. 1941-42’de sayı 160 olarak tespit edilmiştir (Arman, 1969: 366-367). Enstitüye gelen ilk 50 kişiden sadece ikisi kız öğrencidir. Elmas Mutlu Beşikdüzü, Leyla Şimşek Of ilçesinin köyünden gelmiştir. Enstitüden 171 kız, 756 erkek toplam 927 öğrenci mezun olmuştur. 1943-47 arasında sadece 20 kız öğrenci mezun olmuştur. 1947-48’de aynı sınıfta kalan 54 öğrenciden, köye yararı dokunabilecek olan 34 öğrenciye sanat belgesi verilmiştir. 1950’den sonra karma eğitim sona erince kız öğrenciler İzmir Kızılçullu’ya gitmiştir. 1952-53’de Kızılçullu kapanınca, tekrar kız öğrencilerin bir kısmı Beşikdüzü’ne dönmüştür. Erkek öğrenciler ise diğer enstitülere dağıtılmıştır. Burada ki kız mevcudu 475 olmuştur. Geri kalan kız öğrencilerde Bolu’ya gönderilmiştir (Yalçın, 2012: 53-61-62).

Konya İvriz Köy Enstitüsü 1941’de kurulmuştur. Öğrenci durumu 1941-42’de 6 kız, 1942-43’te 38 kız, 1943-44’te 41 kız, 1944-45’te 56 kız, 1945-46’da 73 kız öğrenci vardır. 1946- 47’de 87, 1947-48’de 80 kız ve 1948-49’da 82 kız öğrenci vardır. İlk mezunlarını 1945-46’davermiş ve 6 kız, 67 erkek toplam 87 öğrenci mezun olmuştur. 1947-48’de 4 kız, 111 erkek toplam 115 öğrenci mezun olmuştur. Toplamda 14 kız ve 261 erkek olmak üzere 275 öğrenci mezun olmuştur. Mezun olanlardan beş öğretmen Gazi Eğitim Enstitüsüne ve iki öğretmende Teknik Öğretmen Okulu’na girmiştir (Ege, 1947: 13-15). Enstitüde kız öğrenci mevcudu olmasına rağmen ölüm, hastalık, devamsızlık, sınıfta kalma, terk ve diğer nedenlerden dolayı kız mezun sayısı oldukça azdır.

Ortaklar, Ege bölgesinde kurulan ikinci enstitü olmuştur. 16 Ağustos 1944’te, Kızılçullu’dan tüm sınıflara yaklaşık 300- 400 kadar öğrenci nakledilerek ilk mezunlarını da 1946’da vermiştir. Kızılçullu öğrencisi Remzi Taşçı’nın belirttiğine göre, *“1944 Haziran ayının sonu bitirme sınavları sona erdi. Son sınıflarda okuyan 350 öğrenciden 250’si okulu bitirmeye hak kazandık... Müdür bey yeni görev verdi. Birkaç gün sonra okul yolunda sırtlarımızda battaniyeler 200 erkek 45 kız yürüyüş yolunda toplandık. Kız öğrenciler önde marşlar söyleyerek tren istasyonuna vardık”* Enstitünün ilk kazmalarını da yine Kızılçullu öğrencileri vurmuştur (Kocabaş, 2007: 50-67-68). Ortaklar’a giderek orada okullarını tamamlamışlardır. Muhsine Balaban’ın belirttiğine göre, *“Bize beşinci sınıfa geçtiğimiz gün Aydın, Muğla ve Denizli illerinin öğrencileri bundan sonra Ortaklar Köy Enstitüsünde okuyacak dendi. Enstitünün son sınıf öğrencisiydim. İlk mezunları olduk”* (Kocabaş, 2007: 82-83). Semiha Ekiz belirttiğine göre, *“İzmir Kızılçullu üçüncü sınıfı okuyordum. Yıl 1945 ve mevsim kıştı. Büyük sınıflardan bazı gruplarla bizim 3-A ve 3-B grubu Ortaklara gönderdiler. Biz 25 kız öğrenciydik”* (Kocabaş, 2007: 92). Yine Havva Gökdoğan’ın

belirttiğine göre, “Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde üç yıl okuduktan sonra Ortaklar Köy Enstitüsü’ne nakil olduk” (Kocabaş, 2007: 129). 1950-51’e kadar karma eğitim sürmüştü; daha sonra kız öğrenciler önce Kızılçullu’ya, oradan Beşikdüzü ve Bolu Öğretmen Okulu’na gönderilmiştir.

Dicle Köy Enstitüsü, Güneydoğu Anadolu’da kurulan tek enstitüsüdür. Yasalara göre öğrenciler sadece köy çocuklarından alınacaktır. Fakat bu bölgenin okullaşma oranı düşük olduğundan 1944’te şehir okullarından mezun 33 öğrenci ve Çifteler Köy Enstitüsü’nden 42 öğrenci alarak 75 öğrenci ile eğitime başlamıştır (Evren, 1998: 83-92). Enstitü 75 öğrenci ile eğitime başlamış; zamanla öğrenci sayısı artmıştır. Böylece 1944-45’de 2 kız, 101 erkek olmak üzere 103 öğrenci olmuştur. 1945-46’da öğrenci sayısı iki sınıf olup birinci sınıfta 87, ikinci sınıfta 91 toplamda 178 öğrenci olmuştur. 1946-47’de enstitüde 8 kız olmak üzere 297 öğrenci olmuştur. 1947-48’de 330 öğrenci olmuştur. 1948-49’da birinci sınıfta 131, ikinci sınıfta 55, üçüncü sınıfta 47, dördüncü sınıfta 66, beşinci sınıfta 59 toplamda 358 öğrenci eğitim görmektedir. 1949-50’de 458 öğrenci bulunmaktadır. 1950-51’de hazırlık sınıfına 40 öğrenci alınmasıyla 468 olmuştur. 1951-52’de birinci sınıfa 74 kişi kayıt yaptırmıştır. 1952-53’de hazırlıkta 41, birinci sınıfta 54, ikinci sınıfta 115, üçüncü sınıfta 77, dördüncü sınıfta 109, beşinci sınıfta 99 öğrenci toplamda 495 öğrenci bulunmaktadır (Çağlayan, 2014: 125-126). Mahmut Saral’ın *Karartılan Aydınlik Köy Enstitüleri* adlı kitabındaki anlatımında, 1949’da enstitüde 300 kadar öğrenci vardır. Fakat hiç kız öğrenci yoktur. Enstitüde sanat çalışmalarına pek önem verilmemiştir, fazla yapı üretilmemiştir. Buradaki öğrenci topluluğu birçok millettendir. Dersler de Türkçe konuşuluyor; fakat öğrenciler kendi aralarında Kürtçe, Zazaca, Arapça gibi dillerle konuşuyorlardır. Hiçbir öğretilimde ayrımcılık görülmemiştir (Saral, 2002: 112-114). Bu enstitü dokuz yıl eğitim vermiştir. Öğrencilerin tamamına yakını erkektir. Bu durum, bölgede kız çocuklarını okula gönderme konusundaki isteksizlikten kaynaklanabilir. Enstitülerde 1937-1946 arası öğrenci mevcudu Tablo-3.6.’da verilmiştir.

Tablo 3.6. Enstitülerde öğrenci mevcudu (1937-1946)

Öğretim Yılı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam	Enstitü Sayısı
1937- 1938	60	526	586	2
1938- 1939	85	711	796	3
1939- 1940	166	1401	1567	4
1940- 1941	500	5163	5663	14
1941- 1942	775	7277	8052	17
1942- 1943	1008	9153	10161	18
1943- 1944	1595	12571	14166	18
1944-1945	1765	13796	15561	20
1945- 1946	1727	13806	15529	20

Enstitülerde öğrenci mevcudu ancak bu dönemde 15 binin üzerine çıkmıştır (Gedikoğlu, 1971: 67). Kız öğrenci sayısı da 1945-1946'da 1700'ü aşmıştır. Bu sayılar köy enstitüleri öğrenci grafiğinin en yüksek sayıları olmuş. Daha sonra öğrenci sayılarında azalmalar görülecektir.

1946-47'de 155 kız öğrenci alınmıştır. 170 kız ölüm, hastalık, sınıfta kalma vb. enstitüden ayrılmıştır. 1947-48'de 113 kız alınmış, 255 kız ayrılmıştır. 1948-49'de 78 kız alınmış, 112 kız ayrılmıştır. 1949-50'de 121 kız alınmış, 110 kız ayrılmıştır. Böylece toplamda 467 kız öğrenci alınsa da 647 kız öğrenci enstitüden ayrılmıştır (Pazar, 2001: 142).

1945-46'da 1727 olan kız öğrenci sayısı, 1950'de 721'e düşmüştür. 1952'de 706'ya düşmüş ve 1954'te öğretmen okullarına dönüşmüştür (DİE İstatistik Yıllığı, 1953: 149).

Genel olarak bazı enstitülerde kız öğrenci sayısı fazla olsa da mezun sayıları her enstitüde düşüktür. Ölüm, hastalık, devamsızlık, sınıfta kalma, terk ve diğer nedenlerden dolayı ayrılmalar olmuştur. 1937'den 1946'ya kadar kız öğrenci sayılarında artış olsa da daha sonra bu sayı türlü nedenlerden dolayı düşmüştür. Köy enstitülerinde 1950'de karma eğitime son verilmiştir. Bunun sonucunda, 1950-1952 arasında tüm kız erkek öğrenciler ayrılmıştır. Demokrat Parti döneminde, kız öğrenciler İzmir Kızılçullu ve Trabzon Beşikdüzü'ne (475) yollanmıştır. Kızılçullu Enstitüsü, 1952'de NATO'ya verildiğinde ise kızlar, Bolu Kız Öğretmen Okulu'na alınmıştır. Öğrencilerin yerleşim yerlerine göre yakınlıkları dikkate alınarak gönderilmiştir. Örneğin, İzmir Kızılçullu'ya, Savaştepe ve Gönen Köy Enstitüleri'nden gelenleri Bolu'ya, Arifiye'den gelenleri Beşikdüzü'ne göndermişlerdir.

Arifiye Köy Enstitüsü'nden Kızılçullu'ya 1950'de gönderilen kız öğrenciler hakkında Lemanser Sukun, şu bilgileri vermiştir. “*Arifiye'den Kızılçullu'ya gönderilen 39 öğrenci şunlardı: Kıymet Batmaz, Neval Özdemir, Birsen Yüksel, Zebure Uygur, Münevver Özkan, Fatma Bakır, Cevriye Ersoy, Kadriye Kaynak, Necmiye Çaka, Lemanser Türker, Ümmühan Bulum, Nimet Yıldırım, Sabriye Ayhan, Hatice Urfalıoğlu, Hatun Yıldız, Güner Durmaz, Hanife Latif, Nezahat Yıldız, Selime Tuncer, Güzide Yurdakul, Gülşen Özteber, Ayten Temel, Sevim Ahıska, Müzeyyen Ünan, Vildan Taç, Muazzez Aydın, Bahriye Ünay, Kamile Dönmez, Sevim Özbağçe, Ülker Önder, Birsen Özmen, Kadriye Konuk, Leyla Genç, Ayten Aydoğdu, Necmiye Yıkılmaz, Müşerref Erol, Neriman Tuncay, Şükriye İmay, Necla*

Özbek, Halime Aslan'dı''. Arifiye'den gelen öğrenciler daha sonra Beşikdüzü'ne gönderilmiştir (Kocabaş, 2011: 613). Aynı şekilde 1949 Gönen Köy Enstitüsü girişli, 1950-1952 Kızılçullu öğrencisi, 1952-1955 Bolu Kız Öğretmen mezunu Lale Karabulut Turgut'un belirttiğine göre, "*Birinci yılsonunda beni ve 28 kız arkadaşı Kızılçullu'ya göndermek üzere trene bindirdiler. Ortaklar istasyonunda Ortaklar Köy Enstitüsü kızları da aynı trene bindiler, hep birlikte Kızılçullu'ya vardık*". Gönen'den gelen öğrenciler ise Bolu'ya gönderilmiştir (Kocabaş, 2011: 592).

İsmail Hakkı Tonguç ve Kanadalı bir eğitim uzmanı 1960'ın Haziran ayında Hasanoğlan'a gitmiştir. Köy kadınlarının eğitimi ile ilgili, köy eğitiminde daha çok kadınlar üzerinde durulmasını söylemiştir. Kendisini de eleştirerek, köy enstitülerinde kız öğrenci sayısını arttırmak için çok çalışmadıklarını söylemiştir. Enstitülerin de kız sayısını arttırmak için önce annelerini yetiştirmek gerekli olduğunun üzerinde durmuştur. İsmail Hakkı Tonguç'a göre, köylerin kalkınması için anneleri eğitmek gereklidir. Köy kadınlarının gelişmesiyle milletin kalkınması da daha hızlı olacaktır. Milletin kalkınması için de son yazılarında ipuçları bırakmıştır (Eyüboğlu, 1999: 58).

3.2.4. Kız Öğretmen Adaylarının Köy Enstitülerine Başlamadan Önceki Yaşamları

Enstitülere kız öğrenciler köylerden geldikleri için durumları birbirine yakındır. Köyde okul yoktur. Ailelerin genelde maddi durumları da tüm çocuklarını okutmaya müsait değildir. 1938-39 Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu girişli Hatice Ulusoy'un belirttiğine göre, "*1926 tarihinde Muğla Turgut (Leyne) köyünde doğdum. Leyne ismi Lagina kentinin adından geliyordu. O yıllar Leyne nahiye idi. Beş sınıflı okul vardı. Köyde tütüncülük vardı. Ailem Turgut'ta oturuyordu. Babam harp malulüydü. Dört kardeşlik. Diğer kardeşlerim okumadı*" (Kocabaş, 2011: 152). 1939 Kızılçullu girişli Saniye Ayhan, "*1927 Denizli Çal Bekilli köyü doğumluyum. Üç kardeşlik. Babam pekmez tatlısı ürettiği için Ağdacı Hacı Hasan olarak tanınırdı... Çal kazasında ilkokulu bitirdim. Annem dul bir kadın, babam ben altı yaşındayken öldü. Babam üç kez hacca gitmişti. Sağ olsaydı bizleri okutmazdı*" (Kocabaş, 2011: 170). 1940 Kızılçullu girişli Gülsüm Saadet (Çıtak), "*1924 Seferihisar Ulaş köyünde doğdum. Babam çiftçiydi. Köyümüzde tütüncülük ve zeytincilik yapılırdı. Köyümüzde beş sınıflı ilkokul vardı. İki öğretmenimiz vardı. Altı kardeşlik. Sadece ben okudum*" (Kocabaş, 2011: 207).

Bazı öğrenciler kardeşleriyle birlikte okumak için enstitüye gitmiştir. 1941 Kızılçullu girişli Zehra Güngör (Büyükkoç), “1929 İzmir Cumaovası doğumluyum. Üç kardeşiz. Kardeşlerimin biri öğretmen Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunu Mehmet Güngör’dür... Kız kardeşim Zühre biçki, dikiş ve nakış yapardı” (Kocabaş, 2011: 327). Bazı öğrencilerin nüfusa kayıtları doğumundan yıllar sonra gerçekleşmiştir. 1942 Kızılçullu girişli Binnaz Ay’ın (Ünal) belirttiğine göre, “1927 Urla-Özbek köyü doğumluyum. Babam aslen Kırşehir Kamanlıydı. Bizim köye gelmiş. Dedemlerin işlerini yaparken annemle evlenmiş. Köyde başlangıçta toprağımız yoktu. Sonradan, Dersim olayları nedeniyle köyümüze yerleştirilen ve sonra kendilerine verilen toprakları satmak zorunda kalan Dersim Kürtlerinden aldık. Köyümüz çok eski bir Rum köyü idi. Rumlar gidince onlardan kalan mallar 1937 yılında mübadele ile gelen göçmenlere verildi. Gelen her aileye 15 dönümlük yerler verilmişti. Babam ve annem çok becerikli, dürüst, çalışkan insanlardı. Annem köyde danışılan bir insandı. Köyümüzün adı olan Özbek isminin nereden geldiğine ilişkin değişik rivayetler vardır. En kabul göreni köye ilk yerleşenlerin Özbekistan’dan gelenlerin olduğu söylenir. Çocukluk yıllarımda koyunlarımızı güderdik. Köye yakın bir yerde dedemin bağı vardı. Oraya giderdik. Annem yoğurt, tereyağı yapıp satardı. O bölgelerde Giritli balıkçılar vardı. Biz onlardan balık alıp, onlara kavun karpuz verirdik. 1934 yılında üç sınıflı, iki öğretmenli köyümüzün ilkokuluna başladım. Üçüncü sınıfı pekiyi derece ile bitirmeme rağmen babamın benim nüfusu çıkartamama nedeniyle diploma alamadım. Bir yılım boşa geçti. 10 Kasım 1938’de Atatürk öldüğünde ben okul dışındaydım. Tüm aile ve köylü çok üzülmüştü. 1939’da köyümüzdeki ilkokul beş sınıflı hale getirildi. Öğretmen beni tekrar üçüncü sınıftan başlattı. Üzülmüştüm. Nihayet 1940’da ilkokulu bitirmiştım. İlkokul öğretmenim Haşim Ataman Bornova A Kursu öğretmeniydi” (Kocabaş, 2011: 340). Aynı şekilde kardeşi olan 1943 Kızılçullu girişli Melahat Ay (Demir), “1931 Urla Özbek köyü doğumluyum. O yıllarda Özbek 600 nüfusluydu. Önceleri üç sınıflı ilkokul vardı. Benim çocukluğumda köyümüzün ilkokulu beş sınıflıydı ve iki öğretmen vardı. Babam aslen Kırşehirliydi. İzmir’de askerlik yapan ağabeyini ziyaret için geliyor ve sonra bizim köye yerleşiyor. Dedemlerin yanında çalışırken annemle evlenmişti... Üç kardeşim var. Ablam da Kızılçullu 1947 çıkışlı, erkek kardeşim ticaret yapıyor” (Kocabaş, 2011: 396).

1943 Kızılçullu girişli Semiha Ekiz’in belirttiğine göre, “1932 doğumluyum. Altı kardeşli bir aile ortamında dünyaya geldim. Kardeşlerimin biri üniversite, diğerleri ilkokul mezunudur” (Kocabaş, 2011: 349). 1943 Kızılçullu girişli Muhsine Karaca, “1932 Helvacı İzmir doğumluyum. Helvacı köyü o yıllarda yaklaşık iki bin nüfusluydu ve Menemen’e

bağlıydı. Şimdi Aliaga'nın bir mahallesidir. Köyümüzde bir ilkokul vardı. Dört öğretmen vardı. Babam Helvacı'da çiftçilik yapardı. Beş kardeşlik. Onlar ilkokulu okudular. Çocukluğumda tütüncülük, çiftçilik yapan aileme yardım ederdim” (Kocabaş, 2011: 389-390). 1943 Kızılçullu girişli Nebahat Gökçen, “1927 Urla Denizköyü doğumluyum. Köyümüz dağın eteğinde 60-70 kişilik küçük bir köydü. Köylü ziraat ve zeytincilik ile meşguldü. Toplam beş kardeşlik. O yıllarda köyümüzde üç sınıflı bir ilkokul vardı... Daha sonraki yıllarda ilkokul beş sınıflı hale geldi ve ilkokulu tamamladım. Bu arada ablam 1937 yılında Kızılçullu'da biçki dikiş kursuna gitti. 1938 yılında da eğitim kursuna katıldı ve eğitimci oldu” (Kocabaş, 2011: 404).

1946 Kızılçullu girişli ve 1951 Kızılçullu çıkışlı Kadriye Tunca'nın (Uca) belirttiğine göre, 1950 yılında yani son sınıftayken Türkiye'deki enstitülerdeki tüm kız öğrenciler Kızılçullu'ya, erkek öğrenciler ise diğer okullara yollanmıştır. O da diğer öğrenciler gibi ailesindeki tek okuyan kızdır. “1932 Bayındır'ın Canlı köyünde doğdum. Dört kardeşlik. Benim dışındakiler ilkokul mezunudur” (Kocabaş, 2011: 416).

1948 Kızılçullu girişli ve Bolu Öğretmen Okulu çıkışlı olan Gülten Kıvrak, “1936 Akhisar Yatağan köyü doğumluyum. Yatağan Akhisar'a 20 kilometre uzaklıkta, 150 nüfuslu, küçük bir yörük köyüydü. Köylü ziraat işleri ile geçimini sağlardı. Daha çok zeytin, bağ ve tütüncülük işleri yapıldı. Köyümüzde beş sınıflı, tek öğretmenli bir okul vardı. Ben köyümün ilk okuyan kızydım. Babam yoksul bir çiftçiydi. Üç kardeşlik. Kardeşlerimi daha sonra ben okuttum. Annem okuma yazma bilmezdi. Daha sonraki yıllarda ona okuma yazma öğrettim” (Kocabaş, 2011: 600).

Genel olarak Kızılçullu girişli kız öğrencilerin ailesi çiftçilikle uğraşmış. Ailelerin geçim kaynağı tütüncülük, zeytin olmuştur. Kız öğrenciler de ailesinin yanında çalışmıştır. Genellikle aileden bir kişi okumuş; hatta çoğu zaman bir köyden yalnızca bir kız okumuştur. Bazen aileler ise tüm çocuklarını okutmuştur. İlk yıllarda okuma oranı yok denecek kadar azken daha sonraki yıllarda köylerde artmış; köylerden birçok devlet memuru, öğretmen, sağlıkçı, avukat çıkmıştır.

Aile içinde babanın bir mesleği oluyor ya da çiftçilikle uğraşıyor. Anne ise ev hanımlığı yapıyor. 1944 Aksu Köy Enstitüsü girişli Habibe Bayrak anlatımına göre, “Antalya'nın Akseki kazasında 1934'te doğmuşum. Babam manifaturacıydı, annem ev hanımıydı. Biz üç kardeşiz” (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi). 1944 Arifiye Köy

Enstitüsü girişli Kadriye Yeşilyaprak'ın anlatımına göre, *“Köyde okuyan sadece ağabeyim vardı, Köy Enstitüsünde okuyordu o sırada. Onun dışında köyden sadece ben okudum o yıllarda”* (Yeşilyaprak, 2014: 9).

1947 İvriz Köy Enstitüsü girişli, Kızılçullu öğrencisi olan İsmihan Yağcı (Şirin)'in anlatımına göre, 1935 yılı Konya'nın höyük nahiyesinde doğmuş. Ailesi çiftçilikle uğraşmıştır. Annesi ev hanımı ve okuma yazma bilmiyordur. Toplamda yedi kardeşlerdir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

1948 Arifiye girişli, Kızılçullu öğrencisi ve Beşikdüzü Kız Öğretmen Okulu çıkışlı olan Lemanser Sükan'ın belirttiğine göre, *“1935 Bursa Orhangazi Gedelek köyünde doğdum. İlkokulu 1947-1948 döneminde tamamladım... Yoksul bir aileydik ve üçü kız bir erkek dört kardeşlik. Ben de ailenin en küçük çocuğu idim. Köyümüzde beş sınıflı ilkokul vardı. Üçüncü sınıflara Hasan öğretmen, dördüncü sınıflara Mehmet öğretmen girerdi. Üçüncü sınıftaydım. Okumayı çok seviyordum... Akşam olduğunda, bir gaz lambasının başında toplanırdık. Ablalarım nakışlarını, annem dikişlerini, ağabeyim ve bende ödevlerimizi yapmak için tek lambadan yararlanırdık. Çoğu kez ağabeyim beni lambanın başına oturtmadığı için, sobanın hava deliğinden gelen ışıktan yararlanırdım... Yeterince toprağımız olmadığı için, babam kiraladığı topraklara salatalık, sivri biber, fasulye ekerdi. Kendisi toprakta çalışmayı pek sevmezdi. Köyün berberliğini yapar, kiraladığı köy kahvesini işletir, oyun oynamasını severdi. Yarıcı olarak işlediği topraklarda çalışmak annemle, biz çocuklara kalırdı. Annemde köylünün dikişlerini dikerdi. Yunanlılar kaçarken Gemlik'te deniz kenarına bıraktıkları eşyaların arasından bulduğu elle çalışan Singer marka bir dikiş makinesi ile bu işi yapardı. Makineyi kullanmayı annemden sonra ben kullanmayı öğrendiğim için, bütün ailenin dikişlerini dikmek bana düşerdi. Öğrenciyken bu yüzden tatilimi hiç rahat geçiremezdim ve bazen de her şeyi bilmenin iyi olmadığını düşünürdüm”* (Kocabaş, 2011: 606).

Önceki yıllarda köylerde kızlar için okuma yazma yoktu. Bu nedenle enstitüde okuyan kız öğrencilerin de annesi okuma yazma bilmiyordu. Annelerini kendi çabalarıyla okutmak istemişlerdir. 1949 Savaştepe girişli, Kızılçullu öğrencisi olan Kadriye Girgin'in (Yılmaz) anlatımına göre, *“1938 Savaştepe doğumluyum. Babamın mesleği kalaycılıktı. Trabzon'dan Balıkesir Savaştepe'ye geldi. Savaştepe ilçesinde yaşıyorduk, çocukluğum orada geçti. Ninemlerin çiftliklere köyüne kalay yapmaya gittiğinde dayımlar çok beğenmişler. Beş vakit namazında onların görüşünde, kimsenin hırına suyuna karışmayan*

zanaatla para kazanan birisi diye annemi onunla evlendirmişler. Annem okuma yazma bilmiyordu. Öğretmek istedim öğrenmekte istemedi. Hiç istekli değildi. Sonradan çok pişman oldu. Kulakları duymadı keşke zamanında senden öğrenseydim dedi” (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

1949 Gönen Köy Enstitüsü girişli, Kızılçullu öğrencisi olan Lale Karabulut Turgut belirttiğine göre, *“1938 Fethiye Faralya köyünde doğdum. Babam Konya Öğretmen Okulu mezunu bir öğretmendi. Aydın ve sevgi dolu aile ortamımız vardı. Altı kardeşlik. Hepsi de öğretmen oldu. Fethiye’nin Faralya köyünde doğmama rağmen, çocukluğum Burdur’la bağlı Ağlasun’da, kendi köyümde geçti” (Kocabaş, 2011: 592)*

1950 Arifiye Köy Enstitüsü girişli, Kızılçullu öğrencisi olan Gülşen Özteber, *“1937 Bursa merkez doğumluyum. Babam zeytincilik işleri yapardı. Dört kardeşlik. Beni üç yaşında eşi asker olan halama vermişlerdi. İlkokula Kilis’te onların yanında başlamıştım. Halam öğretmendi. Sonra onlar Edremit’e geldiler. İlkokulu orada tamamladım. İyi bir eğitim almıştım. Sonraki dönemlerde onların gerçek anne ve babam olmadığını öğrendim. Şok olmuşum. Onları tanımak için Mudanya’nın Burgaz köyüne geldim. Çok küçük, ilkokulu olmayan bir köydü. Ben orada kalamazdım... Köyde Arifiye Köy Enstitüsünde okuyan komşumuzun kızları Firuzan ve Cevahir Aydın’lı ablalar vardı. Onların önerisiyle Arifiye Köy Enstitüsü giriş sınavlarına Mudanya’da girdim ve kazandım” (Kocabaş, 2011: 631). Yine aynı 1950 Arifiye girişli, Ayten Yalçın, *“1937 yılında Bursa Orhangazi Çeltikçi köyü doğumluyum. Beş kardeşlik. Ailede okuyan sadece bendim. Babam Kurtuluş Savaşı’nda askeri liseden ayrılmıştı. Memur olduktan sonra Anadolu’da dolaşıp köyümüze gelmişti... Köyümden okuyanlar vardı. Vali, hakim, eczacı, subay, öğretmen gibi. Kız çocuklarından okuyan pek yoktu, eczacının dışında. Ben okuyup öğretmen olmalıydım” (Kocabaş, 2011: 622).**

Pakize Türkoğlu, *Kızlarda Yanmaz* adlı eserinde köyün durumunu şu şekilde belirtmiştir: *“Köyümüzde okul olmadığından, komşumuzun iki oğlu, Sadettin’le kardeşi Ahmet Ağa, nahiye'deki ilkokula giderlerdi. Zaten köyde onlardan başka okula giden yoktu. Orada bir aile yanında kalırlar, sadece yaz tatillerinde dönerlerdi... Alanya’da ise o yıllarda ilkten başka bir öğretim kurumu yoktu. Çoğu varlıklı ailelerin çocukları olan anımsadığım bu kızlardan Nezahat Azak, Ayşe Hacıkadiroğlu, Afitap Hacıkadiroğlu, Aliye Kaptanoğlu, Sebile, Nebile gibi zengin kızları dahil hiçbirisi ilkokuldan sonra öğrenim görmediler. Sadece Fırıncı Hacıhasanoğlu’nun Emine, nahiye müdürünün kızı Seher, nüfus*

memurunun kızı Sayime ve ben köy kökenli olduğumuz için sonraki yıllarda Aksu Köy Enstitüsü'ne gittik... Arkadaşım olan olmayan o yılların Alanyalı kızlarının hepsi erken yaşta evlendiler, çoluğa çocuğa karıştılar” (Türkoğlu, 2011: 430-431).

Cılavuz Köy Enstitüsü'nde okuyan Halise Apaydın enstitüye gelmeden önceki yaşamını şu şekilde belirtmiştir: “Oltu kasabasının, Çiftlik köyünde doğmuşum. 1927'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımında doğmuşum ben, ismimi de koymamışlar. Babamın iki tane kızı olmuş üçüncüsünü oğlan bekliyorlarmış, olmayınca benim adımı koymamışlar. On günlük çocukken nüfus memuru gelmiş. 'Bu çocuğun adı ne?' diye sormuş. Dememişler onun adını koymadık. 'kız oldu, istemiyorduk onun için koymadık.' demişler. Ninem öyle demiş. O da demiş ki 'benim geçen hafta bir oğlum oldu, adını Halis koydum, bunun adı da Halise olsun.' Bizim yaşımızda olan birçok insanın doğumu hiç belli değildir. Hangi gün, hangi ay falan. Ekinler biçilirken, bilmem şöyle olurken doğdum derler. Ama benim öyle bir tarihim var! Çok ta memnunum bundan. Babam kasabada esnaftı, köylüyüz ama... Babamın lokantası vardı” (Gümüsoğlu, 2011: 109). Yine Cılavuz Köy Enstitüsü'nde okuyan Perihan Akçam, “1931 Ardahan doğumluyum. Baba tarafından dedem padişahın sarayında doktormuş. Fakat Atatürk taraftarı doktormuş! Bu Anadolu'ya silah kaçırma olayında bayağı işler yapmış... Babam öldüğü zaman ben yedi yaşındaydım, küçüktüm. Babamın ailesi hakkında çok şey bilmiyorum... Anneme anlatmış. Annemin de bana anlattıkları bunlar. Çok yoksulluk çektik, öyle böyle yoksulluk çekmedik... Bizim orada eskiden, çiftlik insan gücüyle ilkel yapılıyordu. Kotan denilen aletle... bir çift camış alınıyor. Kuvvetli mandaya bizde camış derler, annem de bir inek alıyor, getiriyor köye. Kış oldu o inek dağılıyor. Burada annem evin her işini yapıyor öyle böyle değil. Annem hatta bir ara benden sonra, ben köy enstitüsüne gittikten sonra kardeşlerini bırakıyor şehre gidiyor. Anneme çok iş aradılar, fakat annem okuma yazma bilmiyor. Babam anneme şunu dermiş: 'Oku dedim, okumadın. Dövmeye kıyamadım, ben ölürsem sen perişan olacaksın'. Gerçekten çok perişan olduk...” (Gümüsoğlu, 2011: 112-113-114).

O yıllarda kimi kız öğrencilerin babası eğitmen ya da öğretmendi. Bu sayede köyde okuma şansı yakaladılar ve enstitülere devam ettiler. 1928'de Sinop Ayancık'ın Muhan köyünde doğan, ilkokulu ilk üç sınıfını köyünde, eğitmen babası Hasan Özbek'te okuyan, Naciye Özbek (Albayrak), 1942'de Gök köy hazırlık sınıfına girmiştir. “Babam eğitmendi. Halam ve ben üçüncü sınıftan sonra okuyamadık. Babam bizi okula yollamak istedi ama ben çok ağladım. Gitmeyeceğim diye ağladım. Ama babam bizi dinlemeden aldı götürdü” (Saydur ve Yılmaz, 1994: 231). Aynı şekilde 1927'de Bartın Amasra'nın Cumayanı

köyünde doğan, ilkokulu Cumayanı Bölge Okulunda okuyan Naciye Özdal Uğur, 1942’de Gölköy Enstitüsü’ne girmiştir. Babası Ali Özdal öğretmendir. Onun sayesinde enstitüye yazılmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 236).

3.2.5. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüden Haberdar Olması

Kız öğrencilerin enstitülerden haberdar olması genellikle ilkokul öğretmenleri sayesinde olmuştur. Örneğin, 1940 Kızılçullu girişli Gülsüm Saadet Çıtak’ın belirttiğine göre, ilkokul öğretmeni Hüseyin Çelik sayesinde haberdar olmuştur. 1942 Kızılçullu girişli Binnaz Ay (Ünal), Haşim Öğretmen sayesinde haberdar olmuştur. Bu konuda “*Babam göndermek istemedi. Köye bıçkı dikiş kursu geldi. Annemle beraber kursa yazıldım. Kursun köyden 18-19 öğrencisi vardı... Bir dönem böyle geçti. Bu arada askere giden Haşim öğretmen askerden dönmüştü. Babama Kızılçullu’ya gitmem için baskı yaptı ve beni 12 Eylül 1941’de Urla Maarif Memurluğunda yapılan sınava götürdü.*” şeklinde belirtmiştir. 1943 Kızılçullu girişli Muhsine Karaca, ilkokul öğretmeni Halis Tüzüngüç sayesinde haberdar olmuştur. 1946 Kızılçullu girişli Kadriye Tunca (Uca), ilkokul öğretmeni haberdar etmiş ve ailesini ikna etmiştir (Kocabaş, 2011: 208-341-390-417). Aynı şekilde 1937 doğumlu Fatma Poyrazoğlu, Ortaklar’a ilkokul öğretmeni sayesinde haberdar olmuştur. Bu konuda “*İlkokulu köyümde tamamladım. Beşinci sınıftan mezun olunca, öğretmenim “Köy enstitülerine öğrenci alınacak. Senin orada okumanı istiyorum, okuyacağına da güveniyorum.” dedi. Muğla’da Koca Mustafa Efendi İlkokulu’nda, tanımadığım çok sayıda öğrencilerle sınava girdik. Aradan epeyce zaman geçti. Olayı neredeyse unutmak üzereyken, sadece benim adıma yazı geldi. Sınavı kazandığım ve gösterilen tarihte ortaklar Köy Enstitüsü’nde bulunmam gerektiğini bildiriyordu.*” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2007: 151).

Aynı şekilde Pakize Türkoğlu, Aksu’ya eski ilkokul öğretmeni sayesinde haberdar olmuştur. Bu konuda “*Ben bir okul olanağı beklerken, Antalya Aksu Köy Enstitüsü’nün açıldığı haberi gelmiş, hatta Gazipaşa’dan kimi erkek çocuklar oraya gitmişlerdi bile. Ama ben Alanya İlkokulu çıkışlı olduğum için babamın iş yerinin değişmesi nedeniyle orayla ilgimiz azaldığından, bir de dağ köyleri uzaklarda olduğundan bundan haberimiz olmamıştı. Alanya’daki başöğretmenim Hakkı Uğur, Aksu’da açılan eğitim kursunda görev almıştı ve okumak istediğimi biliyordu. Bir süre sonra orada köy enstitüsü de açılınca beni ve Gazipaşa’dan başka kızları anımsamış, Alanya’da yerine bakan Başöğretmen Ali Tekin’e*

mektup yazarak, beni buldurup Aksu'ya göndermesini istemiştir.” şeklinde belirtmiştir (Türkoğlu, 2011: 532).

Cılavuz mezunu olan Halise Apaydın'ın belirttiğine göre, “Okulun birincisi olarak mezun olmuştum. Hemen beni seçtiler. Başka köy kökenli öğrenciler de vardı. Beni seçtiler ve bana dediler ki “babamı çağır konuşacağız, öğretmen okulu açıldı oraya göndereceğiz seni” ben çok sevindim. Kasabada bile okul yok o zaman. Okuma imkânımız mümkün değil yani. Zaten gideceksen de Erzurum'da falan okuyabileceksin ortaokulu. Ondan sonrası yine yok. O nedenle çok sevinmiştik bu duruma. Eve geldim anlattım babama. Babam olmaz dedi. 11 yaşındayım zaten küçük gitmişim biraz okula. El kadar çocuğu nasıl göndeririz falan dediler. Hepsi karşı çıktı önce. Sonradan ben gittim hocalarıma söyledim, hocalarım babamı sıkıştırdılar, zaten birçoğu masa arkadaşıydı onların. İkna ettiler hocalar, babamı ikna ettiler. Fakat annemi ikna edemiyorlar. Annem dindar “gönderemem” dedi. Kasabanın bütün eşrafi geldiler, annemi ikna ettiler” (Gümüsoğlu, 2011: 120).

Aynı zamanda enstitü çalışanları özellikle kadın öğretmenler ve enstitü müdürleri, köyleri gezerek aileleri ikna etmek için çalışmışlardır. Örneğin; 1938-39 Kızılçullu girişli Hatice Ulusoy, “Ben Kızılçullu olmasaydı eğitim göremezdim, o nedenle Kızılçullu hayatımı değiştirdi. Kızılçullu hakkında okul müdürü Behçet Birkan babamı çağırıp konuşmuş. Köylere bildirmişti. Kızılçullu için iyi, başarılı köy çocukları aranıyordu. Sınav yapılmadı.” demiş (Kocabaş, 2011: 153). Aynı şekilde 1943'de Kızılçullu Köy Enstitüsü müdürü Hamdi Akman köyleri gezip öğrencilerin ailesiyle tanışmıştır. Kız öğrencilerin kaydı için köyün öğretmeninden yardım istemiştir. Köye örnek olsun diye 1943'de Semiha Ekiz Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne gönderilmiştir (Kocabaş, 2011: 350).

1944 Aksu girişli Habibe Bayrak, “Köy Enstitülerindeki müdürler herkes köyde çalışan öğretmenlere eğitmenlere haber veriyorlardı. Okuyan, çalışan çocukları gönderin diye. İkinci Dünya Savaşı, 1944 kıtlık seneleri o kadar zorlu yıllardı ki, yani bizi iki kişi şoföre teslim ettiler Akseki'den Antalya'ya şoför bizi götürdü teslim etti okul müdürüne. Orada müdürlerimiz, sınıf ablalar hepsi ana baba gibiydi” (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi).

Bazı kız öğrenciler, enstitülere yakın oturdukları için şanslı olmuştur. Örneğin, Savaştepe doğumlu Kadriye Girgin (Yılmaz) şöyle söylemiştir, “Gelip te bizi aramalarına gerek yok. Savaştepe'de İlkokulu okuyan her çocuğun kafasında Savaştepe Köy Enstitüsüne

girme amacı var. Benim bitişiğimde Hikmet Çetinkaya vardır Cumhuriyet yazarı. Onun dedesi oturuyordu. Onun teyzesi Savaştepe Köy Enstitüsünde okuyor. Her cumartesi evlerini ziyarete geliyor. Tulumların içinde güvenilir hali var. Ben onu her cumartesi göreyim diye bekliyorum. Bütün içimde o okula girme isteği var. Yani bir başkasının artık bize anlatmasına gerek yok” (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Bazı kız öğrencilerin ablası daha önce Kızılçullu’da okumuş ya da öğretmen olmuştur. Bu sayede enstitülerden haberdar olmuştur. Örneğin, Melahat Aydemir ve Nebahat Gökçen ablaları sayesinde Kızılçullu’ya girmiştir (Kocabaş, 2011: 396-404). Bazı kız öğrencilerin ise anneleri okumaları için ellerinden geleni yapmışlardır. Örneğin, 1939 Kızılçullu girişli Saniye Ayhan, “ O yıllarda annem Çal Maarif memuruna çıkar. Kızımı nerede yatılı okutabilirim diye sorar. Ablam ve ben annemin gayreti ve çabaları ile okuduk” (Kocabaş, 2011: 170). Aynı şekilde 1948 Kızılçullu girişli Gülten Kıvrak, “Bizim köyün yakınında Çoban Hasan köyü vardı. Oranın öğretmeni Nusrettin Hoca kızılçullu çıkışlıymış. Annem benim okumamı istiyordu. Annem ileri görüşlü, koşulları zorlayan akıllı bir insandı. Annem, Nusrettin öğretmenden Kızılçullu’ya gitmek için gerekli bilgileri alır. Akhisar’da sınava girdim” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 600).

Enstitülere köy kızlarının dışında şehirlerden de bazı kız öğrenciler alınmıştır. Örneğin; Hayriye Alemdar (Efe), 1927’de Bartın Amasra merkezde doğmuş. İlkokulu bitirdikten sonra 1941’de Gölköy Enstitüsü’ne girmiştir. Bu konuyu şu şekilde belirtmiştir; “Benim kaydım İstanbul 28.Ortaokula yapıliyordu. Fakat “burası bir savaş alanı, bulunduğunuz yerde okumaya çalışın!” diye haber geldi... Benim Kastamonu’ya gidecek olmam, öteki kızları da kamçıladi. Altı kız olduk” (Kocabaş, 2011: 197).

İlkokul öğretmenleri kız öğrenciler için oldukça önemli olmuştur. Aynı şekilde öğretmen olan Sıdika Avar’da kız öğrenciler için uğraşmıştır. Müdür Şerif Tekben ile görüşmüş; enstitülere öğrenci gönderebilmek için babalarından zorla izin almıştır. İlk yıllar “Buralarda isyan çıkmıştır. Bizim çocukları hükümet memur yapıp aylık vermez” deseler de çocuklar mezun olup çalışmaya başlayınca, halk bu düşüncelerin yersiz olduğunu anlamıştır (Avar, 2004: 109).

Köy enstitülerine ilk yıllar kız öğrenciler sınavla alınmıştır. Kayıt için köy diploması ve nüfus cüzdanı yeterli sayılmıştır. Örneğin; 1940 Gölköy girişli Makbule Avcı, enstitüye sınavla girmiştir. Nisan ayında girip yılsonunda sınav ile sınıf atlamıştır. Yılsonu sınavında

sorulan bir matematik sorusu da şöyledir: “*Bu oda dolusu zeytinyağını mı alırsın, bin lirayı mı?*” Bu sorularla öğrencinin bilgisi ve zekâsı yoklanmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 110-111). 1941’de köyünde ilk ilkokulu bitiren kız olan Fatma Yaman, Konya’da sınava girmiştir. Boy ve kilosuna bakılmış. Sağlık kontrolünden geçirerek enstitüye alınmıştır (Şirin, 2011: 52).

Enstitülere öğrenci alırken sağlık raporu ve kefil olma önemli sayılmıştır. 1949 Savaştepe girişli Kadriye Girgin (Yılmaz), “*Sağlık raporu almak için Balıkesir’deki hastaneye götürdüler. Röntgen filmlerimiz çekildi. Tahlillerimiz yapıldı. Muayenelerden geçtik. Sağlık raporu aldık. Sonra Savaştepe’de noter yoktu. Noter senetleri yapıldı. Her aile birbirlerine kefil oldu. Öğrenciler altı yıl okuyacak. Okulu terk ederse okulda kaldığı yılları geri ödeyecekti. Noter senedi, sağlık raporu, 6 adet fotoğraf ve diploma istediler*” demiştir (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

İlerleyen yıllarda kız öğrencilerin enstitüye alınmasına daha çok önem verilmiştir. Enstitüye girmek için sınava girmemişlerdir. Erkek öğrencilerin kayıt olmak için yanlarında kız öğrenci getirmeleri şartı aranmıştır (Şirin, 2011: 102). Köy enstitüleri, toplumdaki insanların çoğunun inancı olan “*kadın okumaz, kadın okuyamaz, kadın okusa ne olacak.*” gibi düşünceleri kökünden değiştirmiştir. 1935’de kadınların %89,5’i okuma yazma bilmezken enstitülerle birlikte kızların okutulmasına önem verilmiştir. Enstitülerin kurulmasında erkekler kadar kızlarında emeği olmuştur (Kaplan, 2002: 136).

3.2.6. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki İlk İzlenimleri

Kız öğrencilerin enstitüye ilk gelişleri uzun ve zorlu olmuştur. Bazı kızlar yürüyerek, bazı kızlar ise tanımadıkları insanlarla birlikte yolculuklarını tamamlamıştır. Enstitüye geldiklerinde hemen gelen öğrencilerin yanına büyük sınıflardan öğrenciler verilmiş, alışmaları sağlanmıştır. Aksu Köy Enstitüsü’ne 1944’te giden Habibe Bayrak’ın anlatımına göre, “*Haziranın gecesiydi orada büyük bir kahve vardı. Çınar ağaçları vardı. Şoför orda durdu. Şoför bir benim elimden bir rahmetli Rahime arkadaşımın elinden tuttu, bizi eğitim şefine teslim etti. Okul başkanı bir abla geldi. Tifo geçirmiş saçları dökülmüş kaşeden cepli gömleği ve pantolon. Bizi aldı götürdü yemekhaneye. Orda yemek yedirdiler. Sonra Rahime’yi Fikrîye ablaya verdiler, beni de Hatice ablaya. Onlarla yattık bir gece. Sabah bize yatak verdiler ama yattığımız yatak samandı. Yalnız yastıklarımız pamuktu. Battaniye, nevresim onlar vardı. İki sene saman yatakta yattım ben. Sonra kürdün bahçesi diyorlardı*

200 dönüm arazi aldı okul. Oraya biz pamuk ektik ziraat derslerinde. Toplanan pamuklarla okula çırçır makinesi getirdiler. Hallacı getirdiler. Onlar temizlendi. Yataklar yapıldı. İki yıl sonra yataklarımız pamuk oldu” (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi).

Ortaklar Köy Enstitüsü’ne giden Fatma Poyrazoğlu, ilk izlemini şöyle belirtmiştir; *“Okula gelişimin ilk günü kayıtlarımız yapıldı. Okulda benim gibi beş altı kız öğrenci de vardı. Bizi bir ablaya teslim ettiler. Abla bizi alarak önce banyoya götürdü. Yıkadıktan sonra da yatakhaneye götürerek, yataklarımızı gösterdi. Nasıl yatılıp kalkılacağını, yatakhane içinde nelere dikkat etmemiz gerektiğini, yatağın nasıl düzeltileceğini gösterdi... Okulda ilk öğrendiğim şey tertipli düzenli olmak ve üst sınıflardaki kız öğrencilerin abla, erkek öğrencilerin de ağabey olduklarıydı”* (Kocabaş, 2007: 152).

1949’da Savaştepe Köy Enstitüsü’ne giden Kadriye Girgin (Yılmaz)’da ilk izlenimlerini anlatmış ve heyecanını dile getirmiştir: *“Dış kapıdan içeri girdik. Bizi alıp idare binasına götürdüler. Orda evraklarımızı verdik. Bize ondan sonra üçüncü ve dördüncü sınıftan ablalar verdiler. Her kız öğrenciyi birer kız ablaya teslim ettiler. O ablalar önce banyo yaptırdılar. Sonra depoya götürüp bizi giydirdiler. Ayakkabılarımızı giydirdiler. Her şeyimizi hazırladılar. Okuldaki kuralları öğretiler. Yatakhaneye götürüp yatağımızı gösterdiler. Mütalaa salonumuzu gösterdiler. Ayrı bir binaydı bizim binamız. Orada hangi kurallara uyacağız. Muslukları çok açmayacağız. Elektriği açık bırakmayacağız. Takunyaları çok takırdatmayacağız. Yatarken sessiz olacağız. Kimseyi uyandırmayacağız. Sabah zil sesiyle kalkacağız. Elimizi yüzümüzü yıkayacağız ve mütalaa salonuna geçeceğiz. Bunlar hep bize öğretildi. Öğle yemeği sırasında alıp yemeğe götürdüler. Yemeğimizi yedik. Akşam oldu. Yatakhane yerlerimizi gösterdiler. Ben heyecandan bir süre uyuyamadım”* (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Bazı enstitülü kız öğrencilerin anlattıklarına baktığımızda ise ilk zamanlarlar alışamadıkları görülmüştür. Yine de zamanla alışmışlardır. 1947’de Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne giden İsmihan Şirin, *“Şaşırdım, Herkes pırıl pırıl tertemizdi. Gece oldu gecelik giydirdiler yatırdılar beni. Tek kişilik bir yatak bir de battaniye verdiler. Hem ağlıyorum annemi istiyorum burada kalamam diyorum. Hem de kendi kendime ne kadar güzel diyorum. Köyde iki odamız vardı. Dört Beş kişi bir yatağı serip yatardık. İlk izlemimin tertemiz, pırıl pırıl öğrenciler olmuştu. İlk defa böyle derli toplu bir eğitim kurumuyla karşılaşmıştım”* (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Enstitüdeki öğrencilerin, öğretmenlerin hatta enstitü müdürlerinin samimiyeti yeni gelen kız öğrencilerin daha çabuk alışmalarını sağlamıştır. 1948 yılı Kızılçullu girişli Gülten Kıvrak, ilk izlenimini şu şekilde belirtmiştir; *“ilk gün merdivenlerde müdür yardımcısı Şaban Güler ile karşılaştım. “Sen benim kızım ol. Benim de soyadım Güler.” dedi. Bu sıcak ilgi beni okula hemen bağlamıştı. İlk gün giysilerimizi verdiler, çift ranzalı yatakhane kalacağım yatağı gösterdiler. Kızılçullulu olmuştum. Karaburunlu Türkan Can’da ilk arkadaşım olmuştum”* (Kocabaş, 2011: 600).

1948 Arifiye Köy Enstitüsü’ne giden Lemanser Sukan, *“Kocaman bir alan, dört tarafı akasya ağaçlarının gölgelediği kaldırım yol. Alanın etrafına dizilmiş aynı biçimde binalar. Akasyaların altına banklar yerleştirilmiş, yanlarında ayaklı bembeyaz çöp kutuları, hepsinin üzerine kırmızı renkle çöp yazılmış. Her taraf tertemiz. O sırada kolunda kırmızı bir bant olan öğrenci geldi. Bavulumu aldı. “seni yatakhaneye bırakalım, yemekhaneye kızlarla gelersin” dedi. O sırada binadan çıkan iki kız öğrenciye beni teslim etti”* (Kocabaş, 2011: 609). 1949 yılı Gönen Köy Enstitüsü girişli, 1950- 52 yılları arası Kızılçullu’da okuyan Lale Karabulut (Turgut) ise Kızılçullu’daki ilk izlenimlerini şöyle belirtmiştir; *“Gönen Köy Enstitüsüne göre daha yeşil, daha modern idi. Saat kulesini, palmyeleri, trenden gördüğüm incir ağaçlarını ilk kez görüyordum. Daha sonra da ilk kez denizi görecektim”* (Kocabaş, 2011: 594).

Genel olarak kız öğrenciler, enstitüleri tertemiz bulmuştur. Hayatlarında görmedikleri ilkleri, ilk deneyimleri burada yaşamışlardır. Enstitü içerisindeki samimiyeti sevmişler ve daha kolay alışmışlardır.

3.2.7. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki Gündelik Yaşamı

Kız öğrenciler, enstitüye ilk geldiklerinde öğretmenler yol göstermiştir. Öncelikle temiz elbiseler verilmiştir. İskarpın, postal, pantolon, ceket, şapka, çorap ve iç çamaşırlık kumar verilmiştir. Kız öğrenciler dikiş öğretmenleriyle birlikte kumaş kalıpları çıkartıp diktikleri basma elbiseleri giymişler ve şapkalar takmışlardır. Aynı zamanda pantolon ve ceket giyerek erkek gibi görünüp çalışmışlardır (Kocabaş, 2011: 611).

Köy Enstitüleri’nin ilk yıllarında program ortaokulların programıyla aynı şekilde işlenmiştir. Sözlü sınavlar yapılmıştır. Fakat 2 yıl içinde uygulamaya doğru geçiş yaşanmıştır. Öğrenciler her işi kendileri yapmıştır. Yatakhane ve tuvaletler hariç kız erkek

kardeş içinde yaşamışlardır. Erkekler kızların yanında daha dikkatli ve düzenli davranmıştır (Apaydın, 1990: 90).

Enstitülerde tüm dersler uygulamalı öğretilmeye çalışılmıştır. Dersler aynı ağırlıkta işlenmiştir. Her öğrenci yeteneklerine göre geliştirilmiştir. Bu enstitüler de dikiş dikmeyi, dokumayı, yemek yapmayı, bitki yetiştirmeyi, temiz olmayı, çocuk bakımını, sanatı ve duvar örmeyi öğrenmişlerdir. Sanat ve spor alanında gelişmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Arifiye girişli Kadriye Yeşilyaprak belirttiğine göre, “ *Her sabah altıda kalkardık. Bu, yaz kış değişmezdi. Saat yedi de kahvaltı kampanası çalar, yemekhanede toplanırdık. Okula gittiğim ilk yıl (1945) sabahları birer kase çorba verilirdi... Sekize kadar kahvaltı sürerdi. Saat sekizde yine kampana çalar ve eğer hava soğuk ve yağışlı ise herkes dersliklere sabah mütalaasına girerdi. Eğer hava durumu uygunsa merkez binanın batısındaki geniş alanda yer alan caddenin iki tarafında toplanırdık. Akordeon, davul, zurnalar çalmaya başlar. Caddenin güneyinde A ve B şubeleri, kuzeyince C ve D şubeleri yer alır, herkes geniş bir dairede çift halka oluştururdu*”. Güne bu şekilde başlanırdı (Yeşilyaprak, 2014: 41-43).

Pakize Türkoğlu’nun belirttiğine göre enstitüdeki kızlar bir gününü şu şekilde geçirmektedir; “*Birinci sınıfta sadece altı kız vardık enstitüde. Ama erkek öğrenci kalabalığı içinde sadece altı kız olduğumuzu hiç düşünmezdik. Enstitüde kız erkek birlikte eğitim görüyor, haftada 44 saat olan ders programı ve ders dışı çalışmalar da o etkinlikten buna, bir dersten ötekine, sabah oyunları, serbest okuma saatleri, eğlence ve eleştiri günleri gibi etkinliklerle tam günümüz dolu dolu geçerdi. Kızlarda sadece dikiş atölyesinde ve yatakanemizde kendi kendimize olurdu*” (Kocabaş, 2012: 48).

Kız öğrenciler enstitülerin bina yapımında da erkek öğrencilere yardım etmiştir. 1942 Gölköy girişli Naciye Özdal (Uğur) belirttiğine göre, kız öğrenciler tuğla taşımış, ayaklarıyla harç karmışlardır. Aynı zamanda buğdaylar kısa olduğundan elleriyle biçmişler. Öküzlerle harman yapmışlardır. Yaptıkları binada okuyup diktikleri yatak yorganlarda yatmışlardır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 236).

Enstitüler de kimse tarafından konuşulmayan cinsel eğitim sorununa da değinilmiştir. Örneğin, Kars Cılavuz Enstitüsü’nde bir kız öğrenci aşk mektubu ile yakalanmış. Bütün öğrencilerin karşısına çıkarılarak rencide edilmiştir. Bu durum karşısında kız öğrenci intihar etmiştir. Tonguç, böyle olaylar olmasın diye harekete geçer. Öğrenciler

cinsel yaşamla ilgili sorunları anlayacak duruma gelinceye kadar önemi öğretilmesi için enstitülere haber yollamıştır (Candoğan, 1999: 67-68).

Köy Enstitülerinin kurulduğu yıllar İkinci Dünya Savaşı yıllarıdır. Savaşın olumsuz etkileri bütün ülkeyi etkilediği gibi, Köy enstitülerinde okuyan öğretmen adaylarını da olumsuz etkilemiştir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı yıllarında birçok sıkıntı çekilmiştir. Bu durum yemeklere yansımıştır. Ekmek azalmıştır. Kızlar ziraattan çok dikiş atölyesinde çalışmıştır. Bu yıllarda sık sık jimnastik yapmış. Aynı zamanda askerlik dersleri de almışlardır. Örneğin, 1942 Gölköy Enstitü girişli Naciye Özbek (Albayrak), “*Enstitüde 18-20 kız vardık. Tüfekler omuzumuzda pantolon giyip talim yapardık. Tüfek çat! Tüfek çıkar! Yat! Kalk! Omuzda ateş al! Koşmalar vardı. Bu dersler bir yıl sürdü*” şeklinde belirtmiştir (Saydur ve Yılmaz, 1994: 234).

3.2.8. Kız Öğretmen Adaylarının Enstitüdeki Çalışmaları

Enstitülerdeki ders programına göre dersler üç ana grupta toplanmıştır. Bunlar, kültür dersleri, ziraat dersleri ve çalışmaları, tarım dersleri ve çalışmalarını kapsamaktadır. Yoğun bir çalışma temposu söz konusudur. Günlük, haftalık ve yıllık çalışmaların toplamı diğer okulların beş yıllık süresinin oldukça üstünde olmuştur.

Düziçi girişli Emine Özkan Baş, genel olarak enstitülerdeki eğitim öğretimi şu şekilde belirtmiştir; “*Okulda temiz bir kıyafet uygulaması vardı. Saçlarımızda mutlaka toka olacak, saçlarımız taralı olacaktı. Alın kısmına saç indirilmezdi. Okulun ilk üç yılında tabiat bilgisi, yurttaşlık, tarih, coğrafya, matematik, müzik, resim- iş, tarım ve beden eğitimi gibi dersler gördük. Müzik dersi müzikhanede, resim-iş resim atölyesinde uygulamalı olarak yapılırdı. Her öğrenci mutlaka bir müzik aleti çalmayı öğrenirdi. Her belirli gün ve haftalarda öğrencilerin tamamına yakını görev alırdı. Bir anma etkinliği olsun veya bir bayram olsun okuldan bu gibi etkinliklerde bir öğrenci görev almadan mezun olamazdı. Eğitsel kol başkanlarının seçimlerinden otuz gün önce seçim hazırlıkları başlar, seçim günü sandıklar kurulurdu. Öğle aralarında müzik kolu önderliğinde okul mikrofonundan çeşitli şarkı veya türküler seslendirilirdi. Her öğrenci resim dersinde kendi yeteneği neye yatkınsa kara kalem, yağlı veya sulu boya çalışmalarını gerçekleştirir, buradaki eserler halka açık sergilenirdi. Düziçi halkı okulun piyes ve benzeri etkinliklerine yoğun bir ilgi gösterirdi. El fenerleriyle gece karanlığında programları halk izlemeye gelirdi. Bir ay geçmeden okulumuza mutlaka bir sanatçı konuk olurdu. Bunlardan biri de Âşık Veysel’dir. Okulda*

halk türküleri ve halk oyunları öğrenilirdi. Her öğrenci mutlaka belli bir oranda bunları öğrenirdi. Okulumuzun piyes ekibi Adana, Mersin ve Hatay gibi illerde gösteriler yaptı. Ben de bu ekipteydim. Komedi ve kahramanlık ana temalarımızdı. Biz ortama uyan kişiler olarak değil, toplumumuzu aydınlatacak kişiler olarak yetiştik. Okulumuza dikilen ağaçları erkek arkadaşlarla beraber diktik. Arazinin işlenmesi, tarım ürünlerinin dikilmesi, çapası, toplanması hep öğrenciler tarafından yapılıyordu. Her öğrencinin kendine ait bir alanı olur ve orada ziraat faaliyetlerini yapar ve sergilerdi. Beden Eğitimi dersinde atletizm, voleybol, basketbol, atlama beygiri hepsini gördük ve uyguladık. Tabiat bilimi derslerimiz hep laboratuvarlarda yapılırdı. Biz deneysiz ders yapmadık. Ayrı ayrı fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarlarımız vardı. Okulumuzun perdelerini biz dikerdik. Okulumuz Resim-İş öğretmeni Şakir Candemir evlilik hazırlıkları sırasında kendi evinin mobilyasını okulun marangoz atölyesinde yaptı. Öğrencilere verilen kitap listelerindeki kitaplar mutlaka okunurdu. Bunların ana fikirleri ve özetleri bir tez sunumu şeklinde yapılırdı. Yağmurlu bir günün kişiye etkileri gibi bugün çok ilginç gelecek konular bile kompozisyon derslerimize konu olurdu. Kompozisyon derslerinde konuşma dilinin sadeliğine ve doğru kullanımına büyük önem verilirdi. Bu okulun öğrencisi sade bir Türkçe ile güzel konuşan bir kişi olarak yetişirdi...” (Önder, 2012: 96-97).

3.2.9. Kız Öğretmen Adaylarının Aldıkları Dersler

Köy Enstitülerinde kız öğretmen adaylarının aldıkları dersler; kültür, tarım ve teknik olmak üzere üç kümede toplanmıştır.

3.2.9.1. Kültür dersleri

Köy Enstitüleri eğitiminde en çok tartışılan konulardan biri, kültür derslerinin yetersizliği konusu olmuştur. Kültür derslerinde, programdaki konular özel metot ve tekniklerle anlatılmıştır. Öğretim ilkelerine bağlı kalarak, inceleme, araştırma ve deney etkinliklerine de yer verilmiştir. Dersler işlenirken mümkün olduğunda somutlaştırılma ve araç kullanmaya yer verilmiştir. Genel bilgiler işlenirken, ders kitapları yanında başka kaynaklardan da yararlanılmış; böylece enstitüler, yaşam içinde yaşam veren kurumlar olmuştur (Bulut, 1990: 49). Enstitülerde uygulanan eğitimin bir diğer özelliği de ezbercilikten uzak olması olmuştur. Genel kültür derslerinin öğretimi, günlük hayattaki yararı ve kullanımı kavratılarak öğretilmeye çalışılmıştır.

Enstitülerde yapılan eğitim üzerine, 1942 Beşikdüzü girişli Sabriye Baçinoğlu (İşler) kendilerine verilen eğitimi şöyle belirtmiştir; “Öğretmenlerimiz diyordu ki: Biz size bir anahtar veriyoruz, zannetmeyin ki burada verdiğimiz bilgiler yeterli. Değil. Size istediğimiz herşeyi vermiş sayılmayız. Ama size verdiğimiz bir anahtar. Bu anahtarı kullanmasını bileceksiniz. O anahtarı kullanmak için mücadeleyi elden bırakmayacaksınız” (Yalçın, 2012: 54).

Günde sekiz saat ders yapılmıştır. Bunun dört saati öğleden önce, dört saati öğleden sonra yapılmıştır. Kış aylarında kültür dersleri ağırlıkta işlenmiş; her dersin ayrı bir branş öğretmeni olmuştur. Ders dışında edebi eserler okutulmaya özendirilmiştir. Her öğrencinin okuduğu kitabı yazması için bir bibliyografya defteri bulunmaktadır. Bu sayede okuduğu kitap adı, yazarı, konusu, basıldığı yer ve özeti yazılmıştır (Aktan, 1991: 26). Enstitülerdeki beş yıl içerisinde okutulacak kültür derslerinin haftalık dağılımı Tablo-3.7.’deki şekilde olmuştur (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943: 5).

Tablo 3.7. Enstitüdeki Kültür Derslerinin Haftalık Dağılımı (1943)

Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	Toplam
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Kimya	-	2	2	1	1	276
Fizik	-	-	2	2	-	184
Tabiat ve Sağlık Bilgisi	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	2	1	414
El Yazısı	2	-	-	1	-	92
Resim- İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitim ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	368
Zirai İşleme ve Kooperatifçilik	-	-	-	-	1	46
Toplam	22	22	22	22	22	5060

Enstitülerdeki kültür bilgisi dersleri ezber olarak değil, iş içinde eğitim ilkesi ile işlenmiştir. Öğretmenlik bilgisi sadece dördüncü sınıflara iki saat ve beşinci sınıflara altı saat olarak verilmiştir. Bu ders, genel çocuk bilimi, eğitim ve eğitim tarihi, özel öğretim metotları ve sosyoloji derslerinden oluşmuş. Kaynak kitap olarak, Fuat Baymur’un Hayat Bilgisi Öğretimi ile Geometri Öğretimi, Hasip Ahmet Aytuna’nın Metodika, Didaktika, M, Şekip Tunç’un Psikoloji ve J.J. Rousse’nin Emile adlı kitapları kullanılmıştır. Ayrıca her ay

Bakanlıkça çıkarılan İlköğretim Dergisi ile eski Terbiye mecmualarının sayıları da yer almıştır (Bulut, 1990: 51).

Türkçe öğretimi, geleneksel metotlardan farklılık göstermiştir. Birinci sınıflara dört saat, diğer sınıflara ise üçer saat olarak Türkçe dersi verilmiştir. Bu dersin öğretiminin yöntemlerinden biri metin okuma olmuştur. Diğer okullarda olduğu gibi ezbere yönelik değildir, iyi okuyup anlamaya, anlatmaya ve üzerinde tartışmaya yöneliktir. Enstitülerdeki metin okuma dersleri de kısa sürede serbest okuma saatlerine dönüşmüştür. Öğrenciler okumaya özendirilmiştir. Bir öğrencinin yılda en az 24 yapıt okuması amaçlanmıştır. Diğer yandan sınıflara günlük gazete ulaşmıştır (Kurtuluş, 2004: 51). Daha sonraki yıllarda, çok okuyan öğrenciler arasından ünlü yazarlar çıkmıştır. Bu yazarlar, köy edebiyatı denen bir akım başlamıştır. Bu akım, resimlerde ve filmlerde kendisini göstermiştir. Köy anlatımının girmedığı yer kalmamıştır (Şanlı, 2012: 51).

Müzik dersi öğretimi her sınıfta haftada iki saat olarak belirlenmiştir. Ayrıca haftanın en az dört gününde de sabahları müzik alıştırmaları yapılmıştır. Temel bilgiler yanında, araç eğitimi de verilmiştir. Enstitülerin ilk kuruluş yıllarında Kızılçullu hariç hiçbir enstitüde elektrik bulunmamaktadır. Öğrenciler bu yüzden radyo dinlememiştir. Molalarında ve eğlence gecelerinde mandolin ve bağlama ile müzik üretmiştir (Duru, 2005: 62).

Müzik dersi ile ilgili bu konuyu İsmail Hakkı Tonguç şekilde belirtmiştir; *“İlk ve orta dereceli okullarda ve öğretmen yetiştiren kurumların programlarında yer alan müzik dersinin amacı, çocuğu kendiliğinden etkin kılarak müzikle ilgili yetilerini geliştirmektir. Öğrenciler, şarkı söylemeye, nota yazı okumaya, basit müzik aletlerinden birini çalmaya, müzik dinlemeye, aletlerinden birini çalmaya, müzik dinlemeye, izlenimlerini ifade etmeye ve kendi buluşlarını açıklamaya alıştırılmalıdır. Çocukların çevrelerinde duydukları seslerle, taklit etmelerinden başlanarak, o seslerle şarkılardaki seslerin benzerlik ve farklılıklarına dikkatleri çekilmelidir. Müzik dersleri sıkıcı olmaktan çıkarılmalı, ders dışı zamanlara taşınmalıdır. Çocuk koroları kurulmalı, konserler verilmeli, gramofon ve radyodan yararlanılmalı, çok sesli parçalara geçilmeli, marşlar söyleyerek yürünmeli ve çalışılmalı, ritmik danslar ve ulusal oyunlar oynanmalıdır. Çocukta müzik gereksinimi yerleşmelidir”* (Kurtuluş, 2001: 30).

Müzik dersinden geçebilmek için öğrencilerin her biri müzik aleti ile İstiklal Marşı'nı çalması gerekmiştir. İstiklal Marşı, notaları ile birlikte Ek-18'de verilmiştir. Bu sınavları başarı ile geçenler usta öğreticiler dâhil öğretmen kurulundan geçmiştir (Evren, 1998: 40). Enstitülerde birçok marş söylenmiş; enstitülere ait en önemli marş Ziraat Marşı olmuştur. Bu marş, notaları ile birlikte Ek-17'de verilmiştir. Aynı zamanda enstitülerde Köy Enstitüleri Marşı, Bayrak Marşı, Öğretmen Marşı, İleri Marşı, Vatan Marşı, Dostluk Marşı sık sık söylenmiştir. Bu marşlara ise notaları ile birlikte Ek-19, Ek- 20, Ek- 21, Ek- 22, Ek- 23, Ek- 24'de yer verilmiştir.

Ziraat Marşı

Sürer, eker biçeriz güvenip ötesine, Milletin her kazancı milletin kesesine

Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine, Toprakla savaş için ziraat cephesine

Biz Ulusal varlığın temeliyiz köylüyüz, Biz yurdun öz sahibi, efendisi köylüyüz.

İnsanı insan eden ilkin bu soy, bu toprak, En yeni aletlerle en içten çalışarak

Türk için yine yakın dünyaya örnek olmak, Kafa dinç, el nasırlı, gönlü rahat alın ak

Biz Ulusal varlığın temeliyiz köylüyüz, Biz yurdun öz sahibi, efendisi köylüyüz.

Kuracağız öz yurtta dirliği, düzenliği, Yıkıyor engelleri ulus egemenliği

Görsün köyler bolluğu, rahatlığı şenliği, Bizimdir o yenilmek bilmeyen Türk benliği

Biz ulusal varlığın temeliyiz köylüyüz, Biz yurdun öz sahibi, efendisi köylüyüz
(Kuruluşunun 36. Yılında Köy Enstitüleri, 1976: 261).

1948 Arifiye girişli Lemanser Sukan'ın belirttiğine göre, “*Öğretmenimiz, ilk müzik dersimizde kulak ve ses durumumuzu saptayıp grup grup ayırmıştı. Beni alto olarak koro çalışmalarına kattı.*” Aynı şekilde 1950 Arifiye girişli Gülşen Özteber'in belirttiğine göre, müzik derslerinde ana dersler haricinde her sınıfın bir mandolin korusu bulunmaktadır (Kocabaş, 2011: 611-632).

Mandolin, enstitüler için en önemli çalgıdır. 1949 Savaştepe girişli, Kızılçullu öğrencisi olan Kadriye Girgin (Yılmaz), enstitüde müzik dersinde mandolin çalmıştır. “*Son sınıftayken biraz keman çalıştım ama Leyla Deliorman öğretmenim kızım senin parmakların*

uzun değil keman da zorlanırsın hatta staj okuluna bile götürdüğünde orada da notalar vardı elimde çalıştım. Sen gazi eğitimde sınavlara girersen mandolinle gir dedi. Kemanla çalışmana parmakların uygun değil dedi. O zaman genelde hep mandolin çalıştım. Savaştepe birinci sınıfta başladım çalmaya şu güne kadar çalıyoruz.” demiştir (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde 1947 İvriz girişli, Kızılçullu öğrencisi olan İsmihan Şirin’de mandolin çalmıştır. Son sınıfta kemana başlamış fakat mezun olduğu için keman çalışması yarıda kalmış; fakat mandolini bu güne kadar çalmıştır (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Müzik çalışmaları, en geniş ölçüde Yüksek Köy Enstitüsünde kendini göstermiştir. Bunda Faik Cansel, Mehmet Öztekin, Ruhi Su gibi usta öğreticilerin yer alması önemli ölçüde etkili olmuştur. Aynı zamanda savaş yılları olması nedeniyle, diğer kurumlarda olduğu gibi enstitülerde müzik ve beden eğitimi öğretmen kadroları çoğunlukla boş kalmıştır (Bulut, 1990: 52). Bu nedenle bazı öğrenciler müzik aleti çalmayı öğrenememiştir. Örneğin, 1944 Aksu girişli Habibe Bayrak şu şekilde anlatmıştır: *“Ben sınıfta kalacağım diye hiç yönelmedim öyle bir şeye ama arkadaşlarımızdan saz çalanlar vardı. Keman çalanlar vardı. Biz aslında iyi bir müzik öğretmenine rast gelmedik. Mehmet İnan diye bir müzik öğretmenimiz vardı. O zamanlar sanatçılar öğretmen diploması aramıyorlardı. Mesela marangozluğu arkadaşlara öğreten bir öğretmenimiz vardı. Bizim nalinlarımızı falan çakardı. Usta. Mehmet Bey de galiba ustaymış. Aynı zamanda müdürün şoförüydü. Mandolin vardı grup halinde, piyano vardı, keman vardı. Sonra biz son sınıftayken Cumhurbaşkanı senfoni orkestrası grubundan Muzaffer Öz diye bir öğretmen geldi. Adam çarpınıyordu. Ben size altı ayda ne öğreteyim diye. Çocuklar hiç olmazsa çocuk şarkılarını öğreteyim. Yani ben bir şey çalmasını öğrenmedim”* (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi).

Müzik öğretimi olduğu kadar beden eğitimi ve ulusal oyunlar öğretimi de önemlidir. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflar için haftada bir saat yer almıştır. Beşinci sınıflar için beden eğitimi ve ulusal oyunlar öğretimi programda yer almamıştır. Enstitülerde jimnastik uygulamaları önemliydi. Uygulama içinde sportif oyunlara da yer verilmiştir. Voleybol, hentbol, basketbol oynanmıştır. Fakat futbola çok önem verilmemiştir. Her enstitü bulunduğu ilin spor gelişmelerine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda spor yarışmaları düzenlenmiş; öğrencilerin böylece birbirleriyle sosyalleşmesi sağlanmıştır (Şanlı, 2012: 52). Kız öğrenciler, spor derslerinde de kendini göstermiş ve başarılı olmuştur.

Örneğin, 1942 Kızılçullu girişli Binnaz Ay'ın (Ünal) belirttiğine göre, voleybol ve hentbol oynamışlar. Voleybolda İzmir Kız Lisesi'ni yenmişlerdir (Kocabaş, 2011: 343).

Cılavuz girişli Halise Apaydın, köy enstitülerinde sanat eğitime oldukça önem verildiğini, müzik, tiyatro, resim, halk oyunları, kitap okuma, şiir yazma gibi sanatın her alanında öğrencilerin özenle teşvik edildiğini şu şekilde belirtmiştir: *“Her öğrencinin yeteneği ve ilgi alanı dikkatle izlendi, gelişmesi sağlandı. Öyle ki bazı öğrenciler müzik dalında geliştiler. Mandolin, bağlama, akordeon, keman, piyano çalma becerileri kazandılar. Özellikle halk türkülerini, okul şarkılarını çalıp söyleme, halktan derlemeler yapma, onları notaya alma, topluca çalıp söyleyip tüm yurda yayma etkinliğine ulaştılar. Kimi öğrenciler zeybek, halay, horon gibi halk oyunlarını ustalıkla oynama ve oynatma düzeyine geldiler... Yabancı ünlü yazarların oyunlarını, o yılların ortamında izleyen herkesi şaşırtacak düzeyde sahneye koyup oynadılar. Bazı öğrenciler halk şiiri zevkinden başlayıp sonradan gittikçe gelişerek şiir ve yazın dünyamızda yer aldılar. Resimde, yontuda ünlü sanat adamları çıktı”* (Kurtuluş, 2001: 79).

3.2.9.2. Tarım dersleri ve çalışmaları

Enstitüler öğrenciler, sadece köylerdeki çocuklara okuma yazma değil, aynı zamanda köye modern tarım tekniklerini getirme amacıyla olmuşlardır. Tarım derslerine kız ve erkek bütün öğrenciler birlikte katılmıştır. Sadece, ziraat çalışmalarında öğrencinin özelliğine göre belirlenmiştir. Burada uygulanan tarım eğitimi önce teorik sonra pratik olarak gösterilmiştir. Enstitülerde tarım dersleri ve çalışmaları, derslerin dörtte birini oluşturmuştur. Enstitülerde 1943 programına göre beş yıl içerisinde okutulacak tarım derslerinin haftalık dağılımı Tablo-3.8’de verilmiştir (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943: 6).

Tablo 3.8. Enstitüdeki Tarım Dersleri ve Çalışmalarının Haftalık Dağılımı (1943)

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3.Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Sanatları	-	-	1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Süt Ürünleri	-	-	-	2	2
Toplam	11	11	11	11	11

Köy enstitülerinde, tarım eğitimi önemli yere sahiptir. Genellikle tarım dersleri yaz aylarında ve açık havada yapılmıştır. Her sınıf dönüşümlü olarak bu derslere katılmıştır.

Örneğin, Düziçi Köy Enstitüsü'nde öğrencilere görevler sınıfça, kümece ya da bireysel olarak verilmiştir. Pamuk toplamak, kanal açmak sınıfça yapılan işler olmuş. Fidan dikmek, sulamak, çapa yapmak, ahır ve çevre temizliği kümece yapılan işler olmuş. İnek sağmak, kümeden yumurta toplamak ve büyükbaş hayvanları tımar etmek bireysel veya iki kişi yapılan işler olmuştur (Saral, 2002: 16).

Enstitülerde yapılan işler, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne sunulan çalışma raporlarında açıklanmıştır. Aynı zamanda Köy Enstitüleri Dergisi'nin haberler kısmında işlerin çeşitleri aşağı yukarı belli olmuştur. Örneğin, Savaştepe Köy Enstitüsü'nün 1945 haberlerinde şu bilgiler yer almıştır: *“3000 dekar toprak ekildi. 150 dekar toprak işlenmeye hazırlandı. Sebze bahçelerini selden korumak için bir kilometre uzunluğunda, üç metre genişliğinde ve iki metre derinliğinde sel kanalı yapıldı. Ürünler; 16 ton buğday, 1,5 ton burçak, 6,5 ton bakla, 12 ton patlıcan, 15,5 ton domates, 55 ton kuru fasulye, 16 ton asma, 2,5 ton süt, 865 yumurta. Hayvanlar; 6 adet manda, 6 adet öküz, 10 mandafon, 10 kısır inek, 6 diüve, 5 dana, 1 boğa, 15 kasaplık sığır, 2 kısarak, 2 tay, 1 binek at, 2 eşek, 86 koyun, 89 tavuk, 86 hindi vardır”*. Aynı zamanda başka enstitülerin ürünleri hakkında da bilgi verilmiştir (Türkoğlu, 2000: 229).

Enstitülerde yapılan uygulamalar, üretime yönelik olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın zorlu günlerinde, sıkıntı çekilen birçok ürünü yine öğrenciler kendileri yetiştirip tüketmişlerdir. 1948 Arifiye girişli, Kızılçullu öğrencisi olan Lemanser Sükan, *“Bir hafta tarım dersimizde turşu yaptık. Salça için toplanan domatesleri yıkayıp fiçılara doldurduk. İki üç gün sonra tarım dersi olan sınıf, sıkma işini yapacaktı. Meyvecilik dersine giren öğretmenimiz aşı yapmayı öğretti”* şeklinde belirtmiştir. (Kocabaş, 2011: 612).

Enstitülerde tarım çalışmaları sonucunda birçok modern tarım üretim tekniklerini yaparak yaşayarak öğrenmelerinin yanında, böyle ciddi üretimin sağlanması konusunda öğrenciler büyük başarı sağlamışlardır.

3.2.9.3. Teknik dersleri ve çalışmaları

Enstitüdeki öğrenciler, öğretmenliğin yanı sıra modern tarımı en iyi şekilde öğrenmiştir. Bunun yanında bir de köyde geçerli olacak bir meslek öğrenmesi ve bu öğrendiği mesleği köye sokması gerekmiştir. Bu amaçla enstitülerde teknik ders ve çalışmaları, derslerin dörtte birini oluşturmuştur. Birinci sınıfta tüm teknik ders ve uygulamalar belirli saatlerde ortak şekilde alınmıştır. İkinci sınıfta, ilgi ve yeteneklere göre

seçilmiştir. Erkekler ve kız öğrenciler ayrı olarak branşlara ayrılmıştır. Enstitülerde beş yıl içerisinde okutulacak teknik derslerinin erkek öğrenciler için haftalık dağılımı Tablo-3.9.'da verilmiştir (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943: 8).

Tablo 3.9. Erkek Öğrenciler için Teknik Alanlar (1943)

Ders Grupları	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
1. Demircilik				
a) Sıcak ve Soğuk Demircilik	8	8	6	6
b) Nalbantçılık	-	-	3	3
c) Motorculuk	3	3	2	2
d) Motorculuk ve Makine	-	-	-	-
TOPLAM	11	11	11	11
2. Dülgerlik				
a) Dülgerlik	6	6	7	7
b) Marangozluk	3	3	2	2
c) Duvarcılık	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
3. Yapıcılık				
a) Yapıcılık	6	6	7	7
b) Betonculuk	3	3	2	2
c) Dülgerlik	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Enstitülerde tarım derslerinde olduğu gibi teknik derslerde de önce teorik bilgi alınmış; daha sonra pratiğe geçilmiştir. Örneğin, yapıcılık dersinde erkek öğrenciler yeni bir eser meydana getiriyorlardı. Önce teorik dersi olarak plan çizme, plan okuma, duvar çeşitleri, bina yapımı gibi bilgileri üç dört ay kadar sürede vermişler. Daha sonra enstitünün yapılmakta olan binaların inşaatına giriyorlardı. Bu işte de önce harç yapma ile başlanıyor, sonra duvar örme kısmına geçiliyordu. Enstitülerde tüm işler işbirliği içinde yapılıyordu. M. Asaf Aktan'ın *Canlandırıcı Eğitim Yolunda* adlı eserinde şu şekilde açıklamıştır: “Örneğin, yapıcılıkta, bir binanın duvar veya beton işinde çalışırken, marangozluk kümesinde kapı, pencere, çatı işlerinde çalışıyorlardı. Demircilik kümesi ise demir işleri, su ve elektrik donanımı yapıyorlardı. Artan zamanlarda da tarım derslerinde kullanılacak kazma, kürek, balta, orak, tırmık, çapa gibi araçları yapıyorlardı” (Aktan, 1991: 36-37).

Aynı zamanda Köy Enstitüleri Dergisi'nde yayınlanan haberlerde yapılan çalışmalar hakkında bilgi verici olmuştur. Örneğin, 1944-45 sonu Çifteler Köy Enstitüsü haberlerine göre, yapı işleri şu şekildedir: “Mahmudiye bölümündeki en son büyük yapı bitti ve sağlık koluna teslim edildi. Yeni plandaki iki öğretmen evi de tamamlandı. Eski helalar yıkılarak yerlerine çamaşırlık, dokuma işliği, dikiş işliği, depo yapıldı. Hamidiye bölümündeki ikinci grup öğretmen evlerinden biri bitti. Köy okulları tipindeki sekiz yapıdan biri bitti, öbürleri

de tamamlanmak üzere...” Kızlar için biçki dikiş ve dokuma işliğinde ise haberler şöyledir: “Dikiş işliğinde, bir yıldan beri tüm öğrencilerin çamaşırları, yazlık ve kışlık giysileri, işliğimizde dikiliyor. 1336 kışlık giysi bitirilmek üzere. Dokuma işçiliğinde, sürekli dört tezgâh çalışıyor. Sekiz ayda kendi koyunlarımızın yününden 70 battaniye, 1168 metre iki, dört, sekiz ayakla yapılmış çeşitli dokumalar üretildi” (Başaran, 2014: 78-79). Aynı şekilde 1946 içerisinde Türkiye genelindeki enstitülerde, iş eğitimi sonucu olarak, demircilik işliğinde 8989 eşya, dülgerlik ve marangozlukta 555 eşya, yapıcılıkta 30 ve biçki dikiş işçiliğinde 19996 eşya yapılmıştır (Makal, 1997: 66).

Enstitülerde öğrencilere hayata dair her şey öğretilmeye çalışılmış; öğrenciler bu okulda yaparak yaşayarak deneyim kazanmıştır. Teknik dersler arasından, sadece motor ve makine kullanımı, birinci sınıfta kız ve erkek öğrencilere ortak ve zorunlu olarak okutulmuştur (Türkoğlu, 2000: 239). Kız öğrencilerde aynı şekilde ikinci sınıfta ilgi ve yeteneklere göre kollara ayrılmıştır. Beş yıl içerisinde okutulacak teknik derslerin kız öğrenciler için haftalık dağılımı Tablo-3.10.’da verilmiştir (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943: 9).

Tablo 3.10. Kız Öğrenciler İçin Teknik Alanlar (1943)

Ders Grupları	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
1. Biçki-Dikiş nakış				
a) Dikiş	6	6	7	7
b) Örgü- Dokuma	3	3	2	2
c) Ziraat Sanatları	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
2. Örgücülük ve Dokumacılık				
a) Örgü ve Dokuma	6	6	7	7
b) Dikiş	3	3	2	2
c) Ziraat Sanatları	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
3. Ziraat Sanatları				
a) Ziraat Sanatları	6	6	7	7
b) Dikiş	3	3	2	2
c) Örgü ve Dokuma	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Ayrıca bölgesel özelliklere göre, enstitüler programlarında yer alan ders konularının dışında çevresinde geçerli bir el sanatı bulursa, onu programa alıp, saatlerini bakanlığa bildirecektir. Öğrenciler derste öğrendiklerini atandıkları köylere götürecek. Örneğin, dikiş makinesinin köye girmesi onlar için bir devrim olmuştur (Türkoğlu, 2000: 247).

Kız öğrenciler daha çok dikiş ve dokuma üzerinde durmuştur. Dikiş dersleri, kız ve erkek öğrenciler tarafından idare edilmiştir. Atölyelerin birinde kızlar, diğer atölyede kız erkek nöbetleşe çalışmıştır. Kışlık yazlık elbiseler, iç çamaşırları, gömlekler, çoraplar, yatak takımları ve okulun ihtiyaçları olarak perde, masa örtüsü, önlük dikilmiştir. Kızlar, örgü modellerinden hesap, ajur, antep, sarma, gölge, sap, iplik yöntemlerini öğrenmişlerdir. Dokuma derslerinde, Besni, Ağın ve Hanköy dokumaları en başta gelmiştir. Masa örtüleri, peçeteler, torbalık üzerine dokumalar yapılmıştır. Teknik olarak el sanatları da ders olarak işlenmiştir. Kız öğrenciler her yönden geliştirilmeye çalışılmıştır (Şahhüseyinoğlu, 2015: 88-89).

Kız öğrenciler bu derslerde öğrenirken üretmiştir. Böylece okulun ihtiyaçları da karşılanmıştır. Aksu Köy Enstitüsü mezunu Naciye Poyraz, yaptıklarını şu şekilde belirtmiştir: “*Sekiz saat çalışırdık. Bunun dört saatini iş, dört saatini dersle geçirirdik. İş olarak dikiş, nakış, dokumacılık, bir de ev işleri vardı. Kendi bulunduğumuz yeri kendimiz temizlerdik. Dikiş atölyesinde sayıları bini bulan erkek arkadaşlarımızın bütün iç çamaşırlarını, elbiselerini biz dikerdik. Başımızda usta terziler vardı. Bu alışkanlığımı bugün bile kaybetmedim. Evimin her türlü dikişini ben dikerim. Zaten çalıştığım köylerde öğrencilerime ve annelerin de öğrettim bu işleri...*” (Makal, 1992: 159).

Savaştepe girişli Kadriye Girgin (Yılmaz), o yıllarda yaptıklarını şöyle anlatmıştır: “*Karma eğitim vardı. Bütün dersler erkek arkadaşlarımızla sınıfta veya bahçede yapılırdı. Dikiş nakış atölyemiz vardı. Cahide Altıntaş diye bir öğretmenimiz vardı. O bize atölyeye götürürdü. Önce makineyi ayağımızla çevirmesini öğretti. Ondan sonra küçük küçük teyellerle bir şeyler yapmayı öğretti. Sonra düz dikiş yapmayı öğretti. Sonrada eşerlerle pantolon modelleri yapmayı öğretti. Küçük çocuk pantolonları, küçük çocuk zıbınları, kendimize yapacağımız iç çamaşırları, perdeler ayrıca yapılırdı. Masa örtüleri, elbiselerimiz, geceliklerimiz, sporda giyeceğimiz şortlarımız hep kendimiz dikerdik veya patiska verilirdi onları hep kendimiz diktik. Kızılçullu’da böyle devam etti. Nakış derslerimiz vardı. Kasnakta nakış öğretilirdi. Sarmalar yapılırdı. Bir kanaviçe öğrenmedim. Yoktu. Çin iğnesini ve düğüm işi öğretiler. Masa örtüsünün kenarlarını düğüm işiyle çevirirdik. Bir de iplik çekerek antika yaptırırdı öğretmenimiz. Söküğümüzü dikmeyi, düşen düğmemizi dikmeyi hep biz sorumluyduk. Bir de bizim başımızda ablamız sorumluydu. Eğer yakamız kolalı değilse önce bize ihtar edilir. Sonra ablamıza söylenir. Ablamızı üzmemek için biz yakalarımızı önlüklerimizi hafta sonları banyodan sonra çamaşırlaneye geçeriz çamaşırlarımızı yıkarız. Kuruduktan sonra yakalar kolalanır. Önlükler ütülenir.*

Dolaplarımıza asarız. Pazartesi de onları giyeriz. Her şeyimizi kendimiz yaptık. Birinci sınıfa gelen çocukta hazırlıktaki çocukta kendi işini kendi yaptı. Bu ilkeyi düşündüler hep. Birinden yardım beklemeyecek. Kendi işini kendisi yapacak. Bu bizim için bir güven duygusuydu” (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Aksu girişli Habibe Bayrak, *“Sanat derslerinde biz dikişhane de olurduk. Kadıköylü Hikmet Hanım öğretmenimiz vardı. Erkek arkadaşlarımız marangozsa marangozhanede, yapıcıysa inşaatta çalışırdı”* şeklinde anlatmıştır (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi).

Her kız öğrenci ilgi ve yeteneğine göre kollara ayrılmıştır. Bu kollardan biçki dikiş dersinde yapılanlar şunlar olmuştur. 1940 Kızılçullu girişli Zehra Güngör (Büyükköç), biçki, dikiş ve nakış kolunda olduğunu söylemiştir. *“Erkek öğrencilerin giydiği golf pantolonlarını biz dikerdik. Biraz yorulurduk. Bu becerilerimi öğretmenliğimde ve anneliğimde hep kullandım. Kendimin ve ailemin tüm dikişlerini yaptım”* (Kocabaş, 2011: 330). 1941 Gölköy girişli olan Hayriye Alemdar(Efe), *“Bende dikişe yatkınlık gördüler ve bu dala ayırdılar”* şeklinde belirtmiştir (Saydur ve Yılmaz, 1994: 198). 1946 Gölköy girişli olan Sabahat Yaman (Yılmaz), *“Muazzam dikiş dikerdik. Dikişi öğrenmeden önce sıra sıra oturur. El işi yapardık. Düğme dikerdik, ilik açardık, el işi ne varsa yapardık. Bir de elbise tamiri yapardık. Eskiye dizleri, yakaları, yırtıkları yapardık”* şeklinde belirtmiştir (Saydur ve Yılmaz, 1994: 330).

Enstitülerdeki diğer kol olan dokumacılık dersinde yapılanlar şunlardır: 1942 Gölköy girişli Naciye Özdal (Uğur), *“Ben dokumacılıktaydım. Biz dokurduk, dikiş şubesi dikerdi. Çarşaf gibi şeyler dokuduk. İpliği piyasadan alır, önce boyardık, sonra çözerdik. Tezgâhlara geçirmesini, ipliklerin bağlanmasını, dokumasını öğrendik. Çorap bile dokuduk. Köylere gidince de halka öğrettik”* (Saydur ve Yılmaz, 1994: 236). 1943 Kızılçullu girişli Melahat Ay (Demir) ise *“Sanat kolum dokumacılıktı. Dokumacılıkta hem halı dokumayı hem de bez dokumayı öğrenmiştim. Dokumacılık hocamız Fatma teyzeydi. Daha sonra dikiş koluna geçtim”* şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 399).

Enstitülerdeki Ziraat Sanatları dersinde yapılanlar ise şunlar olmuştur: 1942 Kızılçullu girişli Binnaz Ay (Ünal), *“Kızılçullu’da sanat kolum ziraat sanatlarıydı. Öğretmenimiz Hatice Sudemir idi. Sanat kolum sayesinde tereyağı, yoğurt, peynir, turşu, tarhana yapmasını öğrendik”*. Aynı şekilde 1943 Kızılçullu girişli Muhsine Karaca, *“Enstitüde sanat kolum zanaat sanatları idi. Öğretmen Hatice Sudemir’di. Bize pekmez,*

turşu, salamura, tereyağı, peynir, çökelek yapımı ve korunmasını öğretti. Konservecilik eğitimi aldık” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 343-393).

1948 Kızılçullu girişli Gülten Kıvrak ise, *“Enstitüler dikiş dikmeyi, yemek yapmayı, meyve ve sebze yetiştirmeyi, çocuk bakımını, temizlik ve hijyeni, iş eğitimini, duvar örmeyi, siva yapmayı, ekmek yapmayı, sanatla barışık yaşamayı, mutlu olmayı, her şeyi yapabilme gücünü ve düşüncesini kazandırdı*” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 601). Aynı şekilde, 1947 İvriz girişli İsmihan Şirin ise, *“El iş, ev idaresi, çocuk bakımı, bıçkı, dikiş, nakış, yemek yapma, temizlik gibi dersler kız öğrencilerin yapacağı işlerdi. Marangozluk ve inşaatta yapılan işler ise erkek öğrencilere aitti*” demiştir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Kız öğrenciler enstitülerde öğretmenleri ve usta öğreticileri ile birlikte dikiş dikip dokuyorlardı. Burada yapılan tüm işler ders programında yer almış. Dikiş derslerinde zaman geçtikçe model üretimine başlamıştı. Bu sayede her enstitü kendi bölgesinin iklimine, yaşamına uygun giysi modelleri bulmuştur. Aynı zamanda enstitülerde dokuma öğrenmeye, küçük minyatür tezgâhlarda değil, iki ayaklı ve dört ayaklı gerçek tezgâhlarda başlanmıştır (Türkoğlu, 2000: 249). Fakat 1947 programıyla her şeyde olduğu gibi bu derslerde de değişiklik yapılmış; bu dersler yerine kültür derslerinin sayısı arttırılmıştır.

3.2.10. Yüksek Köy Enstitüsü’nde Kız Öğretmen Adayları

Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nde, öğrenim süreleri üç yıl olan bir Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuştur. Hasanoğlan Köy Enstitüsü müdürü aynı zamanda Yüksek Köy Enstitüsü’nün müdürü olmuştur. Buradaki eğitim öğretim çalışmalarında, öğrencilerin milli ve insani hükümleri benimsemiş, pozitif bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını hakkıyla öğrenmiş, çalışkan, yaratıcı, mesleğine bağlı ve yurdun her yerinde seve seve görev yapmaya hazır, bedence ve karakteri sağlam, birer meslek adamı olarak yetiştirmeleri amaç tutulmuştur (Binbaşoğlu, 1993: 61-62).

Enstitülerde daha önce de belirttiğimiz gibi tüm kollara devam eden öğrencilere ortak olarak dersler verilmektedir. Bunlardan İş Eğitimi Bilimi dersi önemlidir. Bu ders köy enstitülerinde, Öğretmenlik Bilgisi genel başlığı altında konulmuştur. İş eğitiminin amaçları, eğitimle iş, işle çocuk, insan arasındaki bağlılığı araştırmaktır. Aynı zamanda bu bağlılıklar insan içinde geçirdiği önemli değerleri inceleyerek sonuç çıkarmaktır. Genel iş eğitimi konuları arasında modern hayatta kadının rolü de öğretilmiştir. Bu ders içeriğinde şu

konulara değinilmiştir: “1. Köyde erkek ve kadının yaptığı işler, bunun şehir erkek ve kadınlarıyla karşılaştırılması. 2. Cinsel ayrılığın özellikleri. 3. Aile ve iş hayatında kadın. 4. Beden ve ruh bakımından erkekle kadın arasındaki fark. 5. Kadının analık vasfı ve buna bağlılığı. 6. Geleneğe göre kadın telakisi, kız ticareti. 7. Kadının erkeğe, erkeğin kadına etkileri. 8. Kız ve erkek çocuklarının bir arada eğitimleri, genç kızların eğitimi, modern toplum hayatı bakımından önemi” (Tonguç, 2000: 215-216). Bu sayede toplumsal alandaki kadının yerini daha iyi öğrenmişlerdir.

Köy Enstitüleri, 1942’de ilk mezunlarını vermiştir. İlk 103 mezun, Türkiye’nin ilk köy üniversitesi olma özelliği taşıyan Yüksek Köy Enstitüsü’ne gönderilmiştir. Pakize Türkoğlu’nun belirttiğine göre, “Yüksek Köy Enstitüsü inşaatı sırasında 13 kız, bütün yatak takımlarını, elbiseleri diktik. Gece çalışmalarımızın nedeni gündüz atölyede orta kısım kızları ders görüyorlardı. Sobaları, eşyaları, sandalyeleri, masaları, kitaplığı boyadık” Enstitülerde olduğu gibi Yüksek Köy Enstitüsü’nde de öğrencilerin büyük emeği olmuştur (Dündar, 2015: 63-64). 1946-47 öğretim yılı Yüksek Köy Enstitüsü öğrenci durumu Tablo-3.11.’de verilmiştir (Başaran, 1999: 24).

Tablo 3.11. Yüksek Köy Enstitüleri Kız ve Erkek Kolları (1946-1947)

Kollar	Kız	Erkek	Toplam
Güzel Sanatlar Kolu	19	9	28
Yapıcılık Kolu	-	37	37
Maden İşleri Kolu	-	19	19
Hayvan Bakımı Kolu	-	38	38
Tarla Bahçe Ziraati Kolu	-	45	45
Ziraai İşletme Kolu	-	20	20
Kümes Hayvancılığı Kolu	9	-	9
Köy Ev ve El Sanatları Kolu	17	-	17
Toplam	45	168	213

Yüksek Köy Enstitüsüne, 1942-1947 arasında toplam 394 öğrenci alınmıştır. İstatistiklere göre 1947 ‘ye kadar bunlardan 213 öğrenci mezun olmuştur. Bu öğrencilerden 45’i kız öğrenci olmuştur. 27 Aralık 1947’de enstitü kapatılınca 158 öğrenci başka kurumlara nakledilmiş, bu sırada üç öğrenci de ölmüştür (Kınacı, 2012: 149).

Yüksek Köy Enstitüsünde öğrenciler üç yıl eğitim görmüşler. Son yılda ise bitirme tezi ile enstitüyü bitirmişlerdir. Araştırma konuları ise öğretmenler kurulunca belirlenmiştir. Örneğin, Pakize Türkoğlu, köy ev ve el sanatları kolunu bitirecektir. Bitirme tezini ise öğretmeni Rabia İren’in yönlendirmesi ile yapmıştır. 1947’de daktilo ile yazılmış ve adı “Hasanoğlu Köyünde Çocuk Bakımı” olmuştur. Kapağı elle yapılmıştır. İçinde çok iyi

korunmuş 20 adet bebek ve çocuk fotoğrafı vardır. Hasanoğlan köyü hakkında genel bilgi, doğum öncesi, doğum ve doğumdan beş yaşına dek bakım konusunda bilgiler bulunmaktadır. Beş yaşına kadar bakım ise, 40 gün, gıda, yatak, uyku ve dinlenme, giyim, hastalıklar, oyun, çocuktaki değişimler, temizlik ve çocuk gelişimine kadar değinilmiştir. Sonuç bölümünde ise değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu çalışma ile Hasanoğlan köyünde ayrıca saptadıkları özellikler de şunlardır: o tarihte köyün nüfusu 1485'dir. Ayrıca demiryolu ve enstitünün köyde bulunması nedeniyle, halkın bir kısmı memur, işçi ve sanatkâr olmuştur. Her ailenin bağı olmasına karşın, köyün yarısı çiftlikle geçimini sürdürmüştür. Bu bitirme tezi, 56 sayfadan oluşmuştur (Kocabaş, 2012: 161-163).

3.2.11. Köy Enstitüsünü Bitiren Kız Öğretmen Adaylarının Atanması

Kız öğrenciler, enstitüye geldikleri zaman köylerinin isimleri yazılmıştır. Daha sonra mezun olduklarında köylerine atanmıştır. Örneğin, Mahmudiye'de okuyan Pakize Ekmekçiöğlü, *"Bana Üçpınarlı köyü adını yazdılar. Mezun olunca oraya atandım"* şeklinde belirtmiştir (Şirin, 2001: 99).

Köy enstitülerinde yetişen öğretmenler, kendi köylerine atanmıştır. Enstitü de öğrendiklerini, köylerde uygulamışlardır. Başlangıçta köylerde okul binası bitmemişse öğretmen işleri kendi evinde yürütmüştür. Kendi köylerine atanan öğretmenler, daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Enstitülerde okuyanlar yurt dışında da öğretmenlik yapabilmıştır. Örneğin, 1950 Arifiye Köy Enstitüsü girişli Gülşen Özteber, öğretmenliğinin 10 yılını Türkiye'de, 30 yılını Almanya'da toplamda 40 yıl yapmıştır (Kocabaş, 2011: 637).

Kızılçullu girişli Hatice Ulusoy, 11 yıl köylerde, 5 yıl kasabalarda ve 10 yıl İzmir'de olmak üzere 26 yıl 10 ay görev yapmıştır. Saniye Ayhan, 11 yılı köylerde toplam 32 yıl görev yapmıştır. Gülsüm Saadet (Çıtak), 25 yıl 11 görev yapmıştır (Kocabaş, 2011: 152-170-207). Kızılçullu girişli Zehra Güngör, 3 yıl köy, 10 yıl nahiye, 18 yıl şehir olmak üzere 31 yıl 7 ay görev yapmıştır. Binnaz Ay Ünal, 31 yıl görev yapmıştır. Aynı şekilde Melahat Ay Demir, 9 yıl köylerde olmak üzere 18 yıl 7 ay görev yapmıştır (Kocabaş, 2011: 327-347-396). Semiha Ekiz 26 yıl görev yapmıştır. Muhsine Karaca, 22 yıl köylerde toplamda 26 yıl 2 ay görev yapmıştır. Nebahat Gökçen 12 yılı köylerde toplam 27 yıl 3 ay görev yapmıştır (Kocabaş, 2011: 354-390-404). Kızılçullu girişli Kadriye Tunca (Uca), 29 yıl 8 ay görev yapmıştır. Gültek Kıvrak, 27 yıl görev yapmıştır. Lemanser Sukan, 26 yıl görev yapmıştır

(Kocabaş, 2011: 416-604-620). Lale Karabulut (Turgut), toplamda 40 yıl görev yapmıştır. Ayten Yalçın, 21 yıl görev yapmıştır (Kocabaş, 2011: 597-626).

Gölköy girişli Makbule Avcı, 30 yıl görev yapmıştır. Hayriye Alemdar (Efe), 33 yıl görev yapmıştır. Saniye Uçak, 33 yıl görev yapmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 110-197-245). Aynı şekilde Naciye Özbek (Albayrak), 19 yıl görev yapmıştır. Naciye Özdal (Uğur), 28 yıl görev yapmıştır. Sabahat Yaman (Yılmaz), 30 yıl görev yapmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 231-235-328). Arifiye girişli Kadriye Yeşilyaprak, 33 yıl görev yapmıştır (Yeşilyaprak, 2014: 7). Cılavuz girişli Yüksek Köy Enstitüsü öğrenci olan Perihan Akçam 27 yıl, Halise Apaydın 30 yıl görev yapmıştır (Gümüsoğlu, 2011: 280). Aksu girişli Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi olan Pakize Türkoğlu da, kurumlarda yönetici ve öğretmen olarak 40 yıl çalışmıştır (Kocabaş, 2012: 35). Aksu girişli Habibe Bayrak, 11 yıl köylerde 15 yıl merkezde toplam 26 yıl çalışmıştır (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi). İvriz girişli İsmihan Şirin, “8 yıl Konya köyünde kaldık, eşim müfettiş olunca oradan ayrıldık” demiştir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Enstitüden mezun olan kız öğrencilerin 20 yıl köylerde hizmeti bulunmaktadır. Bu enstitülü kızlar için köylülerin eğitimi ve köylü kadınların eğitilmesi anlamına gelmektedir. Fakat öğretmenlerin çoğu köylerde 20 yıldan az görev yapmıştır. Bu daha sonraki yıllarda mecburi hizmetin 9 yıla düştüğü görülmüştür. Savaştepe girişli Kadriye Girgin (Yılmaz), “Bizim 9 yıl mecburi hizmetimiz vardı. 6 yıl okuduk ya okuduğumuzun bir buçuk misli mecburi görevimiz vardı. 9 yıl köylerde çalışacağız. Ondan sonra şehir hakkını kazanacağız. 9 yıl sonra ben Balıkesir’i istedim. O zaman evliydim zaten. Oda Kayapanayisinde çalışırken bende çalışıyorum. Orada 61 yılında evlendik. Ve Balıkesir’e tayinimi istedim. Eşimde tayinini istedi. 9 yılda Balıkesir Kuvayi Milliye İlkokulu’nda öğretmenlik yaptım. 77 yılının 3 Kasım’ında ayrıldım. 1955 yılı 26 Ağustosta başladım. 3 Kasım 1977’de emekliye ayrıldım. O günden beri emekliyim” demiş ve 22 yıl görev yapmıştır (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

Bütün köy enstitülerini kapsayacak şekilde araştırma yapılmıştır. Bunun sonucunda öğrencilerden en az öğretmenlik görevi yapan 19 yıl olmuştur. Bu öğretmenliğin en az 7 yılı köylerde görev alınmıştır (Gümüsoğlu, 2011: 279). Köy enstitülerinden mezun 28 kadın öğretmenin öğretmenlik deneyimleri Tablo-3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12. Köy Enstitülerinde Kız Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Deneyimleri

Öğretmenlik Süresi	Kız Öğrenciler
20 yıldan az	1
20 yıldan fazla	15
30 yıldan fazla	9
40 yıldan fazla	3
Toplam	28

Burada belirtilen 28 kız öğrenciden yalnızca biri 19 yıl, 15 tanesi 20 yılın üzerinde, dokuz tanesi 30 yılın üzerinde, Üç tanesi ise 40 yıl çalışmıştır. 20 yıldan fazla öğretmenlik yapanlar %53,57'sini, 30 yılın üzerinde öğretmenlik yapanlar %32,14, 40 yılın üzerinde öğretmenlik yapanlar %10,71 ve 19 yıl öğretmenlik yapan %3,58 oluşturmuştur.

3.2.12. Köy Enstitüsünü Bitiren Kız Öğretmenlerin Atandıklarında Verilen Eşyalar

Köy enstitüsünden atanan öğretmenlere ayda 20 lira olarak üç ayda bir ücret ödenmiştir. Başöğretmen olanlara ise ayda 10 lira fazla ücret ödenmiştir. Köy okulunda öğrencilerin ders uygulamasına yetecek tarla ayrılmıştır. Gelir hayvanları, cins fidanlar ve üretim araçları verilmiştir. Mezun olan kız öğrencilere verilen eşyalar, 1 dikiş makinesi, 5 deste dikiş iğnesi, 5 bıçkı makası, 1 mezura, 1 rulet, 1 ütü, 1 ütü için kol tahtası, 10 örgü şişi, 5 örgü tıgı, 1 dokuma tezgâhı veya çorap örme makinesi olmuştur. Ayrıca 60 lira donatım bedeli ödenmiştir. 150 tane kitap verilerek kitaplık oluşturulmuştur. Bir de ilk yardım amaçlı ecza dolabı verilmiştir (Kantar, 1990: 23-26).

Örneğin, 1938-39 Kızılçullu girişli Hatice Ulusoy, devlet tarafından üretim araçları olarak yayık, dikiş makinesi, inek verildiğini belirtmiştir. Yine 1939 Kızılçullu girişli Saniye Ayhan, devlet tarafından mezun olduklarında dokuma tezgâhı, dikiş makinesi, üzüm sıkma makinesi, iki tane inek, 12 dönüm tarla verildiği ve 11 yıl bu verilenleri köyün yararına kullandığını belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 156- 174). 1940 Gölköy girişli Makbule Avcı, devlet tarafından iki inek, bir manda, katır, pulluk ve dokuma tezgâhı verildiğini belirtmiştir. 1942 Gölköy girişli Naciye Özdal, dikiş makinesi, dokuma tezgâhı, çorap makinesi, 40-50 tane kitap yolladıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda enstitüden görevli olarak gelen Ata Bodur'un köye gelip on tane koyun, bir at, bir öküz, iki inek aldığını, tarla verildiğini söylemiştir. Onun deyimiyle amaç, hem öğretmene ek gelir kazandırmak hem de çevreye örnek olmasını sağlamaktır. Yine aynı şekilde Gölköy girişli Saniye Uçak, bir dikiş makinesi bir de inek verildiği fakat daha sonra ineğin geri alındığını belirtmiştir (Saydur ve Yılmaz, 1994: 113-237-246).

İlk yıllarda devlet tarafından köylere giden öğretmenlere eşyalar verilmiş; fakat daha sonra bu uygulama 4 Eylül 1947’de çıkan 5129 sayılı yasa ile kaldırılmıştır (Makal, 1997: 65). Enstitü mezunu Rıfat Yıldırım’ın belirttiğine göre, *“1948 mezunuyum. Bizden öncekilere alet, tarla hatta öküz verdiler. Bize hiç bir şey vermediler”* (Gümüüşoğlu, 2011: 93). 1947 İvriz girişli İsmihan Şirin anlatımına göre, *“Devletin hiçbir imkânını görmedim. Kendimiz ev tutuyorduk. Kendimiz badana yapıyorduk. Nereye atandıysak devlete ait bir lojman yoktu. Köylülerin evini tutup yerleştik. Bazı yerlerde lojman vardı. Fakat ben görmedim.”* demiştir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde 1949 Savaştepe girişli Kadriye Girgin (Yılmaz) anlatımına göre o yıllarda ise devletin imkânları şu şekildedir; *“Maaşımızı öderdi. Lojmanlarda oturduk. Okulun bütün odununu köylü getirirdi. Lojmandan yararlandık. Tek sorunumuz ilçeye ulaşım idi. Yürüyerek gittiğimiz zamanlar olurdu. 4-5 kilometre mesafe vardı. Tek sorun yoldu. Benden önceki öğretmenler okulun içine su almışlar. Okulun mutfağında su vardı. Banyosunda su vardı. Ondan sonra bahçeye havuz yapmışlar. Okul kapısından çıkınca da çeşme vardı. Su sorunu yoktu. Aydınlanma da lambayla sağlanırdı. Devlet her ay maaşımızı verdi. Çalıştık karşılığında da maaşımız verildi”* (Yılmaz, 19 Ocak 2011 tarihli söyleşi).

3.2.13. Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Topluma Etkileri

Türkiye’de köy enstitüleri sayesinde kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı eşitsizlik azalmıştır. Yine köy enstitüleri sayesinde, yalnızca erkekler değil, köylü kadınları da toplumun gereksinimleri ve kendi beklentileri doğrultusunda çağdaş alışkanlıklar ve beceriler kazanmışlardır. Aynı zamanda ilk kez devlet eliyle kız ve erkek yükseköğrenim görme olanağına kavuşmuştur.

Köy enstitüleri sadece köylere okuma yazma öğreten öğretmen göndermek yerine, köye yararlı, hem eğitsel hem tarımsal bilgi sağlayacak öğretmenler göndermiştir. Köylerden gelip yine köylere atanan, köy enstitülerini bitiren öğretmenler, köy halkı için ellerinden geleni yapmıştır. Köyü ve köylüyü her yönden gelişmesi ve kalkınması için çalışmalarda bulunmuştur. Bildikleri ve öğrendikleri her şeyi köylü halka öğretmeye çalışmışlardır. Köylerde kadınlar için kadın kursları açmışlardır. Örneğin, 1939 Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu girişli Saniye Ayhan, *“Köylerde hem öğrencilere hem de anne babalara okuma yazma öğretiminde çok çalıştım. Kızlara dikiş nakış, ev işi, erkeklere ziraat eğitimi verdik. Köylünün gelinlik kızlarının elbiselerini diker, muhtarlıkta nikâhlarını kıyardım. Köyümde nikâhsız yaşayan kimse yoktu. Denizli-Çivril, Haydan köyünün 1800*

metre yolunu imece usulü yaptık. Bisiklet yoluydu, köylülerle birlikte cadde haline getirdik. Gece kursları ile erkek, kadın okuma sağladık. İlk atandığım köyde 16 günde 70 kız, 70 erkek 140 öğrenci kaydettim. Onların kıyafetlerini diktim... 3 tane terzi kız yetiştirdim. Yetiştirdiğim erkekler Almanya'ya işçi olarak gitti. Benim öğrencilerimden milletvekili yetişti” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 169).

Genellikle enstitüdeki kız öğrenciler kendi köylerine atanarak kendi köyünü kalkındırmıştır. Oradaki köylü halk için akşam kursları açmışlardır. Genellikle köylerde okuma yazma için seferber olmuşlardır. Gülten Kıvrak, *“Mezun oldum ve kendi köyüm Yatağan'a öğretmen olarak atandım. Amcam muhtardı. Tek öğretemdim ve 60 öğrencim vardı... Her akşam evde yemek davetleri oldu. Köyün tellalını çağırttım. Tüm köy kızlarına dikiş nakış kursları verdim. Köyün delikanlılarını toplayarak tiyatro yaptırđım. Komşu köylere okul gezileri yaptım. Okul bahçesini yeşillendirdim, yeni ağaclar diktim ve çocukların oynaması için salıncak, tahterevallı gibi düzenekler kurdurdum”* şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 602-603). Aynı şekilde Makbule Ertaş'ta (Yonter) atandığı köylerde okuma yazma bilmeyenler için akşam kursları açmıştır. Kursa gelenlere hem okuma yazma öğretmiş, hem de çocuk bakımı, ev düzeni, dikiş, nakış, aile yurttaşlık üzerine konuşmalar yapmıştır. Anne babaların kursa gitmesi, çocukları da etkilediğini belirtmiştir (Şirin, 2001: 194).

Kadın öğretmenler okuma yazmanın yanında sağlık açısından köylere öncülük etmiştir. Örneğin, Pakize Ekmekçioğlu, kendi köyüne atanmıştır. Burada iğne, makas kullanmayı, giysi dikmeyi, terlik dikmeyi, yemek ve reçel yapmayı, tertip düzeni öğretmiştir. Köydeki bazı hastalar için uyuz ilacı yazdırmış; bu şekilde köydeki uyuz hastalığının önüne geçmiştir (Şirin, 2001: 101). Muazzez Çoşkun köy ile ilgili şöyle belirtmiştir: *“Öğretmen olunca gelenek, göreneklerin çağa uyarlama çalışmanın başında yer aldı. Köylü yeni gelişmelerden habersizdi. Sağlık bile onlar için önemsizdi. İlacı tanıttım. Doktor önemini vurguladım. Aşı, doğum, bebek bakımı, ana sağlığı gibi konularda kadınları aydınlattım. Çocuklardan ise özel yeteneklilerin üzerinde çalıştım”* (Şirin, 2001: 130). Bilindiği üzere sağlığın başında temizlik gelmektedir. Bu nedenle kadın öğretmenler atandıkları köylerde köylü halka temizliği öğretmiştir. Örneğin, Hatice Ulusoy, *“Köyliye temizliği, insan ilişkilerini öğretmeye, kızların okuması için gereken yardımı yapmaya çalıştım. Yatağan Katrancı köyünde insan ilişkileri, Kadın erkek ilişkileri anlamında önemli katkıları oldu. Herkesin bir meslek sahibi olması gerektiğini köylülere anlatmak en önemli uğraşımızdı”* şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 156). Binnaz Ay (Ünal), atandığı köyde

önce öğrencilere önlük giyme alışkanlığı kazandırmıştır. Sonra bir traş makinesi olarak erkek öğrencilerin saçlarını kesmiştir. Öğrencilere ve köylü halka temizlik ve sağlık konularında rehberlik ettiğini belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 348). Öğretmenler bunun yanında küçük yaşlarına rağmen köydeki salgınlarla da mücadele etmiştir. Örneğin, Semiha Ekiz, “17 yaşında öğretmen olmuştum. Ödemiş’in Kızılcaakulu köyüne tayin oldum. Tek öğretmendim ve 120 öğrencim vardı... Köyde su yoktu. Bit salgını vardı. Annemi yanıma çağırdım. Kazanlar kurarak su ısıttım. Ödemiş’ten bit ilacı getirttim. Çocukların saçlarını kestim, ilaçladım ve yıkadım...” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 354).

Kadın öğretmenler atandıkları yerlerde öğrencilerin okula kayıtları için ellerinden geleni yapmıştır. Ailelere okulun önemini anlatmış ve ikna etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda kapı kapı dolaşıp öğrencileri kayıt etmişlerdir. Örneğin, Gülsüm Saadet (Çıtak), “Köylere, köy kadınlarına örnek olmaya çalıştık. Daha sonraları çocuklar okusun diye gayret ettik. Aileleri çocuklarını okula göndermeleri için ikna ettik” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 210). Aynı şekilde Habibe Bayrak, Ortaklar üzerinde yamaçta bir dağ okuluna atanmıştır. Yaşam koşulları oldukça zordur. Su yoktur. Köylülerle birlikte ırmağa testi ile su almaya gitmiştir. Şöyle söylemiştir: “Okula kayıt yaparken köyün nüfus defterini alıp yedi yaşına gelen köy çocuklarını kaydediyorsun. Orada okuyan çocukları okutuyor. Çocuklar okula gelmeyince, köylüler nişanlı diyor. Ben nikâhlayacaksınız diyordum. Onlar üç gün gelsin, bir gün gelsin bir gün gelmesin onlara nakış, örgü öğreteceğim diyordum. Hem aynı zamanda ders de veriyordum tabi. Ayrıca isterlerse onları her şeyi öğretmeye çalışıyordum. Ne kanaviçe ne örgü örmesini biliyorlardı. Aynı şekilde köy kadınları gelip bir şey sorarsa onlara da yardımcı oluyordum... Çocuklara müsamere yaptırıyor. Köy halkını da izlemeleri için çağırıyorduk” demiştir (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi).

Enstitülerde eğitim öğretimin yanı sıra kız öğrencilere dikiş, nakış, örgü ve el işleri öğretilmiştir. Örneğin, İsmihan Şirin, “Okuma yazma bilmeyenleri teşvik ediyordum. Kızlar geliyordu. Kızlara el işi çalışmalarını öğrettim. Onlar benden faydalaniyor, ben onların konuşmasından faydalaniyordum. Erkek çocuklarla daha çok sınıflarda ilgileniyordum. Geri kalan öğrenci varsa sınıfta beş on dakika fazla kalarak onunla çalışma yapıyordum. Sınıfa parça getirtiyordum. O parçayı birbirine tutturmasını, iğne kullanmasını, iplik takmasını, düğme dikmesini hem kız hem erkek öğrencilere öğrettim. Kız öğrencilerle özellikle nakış üzerinde ilerleme yaptırardım. Erkek öğrenciler ise el işlerinden el arabası, merdiven, maşa gibi küçük tahtadan veya kartondan yapılan şeyler yaptırardım. Sene sonunda onlarla sergi açardık. Kız öğrenciler şiş tutması bilmiyordu. Onlara patik ördürdüm. Köy

kadınları ev ziyaretlerine geldiklerinde ellerinde işlerle gelirlerdi. Ben onlardan onlar benden el işleri öğrenirdik. Aynı zamanda çocuklarımızı kır gezilerine götürüyorduk. Eğlenceler düzenliyorduk” şeklinde anlatmıştır (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde Türkan Ünüvar, köy kadın ve kızlarına enstitüde edindikleri bilgi ve becerileri yansıtmaya çalışmıştır. Köy halkına dikiş, nakış, çocuk bakımı, beslenme, ev düzeni ve sağlık konularında yardımcı olmuştur (Şirin, 2001: 203). Kadriye Girgin (Yılmaz), köy halkının birçok yönden gelişmesini sağlamıştır. İkinci atandığı Balıkesir İvrindi Kanapana’da 12 yıl çalışmış ve en çok emeği orada vermiştir. “Orada biçki dikiş kursu açtırdık. Singer ile irtibat kurduk. Burada kızlarımızla biçki dikiş kursu açılın dedik. Kızlar da gelsin diye o kursa önce ben yazıldım. Kızlar çeyizlerini, yorganlarının yüzlerini bile işlediler. Yastıklar işlediler. Masa örtüleri işlediler. Onların sergileri açıldı. Onlara önayak olduk. Okulda da çocuklarla yaptığım her cuma günü son derste bütün yakalar çocukların boynundan çıkarılır. Kızlar onları yıkarlar. Güzelce su ısıtırlar sobanın üzerinde iki kız öğrenci yıkarlar beşinci sınıftaki kızlar. Kömür ütüsüyle hepsini kolalarlar. Dolabın içine koyarlar. Yakaların arkalarına hep numaralar işlendi. Pazartesi geldiği zaman müfettişin bile dikkatini çekti. Niye yakalarını çıkarıyor bu öğrenciler diye. Şaşırdı. Pazartesi geldiği zaman çocuklar tertemiz takıyorlardı. Okulda yalnızca kola yapmayı, yıkamayı öğrettik. Aynı zamanda beşinci sınıf öğrencilerine iğne ardı nasıl yapılır, teğel nasıl yapılır, düğme nasıl dikilir, ilik nasıl açılır kızlara onu öğrettik. Erkeklere de iğne iplik tutmayı, bir söküğü dikmeyi, askere gittiğinde bir düğme dikmeyi öğrettik” demiştir (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde, Naciye Özdal (Uğur), “Biz kendi köyümüze gitmek zorundaydık. Plan, proje, taslak gibi bir şey vermediler... Kendi kendimizi yetiştirdik. Köylerde kadınlara dokuma ve el işlerini ve bildiğimiz her şeyi öğrettik.” şeklinde belirtmiş (Kocabaş, 2011: 237). Havva Gökdoğan, “Biz kültür dersleri yanında dikiş, nakış ve ziraat sanatlarını o kadar iyi öğrendik ki, öğretmen olarak köye tayin olunca köy kadınlarına dikiş nakış öğrettim. Köy kadınları kendi giysilerini kendileri dikmeye başladı” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2007: 129).

Birçok konuda öncülük eden kadın öğretmenler tarım konusunda da köy halkına yardımcı olmuştur. Kadriye Yeşilyaprak ise Gebze’nin Duraklar köyüne atanmıştır. Köy, Gebze’ye at üzerinde sekiz saatte gidilen bir uzaklıktadır. Yol olmadığından araba ulaşımı bile bulunmamaktadır. Bu sayede köye ilk kez bir öğretmen gidecektir. Deneyimlerini şu şekilde belirtmiştir: “Köyde çalışırken okulumuzun bir uygulama bahçesi olurdu... Okulumuzun uygulama bahçesinde yetiştirdiğimiz kış ve yaz sebzeleri ile bütün ihtiyacımızı

karşılardık. Okulun bahçesine kazdığımız kuyu ile yazın sebze ve meyvelerini sulardık. Fasulyeler, biber, domates, patlıcanlarımızı yazın yer, kışın için de kurutur ve turşularını yapardık... Öğretmenliğimizin ilk yıllarında Afyon'dan getirttiğimiz patates tohumu ile örnek patatesler yetiştirmiş ve bütün köyliye dağıtmıştık... Okul fidanlığında yetiştirilen fideler köylere götürüldü. Köy öğretmeni öğrencileri ile çalışarak bu fideleri dikti, baktı, büyüttü. Ancak bazı köylüler tarafından desteklenirken bazıları dirençle karşılardı... Aynı zamanda eşimin çabaları ile halk eğitim odası açıldı, kitap, dergi, gazete gelmesi sağlandı. Pazar günleri biz gidip köy kadınlarına hikâyeler okurduk. Onlarda okumaya ve öğrenmeye karşı bir ilgi uyanınca gece kursları açarak kadınlara okuma- yazma, biçki, dikiş ile ev idaresi ve çocuk bakımı öğretiyorduk. Kursların sonunda sergiler açıyor ve devam edenlere belge veriyorduk” (Yeşilyaprak, 2014: 50-65-67-70). Aynı şekilde Fatma Yaman, kadınlara her konuda eğitici bilgiler vermiş ve öğretmenlik yaptığı yerlerde okul bahçesini yeşertmiştir (Şirin, 2001: 55).

Kadın öğretmenler, köylerde birliği sağlamışlardır. Küs olanları birleştirmişlerdir. Halkı sosyalleştirmek için çalışmışlardır. Örneğin, 1946 Gölköy girişli Sabahat Yaman (Yılmaz), ilk atandığı köyde radyo almıştır. Köylü radyoyu dinlemek için barışmışlardır. Sağlık konusunda da öğretmenler ellerinden geleni yapmışlardır. Köyler de çıban salgınları, bit salgınları vardır. Öğretmenler bunun için ilaçlar alıp hastalıkları önlemişlerdir. Hayvan doğurtmaya bile öğretmenler çağırılmıştır (Saydur ve Yılmaz, 1994: 332).

Köy enstitüsü yıllarında Türkçe bilmeyen köyler vardır. Bu köylere atanan öğretmenler, köylü halka Türkçe öğretmiştir. Örneğin, 1943 Kızılçullu girişli Nebahat Gökçen, “Gülbahçe Zeytinaları'na atandım. Boşnak köyüydü. Onlara ulaşmak için Boşnakça öğrendim. Türkçe öğrettim. Okul ihtiyaçlarını karşıladık” şeklinde belirtmiştir (Kocabaş, 2011: 407).

Köy enstitünden mezun olanlar yalnızca Türkiye’de değil, yurtdışında da öğretmenlik yapmıştır. Örneğin, Almanya’da 30 yıl öğretmenlik yapan Gülşen Özteber, o yıllarını şu şekilde belirtmiştir: “1966 yılının yaz tatilinde trenle Almanya’ya gittim. Beni yeğenlerim karşıladı. O yıllar, her şey daha kolaydı. Hemen eşinin çalıştığı bayan giysileri diken firmaya girdim. Bizlere iyi dikiş dikmeyi de öğreten okuluma bir kez daha şükrettim. Hemen Almanca öğrenmek için akşam okuluna başladım. Bu arada Köln radyosu öğretmen arandığını duyuruyordu. Hemen konsolosluga başvurdum. Konsolos bey nereli olduğumu sordu. Bursalı olduğumu söyleyince, Bursa nerededir, neleriyle meşhurdur diye, sözde beni

sınav yapıyordu. Sonucu Alman eğitim yetkililerine bildirdi. Böylece Mönchengladbach şehrine atandım. İlk göreve başladığımda okuldaki araç gereç bolluğuna şaşırdım. İki tane teksir makinesi vardı. Kitaba bağlı kalmadan, istenen konuyu çoğaltıp öğrencilere dağıtmak ne güzeldi. İlk yıllar, konsolos aracılığıyla, sonra da bazı kitapçılığa başlayan kişilerce Türkiye’den gelen kitaplarla ders yaptık... Okul dışında da bir şeyler yapmaya çalıştım. Veli dernekleri kurduk. Alman-Türk annelerle tiyatro oynadık. Komşu şehirde Klasik Türk Müziği korosunu kurduk. Çeşitli şehirlerde yılda iki kez konserler verdik” (Kocabaş, 2011: 635).

Köy enstitüsünden mezun olan kadın öğretmenler birçok gelişime öncelik etmiştir. Sadece köye değil ülkeye örnek olarak olmuştur. Örneğin, 1945 İvriz Köy Enstitüsü girişli olan Ayşe Baysal, her yıl enstitülerde birinci olmuştur. Okul gazetesinin Ermenek Kaymakamlığı’na ulaşması ile Ayşe Baysal’ın başarısı köylülere kaymakam tarafından övgü ile anlatılmasıyla, köylülerde okuyan kız öğrencilere karşı olumsuz bakış açısı değişmiştir. 1950’de İvriz Köy Enstitüsü’nü bitirmiştir. Öğretmenlerinin isteği üzerine, 21 köy enstitüsü için açılan iki kontenjanda Kız Teknik Yüksek Öğretim Okulu’na girmeyi başarmıştır. “Okulu bitirdikten sonra, öğretmen olma hayalim ve sorumluluğum yakamı bırakmadı. Ankara Valisi’nin “köycülük danışmanı“ olmam önerisine karşın ondan bir kız öğretmen okuluna, öğretmen olarak atanmama yardımcı olması isteğim başarılı oldu. O zamanlar, kızların gidebileceği iki öğretmen okulu var. Biri Bolu biri de Beşikdüzü’nde (eski köy enstitüsü). Ben de Trabzon Vakfikebir ilçesi Beşikdüzü’nü istedim. Okul köy enstitüsü olarak kurulduğundan, yatakhane, yemekhane, derslik ve işlikler yanında, öğrencilerin balıkçılık görmeleri için bir kayıkhanesi vardı. Okul binaları da öğrencilerce yapılmıştı. Okul uzaktan bakıldığında kumsalda oraya buraya serpilmiş villa ve plaj evlerini andırıyordu... Orada ev işi öğretmeni olarak çok yönlü çalışmalarım oldu. Yalnızca öğrencilere bana gösterilen konuları öğretmekle kalmadım: onların Karadeniz Bölgesi köylerinde öğretmen olarak yararlı olabilmeleri için eğitilmelerini sağlamaya ve yeterli ve değerli beslenebilmeleri için de savaşımlar verdim. Okul müdürünün desteğiyle, derslerimin temelini ‘sağlıklı yaşam kuralları’ oluşturdu. Ek bir maliyet getirmeden yemek servisinin de daha besleyici olmasını sağlamıştım... Öğretmenlik görevime başladıktan sonra, Tarım Bakanlığı’na bağlı olarak İzmir Bornova’da kurulan Ev Ekonomisi Yayın Örgütü’ne atamam çıktı... Yeni göreve başladığım örgüt, ABD’den kopya idi ve çiftçi ailesini bir bütün olarak eğitmeyi hedefliyordu. Ailenin erkek bireylerine yeni tarım teknikleri öğretilirken, kadınlarına ev ve aile yaşamını daha iyi götürmeye yönelik bilgi ve beceri kazandırılması

hedefleniyordu. Bu örgütün ev ekonomisi bölümü için eleman yetiştirmek için de Ev Ekonomisi Yetiştirme Merkezi açılmıştı. Bu merkezde önce kursiyer sonra öğretmen olarak 1958-60ı arasında bulundum. Burada yaşayarak eğitim öğretim ilkesini uygulama olanağı buldum. Stajyer öğrencilerle birlikte köylülerle çok yakın iletişim içinde oldum. Soma, Saruhan ve Salihli'nin köylerini geziyorduk. Sağılan inek sütlerinin üzeri sinek kaynıyordu. Bu da yaygın çocuk ishallerine yol açıyordu. Onlara tel dolabı öğrettim. Doğru dürüst bulaşık yıkamayı ve yıkadıktan sonra bulaşıkların yükseğe konulmasını öğrettim. Fırınlarda kek, kurabiye yapmayı öğrettim. Giyime önem verdik. Dikiş makinelerini zeytinyağı ile yağladıkları için bozulmuştu. Onlara ince makine yağı getirdim ve makinelerini yağlayarak çalıştırdım. Hela yapımını öğrettik. Tarım İl Müdürlüğü'nde zaman zaman köylülerle ve köy muhtarları ile toplantılar yapılır ve ne istedikleri sorulurdu. Bir toplantıda hep birden ev ekonomisti istediler.” Ayşe Baysal, beş yıl ABD’de kalmıştır. Wisconsin Üniversitesi’ndeki ısrarlara rağmen kalmayarak, aldığı doktora derecesi ile ülkeye dönmüştür. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu’na bağlı Beslenme bölümünde önce dersler vermeye başlamıştır. Daha sonra tümüyle bu birime geçmiştir. Tıp Fakültesi Hastanesi’nin beslenme servisini geliştirmiş; daha sonra Ev Ekonomisi Yüksek Okulu kurmuş, onun çekirdeğini de Diyetetik Bölümü oluşturmuştur. Kısa süre de Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ile Ev İdaresi adıyla iki bölüm daha eklenmiştir. Aynı zamanda Prof. Dr. Ayşe Baysal, kurduğu Beslenme Eğitimi ve Araştırma Vakfı (Besvak) aracılığıyla, diyetisyenlere burs vererek eğitimlerine destek olmuştur (<http://Portreler.fisek.org.tr/prof-dr-ayse-baysal/> 11.08.2017, 14.14). Öte yandan Türkiye’de Ayşe Baysal, “Mercimekçi Hoca” unvanını almış. Bu durumu şu şekilde belirtmiştir; “Eskiden mercimek Güneydoğu’da yetiştirirdi. Sonra Anadolu’da da yaygınlaştı. Toprağı nadasa bırakacağımıza mercimek ekelim, dendi. Bu kararlar tüketimin on katı üretim oldu. Devlet ne yapsın? Bunu kullanmak gerekiyor. ‘Ne yapabiliriz? Mercimeği tanıtan bir şeyler yapabilir miyiz?’ diye bana geldiler. Ben buna varım, fakat bir beslenme programı çerçevesinde olursa olur, dedim. Çocuk beslenmesini, iyotlu tuzun kullanımını, ishal olunca, kabız olunca nasıl besleneceği ile bulgurun pirinçten daha değerli olduğunu anlatırsam insanlara, böyle bir beslenme programıyla ben varım dedim. Beslenme bilincini aktarmam için fırsat olacaktı. Bu programın içinde özellikle derlediğimiz yöresel yemek tariflerini verirken mercimekle yapılanlara da yer verdik. Aslında mercimekle ilgili bir kültür gelişmişti...”(Köşgeroğlu, 2010: 173)

Köy enstitülerinde başarılı öğretmenlerin yanı sıra erkeklere oranla oldukça az olsalar da kadın yazarlar da yetişmiştir. Bu sayede enstitüler hakkında birinci kaynaktan

bilgiler edinilmiştir. Pakize Türkoğlu, Ayşe Baysal, İsmihan Şirin, Hatun Birsan Başaran, Perihan Gürler gibi hem eğitimci hem yazarlar yetişmiş ve kalıcı eserler bırakmışlardır. Örneğin, Pakize Türkoğlu, 1927’de Toroslarda olan Çile’de doğmuştur. 1933’te Gazipaşa ilkokuluna yazılmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıfı Alanya’da okuyarak, 1938’de Hayate ilkokulunu bitirmiş; öğrenimi sürdürmek için çok çalışmıştır. Bundan iki yıl sonra köy enstitüleri haberi ile hayatı değişmiştir. 1944’te Antalya Aksu Köy Enstitüsü’nü ve sonra 1947’de Ankara Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nü bitirerek, öğretmen ve yönetici olarak kırk yıl çalışmıştır. Aynı zamanda birçok dergide de yazı yazmıştır. Kitapları arasından 1997’de yayınlanan Tonguç ve Enstitüsü ile Türkiye İş Bankası Cumhuriyetin 75. Yılı Toplum ve İnsan Bilimleri İncelemesi Dalı büyük ödülünü almıştır. 2011’de Kızlarda Yanmaz ve 2012’de Kısa Süren Hasat aynı yayınevi tarafından yayımlanmıştır (Kocabaş, 2012: 35-37). İvriz Köy Enstitüsü girişli Ayşe Baysal’ın ise Genel Beslenme, Sağlıklı Beslenme, Türk Mutfağından Örnekler, Yaşlılıkta Beslenme, Doğumdan Yetişkinliğe Çocuk Yemekleri, Diyet El Kitabı, Vejetaryen Yemekleri, Beslenme Kültürümüz, Beslenme İlkeleri ve Menü Planlaması, Yemek Planlama Kuralları ve Yıllık Yemek Listeleri, Kanseri Tanıyalım gibi birçok eseri vardır. Bunların yanında birçok dergide yazı yazmıştır. Aksu Köy Enstitüsü girişli İsmihan Şirin’in, Toz Bulutları, Sevgi Yumağı, Bozkırlarda Yeşerenler, Kuşların Senfonisi, Güneşli Öyküler, Bu Sevda Bitmeyecek ve Bahar Rüzgârları gibi birçok eseri vardır. Aynı zamanda Ankara’da parasız eğitim üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu yarışmada birinci seçilmiştir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Aynı şekilde Pazarören Köy Enstitüsü girişli ve Hasanoğlu Yüksek Enstitüsü mezunu Hatun Birsan (Başaran)’ın, ilk yazısı Köy Enstitüsü dergisinde Elif Teyze adıyla çıkmıştır. Başarıları nedeniyle bir yıllık Londra’da eğitim görmüştür. İngiltere eğitimi üzerine gözlemlerini İmece dergisinde yayımlamıştır. 1997 ölümünden sonra günlüklerinin kanserle savaştığı dönemi anlatan bölümü eşi Mehmet Başaran tarafından 1999’da Canevimde Mor Isırgan adlı kitapta toplanarak yayımlanmıştır (<http://www.biyografya.com/biyografi/10461> 11.08.2017 13.30). Çifteler Köy Enstitüsü girişli ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi olan Perihan Gürler de, o dönemde yazılar yazan biri olmuştur. Eşiyle birlikte Köy ve Eğitim Dergisinde yazdıkları yazılar dışında, 10 Kasım Çocuk Şiirleri Antolojisi ve birçok kitap yayımlanmıştır. Fakat Köy Enstitüleri üzerine ya da kendi deneyimleri üzerine yazmayı düşünmemiştir (Tuna, 2009: 20-29).

3.2.14. Köy Enstitülerinin Kapanışı Hakkında Kadın Öğretmenlerin Düşünceleri

Köy Enstitüleri'nde eğitim ortamı, çağdaş ve gerçekçi koşullara göre düzenlenmiştir. Çağdaş eğitim veriliyor bunun yanında yaşamın hem tatlı hem üzüntülü anları birlikte yaşanıyordu. Köy Enstitülerinin kapanması ile ilgili kız öğrencilerin görüşleri şu şekilde olmuştur:

Aksu Köy Enstitüsü 1944 girişli Habibe Bayrak, *“Enstitülerin kapanması memlekete çok büyük bir ceza oldu”* demiş (Bayrak, 23 Aralık 2016 tarihli söyleşi). İvriz Köy Enstitüsü 1947 girişli İsmihan Şirin, *“Köy Enstitülerinin kapatılması çok büyük bir yenilgi sayılır. Onun yerine onu kapatıp yeni bir okul mu açtılar? Hayır. Yapılan bütün emekleri boşa giderdiler. Yetişen köy çocuklarına bir set çektiler. Köylerin kalkınmasını engellediler”* demiştir (Şirin, 23 Ocak 2017 tarihli söyleşi). Savaştepe Köy Enstitüsü 1949 girişli Kadriye Yılmaz ise o yılları şu şekilde anlatmıştır: *“Çok üzüliyorum. Şimdi köy enstitülerinde eğitimimiz çağdaş eğitim, demokratik eğitim, karma eğitim, hukuka saygılı, öğretmenlerine saygılı, arkadaşlarına saygılı, birbirini seven, birbirine özveriyle yaklaşan, birbirine yardım için yaklaşan insanlarla çalıştık. Öyle bir ortamda yetiştik. Şimdiki eğitim sistemimize baktığımız zaman çok farklı. İlk yıllarda zaten kabullenemedik. Bizim köy enstitülerimiz kapandığında 1953'te bir öğretmenimiz geldi dedi ki yeni mezun Gazi Eğitim'den bize gelen öğretmenlerden 'üzülmeyin 5 yıl okuyordunuz şimdi 6 yıl okuyacaksınız. Üniversiteye gitmeye hakkınız olacak' dediler. Bizim tarım öğretmenimiz de 'hoca hanım öğrencilerin akıllarını karıştırmayın. Bu çocuklar köylerde öğretmen olmak için geldiler. Buradan da isterlerse Gazi Eğitim, Çapa'ya gitmek için geldiler. Üniversiteye gitmek için gelmediler. Önce Yüksek Köy Enstitüsü vardı. Önce onu kapattılar. Şimdi de burayı kapatıyorlar. Bu çocukların kafasını karıştırmayın. Çocuklarımız üniversiteye gitmeyecek' dedi. Biz çok üzüldük. Bizi Kızılçullu'dan gelen öğretmenlerimiz teselli ettiler”* (Yılmaz, 19 Ocak 2017 tarihli söyleşi).

3.3. Köy Enstitülerinin Kapatılması

Türkiye'de Köy Enstitüleri'nin gelişimi için 10 yıllık plan hazırlanmıştı. Bu plana göre 1956'da tüm köyler enstitü gibi okullara dönüşecektir. Fakat II. Dünya Savaşı sonunda Türkiye'nin de çok partili yönetime geçmesi gerekmiştir (Başaran, 2011: 54). Köy Enstitülerinden mezun olanlar hayatlarını köylerde devam edecek; enstitüler, Türkiye'ye

bağlı üretici vatandaşlar kazandıracaktı. Atandıkları yerlerde 20 yıl mecburi görev yapacaklardı.

Necdet Aysal, *Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri* adlı makalesinde, 1943'den itibaren enstitülere yapılan propagandaları ve eleştirileri şu şekilde açıklamıştır: “Öncelikle enstitülere sadece köy çocuklarının alınması, mezunların da yine köylerde görevlendirilmesinin toplumda bir köylü kentli ayrımı yani sınıf farklılığı doğurduğu söylenmiştir. Bu durumun halkçılık ilkesine ve anlayışına ters düştüğü vurgulanmıştır. Enstitülerde aşırı solcu, hatta komünist ideolojiyi yansıtan bir eğitim ve öğretim yapıldığı da yapılan eleştiriler arasındadır. Okuldaki uygulamaların, okulu öğrencilerin yapması, tarım ve teknik uygulamaların Sovyet Rusya'yı ve Komünist rejimi andırdığı belirtilmiştir. Bu tarz eğitimin de Milliyetçilik ilkesine ters düştüğü savunulmuştur. Enstitülerin yönetim kadrosu genelde solcu, Marksist tanınan kişilerce doldurulduğu belirtilmiştir. Yapılan bir diğer eleştiri ise, yatılı olan enstitülerde uygulanan karma öğretim, Türk aile ve ahlak anlayışına uymadığıdır. Okul, işlik, öğretmen evi yapımında ve çocuklarını okula göndermede köylülere getirilen yükümlülükler son derece ağır olup, özellikle yurdun ulaşımı güç bölgelerinde tek tip okul binası projesinin uygulanması yapım giderlerini daha da arttırmaktadır. Bu yükümlülükler anayasanın eşitlik ilkesine de aykırı olduğu yapılan bir diğer eleştiridir. Enstitülerde üretici eğitim eleştirilmiştir. Enstitülerin milliyetçilik ve gelenekçilik yönünden eksiklerinin bulunduğu belirtilmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın ülkede yarattığı bunalımı bile eğitim anlayışına bağlıyorlardı. Özellikle 2. Eğitim Şurası'nda bu eleştiriler getirilmiştir. Ancak bu eleştirileri dile getirenler, Köy Enstitülerini yakından tanımayan, ön yargılı fikirlere sahip dinci ve mutaassıp gruptan olan kimselerdi. Tepki gösterenlerden biri de köylünün okumasının gözünün açılmasının doğru olmadığını ileri süren gerici zümre ve eskiden beri köylünün sırtından geçinen ağalardır. Köy Enstitüleri Dergisi ve kitaplıklarda bulunan yabancı dillerden çevrilmiş klasikler zararlı yayın olarak nitelendirilmiş, ayrıca komünizm propagandasına da neden olmuştur. Öğretmenlerin konuşmalarını da bahane göstermişlerdir. Enstitülerde din düşmanlığı işlendiği, din derslerinin konmadığı, bayan öğretmenlerden de bir tanesinin de ‘Allah ile devlet olmasa beşeriyet saadete kavuşur’ dediği iddia edilmiştir” (Aysal, 2005: 277-278).

Bu şekilde yapılan eleştiriler Köy Enstitüleri'nin sonunu hazırlamakta etkili olmuştur. Enstitülere yapılan birçok eleştirinin yalnızca iftira olduğunu söyleyen Ferit Oğuz Bayır ise, *Köyün Gücü* adlı eserinde şu açıklamada bulunmuştur: “Ahlak konusunda ileri

sürülen iddialar, doğrudan iftiradır. Buna dilleri nasıl varıyor? Bu alanda Allah huzurunda da göğsümü gere gere şahadet ederim ki bu köylü çocuklarının bizi üzecek, ahlak dışı hareketleri olmamıştır. Sığırların arkasında dolaşırken enstitülere getirdiğimiz kızlı erkekli köy çocukları ideal öğrenciler olmuşlardır. Bir arada yattıklarını bile yazıp söylemekten çekinmeyenler hesabı sorulacak manevi bir günah işlediklerini olsun hesaplamışlar mıdır? Memleketin yirmi yerinde binlerce öğretmenin, 10 binlerce öğrencinin ve nihayet 100 binlerce vatandaşın gözü önünde bu gibi bozuk hallerin yıllarca sürüp gideceğini akıl alır mı?” (Semerci, 1989: 203).

1 Temmuz 1946’da genel seçim yapılmıştır. Yeni meclis ise 03 Ağustos 1946’da toplanmıştır. CHP 400, DP 40, MP 7, Bağımsızlar 3 milletvekili kazanmıştır. 07 Ağustos 1946 yeni Recep Peker Hükümeti kurulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığına Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir. Böylece Türkiye’deki en başarılı Eğitim Bakanı olarak kabul edilen, UNESCO’nun doğumunun 100. Yılı’nı kutlama kararı aldığı Hasan Ali Yücel’in Bakanlığı resmen bitmiştir. Aynı zamanda Toprak reformunun çıkmasında katkısı olan Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu kabine dışı bırakılmış; yerine Cavit Oral Avcıoğlu getirilmiştir. Kabinedeki bu iki önemli değişiklik, politika değişikliğini göstermektedir. 07 Ağustos 1946’da Reşat Şemsettin Sirer’e enstitüleri düzeltme görevi verilmiştir. Sirer, ilk olarak Tonguç’u görevden alarak Resim Öğretmenliğine göndermiştir. Enstitülerin öğretmen kadrosunu değiştirmiştir. Enstitülerde meydana gelen öğretmen boşluğunu doldurmak için, diğer okullarda olduğu gibi kura ile atama başlamıştır. Reşat Şemsettin Sirer zamanı yapılan bir başka değişiklik de köy enstitüleri öğretim programının değiştirilmesidir. Bazı derslerin adı değiştirilmiş; bazı derslerin haftalık saatlerinde azaltma ve arttırmalar yapılmıştır. Konuların seçiminde ve sıralanışında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Tarım öğretimi, klasik bir niteliğe bürünmüş ve öğrencileri daha çok kuramsal çalışmalara yöneltici bir duruma gelmiştir. Enstitü üzerindeki yıkıcı gelişme Yüksek Köy Enstitüsü’nün kapatılması olmuştur. Kurum, 1947’de kapatılmış; öğrenciler Ankara içinde dengi okullara dağıtılmıştır. Enstitülerde çalışan yüksek kısım çıkışlı öğretmenler, toptan askere alınmıştır. 29 Nisan 1947’de köy enstitüleri için yeni yönetmelik hazırlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin yönetime katılması, yetki ve sorumluluk alması sona ermiştir. 20 Mayıs 1947 genelgesiyle serbest okuma saatleri de kısıtlanmıştır (Kalaycı, 2008: 202-209).

Aynı zamanda erkek öğrencileri toptan askere aldıkları zaman kız öğrenciler de sorun yaşamıştır. Pakize Türkoğlu, yaşadığı zorluğu şu şekilde açıklamıştır: “ *Kızlar zaten 15 kişiydik. Milli Eğitim Bürosu’nda kâtip gibi çalıştırıldık. İlkokula bile zorla atadılar.*

Herkes bulunduğu yerde enstitülü olmaktan dolayı çok sorun ve mağduriyet yaşıyordu. Ben ilk yıllarda hastalık nedeniyle üç yıl kadar meslekten ayrı kaldım ve İstanbul’da hastanede yattım. İyileşince yeniden göreve başlamak için başvurduğumda, Hasanoğlu’da coğrafya öğretmenimiz olan ve sözde bizleri seven ve İlköğretim Genel Müdürü Doç. Feruh Sanır, mesleğe dönmeme onay vermedi. Yazım iki üç kez gitti geldi Bakanlığa. Vali Fahrettin Kerim Gökay’ın emriyle ve memur kadrosuyla Yakacık Yetiştirme Yurdunda göreve başlayarak döndüm mesleğe” (Kocabaş, 2012: 51).

CHP iktidarlığının son Milli Eğitim Bakanlığı’nı üstlenen Tahsin Banguoğlu döneminde, 1949’da çıkan 5541 sayılı yasa ile enstitülere kentten de öğrenci alınabileceği kabul edilmiştir (Aysal, 2005: 280-281). O yıllarda Demokrat Parti’nin bir bakanı; *“Öğretmen sınıfında abc öğretir, halkın sorunlarına karışan politika yapıyor demektir, öylelerine kıyarım”* şeklinde açıklama yapmıştır (Apaydın, 1995: 50).

14 Mayıs 1950 seçimlerinde oyların %55’ini alan Demokrat Parti iktidar olmuştur. DP’nin Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri idi. Bakanlıkta toplantı yapmıştır. Bu toplantıda, enstitülerdeki kız öğrencilerin ayrı yerlerde toplanması kararı alınmış; böylece 21 köy enstitüsündeki kız öğrencilerin tümü, Trabzon- Beşikdüzü ve İzmir- Kızılçullu Köy Enstitülerine, oradaki erkek öğrencilerde başka enstitülere gönderilmiştir. Böylece enstitülerdeki karma eğitim sona ermiştir. Daha sonra 1952’de Kızılçullu’nun NATO karargâhı olmasıyla kız öğrenciler, Bolu’ya gönderilmiştir. 1953’de köy enstitüleri öğretim programı bir kez daha değiştirilmiştir. Yeni programın adı, Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Öğretim Programı olmuştur. 1954’e gelindiğinde enstitüler aslında özünü tamamen yitirmiş ve hukuken olmasa da fiilen kapanmıştır. Geriye sadece isim değişikliği kalmıştır. 1954’de 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki Yasa, 20 Ocak 1954’te TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmeye başlanmıştır. Bu yasa, 27 Ocak 1954’te kabul edilerek İlköğretmen Okulları adı altında birleştirilmiştir (Şahhüseyinoğlu, 1971: 150).

Hüseyin G. Öklem, *Olayazdı* adlı eserinde Köy Enstitülerinin sonuçları olarak yeni köyleri şöyle tasvir etmiştir: *“70’li yılların sonunda 40 yılını doldurmuş olan köy enstitüleri hareketi ile başlayan köylü çocuklarını, köylüleri ve köylerde yaşayan herkesi okutma, eğitmek başarılarla dolu utkusuna erişmişti. Köylü okuma yazma öğrenmiş, aydınlanmış, ağanın, feodal reisin elinden kurtulmuş, üretken hale gelmiş, mesleğinde uzmanlaşmıştı. Her türlü sağlık olanağından yararlanıyordu. Suyolu, karayolu, denizyolu, tren ulaşımı*

mutlaka vardı ve ya çok yakınlarda idi. Öğretmen, ziraatçı, jandarma, sağlıkçı, doktor, devlet görevlileri, nüfus kontrol uzmanları artık köyde idi. Köylü artık yalnız değildi. Sanatçılar köye geliyordu. Köy yemyeşildi. Sular içindeydi. Köy tertemizdi. Her evde su ve elektrik vardı. Her köyde merkezi kanalizasyon vardı. Her köyde bir okuma odası ve kütüphane vardı. Hemen her köyün en az bir kooperatifi vardı. Bazı köylerde birden fazla fabrikalar vardı. Köyler il merkezlerine demiryolları ile bağlanmıştı. Kışın yağan kar altında mahsur kalan köyler, şimdi soğuk ve karı sanayi haline getirmişlerdi. Cumhuriyet, köylünün elindeki hayvan gübrelerini tezek olarak kullanılmasını ve köylünün pislik içinde kalmasını engellemiştir...” (Öklem, 2009: 216-217).

Köy enstitüleri kapanmasaydı hazırlanmış olan 10 yıllık plana göre, 1956’da tüm köylerde üretici eğitim birimi bulunacaktı. Her köy sağlık memuruna, ebeye, köye yarayan meslek sahibi teknik elemana kavuşacaktı. Her enstitü, kuruluş yıllarındaki sıkıntıları aşarak giderek bölge üniversitelerine dönüşecekti. Yaşadığı toprağı bilgiyle işleyen, enstitülerle meslek sahibi olan nüfus, artan üretim sağlayacak, çevre değerleri bilinçle korunarak, doğa kirlenmesi ve erozyon yaşanmayacaktı. Eğitim de bölgeler arası eşitsizlik ortadan kalkacak ve eğitimde fırsat olanağı sağlanacaktı. Bilimin yol göstericiliğiyle planlanan ekonomi ile gelir dağılımı çözülecek; Rönesans gibi tüm halk değerleri müzik, yazın, tiyatro, resim vb. alanlarda dünya sanatına katkılar getirici düzeye ulaşacaktı (Başaran, 1999: 124-126). Aynı zamanda eğitimde temel ilke, akıl ve bilim olacak; ulusal eğitimin üretken yapıya dönüşümü sağlanacaktı. Eğitimde öğrenci merkezlilik esas olacaktı. Ezbere değil, araştırmaya, incelemeye, sorgulamaya ve tartışmaya yönelik eğitim uygulanacaktı. Çoklu zeka ve sanatsal değerler öğrencilere kazandırılacak; her öğrenci yetenekleri doğrultusunda eğitim alabilecekti. Enstitüler sayesinde köyler sosyal köy kentler olacak; kentlere yönelik göç sorunu da ortadan kalkacaktı (Kafkas, 2011: 85-86).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Cumhuriyetin kurucuları, ekonomisi iflas etmiş, halkı bitkin ve yorgun, okullaşma oranı çok düşük, ilkel bir tarım toplumunu miras olarak devralmıştı. Kurucuların temel hedefi, ülkeyi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmaktı. Bunun için yapılması gereken önemli işler vardı. Cumhuriyet'in kurucuları, bu konuda eğitime merkezi bir rol atfediyordu. Bizzat Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, asıl zaferi öğretmenlerin kazanacağını söylemekteydi. Bu noktadan hareketle eğitimin yaygınlaşması için pek çok çalışmalar yapıldı. Cumhuriyetin ilkelerine uygun yeni eğitim sistemiyle şehirlerde büyük halk kitlelerine ulaşılmıştı. Ancak Türkiye'nin nüfusunun yüzde 80'inin ikamet ettiği köylerde eğitimin yaygınlaşması için sonuç elde edilememişti. Bunun için buralara gönderilecek öğretmen, köylerdeki okuma yazma sorununu çözmeyi, yeni rejiminin ilkelerinin benimsenmesinin yanı sıra, köyü modernize çalışmalar yapabilecek nitelikte olmalıydı. Bu türden öğretmenleri, şehirlerdeki Öğretmen Okullarından yetiştirmek mümkün değildi. Bu nedenle az nüfuslu köylere öğretmen yetiştirmek için, ilk olarak Eskişehir- Mahmudiye Eğitim kursu açıldı. Daha sonraki yıllarda üç dört ili kapsayacak şekilde 21 tane ilk karma eğitim olarak Köy Enstitüleri kuruldu. Toplumsal kalkınmada kadınların rolü büyüktü. Bu nedenle köy enstitülerindeki kadın öğretmenlerin rolü de oldukça önemliydi. Enstitülü kadın öğretmenlerin ev içi rolleriyle bağlantı kurarak düzenlenen modern eğitim, kadın öğretmenler sayesinde köylere taşınarak köy kadınlarını yetiştirme ideali taşımaktaydı. Ayrıca köylerdeki görevleri, çocukları beşinci sınıfa kadar okutmak, köy halkına okuma yazma öğretmek, tarım alanında köylüye çağdaş uygun öncülük etmek olmuştur. Aynı zamanda köydeki gençleri sosyal yönden bilinçlendirmek için çalışmışlardır. Öte yandan Köy Enstitüleri'nde yetişen kadın öğretmenler, Cumhuriyet'in temel ilkelerini gittikleri köylerde öğretmeye çalışmışlardır. Köy halkına okuma alışkanlığı kazandırmak için çaba harcamış; sağlık yönünden ön bilgileri vermişlerdir. Köye atanan kadın öğretmenler kısa zamanda erkekler gibi postalları giymiştir. Bu işi yapamayacak olanlar ise daha ilk günlerde bırakıp dönmüşlerdir. Kadın öğretmenler köyün sorunlarıyla her türlü ilgilenmiş; gece gündüz demeden nöbet tutmuştur. Enstitülerin düzenini sağlamışlardır. Köy Enstitüleri'nde öğretmen olan veya olmayan kadınlar birçok çalışma yapmıştır. Öğretmenlerin eşleri ve anneleri enstitü için çabalamıştır. Örneğin, Çifteler Köy Enstitüsü müdürünün eşi İffet İnan, Köy Enstitüsü Mahmudiye'nin maaşsız öğretmeni idi. Okulun her türlü sorunlarıyla ilgilenmiştir.

Köy enstitüleri sayesinde toplumdaki kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı eşitsizlik azaltılmaya çalışılmıştır. Köylü halka, kendi beklentileri doğrultusunda alışkanlıklar ve beceriler kazandırılmıştır. Kadın öğretmenler, bildikleri ve öğrendikleri her şeyi köylü halka öğretmeye çalışmıştır. Köylü halk için akşam kursları açmış; anne babalarının kursa gitmesi, çocukları da etkilemiştir. Okuma yazmanın yanında kızlara biki, dikiş, nakış, örgü, el işleri, çocuk bakımı, ev işi ve beslenme; erkeklere ise ziraat eğitimi vermişlerdir. Temizlik konularında da rehberlik etmişlerdir. Kadın öğretmenler ile birlikte köylere ilk kez dikiş makineleri girmiştir. Bu sayede köylü halk kendi giysilerini de dikmeye başlamıştır. Hatta bazı köylere Köy Enstitüleri sayesinde ilk kez öğretmen gitmiştir. Bu köylerde öğrencilerin okula kayıtları için, aileleri ikna etmeye çalışmıştır. Köylerde birliği sağlamış; kūs olanları barıştırmışlardır. Ayrıca köy enstitüsünden mezun olan öğrenciler yalnızca Türkiye’de değil, yurt dışında da öğretmenlik yapmıştır. Bu sayede birçok gelişime öncülük etmiş; sadece köye değil tüm ülkeye örnek olmuşlardır.

Bu çalışma, 1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren köy enstitülerindeki kadınların okulda aldıkları eğitim-öğretim ile gündelik hayatı, mezun olduktan sonraki eğitim-öğretim faaliyetleri, sosyal, kültürel ve ekonomik hayata katkılarını ortaya koyması açısından önemlidir. Günümüzde köy enstitüleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Fakat köy enstitülerindeki kadın öğretmenleri ön plana çıkarması yönüyle bir ilktir. Bu konu hakkında 1940-1954 arası yurtdışı basını taranmalı, enstitülerin dış basına yansımaları incelenmelidir. Köy enstitülerinde olduğu gibi düşünebilen, sorgulayan ve düzeyli tartışabilen bireyler yetiştirmek için kapsamlı bir eğitim reformu gerçekleştirerek geleceğin sağlıklı bireylerinin önü açılmalıdır. Ülkemizde öğretmen yetiştirme sorunu gözden geçirilmelidir. Ezberci öğretim yöntemleri yerine öğrencilerin “Yaparak Yaşayarak” öğrenmeleri konusunda daha fazla çalışma yapılmalıdır.

5. KAYNAKLAR

Sözlü Tarih Kaynakları

Aydın ili, 1934 Akseki doğumlu Habibe BAYRAK ile yapılan görüşme, 23 Aralık 2016.

İzmir İli, 1927 Pasinler doğumlu Şerafettin ÇAMLİBEL ile yapılan görüşme, 13 Nisan 2017.

İzmir İli, 1935 Höyük doğumlu İsmihan YAĞCI ŞİRİN ile yapılan görüşme, 23 Ocak 2017.

İzmir ili, 1938 Savaştepe doğumlu Kadriye GİRĞİN YILMAZ ile yapılan görüşme, 19 Ocak 2017.

Dergiler ve Makaleler

Akçalı, A. A.(2015), “Karanlık Sokağı Aydınlatan Enstitü- Aksu Köy Enstitüsü”, Ankara: I. Teke Yöresi Sempozyumu. 33-34.

Bakacak, A. G. (Güz 2009), “Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 44. 629-636.

Balaban, Y. (Mayıs 2006), “İlköğretim Müfredat Programları”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 11. 75-76.

Çağlayan, E. (2014), “Köy Enstitüleri’nin Açılması ve Dicle Köy Enstitüsü”, Muş Alparslan Üniversitesi, Ankara. 125-126.

Çelebioğlu, A. (Haziran 2010), “İmam’ın Köyü ve Eğitimci Mustafa”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 27. 66.

Duygulu, M. (2012), “Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi”, Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- I. 116-168-169.

Ege, S. (1947), İvriz, *Aylık Öğretmen ve Eğitimci Dergisi*, Sayı 2, Cilt 1, Konya. 13-15.

Elpe, E. (2014), “Köy Enstitüleri ve Sanat Eğitimi”, Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, *Yaşam Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2.

Gökçimen, S. (2008), “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, Sayı 10. 23-24.

Gümüsoğlu, F. (Haziran 2007), “Köy Eğitimci Kursları ve Köy Enstitüleri”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 15, Yıl 6. 35.

Güvercin, C., Aksu, M. ve Arda, B. (2004), “Köy Enstitüleri ve Sağlık Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Cilt 57, Sayı 2. 101-102.

- Güzel, Ş. (1985), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Toplumsal Değişim ve Kadın”, İstanbul: Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt 3. 858-876.
- İçli, T. (1998), “Cumhuriyet Döneminde Kadının Konumu”, Ankara: *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı. 94-97.
- Kapluhan, E. (2012), “Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği Ve Köy Enstitüleri”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:26. 187.
- Kavcar, N. (Mayıs 2009) “Köyüm Kızılbel’in Eğitimci H. Ali Kavcar”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 22, Yıl 6. 95.
- Keskin, Y. (2012) “Köy Enstitüleri İçin Açılan Mimari Proje Yarışması ve Sonrası”, Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- I. 111-120.
- Özkiraz, A. ve Arslaner, M. N. (2011), “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, Gazipaşa Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 3, No. 1.
- Tekeli, Ş. (1985), “Kadın”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt 5. 1190-1204.
- Tuna, S. (2009) “Köy Enstitülerinde Kadın Olmak”, *Fe Dergi* 1, Sayı 1. 20-29.
- Ulusavaş, Şahin, Dündar ve Çelik (2006), “Öğretmen Yetiştirme Sistemimizde Çocuk Hakları Bakımından Değerlendirme- Keçiören Köy Enstitüsü Örneği”, Muğla Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17. 164-165.
- Kuruluşunun 36. Yılında Köy Enstitüleri (Nisan 1976), Yeni Toplum, *TÖB- DER 'in Aylık Eğitim Bilim Sanat Dergisi*, Sayı 5, Yıl 1. 261.
- Dirican, R. (Kasım 2003), “Köy Sağlık Memurları”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 1. 75.
- Kocabaş, A. (Ağustos 2004), “Müzik Eğitiminin Çoklu Zeka Alanlarına Etkisi ve Köy Enstitüleri”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 4. 31.
- Kurtuluş, Y. (Ağustos 2004), “Aydınlanma ve Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 4. 51.
- Özsoy, N. (Ağustos 2004), “Yaratıcı Drama ve Köy Enstitüleri”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 4. 34.
- Kocabaş, A. (Kasım 2004), “Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı ve Yeni Öğretim Programları”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 5. 29-31.
- Yılmaz, M. (Şubat 2005), “Mandolinle İlk Tanışıklığım ve Savaştepe Köy Enstitüsü”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 6. 87.

- Aysal, N. (Mayıs- Kasım 2005), “Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Yayını. 277-281.
- Duru, M. (Kasım 2005), “Köy Enstitülerindeki Müzik ve Sanat Eğitiminden Günümüze”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 9. 62.
- Altunya, H. (Şubat 2006), “Türkiye’de Eğitim Deneyimi: 1936- 1948”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 10, Yıl.3. 62-65.
- Yaşar, D. (Mart 2009), “Eğitime Neden Gerek Sinim Duyuldu? Nasıl Gerçekleşti?”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 22, Yıl 6. 98-101.
- Babahan, A. (Eylül 2009), “Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri”, *Alternatif Politika*, Cilt 1. Sayı 2. 205-207.
- Turgut, L. (Mart 2010), “8 Martlarda da Biz Köy Enstitülü Kızlar”, İzmir: *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı 26, Yıl 8. 94.
- Aksu, M. (Nisan 2012), “Aksu Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 110.
- Eser, G. (Nisan 2012), “Gölköy Enstitüsü Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II.
- Gümüşoğlu, F. (Nisan 2012), “Kars Cılavuz Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II.
- Kınacı, A. (Nisan 2012), “Yüksek Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 149.
- Kınlı, O. (Nisan 2012), “Şartlar Müsaittir- İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 44.
- Kocabaş, K. (Nisan 2012), “Tanıklarla Ortaklar Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 51.
- Yakut, K. (Nisan 2012), “Çifteler Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 20.
- Yalçın, G. (Nisan 2012), “Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü”, *Düşünen Tohum Konuşan Toprak, Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940- 1954*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Cilt- II. 53-62.

Tezler

- Akar, H. (2010), *Türkiye’de Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişmedeki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Burgaç, M. (2004), *Çifteler Köy Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ertuğrul, K. (2010), *TBMM’deki Yansımalarına Göre Köy Enstitüleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kalaycı, T. (Mayıs 2008), *Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Etkileri: Eskişehir Çifteler Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kıvanç, E. (Ocak 2008), *Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi- Eğitimde Reform*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Önder, M. (2012), *Toplumsal Değişim Sürecinde Düziçi Köy Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, M. (1996), *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri 1923-1960* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Kitaplar

- Akşit, E. E. (2005), *Kızların Sessizliği- Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi* (1. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aktan, M. A. (1991), *Canlandırıcı Eğitim Yolunda*, İzmir: Ofset Yayınları.
- Alkan, Ö. M., Yücekök A. N. ve İlter T. (1998), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, İstanbul: Tarih Vakfı.
- Apaydın, T. (1990), *Köy Enstitüsü Yılları* (4. Bası), İstanbul: Çağdaş Yayınları, Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 50. Yılına Armağan.
- Apaydın, T. (Temmuz 1995), *Bilgiden Bilince Eğitim* (1. Bası), Ankara: Eğit- Der Yayınları-4.
- Argunşah, H. (2002), *Bir Cumhuriyet Kadını Şüküfe Nihal*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arı, K. (2010), *Türk Devrim Tarihi – 1* (1. Basım), İzmir: Zeus Kitabevi Yayınları.
- Arman, H. (1969), *Piramidin Tabanı- Köy Enstitüleri ve Tonguç*, Ankara: Hürrem Arman Anıları- 1.
- Avar, S. (Haziran 2004), *Dağ Çiçeklerim- Anılar* (1. Baskı), Ankara: Berikan Yayınevi.

- Aybars, E. (Eylül 2000), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-1* (Yedinci Basım), İzmir: Ercan Kitabevi.
- Aydın, B. M. (Ekim 2007), *Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydoğan, M. (Mart 1999), *Çeşitli Yönleriyle Tonguç* (Birinci Baskı), Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Başaran, M. (2011) ,“*Adı Cumhuriyet Dönemi Eğitimi Aydınlanmacılığıyla Özdeşleşen Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri*”, Kemal Kocabaş (ed.), Ankara: Anma ve Armağan Kitapları Dizisi.
- Başaran, M. (Mayıs 1999), *Devrimci Eğitim Köy Enstitüleri- Tonguç Yolu* (1. Basım), İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Başaran, M. (Mayıs 2014), *Özgürleşme Eylemi- Köy Enstitüleri* (7. Baskı), İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Başgöz, İ. ve HOWARD, E. W. (Temmuz 1968), *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*, Ankara: Dost Yayınları.
- Bayır, F. O. (1971), *Köyün Gücü*, Ankara: Ulusal Basımevi.
- Bayrak, M. (2000), *Köy Enstitüleri ve Köy Edebiyatı*, Ankara: Öz-Ge Yayınları.
- Bayram, F. (1999), *Eğitmenler “Öğrenmeyi Öğretme Ustaları”*(Birinci Baskı), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2266, Başvuru Kitapları Dizisi/60.
- Berkes, N. (Ekim 1982), *Atatürk ve Devrimleri* (Birinci Basım), İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (1993), *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*, İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bulut, R. (Nisan 1990), *Nisandaki Güneşler 50. Yılında Köy Enstitüleri 1940- 1990*, Ankara: San Matbaası.
- Candoğan, G. (1999), *Köy Enstitüleri Sistemi*, Konya: Karaman Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Cengiz, M. Ali, *Akçadağ Köy Enstitüsü*, Yenimalatya Gazetesi, Malatya- Balaban.
- Cimi, M. (1995), *Tonguç Baba- Ülkeyi Kucaklayan Adam*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Cimi, M. (2001), *Tonguç Baba*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Kültür Eserleri Dizisi /312, Ümit Yayıncılık ve Matbaacılık.
- Çaha, Ö. (1996), *Sivil Kadın*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Dağlar, A. L. (1987), *Düziçi Köy Enstitüsü ve Sonrası Kimi Anılarım*, İzmir: Kadioğlu Matbaası.
- Doğan, İ. (2010), *Türk Eğitim Tarihi Ana Evreleri* (1. Basım), Ankara: Nobel Yayını.

- Dündar, C. (Ekim 2015), *Köy Enstitüleri- Belgesel Kitaplar* (3. Baskı), İstanbul: Can Yayınları.
- Ekmekçi, M. (Aralık 1996), *Öksüz Yamalığ Köy Enstitüleri*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Eronat, C. Y. (Derleyen), (1939- 1943) *Hasan Ali Yücel'in TBMM Konuşmaları ve İlgili Görüşmeler* (Birinci Cilt), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları: 87.
- Ertuğrul, F. (Nisan 2001), *Köy Enstitüleri Sistemi ve Düşündürdükleri- Siyasal Yazılar* (1. Basım), Ankara: Güldiken Yayınları.
- Evren, N. (Ekim 1998), *Köy Enstitüleri Neydi, Ne Değildi* (1. Basım), Ankara: Güldiken Yayınları.
- Evren, N. (Nisan 1992), *Poyraz Köyünden Köy Enstitülerine* (1. Basım), Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Eyüboğlu, S. (Nisan 1999), *Köy Enstitüleri Üzerine*, Cumhuriyet Gazetesi Yayını.
- Gedikoğlu, Ş. (Ocak 1971), *Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Gezer, N. (Ocak 1999), *Mustafa Kemal Ulusal Eğitim Köy Enstitüleri* (1. Bası), Ankara: Güldiken Yayınları, Araştırma- İnceleme Dizisi: 9.
- Göle, N. (2001), *Modern Mahrem*, İstanbul: Melis Yayınları.
- Gülhan, K. (Ocak 1999), *Yazılarımda "Köy Enstitüleri"* (1. Baskı), İzmir: Prizma Yayıncılık.
- Gümüsoğlu, F. (Kasım 2011), *Cılavuz Köy Enstitüsü- Sözlü ve Yazılı Belgeler Işığında* (Birinci Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- İnan, M. R. (1980) *Mustafa Necati* (Birinci Baskı), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sosyal ve Felsefi Eserleri Dizisi: 22.
- İnan, M. R. (1991), *"Atatürk ve Türk Kadını", Tarihte Türk Kadını*, İstanbul: Arkın Yayınevi.
- İnan, M. R. (Mart 1986), *Bir Ömrün Öyküsü-1* (1. Baskı), Ankara: Öğretmen Yayınları, Anı Dizisi: 5.
- İnan, M. R. (Mayıs 1988), *Bir Ömrün Öyküsü-2, Köy Enstitüleri ve Sonrası* (1. Baskı), Ankara: Öğretmen Yayınları.
- Kafkas, İ. G. (Aralık 2011), *Yeniden Köy Enstitüleri*, İkinci Baskı, İstanbul: BS Yayın.
- Kanar, H. (1990), *Köy Enstitüleri "Eğitim de Atılım"*, 1990 Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü, Ankara: Selvi Yayınları.
- Kaplan, M. (2002), *Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri* (Birinci Baskı), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi / 354.

- Kartal, R. (1997), *Arifiye'den Kızılçullu'ya, Bir Köy Sağlık Memurunun Köy Enstitüsü Anıları (1943- 1948)*, İstanbul
- Kaya, G. (Haziran 2014), *Nutuk- Mustafa Kemal Atatürk* (16. Baskı), İstanbul: İskele Yayıncılık.
- Kırkpınar, L. (1999), *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın* (1. Basım), İzmir: Zeus Kitabevi Yayınları.
- Kindross, L. (Mart 2006), *Atatürk- Bir Milletten Yeniden Doğuşu*, (Çev: Necdet Sander) (17. Basım), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kirby, F. (Mart 2012), *Türkiye'de Köy Enstitüleri* (4. Baskı), İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Kocabaş, K. (Ekim 2011), *Kızılçullu Köy Enstitüsü Yılları* (1. Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Kocabaş, K. (Kasım 2012), *Pakize Türkoğlu Armağanı* (Birinci Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Kocabaş, K. (Nisan 2007), *Ortaklar Köy Enstitüsü'nden Ortaklar İlköğretmen Okulları'na: Adabellen Işığı* (Birinci Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Kocatürk, U. (1984) *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara: Turan Kitabevi.
- Köşgeroğlu, N. (2010), *Köy Enstitüleri ve Kadın Kalemleri- Beli Kırılan Devrim* (1. Baskı), Ankara: Alter Yayınları.
- Köy Enstitüleri I- II (2003), 2. Baskı, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (1990), *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (1997), *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1829- 1923)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Kurt, H. (Ekim 2003), *Türkiye'de Kent- Köy Çelişkisi* (1. Baskı), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kurtuluş, Y. (Nisan 2001), *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç* (1. Basım), Ankara: Güldiken Yayınları.
- Kuruluşlarının 60. Yılında Köy Enstitüleri*, Atatürkçü Düşünce Derneği, Ankara: Ürün Yayınları, Yayın No 3, Bulancık Şubesi, Samsun, 2000.
- Kuyumcu, İ. (Mayıs 2003), *Aydınlanma Sürecinde Köy Enstitüleri Devrim Yazıları Sonrası* (Birinci Baskı), Ankara: Selvi Yayınları
- Maarif Vekilliği, *Köy Enstitüleri Öğretim Programı (1943)*, Ankara: Maarif Matbaası, 1943.
- Makal, M. (1992), *Bozkırdaki Kıvılcım*, Ankara: Başak Yayınları.

- Makal, M. (1997), *Köy Enstitüleri ve Sonrası*, Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Makal, M. (Ağustos 1997), *Köy Enstitüleri ve Ötesi* (3. Bası), Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Makal, M. (Nisan 2001), *Köy Enstitüleri ya da Deli Mehmedin Türküsü* (Üçüncü Bası), Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Öklem, H. G. (Mart 2009), *Olayazdı: Köy Enstitüleri Yaşasaydı Bugün Türkiye Nasıl Olurdu?*, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Öymen, H. R. (1980) *Köy Enstitülerinin Kuruluşlarının Tarihi ve Programları Atatürk Konferansları VII*, Ankara.
- Özerdim, S. N. (1996), *Atatürkçünün El Kitabı*, Ankara: Atatürkçü Düşünce Derneği Yayını, Yayın No: 1.
- Özgen, B. (1993), *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüler*, İzmir: Dikili Belediyesi Yayınları.
- Özkucur, A. (Nisan 1990), *Yüksek Köy Enstitüleri* (1. Baskı), Ankara: Selvi Yayınları.
- Pazar, M. (2001), *Demokratik Eğitimde Bir Anıt Kurum Köy Enstitüleri, İnceleme*, Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (Mart 2003), *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi* (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Saral, M. (Ekim 2013), *Köy Enstitüleri: Uyuyan Dev'in Uyanışı* (1. Basım), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Saral, M. (Nisan 2002), *Karartılan Aydınlık: Köy Enstitüleri- Düziçi Köy Enstitüsü*, Hatay.
- Saydur, M. ve YILMAZ, H. T. (Mayıs 1994), *Bir Tonguç Okulu- Gököy Enstitüleri*, İstanbul: Görkem Yayınları.
- Semerci, B. (1989), *Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Afa Matbaacılık.
- Şahhüseyinoğlu, H. N. (Mart 2015), *Akçadağ Köy Enstitüsü ve Şerif Tekben* (İkinci Basım), Ankara: Ürün Yayınları.
- Şahhüseyinoğlu, H. N. (Mart 2015), *Onurlu Direniş Çileli Yaşam* (İkinci Basım), Ankara: Ürün Yayınları.
- Şahhüseyinoğlu, H. N. (Nisan 1994), *Köylünün Güneşi* (Birinci Bası), Ankara: Prospero Yayınları.
- Şanlı, M. (Nisan 2012), *Kara Çadırdan Aksu Köy Enstitüsüne* (Birinci Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Şirin, İ. (2001), *Bozkırları Yeşertenler*, İzmir: Etki Yayınları: 67.
- Tanör, B. ve Boratav, K. , *Yakınçağ Türkiye Tarihi (1980- 2003)* (6. Basım), İstanbul: Milliyet Kiyaplığı, (Hazırlayan: Sina Akşin)

- Taşkıran, T. (1973), *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Tekeli, Ş. (1982), *Kadınlar ve Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tonguç, E. (Ekim 2007), *Bir Eğitim Devrimcisi İ. Hakkı Tonguç – Yaşamı, Öğretisi, Eylemi* (Üçüncü Basım), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (Haziran 2011) *Pestalozzi Çocuklar Köyü*, İsmail Hakkı Tonguç Belgeligi Vakfı Yayını: 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Matbaası.
- Tonguç, İ. H. (Mart 1997), *Kitaplaşmamış Yazıları, Cilt I* (Birinci Bası), Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, (Hazırlayan: Mustafa Aydoğan).
- Tonguç, İ. H. (Mayıs 1998), *Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy* (Üçüncü Bası), Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (Ocak 2000), *Kitaplaşmamış Yazıları, Cilt II*, Köy Enstitüleri'nin Kuruluşunun 60. Yılı, Birinci Baskı, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, (Hazırlayan: Mustafa Aydoğan).
- Türkoğlu, P. (Haziran 2011), *Kızlar da Yanmaz, Genç Cumhuriyet'te Köy Çocuğu Olmak* (1. Baskı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Türkoğlu, P. (Mart 2000), *Tonguç ve Enstitüleri* (İkinci Basım), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (Mayıs 2014), *Ariştiye Köy Enstitülü Annemle Damla Söyleşiler* (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

6. EKLER

EK-1. Köy Enstitülerinin Kuruluşunda Önemli Rol Oynayan İki İsim: Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç

Hasan Âli YÜCEL
Millî Eğitim Bakanı

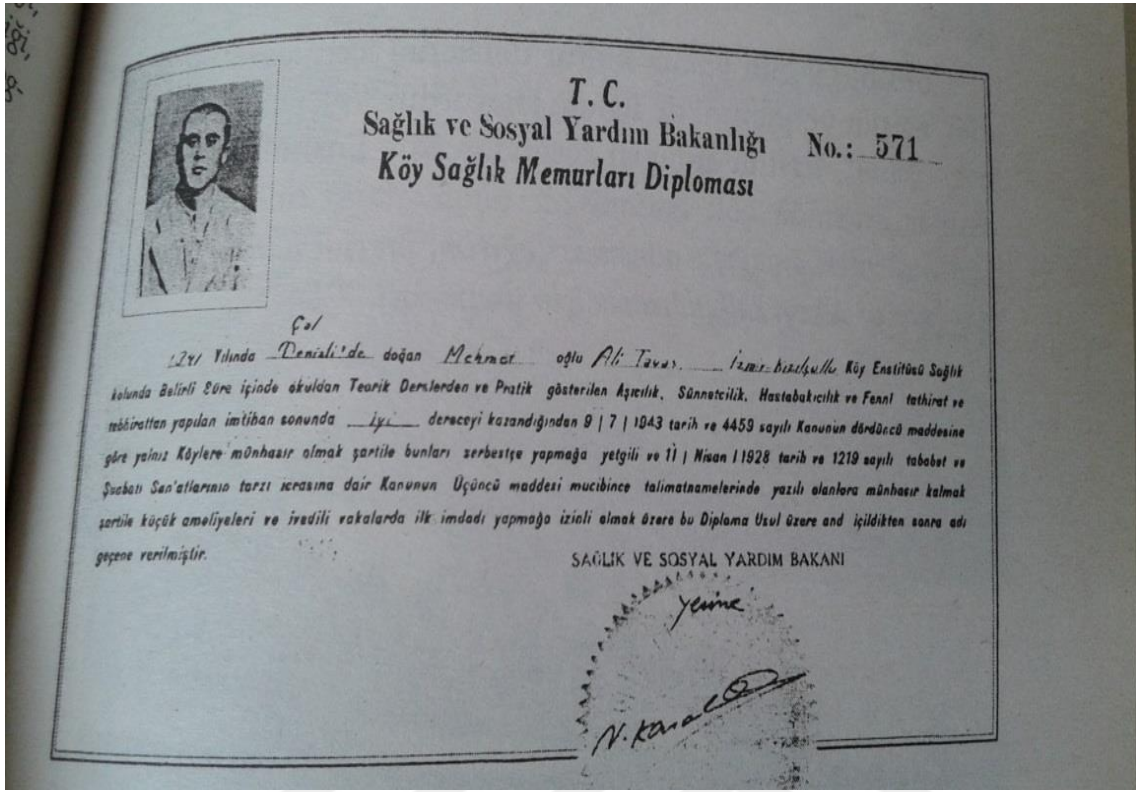

İsmail Hakkı TONGUÇ
M.E.B. İlköğretim Genel Müdürü

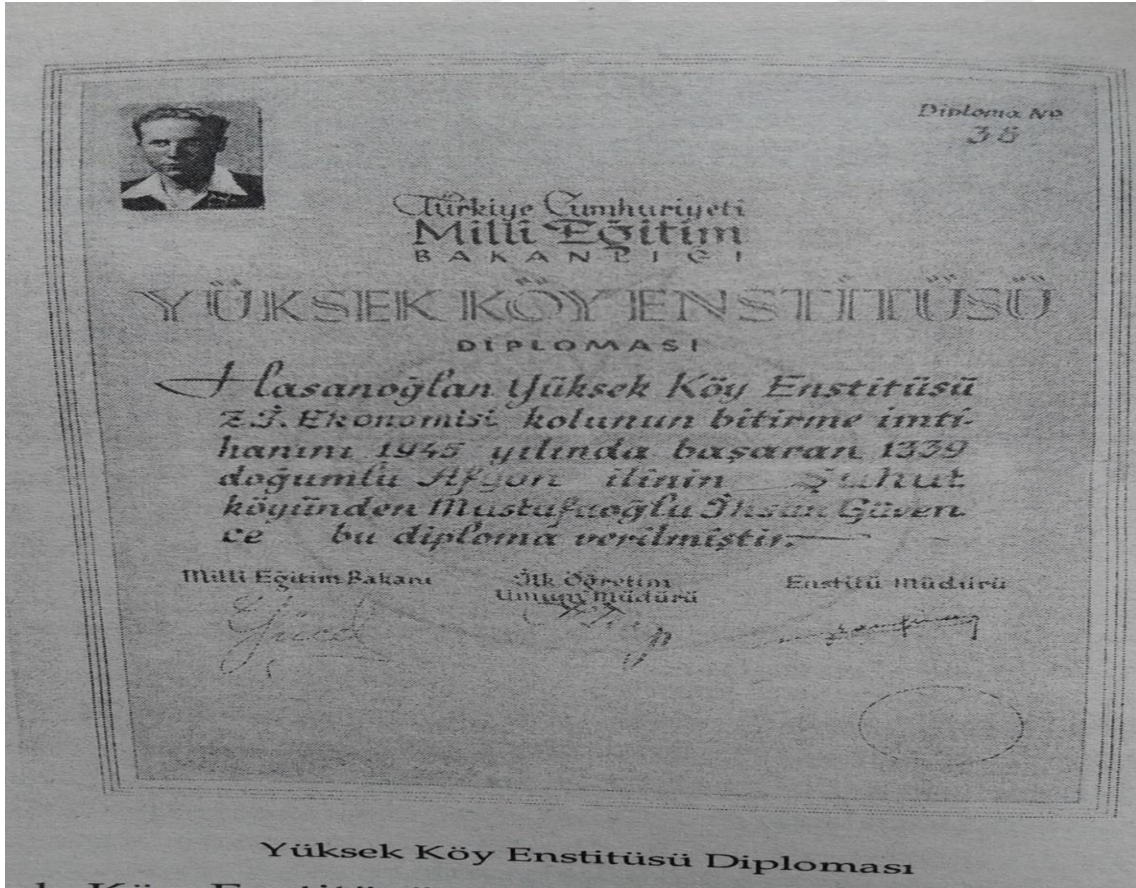
EK-2 Köy Enstitüsü Diploması

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekilliği KÖY ENSTİTÜSÜ DİPLOMASI																			
	<i>Emin Aydoğan oğlu - ~~kezi~~ Mustafa Aydoğan</i> Köy Enstitüsünde Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik (aritmetik, cebir, geometri), fizik, kimya, tarikat ve okul sağlık bilgisi, yabancı dil (<i>İngilizce</i>), el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik, askerlik, ev idaresi ve çocuk hakları, öğretmenlik bilgisi (toplumbilim, iş eğitimi, çocuk ve iş ruh bilimi, öğretim metodu ve ders taktikati, eğitim ve iş eğitimi tarihi) ziraat ve sanat derslerinden imtihan geçirerek <i>peki</i> derecede KÖY İLK ÖĞRETİM KURUMLARI ÖĞRETMENLİĞİ DİPLOMASI almağa hak kazanmıştır.																		
<table border="1"><tr><td>Öğrencinin adı ve soyadı</td><td><i>Mustafa Aydoğan</i></td></tr><tr><td>Öğrencinin numarası</td><td><i>112</i></td></tr><tr><td>Babasının adı</td><td><i>Emin Aydoğan</i></td></tr><tr><td>Doğduğu yer</td><td><i>Beypazar - Köseler</i></td></tr><tr><td>Doğduğu yıl</td><td><i>1927</i></td></tr><tr><td>Öğrenciye diploma veren Enstitü</td><td><i>Çifteler Köy Enstitüsü</i></td></tr><tr><td>Enstitüye girdiği tarih</td><td><i>16 - XI - 1938</i></td></tr><tr><td>Birleşme ders yılı ve sınıfı</td><td><i>1942-1943 Doğramacı</i></td></tr><tr><td>Medburî hizmet müddeti</td><td><i>(20) sene</i></td></tr></table>	Öğrencinin adı ve soyadı	<i>Mustafa Aydoğan</i>	Öğrencinin numarası	<i>112</i>	Babasının adı	<i>Emin Aydoğan</i>	Doğduğu yer	<i>Beypazar - Köseler</i>	Doğduğu yıl	<i>1927</i>	Öğrenciye diploma veren Enstitü	<i>Çifteler Köy Enstitüsü</i>	Enstitüye girdiği tarih	<i>16 - XI - 1938</i>	Birleşme ders yılı ve sınıfı	<i>1942-1943 Doğramacı</i>	Medburî hizmet müddeti	<i>(20) sene</i>	İlk Öğretim Umum Müdürü <i>İsmail</i> Enstitü Müdürü <i>İsmail</i> Eğitim Başı <i>İsmail</i>
Öğrencinin adı ve soyadı	<i>Mustafa Aydoğan</i>																		
Öğrencinin numarası	<i>112</i>																		
Babasının adı	<i>Emin Aydoğan</i>																		
Doğduğu yer	<i>Beypazar - Köseler</i>																		
Doğduğu yıl	<i>1927</i>																		
Öğrenciye diploma veren Enstitü	<i>Çifteler Köy Enstitüsü</i>																		
Enstitüye girdiği tarih	<i>16 - XI - 1938</i>																		
Birleşme ders yılı ve sınıfı	<i>1942-1943 Doğramacı</i>																		
Medburî hizmet müddeti	<i>(20) sene</i>																		
Diploma No <i>83</i>																			

EK-3. Köy Sağlık Memuru Diploması

EK-4. Yüksek Köy Enstitüsü Diploması

Ek-5. Görüşme Yapılan

Kadriye GİRGİN YILMAZ

Ek-6. Görüşme Yapılan

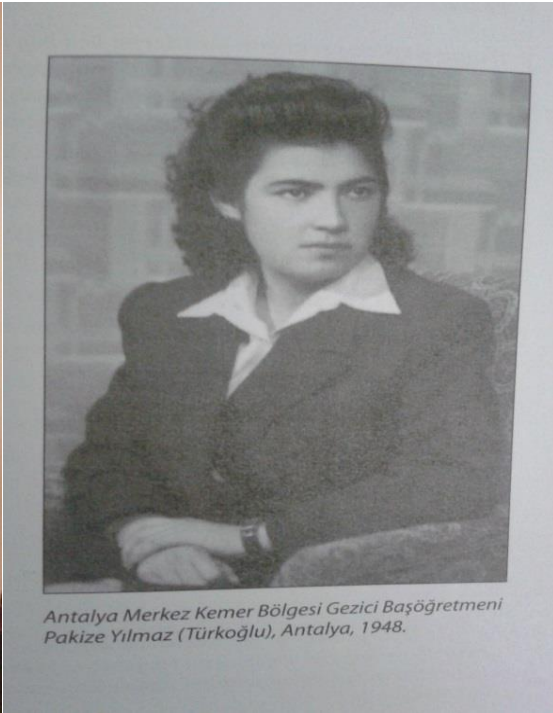
Habibe BAYRAK

Ek-7. Görüşme Yapılan

İsmihan ŞİRİN YAĞCI

Ek-8. Kadın Yazarlardan

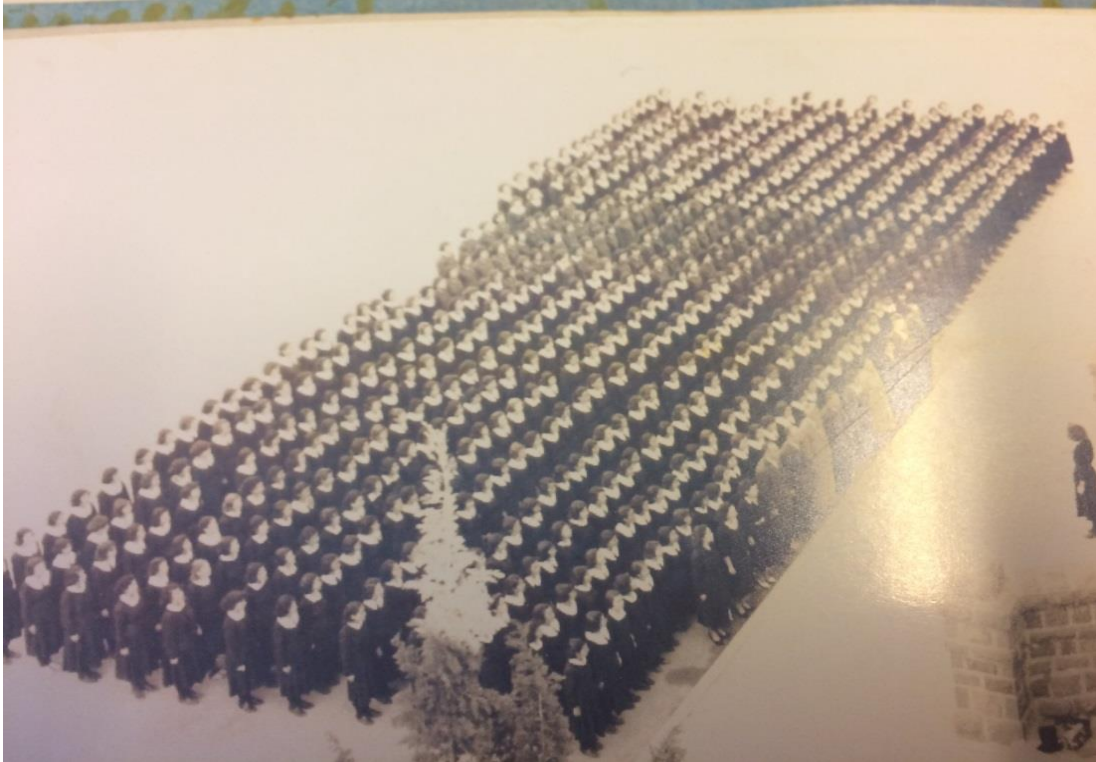

Pakize TÜRKOĞLU

EK-9. Kızılcıllu Köy Enstitüsü Önünde Kız Öğrenciler

Ek-10. Öğrencilerin İstiklal Marşı Okuması

EK-11. Kız Öğrenciler Mütalaa Alanında

EK-12. Asker Binbaşı Orhan Süerdem, Bolu Öğretmen Okulu

EK-13. Staj Okulu Kız Öğrenciler

EK-14. Kız Öğrencilerin Mandolin Çalışması

EK-15. Müsamere Çalışması

EK-16. Kız Öğrenciler Stajda

EK-17. Enstitülerde Çalınan Ziraat Marşı

Asker *1* **Ziraat Marşı** *Ayler*
Söz: B. Kemal Çağlar
Ses: Ahmet A. Saygun

Sü rer e ker bi çe riz gü ve nip ö te si ne
Ku ra ca ğız öz yurt ta dir li ği dü zen li ği
Mil le tin her ka zan cı mil le tin ke se si ne
Yı kı yor en gel le ri u lus e ge men li ği
Top lan dık baş şıft ı nin A ta tür kün se si ne
Gör sün köy ler bol lu ğu ra hat lı ğı fen li ği
Top rak la sa va sı çin zi ra at cep he si ne
Bi zim dir o yen il mek bil me yen Türk ben li ği
Biz u lu sal var lı ğın tem e li yiz kö kü yüz
Biz yur dun öz sa hi bi e fen di si köylü yüz
Biz yur dun öz sa hi bi e fen di si köylü yüz

EK-18. İstiklal Marşı

İSTİKLÂL MARŞI

Söz: M. Akif Ersoy
Ezgi: Zeki Üngör

1- Kork - ma sön - mez bu şa - fak - lar - da yü - zen - al san -
2- Çat - ma kur - ban o - la - yım çe h - re - ni ey naz - li hi -
1- cak Sön - me - den yur - du - mun üs - tün - de tü - ten en son o - cak O
2- lâl Kah - ra - man ır - kı - ma bir gül ne bu şid - det bu ce - lâl Sa -
1- be - nim mil - le - ti - min yıl - dı - zı - dir par - la - ya cak O be -
2- na ol - maz dö - kü - len kan - la - rı - mız son - ra he - lâl Hak - kı -
1- nim - dir o be - nim mil - le - ti - min - dir an - cak
2- dir hak - ka ta - pan mil - le - ti - min is - tik - lâl

NOT : İstiklâl Marşımıza, mi minör tonunda söylettiğinizde tiz seslerde güçlük çekilirse, bir tam ses aşağı - dan, yani re minör tonundan denemenizde yarar vardır.

EK-19. Köy Enstitüleri Marşı

KÖY ENSTİTÜLERİ MARŞI

Söz: Şerif Baykurt
Müzik: Fuat Koray

Ka - ran - lık - la cen - gi - miz var
Sa - va - şa - lım ar - ka - daş - lar
miz - la ko - lu - muz - la E - ri - ye - çek dağ -
lar taş - lar Cen - net va - va -
tan ba - kir top - rak Mah - sul dol - sun
tan ba - kir top - rak Mah - sul dol - sun
ku - cak ku - cak Cen - net va - tan ba - kir top -
ku - cak ku - cak cen net va - tan ba - kir top -
rak rak Mah - sul dol - sun ku - cak ku - cak
Gün do - ğu - yor u - fuk - lar - dan Ba - har - lar bi -
zi bek - li - yor yor Sa -
vaş yo - lun - da Tan - rı - lar Bah - tı - mı -
zi ği - çek - li yor Sa yor Cen

210

EK-20. Bayrak Marşı

BAYRAK MARŞI

Müzik: Halil Bedî Yönetken
Söz: Hasan Âli Yücel

Ağır ve Heybetli

17.

A - ta - La - rım gök - ten ye - re
in - dir - miş ler ay yıl - dı - zı
Bir bu - lu - ta sar mış - lar ki
ren - gi şa - fak - tan kır - mı - zı
Va - zi - fem - dir bay - ra - ğı - mı
üs - tün tut - mak her bay rak - tan
Can ve - ri - rim kan dö - ke - rim
vaz ge - çe - mem ben bu hak - tan
vaz ge - çe - mem ben bu hak - tan.

41

EK-21. Öğretmen Marşı

ÖĞRETMEN MARŞI

Söz: İ. Hikmet Ertaylan
Müzik: C. Memduh Altar

1. Al - ni - miz - da bil - gi - ler - den bir çe - lenk Nu - ra
2. Can - dan aç - tık ceh - le kar - şı bir sa - vaş Ey bu

1. doğ - ru can a - tan Türk gen - ci - yiz 'yer - yü - zün - de yok - tur ol - maz
2. 4. yol - da and i - çen genç ar - ka - daş öğ - ren öğ - ret hak - kı hal - ka

1. Türk - e denk kor - ku bil - mez so - yu - muz
2. 4. gür - le coş - dur - ma

3. Şan - 3. ılı yur - dum her bu - ca - ğın şan - la dol - sun Yur -
3. dum se - ni yü - celt - me - ye and - lar ol - sun Yur -
3. dum se - ni yü - celt - me - ye and - lar ol - sun

Alnımızda bilgilerden bir çelenk,
Nura doğru can atan Türk genciyiz.
Yeryüzünde yoktur, olmaz Türk'e denk;
Korku bilmez soyumuz.

Candan açtık cehle karşı bir savaş,
Ey bu yolda and içen genç arkadaş!
Öğren, öğret hakkı halka, gürle coş;
Durma durma koş

Şanlı yurdum, her bucağın şanla dolsun;
Yurdum, seni yüceltmeye andlar olsun.

207

EK-22. İleri Marşı

İLERİ MARŞI

Müzik: Faik Conselen
Söz: Celâl Emrem

23. Yü - rü bu yol şe - ref za - fer yo - lu

kar - şın - da bekliyor se - ni tan - ye - ri Yü - rü a - tıl de -

vir ka - ran - lı - ğı dur ma yü - rü hay - di i - le - ri

i - le - ri Var sın gel de - sın so - na

ye - şil göl - ge - li çamlar Nîn ni tı sıl da yan de - re - ler

şen - nağ - me - ler gü - len bir ba - har ten bir ba - har yü -

Yürü! bu yol; şeref, zafer yolu
Karşında bekliyor seni: tan yeri
Yürü! atıl, devir karanlığı!
Durma yürü, haydi ileri!

Varsın "gel!" desin sana:
Yeşil gölgeli çamlar,
Ninni fısıldayan dereler,
Şen nağmeler, gülen bir bahar.

Hayır! sakın yolumdan kulma sen
Dağlar yıkan gücüne sars her
yeri
Atan! diyor, "öğren sağla güc
Durma yürü haydi ileri"

Celâl EMREM

54

EK-23. Vatan Marşı

VATAN MARŞI

(2)

Müzik : Musa Süreyya
Söz : Cemal Ethem

15. Baş-ka bir aşk is-te-mez aş-kın
la çar-pan kal-bi-miz Ey-va-
tan göz yaş la-rın dîn sin ye-tiş tik çün-ki
biz Gül-ki sen neş-en-le gül-sün
ay gü-neş top-rak de-niz Ey va-tan göz yaş
la-rın dîn sin ye-tiş tik çün-ki biz

Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpan kalbimiz
Ey vatan gözyaşların dînsin, yetiştik çünkü biz!
Gül ki sen, neş'enle gülsün ay, güneş, toprak, deniz
Ey vatan gözyaşların dînsin, yetiştik çünkü biz!

Cemâl ETHEM (Yeşil)

38

EK-24. Dostluk Marşı

DOSTLUK

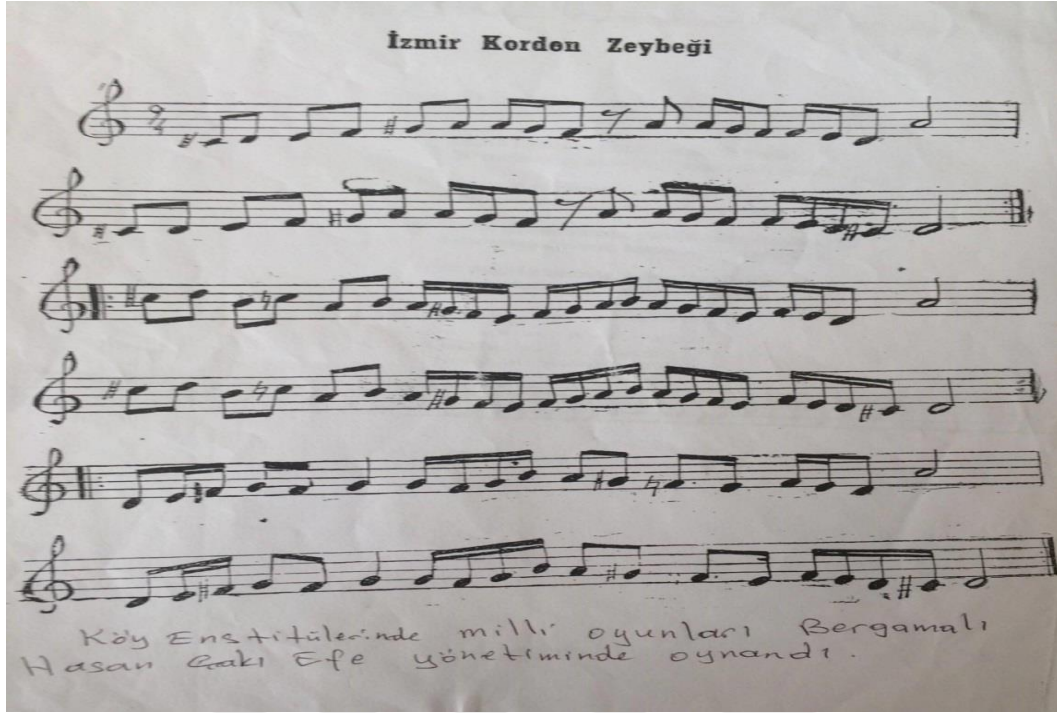
Söz: E. Zuckmayer - S. Tamer
Müzik: Alman Ezgisi

$\text{♩} = 76$

Dost-lu-ğün biz sev-gi-siy-le Top-lan-
dık her an bur da
Bu sev-gi ba-ğı kop-
maz hiç Da-ğıl-sak bir gün yur da

Dostluğun biz sevgisiyle
Toplandık her an burda
Bu güzel günü andıkça
Çarpacak kalbim benim
Bu sevgi bağı kopmaz hiç
Dağılsak birgün yurda
Bu sevgiyle ebediyen
Uzanır sana elim

EK-25. İzmir Kordon Zeybeği

EK-26. Emirdağı Türküsü

Emirdağı

Savaştepe Köy Enstitüsünde
söylendiği gibi notalayan,
Mustafa Yılmaz

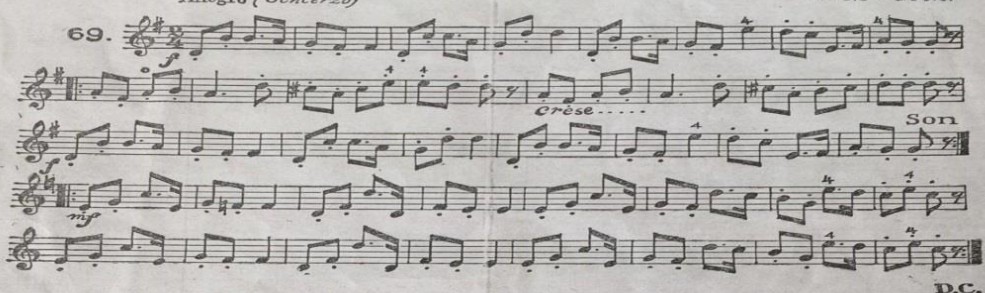

Emirdağı birbirine ulatı
Altın kemer ince bele dolalı Fadimem dolalı
Başın mı büyüdü gelin olalı
Ben seni kız iken seven oğlanım Fadimem oğlanım
Giderim giderim yolum yan gelir
Ah dedikçe yüreğimden kan gelir Fadimem kan gelir
Mezarımı yol üstüne koysunlar
Yar geçerken beki bana can gelir Fadimem can gelir
Fadime'yi doru taya bindirdim
Emirdağın yaylasından indirdim Fadimem indirdim
Gelin arkadaşlar yanıma gelin
Adan boylu Fadime'yi aldurdum Fadimem aldurdum

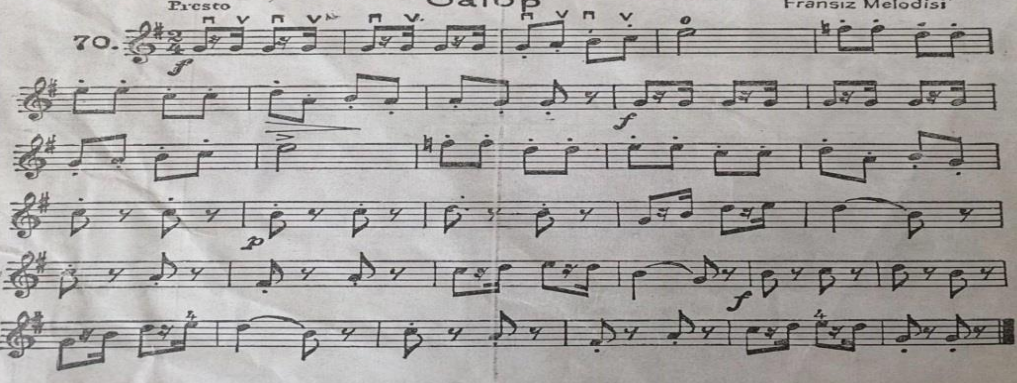
EK-27. Polka ve Galop Dansları

Polka

Allegro (Schcerzo) Fransız Melodisi

69.

Galop Fransız Melodisi

70.

Polka : Polonya milli danslarındandır.
Galop : 1825 tarihinden sonra Avrupa'ya yayılan çok hızlı bir danstır.
NOT : Çok süratli çalınan parçalarda noktalı sekizlik ve sekizlik not değerleri alttan ve üstten pena vurulmalarıyla çalınır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Melis AKAY
Doğum Yeri ve Tarihi : Konak / 27.06.1992

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : (2011-2015) Sinop Üniversitesi/ Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
(2015-Devam Etmekte) Anadolu Üniversitesi/ Sosyoloji
Lisansüstü Öğrenimi : (2015-2017) Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler
Fakültesi/ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/ Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :

İLETİŞİM

E-posta Adresi : Mell.1925@hotmail.com
Telefon : 05533921562
Tarih : 01.12.2017